

СЕКЦІЯ 5

ФАХІВЕЦЬ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ — ПРОФЕСІЯ ЧИ ПОКЛИКАННЯ

ВИВЧЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ БЕЗРОБІТНИХ

Т. Я. Бондаренко

Відкритий Міжнародний Університет розвитку людини «Україна»,

Факультет соціальних технологій,

V курс, спеціальність «Соціальна робота»

Науковий керівник А. Я. Боднар, канд. психол. наук, доцент

Інтерес і актуальність проблеми мотиваційної системи тимчасово незайнятого громадянина обумовлені першопричинністю, базовістю позиції мотивації у зв'язку з будь-яким проявом поведінки людини, її детермінантним характером. Знання специфіки особистісної мотиваційної системи створює можливість якісно нового й максимально ефективного використання ресурсів людини в різноманітних сферах професійної, соціальної та інших видів діяльності.

Мотивація трудової діяльності має як теоретичне значення, так і прямий вихід на практику. Від того, як розуміє та чи інша людина свою трудову діяльність і якими мотивами вона керується, залежить її ставлення до працевлаштування. Тому вивчення, розуміння внутрішніх механізмів мотивації сприяє виробленню ефективних заходів впливу на мотиваційну систему безробітних з метою створення «режиму найбільшого сприяння» для тих, хто прагне працевлаштуватись та активізації мотиваційної системи тих, хто виявляє пасивність на ринку праці.

Проведений теоретичний аналіз та емпіричне дослідження дозволяє зробити наступні висновки:

1. Важливим чинником у розвитку мотивів є включення «знаних мотивів» у мотиваційну структуру особистості, зв'язок їх з іншими мотивами і потребами, що надає «знаним мотивам» спонукальної функції. Внутрішня робота особистості в плані свідомості забезпечує зв'язок цих мотивів з іншими мотивами і потребами. Коли домотиваційне утворення займає певне місце в ієрархії мотивів можна стверджувати про його перехід в категорію діючих мотивів.

2. Слід враховувати потенційні та реально діючі мотиви. Потенційні мотиви — це ті, котрі за певних обставин можуть спонукати до діяльності, але в даний момент не актуалізуються. В розряд потенційних мотивів можуть перейти ті мотиви, які в даний час втратили свою актуальність або витіснені іншими мотивами (тобто в ієрархії мотивів займають значно нижче місце, ніж раніше).

3. За Е. Десі, чим більш вираженими є відчуття своїх можливостей та самоствердження, тим вищим є рівень внутрішньої мотивації. Діяльність у цьому разі виявляється тим сильніше мотивованою внутрішньо, чим більше вона пов'язана з перевіркою своїх можливостей і не потребує ніяких підкріплень. Зовнішньою ж мотивація стає тоді, коли досягнутий результат суб'єкт приписує зовнішнім причинам та коли він вдається до дій не стільки за власним бажанням, скільки внаслідок зовнішніх впливів.

4. Переживання безробітним власної автономії і особистісної причинності, відчуття себе джерелом змін у навколишньому світі є важливим показником внутрішньої мотивації.

5. Прагнення до підвищення самооцінки за умов, коли людина вільна у виборі ступеня складності чергової дії, призводить до конфлікту двох тенденцій — тенденції підвищити домагання, щоб отримати максимальний успіх, та тенденції знизити їх, щоб уникнути невдачі.

6. Фактор — відчуття власної компетентності безробітного, відчуття власних можливостей на ринку праці — є важливою спонукою (причиною) активної пошукової та професійної діяльності і характеризує внутрішню мотивацію.

7. Мотивація до уникнення невдачі залишається високою для всіх осіб, яких торкнулася проблема безробіття, незважаючи на заходи активізації безробітних до вирішення цієї проблеми. Очевидно так впливає «гіркий досвід» втрати роботи.

8. Мотивація до успіху та рівень потреби в досягненні незначно підвищується при реальній можливості працевлаштуватись, тобто у випадку коли наближена ціль (мета). Якщо є вакансії, які хоч частково відповідають поставленим цілям, безробітні працевлаштовуються.

9. Зовнішнє стимулювання на різних етапах пошуку роботи (професійної активності) може змінювати організацію спонукань безробітного, переводити потенційні можливості в зону активної мотивації. Для оптимізації роботи з безробітними можна надати наступні практичні рекомендації:

- Якщо ринок праці обмежений з боку вакансій, мотивувати потрібно чоловіче населення, оскільки для жінок вакансії відсутні, а додаткова мотивація їх може призвести до негативних психологічних наслідків.
- Якщо достатня кількість вакансій на ринку праці, значить мотивувати більшою мірою необхідно молодь до 30 років, враховуючи її занижену мотивацію досягнення та відсутність потреби до активних дій у професійному самовизначенні.
- При роботі з жінками, в процесі мотивування акцент потрібно робити на емоційних аспектах мотивації (прагнення до спілкування, потреба в приналежності і самоповазі, відчуття захищеності).
- Чоловіків же приваблюють конкретні обсяги роботи, терміни її виконання та винагорода.
- До участі в семінарах з техніки пошуку роботи пропонується залучати змішані групи безробітних, в яких є бажаною присутність жінок 40–50 річного віку. Це сприяє кращій організації роботи групи та активному зворотному зв'язку з викладачем.
- Використовуючи даний блок методик, який є економний за часом, не громіздкий за розміром та легкодоступний за змістом, рекомендується застосовувати його для вивчення мотивації безробітних до професійної діяльності на різних етапах перебування на обліку в центрі зайнятості. Чим визначати ефективність впливу на безробітних, а відтак і ефективність роботи центру зайнятості та прогнозувати рівень працевлаштування, враховуючи умови ринку праці.
- Пропонується використовувати інтерактивні методи навчання безробітних, застосовуючи тренінг мотивації досягнення

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ, ЯКІ ЗАЛИШИЛИСЯ БЕЗ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Т. В. Бойчук

*Відкритий Міжнародний Університет розвитку людини «Україна»,
Факультет соціальних технологій, 5 курс, група СР-12,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник І. Б. Іванова, к.пед.н., доцент.*

В Україні спостерігається катастрофічне збільшення кількості дітей, які не мають батьківського піклування. Із 80 тисяч дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків, лише близько 7 відсотків дітей — біологічні сироти. Решта — це діти, які стали сиротами при живих батьках у результаті рішення суду про позбавлення батьків батьківських прав. Щорічно майже 900 новонароджених стають соціальними сиротами в перші дні життя через відмову від них матерів ще в пологових будинках.

В роботах С. А. Воскобойнікова, Б. С. Кобзар, А. Ліханова, Н. Ф. Міщенко, А. М. Нечаєва, Є. М. Рибінського, В. С. Яковенка розкриваються проблеми сирітства. Причини зростання соціального сирітства та соціальні наслідки позбавлення дітей батьківської опіки досліджуються в працях ряду вітчизняних та зарубіжних науковців. Особливості розвитку сучасного суспільства зумовлюють посилення наукового інтересу до питання формування гармонійної особистості. Вивчення міжнародного досвіду державної опіки над дітьми свідчить про поступову відмову держав з гуманістично спрямованою соціальною політикою від інтернатних форм утримання дітей, позбавлених батьківського піклування, орієнтацію на створення та підтримку сімейних форм опіки.

Вивчення проблем становлення і формування особистості в інтернатних закладах свідчить про несприятливий психічний розвиток дітей в закритих установах. У першу чергу, це пов'язано із своєрідною системою спілкування дорослих з дітьми; частою зміною дорослих; звуженням оточуючого простору; відсутністю диференційованого підходу до дітей тощо. Соціалізація дітей-сиріт ускладнюється особливостями стану їх здоров'я та розвитку. Діти, які виховуються в інтернатних закладах, відрізняються від дітей, які виховуються в сім'ях. Групове спілкування дітей з дорослими,

постійні вказівки, настанови та контроль вихователів позначаються на особливостях психологічного розвитку вихованців інтернатних закладів. Це підтверджується дослідженнями психологів (М. П. Аралова, І. Д. Бех, Я. О. Гошовський, І. В. Дубровіна, Т. М. Землянухіна, М. І. Лисіна, А. М. Прихожан).

З метою вивчення правової обізнаності дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в умовах інтернатної системи навчання нами було проведено соціально-педагогічне дослідження в інтернатній установі «Берегиня» м. Бориспіль Київської області серед учнів 9–11-их класів, всього — 40 дітей.

Дослідження проводилося в три етапи:

1. Збір та аналіз первинної соціологічної інформації за допомогою методу анкетування (анкета складалася з 4-х питань і 20 варіантів відповідей).

2. Проведення 4-х лекцій-дискусій для дітей з метою ознайомлення їх із своїми правами на основі Конвенції ООН про права дитини та вітчизняного законодавства.

3. Збір та аналіз вторинної соціологічної інформації (анкетування, бесіда). Аналіз результатів дослідження виявив, що проведена нами робота сприяла поліпшенню правової обізнаності дітей.

Наприклад, на питання «Як ти вважаєш, чи знаєш ти свої права?» 14% — дітей відповіли, що у них взагалі немає прав, лише обов'язки; 5% — зовсім не знають своїх прав; 31% — дуже мало знають свої права; 28% — знають про свої права в цілому, але конкретно не знають, і знають про свої права — 22%. Після проведеної лекційної сесії відповіді розподілилися відповідно так: по першому питанню стверджувальні відповіді зменшилися до 13%, по другому — до 2%, по третьому до — 27%, по четвертому та п'ятому — збільшилися до 29%.

Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, є достатньо свідомими у сенсі самостійності, покладання на особисті здібності і сили, спрямованості на здобуття високої професійної кваліфікації та професійного рівня (за методом бесіди ми виявили, що більшість дітей бажають стати будівельниками, програмістами, перукарями тощо), та досягнення вміння знаходити спільну мову з оточуючими, налаштованість на розвиток почуття відповідальності за власні дії, вчинки та за обрані життєві стратегії, готовність до активного життя та щасливого майбутнього.

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ДІТЕЙ

Р. В. Громський

*Відкритий Міжнародний Університет розвитку людини «Україна»,
Київська філія, факультет соціальних технологій,
III курс, група СР-31, спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник О. Л. Феоктістова, к.лед.н., доцент*

Прогрес у самому розумінні культури. Слід відзначити, як одне з головних досягнень духовно-культурного розвитку. Світ культури почав розглядатися, як особлива реальність, спосіб та зразок життя, специфічна форма людської життєдіяльності. Таке розуміння культури в сьогоденні означає не просто посилення уваги до людської думки, але й відображає загально історичну тенденцію та потребу захисту культури, її збереження та освоєння як такої, що зберігає дитину (людину), як розумну, творчу істоту.

Правова культура і правова свідомість. Практичною основою правової культури є правова діяльність. Це один із видів спілкування, спрямований на підкорення вчинків і діяльності соціального суб'єкта (дитини) нормам, які відображають соціальну природу права, закономірності його структури і функцій. В процесі якої, в рамках правових норм, дитина набуває певного досвіду, що знаходить відображення у формі *правової свідомості*.

Форми і функції правової культури. Здатність особи свідомо застосовувати у своїй діяльності правові норми, задля здійснення вільного і вірного вибору, включно з почуттям відповідальності за свої вчинки, визначає рівень *правової культури*. На відмінну від культури політичної, правова культура включає в себе механізм правотворчої діяльності. Найвищим виявом правової культури, є побудова *правової держави*, у якій демократична система влади й політики органічно поєднується з її правовими установленнями. В її основу покладено принцип рівності влади, громадянина, суспільства і права, їхню фактичну правову рівність перед законом. Цієї рівності слід дотримуватись за будь-яких обставин, ґрунтується вона передусім на визнанні й дотриманні вимог *Загальної декларації прав людини* (прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 році). Втім, така орієнтація правової культури суспільства на дитину, посилює і проблему відповідальності. Нинішня ситуація в Україні нагально вимагає розвитку і вдосконалення правової культури дітей.

Структура правової культури. Правова культура дітей як частина культури в цілому, складається з двох компонентів: правосвідомості та соціально-правової поведінки. При цьому основу досвіду правової діяльності є правосвідомість. Тому процес формування правової культури дітей варто розглядати відповідно до її основних структур знання, ставлення до права, готовності до правомірної поведінки.

Поширення інформації про служби, які можуть надати допомогу в різних ситуаціях, що стосуються порушення прав дітей, повинно стати справою і навчальних закладів, і тих організацій, які опікуються дітьми, і самих батьків (оскільки батьки вважають, що діти найперше шукатимуть підтримки і допомоги у колі родини). *Основними шляхами* поширення правових знань є школа, громадськість, сім'я. При цьому важливо більш детально відстежити ступінь обізнаності батьків, педагогів, вихователів, працівників громадських організацій щодо даних проблем, виявити канали отримання ними відповідної інформації та бажання, вміння й можливості передачі знань дітям.

Роль батьків у вихованні правової культури дітей, як з'ясувалося, не велика. Цілком імовірно, що це пов'язано з низькою правовою культурою самих батьків.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА В ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ З ПІДЛІТКАМИ

О. М. П'ятниковська

*Відкритий Міжнародний Університет розвитку людини «Україна»,
Факультет соціальних технологій, 5 курс, група СР-11,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник І. Б. Іванова, канд. пед. наук, доцент*

Одним із провідних мікрофакторів соціалізації дітей, підлітків є інститути соціального виховання. Пріоритетне місце серед них, без сумніву, належить школі. Школа — це досить складний феномен. Тут стикаються та перегукуються найрізноманітніші сторони життя людини. І від того, який слід залишить школа в душі людини, багато чого залежить в її подальшій долі та діяльності. Саме школу більшість науковців розглядають як провідний інститут соціального виховання.

В першу чергу, необхідно зазначити, що в загальноосвітні заклади дитина приходить як особистість, яка розвивається і формування якої вже почалося в сім'ї, групі однолітків, найближчому мікросоціумі. Тому життя підлітка в школі доцільно розглядати як органічну частину та продовження його соціалізуючого процесу.

Досить часто процес соціалізації особистості в умовах загальноосвітніх закладів супроводжується появою різноманітних соціально-психологічних проблем в підлітковому середовищі, особливостей взаємодії учнівського та педагогічного колективів, різних труднощів підлітків, пов'язаних з усвідомленням та розумінням ними власного «Я»-образу, загрозою у вживанні наркотичних засобів, алкоголю, куріння, правопорушень тощо. Все це викликає необхідність організації соціально-педагогічної та соціально-психологічної роботи з вихованцями загальноосвітніх закладів, яку має здійснювати кваліфікований спеціаліст. Ним на сьогодні є соціальний працівник і соціальний педагог — фахівці відповідної кваліфікації, об'єктом діяльності яких є діти, підлітки, молодь, що потребують допомоги [1, с.120].

Найбільш широко в соціально-педагогічній діяльності використовуються такі методи, як переконання, розповідь, лекція, диспут, бесіда, арттерапія, гра, програми «рівний — рівному» тощо [3, 4, 5, 6].

Суть соціального замовлення суспільства школі полягає у вихованні особистості, яка не тільки володіє певною сумою знань, умінь і навичок, а й здатна активно включатися в демократичні процеси, що відбуваються як у школі, так і в нашій державі, особистості, яка змогла б розв'язувати як щоденні, так і масштабні завдання, що забезпечують не просто виживання, а прогрес нації.

Такою наукою управління для учнів є участь у самоврядуванні. Заслугує на вивчення і впровадження в практику модель розвитку учнівського самоврядування в середній загальноосвітній школі №261 м. Києва, де воно виступає як ефективний спосіб організації життя учнівського колективу, який сприяє формуванню в підлітків почуття господаря школи та класу.

Учнівське самоврядування в школі має на меті забезпечити включення дітей та підлітків у різноманітну, глибоко змістовну діяльність колективу, суспільства, виховання в них активної життєвої позиції. Його важливий принцип: «Самі вирішили — самі зробили — самі відповідаємо». Тому для роботи в цьому напрямку важливо, щоб діяльність підлітків була соціально цінна і значуща,

включала елементи гри та романтики, спиралась на їхню ініціативу, творчість і самодіяльність [2, с. 37].

Участь у самоврядуванні виявляє дітей із схильністю до соціономічної діяльності. Крім профорієнтаційних методик використовується такий метод, як аналіз творчих робіт дітей. Учням 8-их класів було запропоновано написати твори з таких тем:

1. Благодійна діяльність та меценатство як прояв співчуття до ближнього.

2. Волонтери — добровільні помічники.

3. Система соціального захисту в сучасній Україні

Опрацювання творчих робіт показало, що більшість дітей обрали для себе тему «Система соціального захисту в сучасній Україні», обгрунтовуючи її найбільшу актуальність та значимість для сьогодення.

Діти показали зацікавленість у правовій освіті, а також до життєдіяльності і соціальних проблем молоді, інвалідів та дітей-сиріт.

Література

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях. Навчальний посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2003. — 134 с.
2. Ковганіч Г. Г. Учнівське самоврядування в системі освіти Києва. — К.: (Ін-т громадян. суп-ва), 2000. — 308 с.
3. Педагогіка: учеб. пособие для педучилищ / С. П. Баранов, А. Р. Болотина, Т. В. Воликова. — М.: Просвещение, 1981. — 355 с.
4. Социальная педагогика: Курс лекций: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Под общ. ред. М. А. Галагузовой. — М.: Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС, 2003. — 416 с.
5. Соціальна робота: технологічний аспект: Навчальний посібник / За ред. проф. А. Й. Капської. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 352 с.
6. Урих С. В. Участь молоді у програмах за методикою «рівний — рівному» // Шкільний світ. — №34. — С. 7–8

РОЛЬОВА ГРА ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ ВОЛОНТЕРІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Л. М. Самар

м. Київ, факультет соціальних технологій

IV курс, спеціальність «Соціальна робота»

Науковий керівник В. М. Шиян, ст. викладач кафедри соціальної роботи

Ще У. Шекспір, підкреслюючи значення гри у розвитку суспільства, писав: «...женщины, мужчины — все актеры. У них свои есть выходы, уходы, и каждый не одну играет роль». У соціології, соціальній роботі, психології, педагогіці гра використовується з метою моделювання умов професійної діяльності. Включення в такі умови із змістовним та емоційним їх прийняттям забезпечує формування стійких вмінь та навичок.

Відповідно до теорії ролей (Дж. Мід, Т. Парсонс, Р. Мертон, Дж. Морено, Дж. Келлі та інші) кожна людина займає певну позицію в соціальних структурах. Таким чином, виходячи з даної теорії, фахівець, в певних обставинах, залежно від місця та часу «грає» визначену соціальну роль. Наприклад, соціальний працівник може виконувати роль консультанта (надавати інформацію клієнту про об'єм соціальної допомоги, запропоновану державою), психотерапевта (допомагає подолати екзистенційні кризи), аудитора (здійснює контроль діяльності соціального закладу, організації, служби) тощо. Кожна з можливих ролей соціального працівника інколи потребує досить складних навичок взаємодії з іншими спеціалістами та різними категоріями клієнтів. Таким чином, відпрацювання цих навичок здійснюється також і з використанням рольових ігор, які імітують діяльність фахівців із відповідними правилами та способами поведінки.

Основним постулатом рольової гри є спрямованість на відпрацювання тільки однієї з необхідних навичок. Найчастіше в рольових іграх відпрацьовуються навички успішної комунікації, навички вирішення складних професійних ситуацій, навички розуміння власних мотивів та потреб.

Процедура проведення рольової гри має наступний алгоритм:

1. Підготовка письмових інструкцій.

Зазвичай готують три інструкції, одна з яких описує загальну ситуацію (інструкція для групи), друга — роль і цілі активного

учасника (АУ) — керівника, консультанта тощо, третя — роль і цілі пасивного учасника (ПУ) — клієнта, підлеглого тощо.

2. Визначення параметрів (характеристик) навичок, що відпрацьовуються.

Ці параметри можуть реєструватися з використанням бланку спостереження чи без нього. На даному етапі важливо визначити учасників гри, які займають позицію спостерігачів та провести їм інструктаж.

3. Підготовка учасників гри до виконання своїх ролей і формування ігрового простору.

На цьому етапі учасники планують свої дії, а тренер моделює найбільш близьке до реальних умов діяльності ігровий простір. Найпростіший вигляд ігрового простору представляє собою коло, в центрі якого два стільця, що стоять під кутом 45° один до одного. Всі інші учасники розміщуються по колу. На даному ж етапі визначається регламент гри.

4. Проведення гри.

В ході гри тренер спостерігає за поведінкою активного та пасивного учасників. У випадку безуспішності активного учасника тренер зупиняє гру і, ставлячи йому запитання, намагається з'ясувати його позицію та наміри. Залучення групи до обговорення можливої тактики поведінки обох учасників гри сприяє її успішному проведенню.

5. Аналіз проведеної рольової гри.

Тренер з'ясовує у активного учасника цілі, які досягнуті ним під час гри. Потім визначаються почуття (комфортно, некомфортно) пасивного учасника, які виникли під час діалогу. Опитування інших учасників навчальної групи дозволяє краще проаналізувати ефективність (успішність) гри.

РЕАБІЛІТАЦІЯ МОЛОДІ У СИСТЕМІ ЗАКЛАДІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Ю. О. Ткач, М. М. Полякова

Факультет соціальних технологій,

III курс, група СР-31, спеціальність «Соціальна робота»

Науковий керівник, О. Л. Феоктістова, канд. пед. наук

Аналізуючи проблеми молоді з особливими потребами, слід відмітити, що це особлива та неоднорідна група. Сюди відносять і психічно хворих або розумово відсталих молодих людей; молодь з вадами зору, слуху або мовлення; молодь з обмеженою рухливістю або з так званою непрацездатністю. Всі вони щоденно зустрічаються з труднощами різного характеру, які потребують певних шляхів їх подолання.

Особливе місце у соціальній адаптації дітей та молоді з особливими потребами належить системі закладів соціального захисту. За даними Бастун Н. А. [2, с. 88–89] дитячі інтернати системи соціального захисту поділено на шість різновидів.

Перший — для дітей зі збереженими розумовими можливостями, але з фізичними вадами.

Другий — для дітей та молоді, котрі здатні засвоювати навички читання, грамоту, рахування та трудові навички.

Інтернати третього профілю призначені для дітей, котрі потребують постійного догляду.

Четвертий профіль — для дітей, котрі мають вади і розумового, і фізичного розвитку.

Чисельність дітей в інтернатах від 50 до 300, найчастіше — 100–200. Розташовані вони здебільшого далеко від великих міст. Винятком є Київ, де діють два інтернати другого профілю, один для хлопчиків, другий — для дівчаток. У жодній з областей України не існує всіх шести типів інтернатів.

Науково-технічний та демократичний процеси дають змогу радикально змінити механізми соціальної адаптації долоді з особливими потребами і майже кожному дати професію до душі і відповідно до їх можливостей. Треба лише позбавити учнів спеціальних шкіл-інтернатів почуття неповноцінності, яке часто формується у хворих дітей під впливом застарілих норм та стандартів середовища, що приводить врешті-решт до пасивної життєвої орієнтації.

Життя підтвердило, що необхідно змінювати ставлення до захворювання як самих хворих, так і всіх членів суспільства.

Необхідно постійно залучати всіх молодих людей з особливими потребами до суспільного життя, розвивати в них високу духовність та впевненість, що вони так само потрібні суспільству, як і усі інші здорові люди. Люди з обмеженими фізичними можливостями в багатьох випадках здатні високоефективно виконувати повноцінні соціальні функції і заробляти для себе кошти.

Слід наголосити, що Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» в статті 12 визначає, що громадські організації інвалідів створюються з метою здійснення заходів по соціальному захисту, соціально-трудовій і медичній реабілітації інвалідів та залученню їх до суспільно корисної діяльності, занять фізичною культурою і спортом.

Так, в Україні діють благодійні організації, що займаються проблемами комплексної реабілітації дітей та молоді з особливими потребами. Зокрема, у містах та областях України області діють Фонди комплексної реабілітації та соціальної адаптації дітей та молоді з особливими потребами.

Основні положення, на яких ґрунтується діяльність таких притулків та центрів комплексної реабілітації, тісно пов'язані з принципами реабілітаційної педагогіки, завданням якої є розробка ефективних методів педагогічної терапії й корекції, компенсації, ігротерапії, спрямованих на відновлення фізичного, психічного, морального та духовного здоров'я молоді людини з особливими потребами.

Слід наголосити на необхідності створення таких організацій, зазначивши, що важливою умовою їхньої успішної діяльності має бути всебічна підтримка з боку державних органів влади, соціальна, правова та матеріальна допомога у вирішенні нагальних питань.

З огляду на те, що до основної кількості молоді з особливими потребами згодом приєднується чимало тих, які стають інвалідами внаслідок нещасних випадків, дорожньо-транспортних аварій та ін., настав час вирішувати їхні загальні проблеми.

ІНДИВІДУАЛЬНА СОЦІАЛЬНА РОБОТА ІЗ СТУДЕНТСЬКОЮ МОЛОДДЮ

О. В. Запорожець

Факультет соціальних технологій,

V курс, спеціальність «Соціальна робота»

Науковий керівник А. Я. Боднар, канд. психол. наук, доцент

Сьогодні соціальна робота велику увагу приділяє роботі із студентською молоддю, оскільки ця група, як і молодь взагалі, опинилась у досить важкому становищі, яке спричинюють різні чинники: соціально-економічні, соціально-політичні, особистісні. «Соціальна робота — специфічний вид професійної діяльності, надання державного і недержавного сприяння людині з метою забезпечення культурного, соціального і матеріального рівня її життя, надання індивідуальної допомоги людині, родині чи групі осіб.»

Індивідуальна соціальна робота — одна з найпоширеніших форм діяльності соціального працівника. Ґрунтується на результатах систематичного вивчення клієнтів у ході спостереження, аналізу їхньої життєдіяльності, соціальної активності, працездатності, запитів та інтересів. Базовий цикл допомоги складається з наступних фаз: початкове оцінювання; планування догляду; виконання; закінчення стосунків; кінцеве оцінювання. Основними формами індивідуальної роботи із студентською молоддю в практиці соціальної роботи є: зустріч, інтерв'ю, консультація (в тому числі і візні консультації), співбесіда, переадресація, доручення.

На першій фазі відбувається підготовка, збір інформації, аналіз інформації: потреби, проблеми, переваги й обмеження. Тут використовують інтерв'ю, спостереження, аналіз документів. На другій фазі — планування догляду, яке включає узгодження (контракт) з клієнтом мети, завдань та плану заходів; вибір теорії, методів, ресурсів, ролей, часу, методів догляду; прийняття рішень. При плануванні роботи для підвищення ефективності втручання необхідними є дві речі — усвідомлення проблеми клієнтом та достатньо висока мотивація його на певні дії. Соціальний працівник формулює та погоджує з клієнтом мету та завдання втручання — конкретні способи досягнення мети. Мета і завдання мають відповідати потребам, співпадати з бажаннями клієнта, бути зрозумілими і конкретними, реалістичними і вимірюваними (коли можна переконатися, що мета досягнута), вони мають також відповідати

можливостям соціального працівника і його ціннісним настановам. Мета може бути дискретна (отримання ресурсів, прийняття важливого рішення, зміна оточення) або пролонгована / тривала (опанування певних навичок, поліпшення конфліктної ситуації, представництво інтересів, відстоювання прав). Методи можуть бути соціально-економічні, соціально-психологічні, соціально-педагогічні, методи організації діяльності, методи стимулювання діяльності, методи самовиховання. Контракт укладають у письмовій формі між клієнтом та соціальним працівником як представником установи про ті послуги, які будуть надані. Третя фаза передбачає виконання намічених рішень — клієнт використовує свої вміння й навички соціального працівника, соціальний працівник діє від імені клієнта. Здійснюючи втручання, дуже важливо не робити все замість клієнта і пам'ятати, що призначення соціальної роботи полягає в тому, щоб «допомогти людям допомогти собі». Потрібно прагнути того, щоб клієнт мав якнайбільше контролю над ситуацією. Четверта фаза — це кінцеве оцінювання — визначення ефективності результатів та порівняння їх з цілями; обговорення процесу допомоги: оцінка стосунків, вартості, продуктивності; самооцінка соціального працівника; перегляд (моніторинг, поточне оцінювання). Кінцеве оцінювання процесу допомоги передбачає аналіз того, чи була досягнута мета.

Після проходження цього циклу можливі такі варіанти: закінчення стосунків; вихід на друге коло процесу; повернення до будь-якої стадії та перегляд рішень, висновків. На кожній із фаз доречно робити оцінку якості процесу як самим спеціалістом, так і клієнтом.

Форма індивідуальної соціальної роботи є досить поширеною й ефективною на сьогоднішній день. Вона спрямована на надання допомоги індивідам у розв'язанні психологічних, міжособистісних, соціально-економічних проблем шляхом особистісної взаємодії з клієнтом. Дозволяє враховувати особливості розвитку, фізичного і духовного стану, рівень підготовки, інтересів і потреб, життєвий досвід студента.

ВЗАЄМОДІЯ НЕДЕРЖАВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

А. А. Зоренко

м. Київ, факультет соціальних технологій,

IV курс, група СР-21, спеціальність «Соціальна робота»

Науковий керівник В. М. Шиян, ст. викладач. кафедри соціальної роботи

Недержавні організації соціальної сфери стали вагомим суб'єктом соціальної політики. Їх взаємодія з державою є невід'ємною частиною їх функціонування в умовах сучасного суспільства.

Співпраця громадських організацій з органами державної влади є невід'ємною складовою їх співіснування.

Конституція та інші законодавчі акти України зобов'язують органи державної влади співпрацювати з громадськими організаціями. Водночас громадські організації співпрацюють з державними установами, оскільки це передбачає їх відповідність до встановленого законодавства.

Всю різноманітність взаємин між урядовими структурами та громадськими організаціями можна звести до чотирьох основних типів:

Фіскального — гранти, заробітна плата, гонорари, непрямі виплати та натуральна допомога;

Регулятивного — встановлення стандартів та ліцензування;

Надання послуг — обмін інформацією, зверненнями, консультації, координація та планування, контракти та спільні дії;

Політичного — представництво інтересів та проведення кампаній (3).

Співпрацю недержавних організацій з органами державної влади також розрізняють за рівнями:

- громадські організації та органи центральної виконавчої влади;
- громадські організації та Верховна рада;
- громадські організації та місцеві органи виконавчої влади;
- громадські організації та органи місцевого самоврядування (2).

Отже, співпраця недержавних організацій з органами державної влади можлива на національному та місцевому рівнях.

На **національному рівні** співпраця полягає у:

- спільній законотворчості;

- участі у розробці загальнодержавних програм;
- використанні державних структур для проведення загальнодержавних кампаній (1).

Співпраця з **місцевою владою** передбачає роботу над:

- місцевим законодавством;
- місцевими соціальними програмами;
- реалізацією конкретних проектів з окремими державними установами (1).

Отже, для вирішення соціальних проблем громадські організації мають співпрацювати з органами державної влади щодо запровадження і розвитку системи соціального замовлення; поліпшення законодавчого поля діяльності недержавних організацій; залучення експертів з числа співробітників громадських організацій у державні програми і навпаки; участь у формуванні державної соціальної політики; проведення масових заходів та акцій; розвитку волонтерського руху та становлення меценатства.

Деякі дослідники виділяють два типи підтримки та співпраці державних органів з організаціями третього сектору:

I. Підтримка функціонування та розвитку незалежних некомерційних організацій, здійснення та вдосконалення їх статутної діяльності. Сюди відносяться наступні форми:

- надання податкових пільг;
- надання податкових пільг особам, які надають матеріальну підтримку громадській організації;
- надання пільг неподаткового характеру, такі як оренда приміщення, обладнання тощо;
- бюджетне фінансування;
- надання пільгових кредитів;
- інформаційна, консультаційна підтримка та інші форми підтримки.

II. Залучення незалежних некомерційних організацій до розробки та виконання державних програм. Виділяють такі форми:

- координація діяльності та спільна розробка програм;
- розміщення замовлень на виконання соціальних послуг;
- підтримка проектів громадських організацій у рамках державних програм (4).

Існує ряд причин, чому державі вигідно співпрацювати з недержавними організаціями:

по-перше, більшість громадських організацій створюються для вирішення таких самих проблем, які має вирішувати держава.

У певних випадках третій сектор діє економніше та ефективніше у вирішенні цих проблем ніж державні служби;

по-друге, зміцнення демократичної держави та розвиток місцевого самоврядування вирішальним чином залежить від формування сучасного громадянського суспільства (2).

Таким чином ефективна взаємодія з партнерами, розуміння їх важливості для досягнення мети, повага індивідуальних особливостей — є запорукою успішного функціонування будь-якої недержавної організації соціальної сфери.

Література

1. Безпалько О. Б. Соціальна робота в громаді.— К., 2005.
2. Построение партнёрства. Методические рекомендации. / под ред. Дешко Т., Ткачук А.— К.: Альянс.— 2003.
3. Стецьков О., Турський В. Представництво прав та інтересів клієнтів соціальних установ.— К., 2001.— 56 с.
4. Шаров Ю. Стратегічне планування в соціально-технічних системах і в місцевому самоврядуванні.— К., 1996.

МЕДИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ОВОЛОДІННЯ РОБІТНИЧОЮ ПРОФЕСІЄЮ «СОЦІАЛЬНИЙ РОБІТНИК» В УМОВАХ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ЦЕНТРУ ПРОФЕСІЙНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ІНВАЛІДІВ

М. Л. Авраменко, Д. А. Кузнєцов, В. М. Анищенко
Всеукраїнський центр професійної реабілітації інвалідів
Індекс 07352, с. Лютіж, Київська область, Україна
e-mail: vcpri@ukr.net

Професія соціального робітника пов'язана з наданням соціальної допомоги пенсіонерам, інвалідам, самотнім непрацездатним громадянам похилого віку, тобто особам які характеризуються соціальною незахищеністю, обмеженням рухової активності.

Професійне навчання інвалідів за робітничою професією «соціально-адаптивний робітник» супроводжується сполученням переважно фізичної праці середньої тяжкості та напруженості, розумовим навантаженням легкої вираженості, а також напруженням системи зорового та слухового аналізаторів.

До несприятливих факторів професійного навчання слід віднести: періодично значне фізичне навантаження, пов'язане із прикладанням зусиль по зміні положення тіла малорухомої людини, яка потребує догляду; безпосередній контакт з хворими (інфекційні захворювання, психічні розлади); постійна робота на ногах; зміна емоційного стану під впливом зниженого емоційного тону клієнта; загроза користування несправною побутовою технікою.

З метою підвищення якості та ефективності професійного навчання з робітничою професією «соціальний робітник» разом з Проектом ПРООН/МОП «Впровадження гнучких програм професійного навчання для безробітних» та Українським міжгалузевим центром модульного навчання (УМЦМН) в 2004 році був розроблений пакет модульних навчальних матеріалів та програмно-методичної документації за цією професією. Розробці цих матеріалів передувала поглиблена дослідницька робота, зокрема, розробку та написання медико-методологічного обґрунтування рекомендацій щодо оволодіння робітничою професією «соціальний робітник». Для забезпечення спроможності здійснювати навчання людей з обмеженими фізичними можливостями за даною професією рекомендований такий перелік захворювань, навчання інвалідів при яких є перспективним: дитячий церебральний параліч (за винятком гіперкінетичної форми, спастичної діплегії з вираженим порушенням функції рухів у верхніх та нижніх кінцівках); наслідки перенесених нейроінфекцій без виражених порушень функції рухів у верхніх та нижніх кінцівках; наслідки перенесених черепно-мозкових травм без симптомів вегетативно-судинної дисфункції (за винятком порушень у руховій сфері); нервово-м'язові захворювання переважно первинного характеру без вираженого порушення рухової функції кінцівок; захворювання опорно-рухового апарата (за винятком значних порушень статико-динамічної функції); набута глухота різного генезу, яка підлягає корекції слуховим апаратом; помірно виражені порушення функції зору — міопія легкого ступеня із значною корекцією зору за допомогою окулярів або лінз; захворювання серцево-судинної системи з порушенням кровообігу легкого ступеня; хвороби ендокринної системи — цукровий діабет, ураження щітоподібної залози, надниркових залоз без виражених метаболічних порушень; захворювання дихальної системи без симптомів вираженої бронхообструкції; хвороби шлунково-кишкового тракту: хронічний гастрит, виразкова хвороба шлунку, холецистит.

Модульний принцип побудови навчальних матеріалів, значна гнучкість модульної технології навчання забезпечує можливість ефективно готувати персонал за названою професією. Модульна технологія також дає змогу легко і логічно поділяти навчальний матеріал для забезпечення можливості індивідуального принципу навчання з урахуванням нозології захворювання.

В той же час, розробляючи підходи до організації професійного навчання за визначеною професією та враховуючи її специфіку, треба було подбати і про певні можливі обмеження. Основним критерієм таких обмежень були, звичайно, медичні протипоказання.

Основними медичними протипоказаннями до навчання за робітничою професією «*соціальний робітник*» є: дитячий церебральний параліч (гіперкінетична форма, спастична діплегія з вираженим порушенням функції рухів у верхніх та нижніх кінцівках); наслідки перенесених нейроінфекцій з вираженими порушеннями функції рухів у верхніх та нижніх кінцівках; наслідки перенесених черепно-мозкових травм з симптомами вегетативно-судинної дисфункції, руховими порушеннями в верхніх та нижніх кінцівках; нервово-м'язові захворювання переважно вторинного характеру з вираженим порушенням рухової функції кінцівок; наслідки пологової травми з порушенням інтелекту, виражені емоційно-вольові порушення, соціальна незрілість; захворювання опорно-рухового апарату зі значним порушенням статико-динамічної функції; алергічні реакції на побутовий пил, запахи від допоміжних речовин, що використовуються при догляді за хворими та інвалідами; захворювання серцево-судинної системи з порушенням кровообігу середнього і важкого ступенів; хвороби ендокринної системи з вираженими метаболічними порушеннями; захворювання дихальної системи з бронхообструкцією; хвороби шкіри: псоріаз, постійно рецидивуюча екзема, рецидивуючий дерматит.

Розробка навчальних матеріалів за модульною методологією Міжнародної Організації Праці має ще один важливий аспект при застосуванні їх для професійного навчання інвалідів. Маються на увазі ті зміни і трансформації, що відбуваються з самим навчальним процесом, функціональні зміни у роботі педагога, зміни взаємовідносин у стосунках педагог — слухач.

Модульна технологія професійного навчання забезпечує суто індивідуальний підхід, коли кожний з слухачів може просуватися за програмою з власною швидкістю без жодних втрат якості навчання.

Звичайно, такі новітні перетворення вимагали від персоналу Всеукраїнського центру професійної реабілітації інвалідів (далі — Центр) сприйняття нової інформації щодо роботи з самою модульною системою. Для того щоб це забезпечити, за допомогою Проекту ПРООН/МОП, УМЦМН було проведено низку семінарів, групових занять та індивідуальних консультацій з проблем модульної методології МОП. Значна частина персоналу Центру пройшла навчання та одержала сертифікати на право організації навчального процесу за модульною технологією МОП.

Значним внеском в спільну роботу з впровадження модульної методології навчання в професійну реабілітацію інвалідів стала адаптація пакетів модульних навчальних матеріалів та програмно-методичної документації для підготовки людей з обмеженими фізичними можливостями. Ця робота, розпочата Центром разом з УМЦМН та Проектом ПРООН/МОП «Впровадження гнучких програм професійного навчання для безробітних» стала основою для впровадження цієї новітньої технології навчання в процес професійної реабілітації інвалідів в Україні.

Література

1. Авраменко М. Л., Мартиненко О. Б. Методологія комплексної професійної реабілітації людей з особливими потребами в Україні (на базі Центрів професійної реабілітації). // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами» (тези доповіді). — Київ, 2004. — С. 37–41.
2. Іпатов А. В. Комплексна технологія реабілітації інвалідів в Україні // Медична реабілітація, курортологія, фізіотерапія. — 2004, №3(39). — С. 44–45.
3. Іпатов А. В., Сергієни Е. В., Маруніч В. В. и др. Методика составления индивидуальной программы медицинской реабилитации инвалидов, управление процессом ее реализации и контроля. — Днепропетровск, изд-во «Пороги». — 2003. — 107 с.
4. Модель державної системи професійної реабілітації інвалідів в Україні / Методичні рекомендації. — Дніпропетровськ, вид-во «Пороги». — 2002. — 32 с.
5. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів / Офіційний переклад Резолюції Генеральної Асамблеї ООН №48 / 96. — 40 с.

СТЕРЕОТИПІЗАЦІЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОВЕДІНКИ ЩОДО СТВОРЕННЯ СІМ'Ї

А. А. Ахвердов

факультет соціальних технологій

IV курс, група СР-22, кафедра соціальної роботи 6.040200

керівник, викладач В. Г. Кириленко

Створення сім'ї у сучасному українському суспільстві вимагає певної та конкретної підготовки, до основного напрямку якого можна віднести формування молодіжної поведінки щодо створення сім'ї.

Сучасна молодь намагається створювати власну сім'ю відмінною від батьківської.

Але з іншого боку, кожна молода людина є носієм сформованої моделі поведінки, яка, можна сказати, продубльована з моделі поведінки соціального середовища, із якого походить ця молода людина.

Соціальні спостереження показують, що більшість молодих людей вступають у шлюб недостатньо свідомо та відповідально, не розуміючи своїх нових прав та обов'язків по відношенню один до одного та дітей.

Психологічні дослідження підтверджують, що молоді люди несуть у свою нову родину проблеми та помилки, які вони несвідомо накопичували протягом свого життя, і які потім продовжують передавати своїм дітям.

«Сімейне життя нагадує айсберг. Більшість людей бачить лише його малу надводну частину і вводить себе в оману, думаючи, що бачить його повністю. Дехто здогадуються що айсберг значно більший, але не знає, що саме являє собою його невидима частина. Не знаючи всіх тонкощів сімейного життя, можна спрямувати його небезпечним курсом.» — так говорить В. Сатир про уявлення більшості стосовно сімейного життя.

В своїх роботах Вірджинія Сатир виділила 1432 стереотипні поведінкові реакції в межах сім'ї.

У сучасної молоді виникає певна категорична стереотипна поведінка.

Візьмемо до розгляду такі:

- Стереотип готовності до створення сім'ї — часткове врахування факторів готовності до створення сім'ї (наприклад, матеріальна забезпеченість).

- Стереотип насильницького виховання, як партнера, так і дітей — насильницькі дії, спрямовані на зміну іншої людини, звичайно, породжують протидію.
- Стереотип компетентності — виходить від бажання робити по-своєму, нібито краще.
- Стереотип боргу — Важливо розуміти, що в сім'ї ніхто нікому нічого не винен.
- Любов — це суцього добровільний стан. В сімейних відносинах необхідна гармонійність пропорції між альтруїзмом й егоїзмом.
- Стереотип безвихідної ситуації — відчуття «загнаності» і обов'язковості створення «союзу».
- Стереотип наближення до ідеалу — нерішуча поведінка по відношенню до партнера внаслідок невідповідності його зі своїм ідеалом.
- Стереотип торгу — побудова взаємовідносин на основі оцінення та обміну задоволенням потреб.
- Стереотип непридатності до створення сім'ї — стан втрачених або вродженої відсутності можливостей (функцій) для створення сім'ї.
- Стереотип відразі до таких категорій — через неадекватне сприйняття реальності, яке по великому рахунку залежить від виховання.

Така стереотипна поведінка вимагає від молоді глибокого переосмислення, починаючи з уявного відтворення відносин та подій, які спричинили виникнення негативного стереотипу, і, закінчуючи фіксацією на позитивному. Якщо самостійне переосмислення здається не можливим, то можна звернутися у компетентні служби, такі як психологічна або сімейна консультація.

Література

1. Сатир В. Как строить себя и свою семью / Пер. с англ. — М.: Педагогика-пресс, 1992. — 247 с.
2. Серія інформаційних матеріалів школи соціальних знань для батьків / За заг. ред. К. С. Шендеровського. — К.: КМЦСССДМ, 2005. — 76 с.

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ РОБОТОЮ ЯК ФАКТОР ОПТИМІЗАЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ СЛУЖБ

Н. М. Бірюкова

*ВМУРОЛ «Україна», факультет соціальних технологій,
4 курс, група СР-22, спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник Л. Д. Дмитрієва, ст. вкладач.*

Соціальна робота є синтезом теоретичних концепцій і практичних підходів, що вирізняються за правовими, психологічними, педагогічними, соціологічними, адміністративними та іншими ознаками. Вона належить до професій, які виникли й утверджуються з метою задоволення потреб суспільства і його громадян та покликана створювати необхідні умови не лише для соціального забезпечення окремих індивідів, груп, громад, а й для розвитку їхньої спроможності вибудовувати своє життя, мобілізувати внутрішні ресурси для подолання життєвих криз. Сучасна практична соціальна робота має специфічну, тільки їй притаманну систему цінностей, які сформувалися в процесі становлення моральних принципів і норм поведінки фахівців.

Система державних та недержавних соціальних служб (закладів, агенцій, інституцій, організацій, установ) створена для соціального обслуговування населення. Це один з важливих секторів соціальної сфери, який потребує належного нормативно-правового регулювання, а також технологій соціальної роботи, комплексу заходів для підтримки соціально вразливих верств населення.

В Україні система соціального обслуговування є неоднорідною: функціонують традиційні заклади, що утворились за патерналістської моделі соціальної політики й не відповідають цінностям соціальної роботи, а також принципово нові соціальні заклади для різних вразливих груп населення.

Поряд з державними службами соціального захисту, з'являються недержавні сервіси. В зв'язку з цим менеджмент соціальної роботи все більше набуває вирішального значення в плані забезпечення міжсекторальної співпраці соціальних служб, ефективності соціальної роботи з клієнтом.

Закономірним для громадянського суспільства є розширення й ускладнення системи професійної соціальної роботи що стимулювало пошук оптимальних форм управління соціальними службами

і соціальною роботою загалом, спонукало до розроблення таких специфічних управлінських рішень, які б сприяли досягненню мети практичної соціальної роботи і відповідали етичним стандартам фаху. Менеджмент поєднує професійні та управлінські функції, стимулює практичні вміння соціальних працівників та оптимальний вибір управлінського рішення, розширює організаційний контекст соціальної роботи. Кінцевою метою менеджменту є оптимізація функціонування соціальних служб, отримання значно більшого ефекту при найменших зусиллях та витратах.

Управління соціальною роботою у своїй сукупності має відповідати таким засадам: спрямованість управлінської діяльності на забезпечення відповідно до цілей організованої роботи людей; забезпечення за допомогою управління функціонування і розвитку організацій; управління може бути ефективним завдяки цілеспрямованості, прогнозованості, участі в ньому персоналу організації, наявності зворотнього зв'язку тощо.

Головними недоліками системи соціальних служб в Україні є фрагментарність, орієнтованість на стаціонарний догляд, відсутність комплексного задоволення потреб конкретних груп клієнтів. Управління соціальною службою як системою повинно бути направлено на розвиток ресурсів клієнта в конкретних умовах життєдіяльності організації.

Література

1. Іванова О., Семигіна Т. Система соціального обслуговування та соціальних служб в Україні // Соціальна робота в Україні: перші кроки / За ред. В. І. Полтавця.— К.: КМ Академія, 2000.— 320 с.
2. Менеджмент социальной работы: Учеб. Пособие / Под ред. Е. И. Комарова, А. И. Войтенко.— М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001.— 228 с.
3. Соціальна робота в Україні: Навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл. / Луганський держ. педагогічний ун-т ім. Тараса Шевченка; Християнський дитячий фонд / Ірина Дмитрівна Зверева (ред.), Г. М. Лякціонова (ред.).— К.: Науковий світ, 2003.— 234 с.
4. Социальный менеджмент: Учебник / Под ред. Д. В. Валового.— М.: ЗАО Бизнес школа «Интел — Синтез», 2000.— 392 с.

СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

В. М. Галкіна

*м. Київ, факультет соціальних технологій,
V курс, група СР-12, спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник Д. О. Пузіков, викладач*

На сьогоднішній день процес соціальної реабілітації є предметом дослідження спеціалістів багатьох галузей наукового знання. Психологи, філософи, соціологи та педагоги розглядають різноманітні аспекти цього процесу та досліджують механізми, етапи, стадії та фактори соціальної реабілітації.

Соціальна реабілітація особистості здійснюється під впливом сукупності чинників, як соціально-контрольованих так і стихійних. Вони і є атрибутом способу життя особистості і можуть розглядатися як його умова і результат.

Обов'язковою умовою соціальної реабілітації є культурна самоактуалізація особистості, її робота над власним самовдосконаленням. Якими б соціально-сприятливими не були умови її результат залежить від активності особистості.

Головна проблема дитини з обмеженими можливостями полягає в порушенні зв'язків з оточуючим середовищем, в обмеженні мобільності, бідності соціальних контактів з однолітками і дорослими, в обмеженому спілкуванні з природою, в недоступності деяких культурних цінностей суспільства, а іноді й в неможливості отримання елементарної освіти. Ця проблема є наслідком не лише суб'єктивного фактора, яким є фізичний стан і психологічне здоров'я дитини, але й результатом соціальної політики держави та сформованої громадської думки, які санкціонують існування недоступного для дитини-інваліда архітектурного середовища, громадського транспорту та соціальних служб.

Ефективність реабілітації визначається не мірою відповідності до складених еталонів «норми», як це прийнято в клінічній практиці, а здатністю особистості до подальшого саморозвитку та самореалізації.

Особистість, яка вміє проявляти незалежність від хвороби та обставин, робить за необхідності свій життєвий вибір, що у повній мірі відповідає її особистим мотивам та установкам, має набагато

більше шансів ефективно пройти процес соціальної реабілітації та адаптації і самореалізуватися.

Вдосконалення процесу соціальної реабілітації дитини з обмеженими можливостями вимагає розвитку системи інноваційних соціальних служб, орієнтованих на дітей-інвалідів, які б відкривали доступ до освіти, праці, спорту, мистецтва та міжособистісного спілкування.

Людина з обмеженими можливостями має розглядатися як експерт, активний учасник реалізації програми особистої реабілітації. Такий підхід у вирішенні даної проблеми дозволить фахівцям розглядати проблему з об'єктивної точки зору, тобто з сердини.

Надання рівних можливостей забезпечується саме за допомогою соціальних служб, які дають можливість дитині з інвалідністю долати специфічні труднощі на шляху до активної самореалізації та позитивного емоційного стану. Основа діяльності служб повинна ґрунтуватися на таких принципах:

1. Компенсація можливостей яких не вистачає від народження чи втрачених внаслідок хвороби або травми, за рахунок делегування іншим людям обмежених функцій дитини, і створення умов для подолання бар'єрів оточуючого середовища.

2. Організація роботи з учасниками соціальної взаємодії (з дитиною та її сім'єю, найблищим оточенням через систему служб, орієнтованих на дітей та їх батьків).

3. Інтеграція до спільної діяльності дітей з обмеженими можливостями і дітей, що не мають проблем зі здоров'ям. Цей принцип необхідно реалізувати в діяльності всіх соціальних служб.

4. Взаємодопомога — широка участь в реабілітаційному процесі як фахівців з соціальної роботи, так і волонтерів у вирішенні проблем людей з особливими потребами

Отже, сутність соціальної реабілітації, на нашу думку, полягає в раціональному та комплексному використанні всього наукового та практичного інструментарію соціальної роботи для відновлення нормального фізичного, психічного та соціального стану, функціонування особистості та її самореалізації.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛЬНО-ТЕРАПЕВТИЧНОЇ РОБОТИ З МОЛОДИМИ ПОДРУЖНИМИ ПАРАМИ

М. С. Голан

*Вінницький соціально-економічний інститут,
кафедра соціальної роботи,*

VI курс, група СР-00, спеціальність «Соціальна робота»

Науковий керівник: О. В. Столяренко, канд. пед. наук, доцент, докторант

Соціально-терапевтична робота є активним методом допомоги соціальних працівників різним категоріям населення. Соціальний працівник має бути обізнаним в багатьох сферах, як у правовій, соціальній, так і в психологічній. Він має володіти багатьма методами допомоги: соціального планування, менеджменту, консультивання, реабілітації, профілактики, опіки, терапії тощо.

У нашому дослідженні ми поставили за мету вивчити соціально-терапевтичний аспект роботи, що знадобиться у роботі з сім'ями, зокрема молодими. Метою нашої роботи виступає підготовка соціальних працівників до діяльності, спрямованої на покращення життєдіяльності молодих сімей, їх психологічного клімату, емоційної задоволеності та налагодження гармонійних стосунків у молодому подружжі. Основними завданнями є: розгляд і аналіз проблем молодих сімей, визначення показників соціально-психологічного здоров'я і позитивного мікроклімату у сім'ї та проведення соціально-терапевтичної роботи з молодим подружжям.

У дослідженні проблеми ми користувалися такими методами, як спостереження, експеримент, бесіда, анкетування, інтерв'ю, тестування, а також інноваційні форми і методи експериментальної роботи, а саме: програвання сімейних ролей (Barker Ph., 1981), обмін ролями (Захаров А. І., 1982), сімейна дискусія, ефективне мовчання.

У своїй роботі ми розглядаємо соціально-терапевтичну практику соціальної роботи з молодим подружжям, під якою ми розуміємо систему заходів і методів соціальної психопрофілактики, сімейної терапії, реабілітації, консультивання, а також соціальної допомоги та посередництва у розв'язанні сімейних конфліктів, спрямованих на відновлення гармонійних стосунків у сім'ї, між її членами. Ці аспекти досліджували такі автори: Кравець В. П., Гозман Н. Я.,

Роджерс К., Штифурак В. С. (психологія сімейного життя), Кра-тохвил С., Ейдеміллер Є. Т., Юстицкис В. (психотерапія сім'ї), Торохтій В. С., Фрайнбург З. (соціальна робота з сім'єю) та ін.

На кожному етапі роботи ми вивчали різні аспекти у життєдіяльності молодого подружжя: встановлення стосунків і розподіл ролей між членами своєї сім'ї і батьківською сім'єю, проблема житла, встановлення своїх норм і правил, адаптація до нового мікросоціального середовища, сексуальні проблеми, питання громадського становлення і зрілості. Використовуючи діагностичну методіку В. С. Торохтія ми провели зріз адаптивності молодих сімейних пар в мікросоціальних відносинах та їх емоційної задоволеності. У дослідженні ми використали терапевтичну роботу, як технологію, яка включає в себе 4 стадії: знайомство, з'ясування проблеми, пошук рішень, оцінка результатів діяльності. Застосовуючи соціально-терапевтичну роботу з цими молодими сім'ями нами було виявлено, що методи соціальної терапії допомагають налагодженню сімейних стосунків, адаптації подружжя одне до одного та збільшенню емоційної задоволеності стосунками на 15–20% порівняно з контрольною групою. Це має велике значення для розв'язання проблем молодих сім'ї у процесі реалізації молодіжної державної політики. Це дасть змогу знизити кількість розлучень та зміцнить інститут сім'ї і ставлення до нього молодих людей.

Отже, соціальний працівник і його підготовка, як фахівця має включати в себе значну кількість напрямків роботи. *Фахівець із соціальної роботи* — це в першу чергу, спеціаліст, який має необхідні інтелектуальні, моральні, особистісні якості для виконання особливого, інтегрованого, універсального виду діяльності у соціальній сфері.

Як ми переконалися у ході дослідження, підготовка соціально-го працівника до соціально-терапевтичної роботи теж має свої аспекти — це подолання вигорання, його обізнаність у правових основах, використання соціальної терапії, особливостях соціальної політики, психології сім'ї. Фахівець має бути наділений високим рівень емпатії, умінням слухати, володіти собою, керувати іншими, мати гуманістичну спрямованість, бути відповідальним, добрим, тактовним, коректним, чесним.

Наша держава потребує високо кваліфікованих соціальних працівників, які вміють і можуть здійснювати різні види роботи, а в першу чергу серед молоді, на яку покладені великі надії на покращення ситуації у майбутньому.

МЕТОДИ КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЕВОЇ РОБОТИ ЦЕНТРІВ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ ДЛЯ СІМ'Ї, ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ З ПІДЛІТКАМИ

С. В. Горошко

студентка 4 курсу

факультету соціальних технологій базової структури

Університету «Україна», спеціальність «Соціальна робота»

Науковий керівник Л. Т. Тюття, к.пед.н., професор

Соціальна робота з підлітками — важливий напрямок діяльності центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді в Україні. Важливим елементом структури процесу соціальної роботи з підлітками є методи. Методи соціальної роботи в центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді — це сукупність прийомів, способів діяльності суб'єктів соціальної роботи, які використовують для розв'язання соціальних проблем клієнтів, стимулювання розвитку їхніх власних сил, конструктивної діяльності щодо зміни несприятливої життєвої ситуації.

За походженням виділяють наступні методи соціальної роботи з підлітками: соціологічні (спостереження, опитування, анкетування, аналіз документів); педагогічні (бесіда, лекція, диспут, дискусія, переконання, навчання, соціальне навчання, гра, закріплення позитивного досвіду, позитивне підкріплення, самооцінка, самоконтроль); психологічні (психодрама, соціодрама, ігрова терапія, сімейна психотерапія, арттерапія, казкотерапія, соціально-психологічний тренінг, консультування). За напрямками та формами соціальної роботи: організаційні, соціально-психологічні, соціально-педагогічні, соціально-медичні, соціально-економічні, культурно-дозвіллевої роботи.

Окремим напрямком діяльності центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді є організація та здійснення культурно-дозвіллевої роботи. Головним завданням соціальної культурно-дозвіллевої роботи є соціалізація дітей та молоді через естетичне виховання, знайомство з цінностями вітчизняної і світової культури, формування просоціальної поведінки в процесі участі в художній творчості, культурно-мистецьких заходах. Така діяльність орієнтована на колективну (масову) і групову форми соціальної роботи.

Серед основних методів культурно-дозвіллевої роботи з підлітками в центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді виділяють

наступні: лекційно-тренінгові заняття для підлітків, тренінги (для груп з 15 осіб), бесіди, диспути, круглі столи, лекційні курси, організація просвітницької роботи з батьками старшокласників, організація клубів здорового способу життя та відеолекторії-диспути, проведення масової вуличної інформаційно-просвітницької роботи, організація ігротеки та конкурсної програми для дітей, виступи інтерактивного аматорського театру, елементи психогімнастики, метод керованих фантазій. Також досить розповсюдженим явищем у центрах є підготовка учнів до тренерської роботи за методикою «рівний-рівному» (формування безпечної поведінки), підвищення рівня самосвідомості молоді, прищеплення активної життєвої позиції та «Школа волонтерів» для залучення молоді для роботи у спеціалізованих службах центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді з метою профілактики негативних явищ у молодіжному середовищі, вуличної соціальної роботи, з дітьми з обмеженими функціональними особливостями. При цьому для підлітків і молоді створюються умови для вільного спілкування, розвитку творчих здібностей, відпочинку шляхом проведення конкурсів, диспутів, дискотек, спортивних заходів, екскурсій, перегляду фільмів.

Особливість використання методів культурно-дозвіллевої роботи у центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді в першу чергу полягає у функціонуванні основних напрямків роботи центрів з підлітками й молоддю: «Ризикована поведінка юнацтва та її наслідки»; «Репродуктивне здоров'я»; «Профілактика ВІЛ/СНІД»; «Стиль перемоги — здоровий спосіб життя»; «Ти і твої права»; «Лідер та лідерство»; «Хвороби, що передаються статевим шляхом»; «Наркоманія очима людини»; «Волонтерський рух: історія та сьогодення». Орієнтуючись на ці аспекти діяльності центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, головною метою у застосуванні методів культурного дозвілля є закладення життєвих цінностей молодій людині на активну соціальну позицію у просвітницькій роботі серед ровесників та здатність вести здоровий спосіб життя і власним прикладом доводити його переваги.

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ПОКЛИКАННЯ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Ю. В. Горпинченко

Полтавський інститут економіки і права

Соціально гуманітарний факультет

IV курс група 41 СР, спеціальність «соціальна робота»

Науковий керівник Г. О. Сергієнко, старший викладач

Відомо, що професія в соціальній сфері — це готовність до виконання соціально-доцільної діяльності, яка змінює соціальний світ людини і максимально мобілізує потенціал кожної людини для вирішення найскладніших проблем, адекватної реакції на зміни у суспільстві та особистому житті. Зміст професійної діяльності соціального працівника визначається функціями, які він виконує у відповідності до законів, підзаконних актів, а також у відповідності до розподілу праці у сфері соціального захисту населення та в цілому соціальної сфери суспільства у широкому розумінні цього поняття. Професійна діяльність соціального працівника складається з взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих особистісних, функціональних та матеріалізованих компонентів. Професіоналізм соціального працівника характеризуються наявністю у нього: професійного покликання, глибокої мотивації до виконання праці в різних її модифікаціях, високих духовно-моральних якостей та схильності до роботи з людьми, професійної майстерності, об'єктивно-критичного ставлення до своєї діяльності, професійних знань і професійних умінь, здатності все життя вчитися і досягати самореалізації, професійної гордості, як соціально-психологічного стану особистості [5, с. 365–366]. Тож, навряд чи можна очікувати ефективного якісного виконання своїх професійних обов'язків від фахівця, який не має покликання до здійснення соціальної роботи.

Професійне покликання соціального працівника — це складна модифікація комплексу розвинутих якостей особистості спеціаліста, внутрішня соціально-психологічна готовність до реалізації завдань та функцій соціальної роботи.

Для здійснення соціальної роботи фахівець має володіти такими морально-особистісними якостями та психологічними особливостями

як: комунікабельність, емпатичність, атрактивність, красномовність, ввічливість, особиста відповідальність, почуття власної гідності, повага до гідності інших, готовність прийти на допомогу, загострене почуття справедливості, уміння слухати і чути, впевненість у собі, самоконтроль, самокритичність, самооцінка, самонавіювання, уміння переключатися, цілеспрямованість, наполегливість, послідовність тощо [3, с. 75]. Зрозуміло, що рефлексія на соціальні ексклюзії, соціальні девіації і потреби різних категорій клієнтів соціальних служб не може бути вродженою — вона формується на протязі всього життя людини. Формування у молодій людини професійно необхідних для здійснення соціальної роботи морально-особистісних якостей, як правило, є результатом особливостей її соціалізації в сім'ї, школі тощо. Одним з можливих шляхів досягнення відповідного рівня сформованості означених якостей, на нашу думку, може виступати залучення особистості до волонтерської діяльності.

Волонтерство в усьому світі відомо як «інструмент соціального, культурного, економічного та екологічного розвитку» [1, с. 4]. Фактично, волонтер — це людина, яка добровільно, не переслідуючи корисливих цілей, займається діяльністю на користь суспільства, не отримуючи за це грошової винагороди [3, с. 146]. Ідеологічною основою волонтерського руху є традиції безкорисної допомоги нужденним, розвиток соціальної активності, толерантності, навичок усвідомленої й активної побудови власного життя [4, с. 4]. До волонтерської діяльності, в числі інших, можуть бути залучені і студенти, що здобувають вищу освіту за фахом соціальна робота. Вони можуть працювати як добровольці в державних службах, громадських та релігійних організаціях, а також об'єднуватися у волонтерські загони на базі навчальних закладів. Волонтерська діяльність повинна бути чітко організованою; потрібно здійснювати навчання волонтерів, так як для надання безпосередньої соціальної допомоги людина має бути попередньо підготовлена. Слід звернути особливу увагу й на специфіку відбору та мотивації здійснення волонтерської діяльності. Дослідження науковців свідчить про те, що основними мотивуючими чинниками добровільництва виступають зокрема, соціальні контакти з іншими, особистісний розвиток, набуття вмій та навичок, внесок у суспільний розвиток [2, с. 149]. Об'єктивно, для студента така діяльність, в першу чергу, виступає як джерело здобуття спеціальних знань, професійних навичок та формування особистісної установки на роботу з тією чи іншою

категорією клієнтів, що, в цілому, дозволяє визначитись в правильності власного вибору щодо майбутньої професії. По-друге, волонтерство також дає можливості особистісного зростання та самоствердження в колективі однолітків та працівників служб. Все це стає можливим завдяки залученню волонтерів-студентів до проведення ігорток та профілактичних заходів (лекцій, семінарів, диспутів, тренінгів, інтерактивних зустрічей), створення психологічних театрів, участі у заходах по програмах «Рівний-рівному» та «Зниження шкоди», проведення різноманітних акцій соціального характеру, концертних програм, соціального супроводу дітей-інвалідів та людей похилого віку тощо. Фактично, досвід такої роботи дає студентам-добровольцям можливість реально побачити складні життєві проблеми, з якими стикаються різні люди, ставить їх у ситуації морального вибору, дозволяє випробувати себе у критичних обставинах. Студенти волонтери отримують унікальну можливість спостерігати за моделями професійної діяльності фахівців і сформувати власну модель професійної поведінки в майбутньому. Безумовно такий формат роботи, за умови ефективного менеджменту, є запорукою позитивних особистісних змін молодій людині.

Отже, на відміну від тих студентів, які не є активними учасниками волонтерського руху студенти-волонтери, в процесі добровільницької діяльності, збагачують свій внутрішній світ, здобувають великий життєвий та професійний досвід, мають нагоду прислужитися суспільству і, врешті, мають реальний шанс стати «Соціальними Працівниками» з великої літери.

Література

1. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку / Вайнола Р.Х., Капська А. Й., Комарова Н. М. та ін. — К.: Академпрес, 1999 — 112 с.
2. Грига І., Брижовата О., Дума Л., Лисенко О. Досвід волонтерської роботи та напрями її вдосконалення // Соціальна робота в Україні: перші кроки. / Під ред. В. Полтавця. — К.: Видавничий дім «К. М. Academia», 2000. — С. 145–173.
3. Павлєнок П. Д. Введение в профессию «Социальная работа»: курс лекций. — М.: ИНФРА-М, 1998. — 174 с.
4. Підготовка волонтерів до соціальної роботи: Навчально-методичний посібник / За ред. А. Й.Капської, — К.: Держсоц. Служба, 2005. — 152 с.
5. Социальная работа: теория и практика: Учеб. Пособие / Отв. ред. д. и. н., проф. Е. И. Холостова, д.и.н., проф. А. С. Сорвина. — М.: ИНФРА-М, 2001. — 427 с. — (серия «Высшее образование»).

ЗМІСТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

І. В. Гук

*студентка 4 курсу факультету соціальних технологій базової структури
Університету «Україна», спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник Л. Т. Тюття, к.пед.н., професор*

Здоров'я, за визначенням ВОЗ — це стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних дефектів.

Охорона здоров'я — це система заходів, спрямованих на забезпечення збереження і розвитку фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини при максимальній біологічно можливій індивідуальній тривалості життя.

Галузь охорони здоров'я — сукупність закладів та органів управління охорони здоров'я, працівників, які забезпечують здійснення заходів з охорони здоров'я населення. Основу галузі становлять заклади охорони здоров'я — підприємства, установи та організації, завданням яких є забезпечення різноманітних потреб населення в галузі охорони здоров'я шляхом подання медико-санітарної допомоги, включаючи широкий спектр профілактичних і лікувальних заходів або послуг медичного характеру, а також виконання інших функцій на основі професійної діяльності медичних працівників.

Соціальна робота у сфері охорони здоров'я — це комплекс медико-соціальних та соціальних заходів, спрямованих на забезпечення соціального обслуговування пацієнтів закладів охорони здоров'я та соціально-профілактичну роботу з населенням.

Більшість науковців, які вивчають проблематику соціальної роботи в сфері охорони здоров'я, вважають, що її головними аспектами є надання соціально-медичних послуг, патогенетична медико-соціальна робота, профілактична медико-соціальна робота.

Важливими напрямками соціальної роботи в сфері охорони здоров'я стають:

- планування сім'ї, охорона материнства і дитинства;
- допомога алко- та наркозалежним;
- соціальна робота з онкохворими;
- медико-соціальний патронаж інвалідів та людей похилого віку

тощо.

Головними завданнями фахівців з соціальної роботи в сфері охорони здоров'я є наступні:

- забезпечення доступу населення до інформації з питань здоров'я;
- комплексна оцінка соціального статусу пацієнта та інформування щодо послуг, які надає медичний заклад;
- формування настанов пацієнтів на здоровий спосіб життя;
- проведення безпосередньої соціальної роботи;
- забезпечення взаємодії спеціалістів різних напрямків у вирішенні проблем пацієнта;
- консультаційна робота;
- сімейне консультування майбутніх батьків;
- встановлення контакту з пацієнтами, обмін інформацією;
- посередництво при вирішенні питань пацієнта;
- соціальна реабілітація (спрямована на повне або часткове відновлення соціального функціонування особистості);
- сприяння в отриманні пацієнтами медичних послуг в медичному центрі;
- участь в колективних заходах;
- робота в команді;
- надання допомоги конкретній людині, яка опинилась у складній життєвій ситуації, шляхом підтримки та консультування;
- проведення соціологічного опитування та анкетування; використання правових норм для захисту прав пацієнтів;
- вдосконалення соціальних послуг, шляхом розвитку бази професійних знань та підтримки стандартів і етичних норм професії.

БІБЛІОТЕРАПЕВТ ЯК СПЕЦІАЛІСТ З ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Ю. Д. Данильченко

*Полтавський інститут економіки і права,
факультет соціально-гуманітарний,*

У курс, група 51СР01з, спеціальність «Соціальна робота»

Науковий керівник О. В. Білоус, магістр соц. роботи, ст. викладач

Бібліотерапія є одним з методів терапевтичної допомоги клієнтові, а тому може застосовуватися у соціальній роботі для вирішення низки соціально-психологічних проблем: поліпшення фізичного та психічного здоров'я, соціальної адаптації, корекції поведінки

тощо. Важливо відзначити два головні аспекти бібліотерапії: клінічний та педагогічний. Останній можна застосовувати, зокрема, при роботі з різними категоріями людей з особливими потребами.

Бібліотерапію традиційно розглядали як науку про збереження та відновлення психофізіологічного та духовного здоров'я людини за допомогою читання спеціально підібраної літератури (або через інші сучасні носії інформації). Виходячи з цього, можна сказати, що бібліотерапія стає сьогодні невід'ємною складовою синтетичного процесу комплексної соціальної реабілітації з відповідним педагогічним, психологічним та медичним супроводом.

Бібліотерапевтичній діяльності на сьогоднішній день присвячена низка вітчизняних та зарубіжних праць, з яких найцікавішими на наш погляд є праці Ю. М. Дрешер, О. Л. Кабачек, А. Є. Шапошнікова. Бібліотерапевтична діяльність — це суспільно-корисна діяльність по створенню умов для самоосвіти, самовиховання та самореалізації особистості, її життєздатності до збереження та відновлення фізичного, психічного та духовного здоров'я шляхом засвоєння спеціально підібраної інформації [1; с. 3].

Бібліотерапевт повинен мати знання в таких сферах як: *психологія читача*: читацькі інтереси, потреби в читанні у різних категорій читачів, типологія читачів, читацький досвід, соціально-психологічні особливості читацьких груп; *психологія читання*: особливості прояву психічних процесів і стану особистості при читанні; *психологічний аналіз друкованої продукції*: соціально-психологічні функції різних видів друкованої продукції, психологічні можливості її впливу на читача, психотерапевтичний потенціал друкованої продукції і методи її вивчення; *психологія пропаганди друкованої продукції*: психологічні способи пропаганди літератури і методи вивчення її ефективності; *психотехніка бібліотечної професії*: психологічні особливості праці бібліотекаря, психологічні якості особистості у професійній діяльності, психології впливу бібліотечного облаштування, бібліотечної реклами тощо [1, с. 53–54].

Бібліотерапевту потрібні широта діапазону професійної діяльності, різноманітність виконуваних функцій, широкий перенесення людинознавчих і гуманітарних знань, узагальнених способів дій на різні види діяльності.

Для реалізації цієї спрямованої діяльності бібліотерапевту необхідні такі уміння і навички, як: розробка програми психолого-педагогічного вивчення об'єкта і предмета бібліотерапії; формулювання

цілей і задач психолого-педагогічної взаємодії із залученням методів суміжних наук — з урахуванням стану здоров'я індивіда і характеру кризової і/або дискомфортної ситуації; визначення психолого-освітньої спрямованості психотерапевтичних ресурсів літератури різних жанрів і на її основі формування тактики ведення профілактичного або лікувального процесу; визначити психолого-педагогічну направленість засобів і способів впливу; побудова стратегії і тактики психолого-педагогічної впливу на процес формування здорового способу життя людини з позицій філогенезу й онтогенезу; оцінка і корекція функціональних станів і працездатності дітей і дорослих у ході бібліотерапевтичного процесу тощо [1, с. 56–57].

Формування зазначених умінь і навичок ґрунтується на комплексі міждисциплінарних і предметних знань з: культурної універсальності, інкультурації, соціалізації особистості; механізмів трансляції соціокультурного досвіду; духовного поля ідеалів, значень цінностей суспільного розвитку; систем самооздоровлення і самовдосконалення; закономірностей, механізмів і фактів психічного життя людини; закономірностей формування особистості в процесі навчання; основних спрямувань бібліотечно-бібліографічного обслуговування: індивідуальних, групових, фронтальних (масових) особливостей, принципів і методів їхньої реалізації, їхньої діагностики тощо [1, с. 88].

Важливий напрямок бібліотерапевтичної діяльності — керівництво діяльністю клієнта. Воно здійснюється шляхом спілкування, і його спосіб виступає як істотний компонент стилю бібліотерапевтичного управління, що вимагає від бібліотерапевта визначеної психологічної і педагогічної культури. А. А. Бодалев зводить його до наступного:

а) розбиратися в інших людях і вірно оцінювати їхню психологію;

б) адекватно емоційно відгукуватися на їхню поведінку та стан;

в) вибрати стосовно кожного такий спосіб звертання, який, не розходиться з вимогами моралі, у той же час щонайкраще відповідав би індивідуальним особливостям тих, з ким доводиться спілкуватися [6].

Бібліотерапія здатна допомогти людям різних категорій. Але у соціальній роботі треба говорити насамперед про незахищені та мало захищені прошарки; зокрема, дітей, інвалідів, людей похилого віку тощо. Володіння навичками групової терапевтичної роботи

є дуже важливим для соціального працівника, який бере на озброєння бібліотерапію. Включення до занять елементів психодрами, казкотерапії, гештальт-терапії, фізичних вправ та релаксації [3, 4, 5]. Враховуючи те, що у терапії мають потребу особи з функціональними обмеженнями, необхідно мати уяву про специфіку роботи з такими клієнтами [2, 5].

Результат бібліотерапевтичної діяльності зведений до усвідомлення клієнтом своїх можливостей, здібностей вирішити проблеми, що стоять перед ним, перебороти негативні емоційні стани, відновити віру в себе і позитивні стосунки з оточуючими. Бібліотерапевт при цьому виступає консультантом, психотерапевтом, організатором читання, бібліотекознавцем, валеологом.

Література

1. Дрешер Ю. Н. Современные концепции подготовки специалистов-библиотерапевтов: Научно-методическое пособие.— Казань: «Медицина», 2003.— 230 с.
2. Дети с недостатками развития: В помощь родителям.— М., Педагогика, 1988.— 202 с.
3. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Тренинг по сказкотерапии; Сборник программ по сказкотерапии.— Санкт-Петербург, Росс, 2004.
4. Литвин О. М. Бібліотерапевтичне спілкування зчитачкам. Бібліотекар чи бібліотерапевт: в межах і за межами компетенції // Практична психологія та соціальна робота.— 2002.— №7.— С. 64–69.
5. Мэй Ролло. Искусство психологического консультирования.— М.: КЛАСС, 1996.
6. Шапошников А. Е. Библиотечное обслуживание лиц с ограниченными возможностями. Материалы в помощь библиотекам, обслуживающим инвалидов.— М., 2002.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ У ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ

О. Єрмоленко

ВМУРОЛ «Україна»,

факультет соціальних технологій,

4 курс, група СР-22, спеціальність «Соціальна робота»

Науковий керівник Л. Д. Дмитрієва, ст. вкладач

На фоні соціально-економічних перетворень, що відбуваються в Україні і призводять до трансформації соціальної системи і як наслідок, руйнації традицій, моральних норм, а також національної

культури, актуалізується проблема відновлення соціальних зв'язків. Великого значення набувають нові методи, допомогою яких користується суспільство і соціальні інститути, прагнучи забезпечити як гомеостазис суспільства, так і особистісну рівновагу. До таких методів відноситься соціальна реклама, роль якої в питанні формування механізмів соціального захисту останнім часом значно зросла, оскільки крім інформаційної функції, вона має адаптивну і виховну функції. До того ж емоційна насиченість дозволяє швидко і коректно включати індивіда в систему соціальних відносин і зв'язків.

В умовах розвитку демократії і становленні громадянського суспільства необхідність взаємовигідного співробітництва, турбота про сприятливе відношення громадськості до діяльності соціальних служб — це основа проведення сильної й впевненої соціальної політики з адекватною соціальною відповідальністю.

Виходячи з того, що ціль соціальної реклами — змінити відношення громадськості до якої-небудь соціальної проблеми, а в довгостроковій перспективі — виробити нові соціальні цінності, розуміння соціальної реклами як одного зі способів роботи із суспільною думкою позначається на ефективності діяльності соціальних служб. Якщо предметом соціальної реклами є ідея, яка визнана соціальною цінністю, така реклама розрахована на саму широку аудиторію, що стурбована загальнолюдськими проблемами: боротьба з насильством, охороною природи, здоров'ям дітей, СНІД тощо. Стратегічною ціллю соціальної реклами повинно стати ознайомлення громадськості з діяльністю так названого «третього сектора» — сектора некомерційних благодійних організацій і соціальних служб, створення вірного представлення про їхню роботу.

В Україні соціальною рекламою займається лише невелика кількість рекламних агентств. Головним двигуном розвитку соціальної реклами є Рекламна рада, ціль якої — створювати єдиний рекламний продукт по соціальній проблематиці, що спрямований на досягнення суспільно корисних цілей, популяризацію і розповсюдження загальнолюдських цінностей та не має на меті отримання прибутку. Законом встановлено, що розміщення соціальної реклами в засобах масової інформації повинно вироблятися в межах 5% ефірного часу (основної друкованої площі), рекламовиробники зобов'язані надавати послуги по соціальній рекламі в межах 5% річної вартості наданих ними послуг, рекламозрозповсюдженні, що не є організаціями засобів масової інформації, зобов'язані

розміщати соціальну рекламу в межах 5% річної вартості наданих послуг. Ігнорування соціальної реклами позначається на ефективності діяльності соціальних служб. У зв'язку з цим уже зараз багато установ соціальної служби звертаються до соціальної реклами, розуміючи її актуальність.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства питання про формування масових соціальних оцінок, стереотипів, традицій тощо залишається відкритим, проблема соціальної реклами практично не висвітлена у науковій літературі, тому необхідним є подальша розробка і наукове обґрунтування цих проблем у теорії соціальної роботи.

Література

1. Закон України «Про рекламу» Про рекламу від 03.07.1996.— №270/96-ВР.
2. Пашенцев Е.Н. Связи с общественностью.— М.: Дело, 2000.— 271 с.
3. Почепцов Г.Г. «Паблик рилейшнз для профессионалов».— М.: «Рефл-Бук», «Ваклер» — 2000.— 230 с.
4. Связи с общественностью в политике и государственном управлении/ Под общ. ред. В.С. Комаровского.— М.: РАГС, 2001.— 287 с.
5. Управлінські аспекти соціальної роботи: Курс лекцій /За заг. ред. М. Ф. Головатого.— К.: МАУП, 2004.— 203 с.

СУТНІСТЬ ІНТЕГРАЦІЇ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ У СИСТЕМУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Н. О. Зубрицька

Факультет соціальних технологій

4 курс, група СР-21, спеціальність «Соціальна робота»

Науковий керівник Д. О. Пузіков, викладач

Реалізація прав та соціальних гарантій інвалідів особливо актуальна, оскільки вона пов'язана з якістю соціального та соціально-правового захисту не тільки цієї категорії громадян, а всього суспільства. Це проблема комплексна: і європейського вибору і впровадження цивілізованих стандартів, реальних, продуманих та дієвих соціальних програм. Про реальні зрушення у справі захисту неповноправних співвітчизників можна буде стверджувати лише тоді, коли позитивні наслідки цих програм відчують інваліди та їхні сім'ї.

Безбар'єрне середовище є основною передумовою інтеграції інвалідів у суспільство, їх доступу до повноцінної освіти, працевлаштування, нормального спілкування. Але не лише архітектурні бар'єри створюють проблеми. В суспільстві поки що мало змінилися психологічні стереотипи у ставленні до інвалідів. Головним завданням залишається виховання у кожному громадянині ставлення до людей з особливими потребами як до рівних, готовності спілкуватися з ними, допомагати їм.

Задля інтеграції осіб з обмеженими можливостями, реінтеграції їх у суспільне виробництво, соціальне життя, основними завданнями нашої держави в сфері соціальної політики визнано:

- забезпечення конституційних прав на психологічну підтримку, професійну орієнтацію, професійне навчання і трудову діяльність;
- дотримання рівних прав жінок і чоловіків-інвалідів у сфері професійної, соціальної, медичної реабілітації і трудової зайнятості;
- постійне вдосконалення законодавства, нормативно-правового підґрунтя, організаційно-управлінської структури в сфері реабілітації та зайнятості інвалідів;
- забезпечення розвитку системи реабілітації, збільшення кількості реабілітаційних закладів для підвищення рівня трудової зайнятості інвалідів, у т. ч. у сільській місцевості;
- співробітництво органів законодавчої, виконавчої влади, громадських організацій інвалідів з роботодавцями та їх об'єднаннями на національному та регіональному рівнях.

Інтеграція в освітнє середовище допомагає молоді з інвалідністю отримати професію, самореалізуватися, досягти успіху в житті і кар'єрі, відчути себе особистістю, невід'ємною частиною суспільства. Інтеграція студентів з особливими потребами у ВНЗ вимагає взаємної адаптації обох сторін: студентів, які здобули середню освіту у спеціальних школах, до нових умов навчання в інтегрованому середовищі і навчального закладу до потреб студентів з інвалідністю у спеціальних технологіях та засобах навчання, педагогічному, психологічному та соціальному патронаті.

Інвалід повинен розвиватися й навчатися зі здоровими людьми. Виховання інвалідів повинно бути спрямоване на розвиток самостійності, бажання обходитися без сторонньої допомоги, виходити на контакт з іншими людьми. Навчальний заклад повинен виявити індивідуальний підхід до інвалідів, створити умови для розкриття їх талантів, виховати почуття колективізму. Інтеграція змісту освіти

дає змогу ущільнити інформацію без механічного її відкидання і таким чином зменшити витрати часу, енергії студентів з особливими потребами на її засвоєння, вивільнити час на оздоровлення, спілкування зі своїм суспільним оточенням [1].

Література

1. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: Тези доповідей. Четверта міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами». — К.: Університет «Україна», 2003. — 352 с.

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

Д. Г. Лавриненко

*Факультет соціальних технологій, 6 курс,
спеціальність «Соціальна робота»*

Науковий керівник: А. Я. Боднар, канд. псих. наук, доцент

Юнацький вік є особливим проміжним етапом розвитку та професійного становлення молодої людини. Отже, він гармонійно включається в поняття «молодь». Велика кількість дослідників і науковців мають різні погляди на категорію молоді, визначення її вікових меж, сутності, основних характеристик.

Перш за все, під *соціальним становленням молоді* розуміють кількісні та якісні зміни цієї демографічної групи в процесі її становлення як суб'єкта соціального розвитку [1]. Одним з векторів соціального становлення є професійне самовизначення, що має, проте, психологічну домінанту.

Проблеми молоді в процесі соціалізації науковці поділяють на 2 групи:

1. *Соціальні молодіжні проблеми*: визначення ролі та місця молоді в сучасному суспільстві (в т. ч. професійної ролі та соціального статусу); формування ціннісних орієнтацій молодих людей та їх моральних пріоритетів (у т. ч. формування професійних цінностей); становище на ринку праці (явище конкуренції); забезпечення молоді певного освітнього рівня (з урахуванням професійної спрямованості) [4] тощо.

2. *Особистісні проблеми молоді*: пошуки сенсу життя; професійне самовизначення; кохання; створення власної сім'ї; взаємостосунки з дорослими та однолітками; здоров'я молодих людей тощо.

Ієрархія основних соціалізуючи чинників молоді в Україні:

- 1) сім'я;
- 2) групи ровесників;
- 3) навчальні заклади різного типу;
- 4) засоби масової інформації;
- 5) трудова діяльність;
- 6) громадські організації різного спрямування (спортивного, політичного, релігійного, культурного тощо).

Процес соціального становлення молоді сьогодні досліджується у різноманітних сферах її життєдіяльності: сім'ї, навчанні, праці, неформальних та формальних організаціях, під час дозвілля. Результати цих досліджень дозволяють стверджувати, що процес соціалізації молоді характеризується загостренням молодіжних проблем, про що свідчать: втрата ідеалів, життєвого оптимізму; нерівні можливості в одержанні освіти («закритість» закладів освіти та науки); збільшення числа молоді серед безробітних; незадовільний стан здоров'я тощо [1].

Поняття «юнацький вік», як і «молодь» має різнобічні і суперечливі характеристики. Існує абсолютний та умовний вік. Визначення хронологічного віку об'єкта називається датуванням. Встановлення ж умовного віку є елементом періодизації. Також виділяють біологічний, соціальний, психічний, суб'єктивний віки [2].

Вікові межі юності визначаються по-різному: за Д. Біреном — 12–17 років; за Д. Бромлеєм — 11–21 рік; за Д. Векслером — 16–20 років; за В.В. Бунаком — 17–25 років; за В. В. Гінзбургом — 16–24 роки тощо. Проте, на симпозіумі по фізіології офіційно прийняті вікові межі 17–21 рік [6].

Самовизначення на цьому етапі ще не є завершеним, остаточно, оскільки воно не пройшло перевірки життям. Тому до юності відносять і вікову групу від 18 до 23–25 років, яку умовно називають «початком дорослості» (І. С. Кон). На цьому етапі людина вже цілком доросла як у біологічному, так і в соціальному плані. Вона — передусім суб'єкт трудової діяльності (освіта на цьому етапі вже не загальна, а професійна, і її можна розглядати як особливий різновид праці). Соціально-психологічні властивості у цьому випадку детермінуються не стільки віком, скільки соціально-професійним статусом людини [3].

Отже, юнацький вік характеризується наступним: поріг реального дорослого життя; закінчення усіх основних новоутворень (фізичних, психічних, соціальних, що власне стають основою

професійних) [5]; підвищення інтересу до пізнавальної діяльності (є умовою формування професійної спрямованості); самовизначення та підготовка до самостійного життя; звуження і поглиблення індивідуальних інтересів (у т. ч. професійних); висока потреба у спілкуванні з людьми, що розділяють їх позицію; наявність життєвого плану (складова якого — планування кар'єри); інтенсивність розумового розвитку; зміна мотиваційної сфери (концентрація мотивації на професійній діяльності); наявність роздумів про сенс життя; диференціація емоційних реакцій та станів; підвищення самоконтролю та саморегуляції; чутливість до оцінки з боку інших; самовпевненість і критичність тощо.

Література

1. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання) / А. Й. Капська, О. В. Безпалько, Р. Х. Вайнола; Загальна редакція А. Й. Капської.— К., 2002.— С. 42–45.
2. Кон И. С. Ребёнок и общество.— М., 1988.— С. 65–67.
3. Кон И. С. Социальный статус юношества // Социология молодежи под ред. В. Т. Лисовского.— СПб., 1996.— С. 94–106.
4. Лавриненко Д. Г. Діагностика професійної спрямованості особистості у студентів-першокурсників // Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість: Зб. матеріалів VIII Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 12–13 травня 2005 р.; У 6-ти т. / Редкол.: Тимошенко І. І. (відп. ред.) та ін.— К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2005.— Т. 1.— С. 71–73.
5. Лавриненко Д. Г. Хто допоможе обрати спеціальність? // Університет «Україна» №1–2 (45–46).— К., Університет «Україна», 2004.— С. 9.
6. Социология молодежи: Учеб. пособ. / Под ред. проф. Ю. Г. Волкова.— Ростов-н/Д.: Феникс, 2001.— С. 30.

ЩОДО ПРИЧИН ВИНИКНЕННЯ ФЕНОМЕНУ «ДІТЕЙ ВУЛИЦІ» ТА ПОШУКІВ МЕТОДІВ ЇХ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ УКРАЇНИ

В. Г. Логвинюк, М. М. Ільєнко

*Київ, факультет соціальних технологій, 6 курс, група СР-01,
спеціальність «Соціальна робота».*

Науковий керівник М. М. Ільєнко, д-р. біол. наук, професор

«Діти вулиці» — діти, які за законом не визнані як такі, що позбавлені батьківського піклування, але фактично можуть бути визнані сиротами, оскільки батьки з певних причин належним чином не займаються їх вихованням. В силу незадоволення потреб,

діти змушені залишити домівку і перейти жити в середовищі однопітків поза домом, вибираючи вулицю як провідного засобу соціалізації. До їх сплюндрованого в сім'ях дитинства додається особлива вулична субкультура, вони ведуть нездоровий спосіб життя (неповноцінне харчування, вживання алкоголю, паління, наркоманія та ін). В Україні ця проблема загострилася у зв'язку з зупинкою більшості виробництв, переходом інших на нові форми господарювання і відповідно з появою безробіття, зубожіння населення, а з ним і поглибленням кризи соціального захисту населення. До розладів в культурній, освітній, науковій сферах, занепаду медичного обслуговування додалася «просвітницька» діяльність ЗМІ, які, інформуючи населення про вади суспільств, по суті пропагують ці вади, поглиблюючи руйнацію моральності. Усе це разом привело до поглиблення соціально-побутової кризи сім'ї, з'явилося багато дітей, відносно яких різко знизилась опіка з боку батьків, або зросло насильство відносно них.

Як показало проведене опитування в рамках проекту ЮНІСЕФ «Діти вулиці» в Україні 1997–2000, «діти вулиці» в силу безумовних рефлексів, засвоєного імпринтингу хотіли б повернутися додому, мати нормальні взаємовідносини з батьками, хотіли б отримати освіту, стати «хорошими людьми».

Вирішення цієї складної проблеми повинно бути комплексним. Перш за все, діти мають бути вилученими з вулиці, як провідного фактору ризику та розміщені в спеціальні заклади, де фахівці соціальної роботи, психологи, лікарі, педагоги зможуть надати кваліфіковану допомогу. На сьогоднішній день в державі створено низка таких закладів — притулки для неповнолітніх, будинки — інтернати, реабілітаційні центри, Центри денного та нічного перебування, соціальні готелі тощо.

Слід зазначити, що ресоціалізація дитини, яка виховувалась в умовах вулиці, без зміни її найближчого оточення неможливо, оскільки необхідно створити належні умови для засвоєння позитивних змін.

Держава повільно та непослідовно долає як проблему виходу із економічної кризи, так і проблему дітей вулиці, хоча в перспективі цей контингент громадян частково чи повністю буде втраченим для суспільства, дещо спотвореним буде їх моральний, психічний та психологічний стани, з'являться нові види та форми правопорушень та зросте їх кількість, з'являться молоді неповноцінні сім'ї тощо.

Ресоціалізація дітей-наркоманів — справа край складна, якщо взагалі можлива. Тому слід подбати про профілактику негативних

явищ серед тих дітей, яким властива шкідлива звичка палити чи вживати алкогольні напої. При цьому необхідно їм пояснювати, що стійка нікотинова залежність виникає у 85% від числа тих, хто палить, алкоголізм як хворобливий стан виникає рідше — у 5% від числа регулярно вживаючих алкоголь.

Виховну, профілактичну роботу серед цих дітей слід проводити в інтересах не лише їх самих, а і з метою оздоровлення майбутніх, створених ними сімей і майбутніх їх дітей.

Дослідження суті цієї проблеми за даними спеціальних досліджень, і проведене опитування як дітей, так і фахівців-соціальних служб, проведене Логвинюк підтвердило актуальність даної проблеми та потребу її подальшого вирішення.

СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЯК ВИДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

А. Пікож

ВМУРОЛ «Україна»,

факультет соціальних технологій,

4 курс, група СР-21, спеціальність «Соціальна робота»

Науковий керівник Л. Д. Дмитрієва, ст. вкладач

Соціальна робота належить до професій, які виникли й утверджуються з метою задоволення насущних потреб суспільства. Як соціальний інститут соціальна робота орієнтована на розв'язання проблем, спричинених негативними діями або бездіяльністю таких базових соціальних інститутів, як економіка, політика, сім'я тощо. Вона є важливим елементом інституційної структури суспільства, який надає відносинам допомоги усталеності і визначеності, розширює можливості реалізації потреб індивідів і суспільства, усуває ризики суспільної дестабілізації, вносить у дії суб'єктів, що перебувають у цій сфері, елементи узгодженості. Соціальна робота є суспільним явищем, активним елементом громадянського суспільства і специфічним видом професійної діяльності. Унікальна роль соціальної роботи полягає у визнанні цінності кожної особистості в контексті соціальних структур.

В аналізі суті й змісту соціальної роботи як фахової діяльності сформувалися рефлексивно-терапевтичний, соціалістично-колективістські, індивідуалістично-реформістські погляди. Попри певні відмінності, ці погляди акцептують на відповідності соціальної роботи потребам індивідів, груп і громад, реалізації їх потенціалу

у межах конкретної соціальної системи, забезпеченні відповідних змін і розвитку.

Зміст соціальної роботи залежить від часу, соціальних і культурних умов. Оскільки вона є суспільним надбанням, конкретні її види формуються теоретичними розробками, даними наукових досліджень, політичними і законодавчими змінами, організаційними перетвореннями, впливами суміжних професій, засобами масової інформації, які створюють і забезпечують контроль соціальної роботи як професії, сприяють її академічному та практичному розвитку; формують групу клієнтів і зумовлюють зміни їхніх потреб; конструюють контекст, у якому розгортається соціальна робота. Саме в цих координатах формується практика соціальної роботи.

Соціальна робота належить до групи професій «людина — людина», вона вимагає від її фахівців відповідних якостей: доброзичливості, ввічливості, люб'язності, толерантності, дисциплінованості, вимогливості до себе, розвинутих навичок спілкування й налагодження контактів із людьми. Вона відкриває простір для самореалізації тих, хто їм співчуває, розуміє проблеми інших людей, прагне допомогти іншому продовжити жити гідно, незважаючи на фізичні, функціональні обмеження, душевну фізичну кризу.

Підвищення статусу соціальної роботи як професійної діяльності потребує відповідної оплати праці соціальних працівників, завдяки чому соціальні служби все активніше комплектуватимуться фахово підготовленими висококваліфікованими кадрами. У суспільному житті соціальні працівники відіграють важливу роль у плануванні, реалізації, оцінюванні та науковому вивченні соціальних програм, розрахованих на підтримку найрізноманітніших груп населення. Не менш важливим є належний розвиток національних професійних стандартів і етичного кодексу соціальної роботи.

Попри те, що нерідко громадськість критикує соціальну роботу за недовірливість, а соціальних працівників — за недостатній вплив на розв'язання соціальних проблем, ця складна, благородна діяльність є одним із найважливіших чинників суспільного спокою, підвищення соціального благополуччя громадян. Адже людей неможливо і недоцільно підлаштувати й змінити під прийнятнішим рішенням, вони мають самі, брати активну участь у розв'язанні власних проблем.

В Україні соціальна робота як сфера діяльності тільки починає розвиватися вона постійно розширюється та має значні перспективи зумовлені реальною соціальною необхідністю у ній.

Література

1. Соціальна робота (теорія і практика) / Л. Т. Тюптя, І. Б. Іванова / ун-т «Україна» / Київ, 2004.— 408 с.
2. Социальная работа /под общей редакцией проф. В. И. Курбатова.— Ростов на Дону: «Фемикс», 2000.— 576 с.
3. Е. Ярская — Смирнова. Профессиональная этика социальной работы: Учебник.— М., 1998 — 96 с.
4. Етика соціальної роботи: Матеріали Методичного семінару.— М.: СТІ, 2000.— С. 38.

МУЛЬТИМОДАЛЬНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Т. Ю. Трубіцина

Рівненський інститут ВМУРоЛ «Україна»

IV курс, спеціальність «Соціальна робота»

Науковий керівник О. Г. Шнайдер, викладач кафедри соціальної роботи

Соціальний педагог — це спеціаліст з виховної роботи з дітьми, молоддю, дорослими, який працює над створенням сприятливих умов для розвитку і соціалізації особистості. Він покликаний попередити проблему, своєчасно виявити та усунути причини, які її спричиняють, забезпечити профілактику негативних явищ (морального, фізичного, соматичного характеру), відхилень у поведінці людей, їх спілкуванні, і таким чином, оздоровити оточуюче їх мікросередовище.

Дуже важко дати відповідь на питання: «Де закінчується психологічна і починається соціальна проблема, в яких випадках потрібно проводити психологічне консультування, а в яких виключно спілкування соціального працівника з клієнтом?» Часто ця диференціація штучна і непереконлива. Зараз у роботі соціального педагога використовується мультимодальний підхід, який інтегрує кращі досягнення соціальних наук та психології.

Такий підхід представили в своїх роботах російські автори: Овчарова Р. В., Петровська Л. А., Гулина М. А., українські — Дробот Л. С., Антонова-Турченко О. Г., Дранішцева Є. І. та Максимова Н. Ю.

Оскільки, соціальний педагог є міждисциплінарним спеціалістом, то він повинен володіти методами соціального, педагогічного,

психологічного і частково медичного дослідження. Соціальний педагог у своїй діяльності користується різноманітними видами діагностики (психологічною, соціальною, педагогічною), пристосовуючи їх до власної мети. Так у роботі з дітьми та підлітками соціальний педагог не ставить психологічний діагноз, але він може використати в якості основних ознак психологічні фактори ризику у різний віковий період.

Інтегрований підхід необхідний і при реалізації корекційного напрямку в діяльності соціального педагога. Рекомендації в корекції психологічного розвитку ефективні тільки тоді, коли вони даються в контексті цілості особистості, сукупності всіх її якостей і властивостей. Соціальний педагог в своїй роботі часто використовує соціально-психологічні технології, тобто систему процедур в основу яких покладено вплив на деякі сторони психічної реальності людини за допомогою спеціальних методів. Йдеться про методи, які використовуються в малій соціальній групі (тренінговій, корекційній групі, неформальній групі ровесників, сім'ї, класі) і за допомогою групи. Корекція включає в себе те, що було, те що є зараз, те, що має бути, і сам вплив.

Невід'ємною складовою роботи соціального педагога є реабілітаційний напрям діяльності, який розподіляється на: психолого-педагогічний, соціально-педагогічний та медико-педагогічний. Перш за все, реабілітація спрямована на відновлення дітей, підлітків у статусі (як повноцінних суб'єктів спілкування) і працездатності (як суб'єктів провідної ігрової та навчальної діяльності). Вона стосується роботи з самими дітьми і підлітками (симптоматична корекція) та їх соціальним оточенням (етимологічна корекція). Причини відхилень і недоліків, якими безпосередньо займаються соціальні педагоги, мають переважно психолого-педагогічний характер і піддаються корекції відповідними засобами.

Соціальний педагог здійснює також просвітницьку роботу. Адміністрація і вчителі, навіть пропрацювавши багато років з дітьми, володіють надзвичайно бідними, одноманітними, а часто і застарілими відомостями про особливості учнів різних категорій, (дітисироти, діти з особливими потребами діти з сімей, де батьки мають алкогольну та наркотичну залежність), про новітні технології в навчанні та вихованні дітей та підлітків тощо.

Це саме можна сказати і про батьків, які дуже люблять своїх дітей, але часто їх не знають і не вміють їх розуміти.

Саме для популяризації психологічної і соціально-педагогічної науки та ознайомлення учасників навчально-виховного процесу з новітніми методиками і технологіями роботи з дітьми і підлітками, соціальні педагоги здійснюють психологічну і соціально-педагогічну просвітницьку діяльність.

Всі напрямки діяльності соціального педагога: діагностичний і корекційний, реабілітаційний і просвітницький вимагають від нього знань як у галузі соціальних так і психологічних наук.

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ РОБОТИ ЦЕНТРІВ ЗАЙНЯТОСТІ У РОЗВ'ЯЗАННІ ПРОБЛЕМ БЕЗРОБІТТЯ

І. А. Тулей

Вінницький соціально-економічний інститут,

кафедра соціальної роботи,

VI курс, група СР-00, спеціальність «Соціальна робота»

Науковий керівник: О. В. Столяренко, канд. пед. наук, доцент, докторант

Соціальна робота — унікальний вид професійної діяльності, який спрямований на поліпшення життя окремої особистості, груп людей.

Соціальний працівник — фахівець у галузі соціальної роботи, який володіє специфічними якостями та вміннями, завдяки яким здійснює допомогу, навчання осіб, які цього потребують. Одним із видів діяльності соціального працівника є надання допомоги під час працевлаштування, застосування методів та форм щодо подолання безробіття.

У нашому дослідженні ми поставили за мету вивчити аспект системного підходу до технології соціальної роботи у центрі зайнятості. Завдання нашої експериментальної роботи полягало у дослідженні форм, методів роботи у центрах зайнятості, підготовки фахівців соціальної роботи до надання кваліфікованої допомоги безробітним, впливу мотивації фахівця соціальної роботи на ефективність виконання ним завдань.

Технологія обслуговування безробітних у центрах зайнятості передбачає пошук форм і методів діяльності спеціалістів державної служби зайнятості щодо надання клієнтам передбачених законодавством соціальних послуг на основі раціонального розподілу дій

на скоординовані процедури та операції, визначення оптимальних засобів та методів їх виконання. Новітніми технологіями соціальної роботи в службах зайнятості є єдина технологія обслуговування, яка передбачає активізацію власних зусиль клієнтів щодо працевлаштування, навчання клієнтів методам і техніці самостійного пошуку роботи, сприяння безробітним в їхніх зусиллях щодо започаткування власної справи, залучення незайнятих громадян до участі в оплачуваних громадських роботах тощо.

Підготовка фахівців соціальної роботи полягає в тому, щоб здійснювати ефективне навчання, виробити позитивну мотивацію до роботи та творчій підхід до надання послуг клієнтам.

Ці питання глибоко вивчали Г. Завіновська, О. А. Грішнова, І. Бушмарина та ін.

Дуже важливим аспектом у підготовці фахівця соціальної роботи є навчання його новим технологіям, формам, методам роботи щодо працевлаштування, самостійного пошуку роботи та інше.

Нами було проведено соціологічне опитування студентів 4–6 курсів спеціальності «соціальна робота» ВСЕІ ВМУРОЛ «Україна» та працівників центру зайнятості з метою виявлення готовності до надання послуг безробітним. Соціологічне опитування здійснювалось методом самозаповнення анкет на умовах добровільності та анонімності.

Провівши дослідження впливу мотивації на ефективність підготовки фахівців соціальної роботи, студентів та службовців — працівників центру зайнятості, можна зробити висновок: «Ваша робота (навчання) дає Вам, в основному, моральне задоволення — 26%, відносні матеріальне забезпечення 36%, мінімальні кошти для існування — 41%, достатній рівень матеріального забезпечення і моральне задоволення — 3%, важко відповісти — 10%.

На відміну від працівників центру зайнятості, на першому місці у студентів є мотивація до професійного зростання, кар'єрний ріст — 30%, моральне задоволення — 28,2%, матеріальне забезпечення — 28,5%, важко відповісти — 13,7%.

Як видно з нашого дослідження робота забезпечує лише мінімальні можливості до існування.

Одним фактором підвищення мотивації — є винагорода у вигляді заробітної платні, премії та надбавок.

Томі з цією метою в центрах зайнятості використовують тренінги по підвищенню мотивації по роботі з клієнтами, подолання синдрому вигорання, розробка технології розвитку особистості;

студенти ж проявляють свої креативні, розробляють проекти по роботі з безробітними, які реалізують під час практики.

Фахівець із соціальної роботи повинен володіти необхідними вміннями та навичками, креативним підходом щодо розробки та впровадження технологій подолання безробіття, працевлаштування громадян. Адже центри зайнятості потребують кваліфікованих працівників. Якби надавали допомогу у вирішенні проблем клієнтів.

ОСОБИСТІТЬ СТУДЕНТА З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В СТУДЕНТСЬКІЙ ГРУПІ

Ю. М. Хмельницька

*студентка 2 курсу факультету соціальних технологій базової структури
Університету «Україна», спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник Л. Т. Тюття, к.пед.н., професор*

Питання адаптації та інтеграції молодого людини з особливими потребами в суспільство є дуже актуальним, адже існує низка проблем пов'язаних з інтеграцією молоді з особливими потребами в різні соціальні процеси.

Важливим етапом у розвитку особистості людини з особливими потребами є студентські роки, адже в цей час відбувається не тільки професійне становлення фахівця, а й формування світогляду людини, її переконань.

Григорій Сковорода говорячи про людей, уражених хворобою, у «Розмові п'яти подорожніх про істинне щастя в житті», ставить запитання: «Невже гадаєш, що милосердна й дбала матір наша природа зачинила їм двері до щастя, ставши для них мачухою?». Якщо відповідати на це запитання після спостережень за студентами з особливими потребами, то відповідь однозначно буде «Ні». Саме навчання у вищому навчальному закладі дозволяє людині з особливими потребами бути щасливою як в студентські роки, так і після закінчення навчання. Адже в період навчального процесу вони можуть відчутти себе повноцінними, повноправним, корисним, а головне потрібним членом суспільства. Після закінчення навчання ці почуття зберігаються, до того ж вища освіта дає змогу працювати за обраною спеціальністю, що сприяє самореалізації молодої людини.

В процесі навчання відбувається налагодження взаємовідносин з одногрупниками та іншими членами суспільства, це сприяє включенню студентів у нові для них види діяльності та дає змогу розкрити і проявити себе як особистість. Коло інтересів студентів не обмежується тільки навчальним матеріалом, а простягається у галузі суспільно-політичної, науково-дослідницької, трудової діяльності, це забезпечує соціалізацію студентів з особливими потребами, тобто процес у якому вони набувають властивості необхідні для життєдіяльності у суспільстві, який забезпечує їхнє входження до певних соціальних груп і відіграє провідну роль у формуванні особистості.

Одним із критеріїв за яким визначають соціальну зрілість студентської групи є психологічна єдність, тобто загальний настрій, тон групи який створює ефект захищеності кожного її члена. Саме у формуванні психологічної єдності групи, студент з особливими потребами як особистість відіграє важливу роль. Він приймає участь у формуванні трьох сторін психологічної єдності академічної групи: інтелектуальної, емоційної і вольової. У формуванні інтелектуальної сторони студент з особливими потребами виявляє здатність знаходити спільну мову, приходиться до однакових висновків з найважливіших питань групової діяльності, проявляє відповідальність за дану діяльність, у формуванні емоційної сторони — може сприяти створенню позитивної атмосфери взаємовідносин, дружельюбного та толерантного ставлення студентів один до одного, у формуванні вольової сторони — наполегливо йде до мети, мобілізує сили у важкі моменти, стримує в інтересах групи свої почуття.

Чи не найбільшою потребою людини є потреба у спілкуванні, дружбі, у тому, щоб відчувати, що ти для когось важливий. Задоволенню цієї потреби сприяє дружба, що в студентському середовищі є дуже поширеним явищем. За роки спільного навчання у вищому навчальному закладі в багатьох студентів складаються тісні дружні стосунки, які сприяють їх моральному збагаченню і подальшому особистісному розвитку. Для молоді людини з особливими потребами дружба має особливе значення, адже вона не тільки допомагає їй інтегруватися в суспільство та відчути себе особистістю, але й дає можливість показати іншим людям, що в світі у якому ми живемо є місце для кожного, і життя кожної людини у цьому світі є важливим і має для когось значення.

Розвиток і формування особистості триває все життя. Але якщо говорити про студентів з особливими потребами, то слід

зазначити, що студентські роки для цих людей, це не просто період активного формування і розвитку їх особистості, це один з перших етапів їхнього життя на якому вони можуть розкрити і провипити себе як особистість, а головне — відчутти себе особистістю.

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ-ІНВАЛІДІВ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ В ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Т. Ф. Черевичник

Хмельницький інститут соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна»

V курс, група СРз-52, спеціальність «Соціальна робота»

Науковий керівник О. М. Ходаківська, канд. філос. наук

Наше дослідження присвячене вивченню проблем соціально-педагогічної реабілітації дітей-інвалідів та шляхам її вирішення в Хмельницькій області. Особливої уваги заслуговувала практика ранньої реабілітації дітей з ураженням нервової системи та опорно-рухового апарату в Хмельницькому медико-соціальному центрі «Турбота».

За час існування Центру з 2001 року в ньому пройшли реабілітацію близько трьох тисяч дітей. Центр співпрацює з управлінням сім'ї та молоді, обласною спілкою сім'ї та молоді, проводить роботу з батьками по корекції взаємовідносин в сім'ї і вихованню дітей. Аналіз роботи центру свідчить про достатню ефективність лікування. Найкращі результати відмічаються у дітей у віці до 5–6 років та у тих, у кого не сформувались контрактури, деформації суглобів. Позитивні зміни спостерігаються після 2–3 курсів лікування.

Для дітей з обмеженими функціональними можливостями в Хмельницькому створені спеціальні дошкільні та середні загальноосвітні заклади відповідно до їх здібностей та індивідуальних можливостей. Це 42 дошкільних навчальних заклади, в яких навчаються діти з вадами мови, порушеннями опорно-рухового апарату, розумово-відсталі, з вадами інтелекту, вадами зору, з ранніми проявами туберкульозної інфекції, з хронічними неспецифічними захворюваннями органів дихання.

Проводиться робота з інтеграції дітей з обмеженими можливостями у загальноосвітніх школах. На базі школи №8 в початкових

класах навчаються діти з хронічними захворюваннями та вадами психофізичного розвитку. Вчителі цих класів пройшли підготовку з питань роботи з дітьми з обмеженими можливостями. У санаторній школі-інтернат №2 навчаються діти, які мають захворювання серцево-судинної системи. Там створені необхідні умови для навчання, надання медичної допомоги, проведення корекційно-відновлювальної роботи, проводиться професійне навчання.

При Палаці творчості для дітей та юнацтва функціонує центр соціальної адаптації та позашкільної освіти для дітей з обмеженими можливостями, де здійснюють пошук та підтримку талантів, створюють умови для самореалізації особистості, духовно-культурного розвитку. Одним із важливих заходів є інтеграція дітей з обмеженими фізичними можливостями в активне життя суспільства. Але багато молодих людей з особливими потребами поки що не мають можливості отримати вищу освіту з причин віддаленості вищих навчальних закладів від місця їх постійного проживання та відсутності спеціально створених умов для навчання. Цей недолік в певній мірі компенсується функціонуванням у м. Хмельницькому інституту соціальних технологій ВМУРоЛ «Україна», метою якого є надання вищої освіти, зокрема молоді з обмеженими функціональними можливостями через впровадження новітніх освітніх технологій та створення умов для реабілітаційного супроводу їх навчання в реабілітаційному центрі. В інституті можуть здобути освіту всі бажаючі, незалежно від соціального і фізичного стану, у тому числі зі значними вадами сенсорних функцій та опорно-рухового апарату.

Таким чином в Хмельницькому зроблено чимало для здобуття дітьми з обмеженими фізичними можливостями загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти та покращення їх здоров'я. Але багато проблем ще потребують вирішення. На часі стоїть впровадження в області наскрізного супроводу навчання дітей та молоді з особливими потребами на етапах: дитячий садочок — загальноосвітня школа — вищий навчальний заклад.

ЗАСТОСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО МАРКЕТИНГУ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Ю. Видиборець

Факультет соціальних технологій

І курс, група СР-51, спеціальність «Соціальна робота»

Науковий керівник С. С. Дембіцький, асистент

Соціальний маркетинг є достатньо новим поняттям для теорії та практики соціальної роботи на Україні. Однак він широко застосовується за кордоном і його потенціал та значення важко переоцінити.

Наведемо існуючі визначення цього поняття:

1. Соціальний маркетинг — це стратегія для зміни поведінки людей шляхом розуміння їх проблем та спілкування з ними [1].

2. Соціальний маркетинг — це діяльність яка спрямована на задоволення існуючої соціальної проблеми шляхом ознайомлення людей з необхідним продуктом, послугою чи програмою, тим хто цим займається, тим як і де вони можуть це отримати, тим як це використовується та як допомагає [3].

3. Соціальний маркетинг передбачає виконання ряду кроків для донесення товару, послуг, програм або інформації до громадськості, або окремої групи людей у визначених прошарках суспільства, при цьому його основною метою є вирішення існуючої соціальної проблеми [4].

Ф. Котлер наводить такі сфери застосування соціального маркетингу: маркетинг послуг, маркетинг організацій, маркетинг осіб, маркетинг місць, маркетинг ідей.

Маркетинг організацій — діяльність, яка здійснюється з метою створення, підтримки чи зміни позиції та/або поведінки цільових аудиторій по відношенню до конкретної організації.

Маркетинг окремих осіб — це діяльність, яка здійснюється для створення, підтримки, підтримки чи зміни позицій та/або поведінки по відношенню до конкретних осіб.

Маркетинг ідей — це розробка, втілення в життя та контроль за виконанням програм, які мають на меті досягти сприйняття цільовою групою (або цільовими групами) суспільної ідеї, руху чи практики [2].

В соціальному маркетингу виділяють ряд принципових етапів: визначення проблеми; вибір цільових аудиторій; маркетингове дослідження; розробка плану маркетингу; планування запропо-

нованої зміни (продукту); визначення місця, в якому будуть здійснюватися заплановані зміни; розробка конкретної продукції; контроль за вартістю зміни; вибір учасників мережі соціального маркетингу; планування інформаційної програми; оцінка ефективності програми соціального маркетингу.

Важливе місце в соціальному маркетингу посідають маркетингові дослідження. Маркетингове дослідження — це систематичний збір інформації щодо конкретної групи людей, в результаті чого з'являється можливість зрозуміти: кому що необхідно отримати та кому про що необхідно дізнатися — так, щоб люди, які формують цільовий ринок, знали як і навіщо цим користуватися та для кого це передбачено.

Маркетингове дослідження може дати відповіді на наступні питання: яка суть проблеми на яку необхідно звернути увагу? Чому ця проблема виникла? Для кого це є проблемою? Які рішення подібної проблеми вже існують, наскільки вони успішні і чому? Та інші.

Маркетингове дослідження також допоможе організації отримати більш повне представлення про своє оточення, потенційних добровольців та спонсорів. Маркетингове дослідження звертається за відповідями до тих самих людей, котрим організації бажають надати допомогу, або до тих, хто має на них вплив, або до соціальних умов та законів, які визначають їх поведінку. Володіючи такою інформацією стає можливим прийняти рішення, яке як найкраще відповідає безпосереднім потребам клієнтів.

Маркетингове дослідження практично завжди корисне, якщо воно проведено ретельно та об'єктивно. Бути об'єктивним — значить бути відкритим будь-якій думці, навіть тій, яка відрізняється від власної. Тут не має значення досвід експерта, яким би великим він не був [4].

Таким чином соціальний маркетинг надає дієві інструменти для соціальної роботи, які дозволяють вирішувати ряд питань. Серед них: врахування потреб клієнтів соціальної роботи, покращення методів своєї роботи та оцінка ефективності інновацій в сфері соціальних послуг.

Література

1. Горяева Е. Социальный маркетинг или как продвигать общественную организацию. — Новосибирск: МОФ СЦПОИ, 1998. — 89 с.
2. Котлер Ф. Основы маркетинга. — М., 1991.
3. Фокс К. Социальный маркетинг.
4. Холмс О. Маркетинговое исследование. — М., 1996. — 98 с.

ВПЛИВ СТРУКТУРИ, ПЕРСОНАЛУ ТА ЗАВДАНЬ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ ДЛЯ МОЛОДІ НА ТЕХНОЛОГІЮ ЇХ РОБОТИ

А. Сущенко

Факультет соціальних технологій

І курс, група СР-51, спеціальність «Соціальна робота»

Науковий керівник С. С. Дембіцький, асистент

У теорії соціології організації питання структури організації є достатньо розробленим. Проте соціальні служби, зокрема ті, що надають послуги молоді, мають певну специфіку, що вирізняє їх від інших різновидів організацій. Такі соціальні служби мають низку внутрішніх компонентів, з-поміж яких можна виокремити: структуру, технологію надання послуг, персонал та завдання соціальної сфери. Ці компоненти можна представити у вигляді схеми (рис. 1), яка демонструє систему взаємозв'язків між ними [2, с. 9].

Розглянемо кожен із цих внутрішніх компонентів соціальної служби.

1. *Технологія надання послуг соціальної служби* — це специфічний алгоритм діяльності (склад, послідовність операцій, набір процедур), її стандарт, чітке дотримання якого гарантує соціальним працівникам правильне розв'язання поставленої практичної задачі та отримання на виході послуги клієнту у відповідності до заданих вимог.

2. *Структура соціальної служби* — єдність формальної та неформальної структур соціальної служби. Формальна структура — це формалізований та жорстко структурований спосіб регуляції та відтворення ділових відносин, які базуються на закріплених в документах та юридично оформлених нормах, правилах і стандартах, що регулюють діяльність співробітників та ділову взаємодію. Неформальна структура — це система більш рухливих зразків поведінки і діяльності людей, що виникають в процесі та з приводу цільової діяльності.

3. *Персонал* — сукупність людей, постійно працюючих в організації на умовах найму. Необхідно зазначити, що в процесі дослідження були виділені три категорії персоналу: керівники служб, начальники відділів та співробітники відділів.

4. *Завдання соціальних служб* — це закріплені в законах, поставах Кабінету Міністрів, указах Президента та інших нормативно-правових актах, включаючи статuti кожної конкретної соціальної

служби, напрямки діяльності щодо надання соціальних послуг та функціонування. Отже, тут необхідно виділити загальний (закони, постанови, укази) та місцевий рівень (статuti та положення конкретних соціальних служб) [3; 141; 197–199; 184–187].

Використовуючи описаний теоретичний підхід, у лютому 2006 року в соціальних службах для сімей, дітей та молоді, було проведено дослідження, мета якого полягала у виявленні інтенсивності впливу структури, персоналу та завдань соціальних служб на технологію надання послуг.

У ході дослідження було з'ясовано те, який вплив мають різні внутрішні компоненти соціальної служби для молоді на технологію її роботи. Цей вплив можна проранжувати наступним чином:

1. Статuti та плани роботи (12,4).
2. Закони, постанови, укази (10,7).
3. Формальна структура (9,9).
4. Співробітники (8,1).
5. Директор служби (7,3).
6. Начальники відділів (3,7).
7. Неформальна структура (1).

Найбільший вплив на технологію роботи соціальної служби для молоді чинять статuti та плани роботи, нормативно-правова база, а також формальна структура організації. Це дає змогу зробити висновок щодо відповідності соціальних служб для молоді класичній моделі організації, яка представляє собою соціальну групу, орієнтовану на досягнення взаємозалежних специфічних цілей і формування високо формалізованих структур на основі спеціалізації або поділу праці [1; 14].

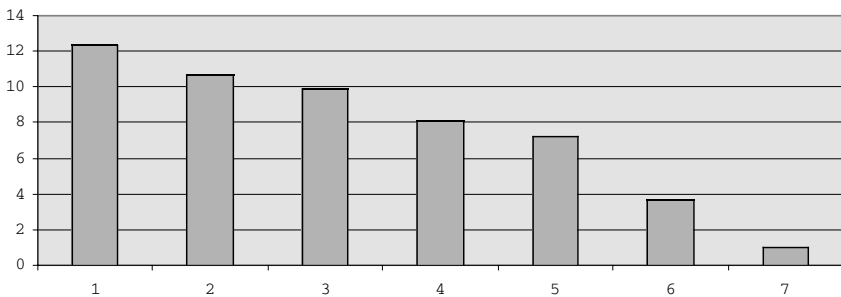

Рис. 1. Оцінка впливу різних внутрішніх компонентів на технологію роботи: 1 — статuti та плани роботи; 2 — закони, постанови, укази; 3 — формальна структура; 4 — співробітники; 5 — директори служби; 6 — начальники відділів; 7 — неформальна структура.

Література

1. Фролов С. С. Социология организаций: Учебник.— М.: Гардарики, 2001.— 384 с.
2. Шендеровський К. С. Управління соціальною роботою з дітьми та молоддю. Менеджмент соціальної служби: Навч.-метод. збірка для спеціаліста з соціальної роботи системи центрів соціальних служб для молоді м. Києва.— К., 2002.— 153 с.
3. Щербина В. В. Социальные теории организации: Словарь.— М.: ИНФРА-М, 2000.— 264 с.

СЕКЦІЯ 6

САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ТА НАУКОВО-ДОСЛІДНІЙ РОБОТІ

ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ: СТРАТЕГІЯ PR І РЕКЛАМИ

О. В. Бірюк

*Група ПЛП-11, спеціальність «психологія»,
факультет соціальних технологій*

Наук. керівник: О. Р. Малхазов, д-р. психол. наук, професор

«Імідж» в перекладі українською — це «образ». Імідж є певним відображенням об'єкта сприймання, при цьому ракурс сприймання навмисно ніби зміщується, акцентується на певних аспектах явища (об'єкта). У тому контексті, якому поняття «імідж» вживається в соціально-політичній літературі, в тому числі і в роботах, присвячених пропаганді і рекламі, цей термін позначає ілюзорне відображення того чи іншого явища.

Між самим явищем і його іміджем завжди існує так званий *credibility gap* — «розрив у достовірності». Імідж завжди співставляється з етичним ідеалом.

Структура іміджу:

1. Ядро іміджу. Ним є репутація об'єкта.
2. Візуальний компонент. До нього відноситься вся інформація, котра сприймається аудиторією через зір. Візуальний імідж є також сумою окремих елементів. Наприклад, корпоративний візуальний імідж складається із візуального іміджу керівника, продукції, персоналу, офісу, ділової документації, рекламної і PR-продукції тощо.

3. Вербальний компонент — це назва, ім'я, прізвище суб'єкта іміджу. Через слово також формуються ключові послання в друкованій і усній формі PR. Головною вербальною складовою є емоція.

4. Емоційний компонент. Візуальне і вербальне послання читається і на емоційному рівні. Ефект іміджу характеризується тим, що суб'єкт іміджу (організація, особистість) викликає у своєї цільової аудиторії певні позитивні емоції.

Поняття PR і реклами є дещо схожими, їх зміст переплітається, але чітко розмежується за функціональним призначенням. Традиційними завданнями реклами, а більш широко, рекламної діяльності, слід назвати три найбільш важливих:

1) даючи позитивні оцінки, виділити об'єкт рекламування (компанію, людину, товар, послугу тощо) із числа аналогічних (рівних за призначенням), таким чином, звернути на нього увагу;

2) презентувати об'єкт рекламування як такий, що відповідає високим стандартам;

3) представити якнайкраще об'єкт реклами, викликати до нього зацікавленість (з цією метою зазвичай використовується опис об'єкта, явно перебільшуючи його переваги).

PR переслідує інші цілі: створення позитивного ставлення суспільства, управління поглядами людей.

ТЕМРЯВА ЯК УНІВЕРСАЛЬНИЙ ПРОЕКТИВНИЙ СТИМУЛ

С. Бялонович

Університет «Україна», факультет соціальних технологій

I курс, група ПЛ-51, спеціальність «Психологія»

Науковий керівник: О. М. Кочубейник, канд. психол. наук.

Механізм проєкції полягає у винесенні назовні несвідомих інстинктів, потягів, конфліктів тощо. Використання механізмів проєкції у методах діагностики дає можливість виявляти неусвідомлювані особистістю психічні феномени та механізми, таких, зокрема, як комплекси.

К. Г. Юнг визначав комплекс як «образ певної психічної ситуації, яка є сильно емоційно зацентрованою, та до того ж несумісною зі звичною позицією свідомості. Цей образ має потужну внутрішню відповідність і властиву лише йому цілісність, до того ж відносно високий рівень автономності, а тому підлягає тільки обмеженому

контролю свідомої думки й поводить себе як живе стороннє тіло в сфері свідомості» [1, 148].

Він також стверджував, що «комплекси насправді являють собою осколкові психе» [1, 150], і, визначаючи їх етіологію, пов'язував її з травмою, емоційним шоком, внаслідок чого «відколюється» невелика частка психе.

Комплекси чинять досить сильний вплив на діяльність людини. Зазвичай вони подавляються зусиллям волі, але якщо комплекс має енергетичну потужність, котра перевищує свідомі наміри, то Его виявляється неспроможним його здолати, і комплекс починає автономно діяти. Це призводить до багатьох порушень, іноді навіть патологічних.

Коли людина відчуває незрозумілий, необґрунтований тривожний страх за відсутності об'єктивних підстав для цього, ми можемо стверджувати, що причини цього страху є суб'єктивними, тобто це відчуття зумовлено не зовнішніми факторами, а внутрішніми. Отже, можна стверджувати, що у такому випадку причиною тривожних страхів є активність осколкового психе, тобто комплексу, котрий виник внаслідок травми, набув автономності, а тепер зазначається на діяльності людини у такій формі.

Можливість досліджувати вплив осколкових психе нам дають проєктивні методики, однією з яких є асоціативний експеримент. Завдяки механізму проєкції на певні речі, до яких свідомо людина байдужа, проєктуються певні несвідомі образи, такі, зокрема, як комплекси.

Асоціативний експеримент, основою якого є той-таки механізм проєкції, дає можливість отримати кількісні та якісні ознаки дії комплексу. Під час експерименту досліджуваному читають перелік добре знайомих слів, і на кожне вимовлене слово-стимул пропонують відповісти іншим, першим, яке спало на думку, своїм словом. Фіксується час реакції на кожну відповідь. В окремих випадках час реакції збільшується або виникають ускладнення з відповіддю. Такі відхилення у реагуванні виникають саме завдяки тому, що певне слово наштовхнулось на комплекс.

В асоціативному експерименті, відповідь на стимул, який наштовхнувся на комплекс супроводжується певним афективним забарвленням, що й виявляється причиною зміни часу реакції або складності відповіді.

Те саме можна спостерігати й у повсякденному житті: деякі стимули викликають у людини певну емоційну реакцію, наприклад

тривожність. Як свідчать приклади життєвої психології, найчастіше страхи виникають та видаються сильними в темряві. Можна висловити припущення, що темрява слугує універсальним проєктивним стимулом.

Література

1. Юнг К. Г.. Избранное.— Мн.: ООО «Попури», 1998.— 448 с.

ТВОРЧИСТЬ ЯК ЧИННИК ПОПЕРЕДЖЕННЯ РОЗВИТКУ НЕГАТИВНИХ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ

В. Ю. Вінков

*Університет «Україна», факультет соціальних технологій
V курс, група ПЛК-12, спеціальність «Клінічна психологія»
Науковий керівник: О. М. Кокун, д-р психол. наук, доцент*

За психоаналітичною теорією З. Фрейда, рушійною силою поведінки людини є сексуальний інстинкт, в основі якого лежить специфічна енергія лібідо. Ця енергія розглядається як кількісна характеристика, і збільшення або зменшення кількості лібідо регулюється принципом задоволення. Принцип задоволення виражається в тому, що психічний апарат має здатність утримувати певну кількість збудження на оптимальному рівні, і якщо при незадоволенні сексуального потягу в психічному апараті збільшується кількість цієї енергії, це призводить до підвищення рівня напруги. Тобто принцип задоволення як принцип регуляції психічного життя полягає в тому, що організм намагається уникнути напруги і безмежно отримувати задоволення. Проте цей принцип може стати в житті небезпечним, а тому під впливом прагнення організму до самозбереження він поступово замінюється принципом реальності.

Одне із закономірних джерел виникнення цієї напруги та незадоволення лежить у сфері конфліктів і розщеплення психічного апарату внаслідок того, що окремі потяги становляться несумісними з іншими в своїх цілях та вимогах. Щоб якось подолати таке розщеплення психічного апарату і спрямувати енергію лібідо на реалізацію конкретної мети, в організмі спрацьовує механізм витіснення потягів в сферу несвідомого. Якщо витіснені потяги продовжують знаходитися в сфері несвідомого і не розвиваються, вони так і лишаються архаїчними і примітивними за своїми формами задоволення. Проте це не означає, що ці потяги так і залишаються на цьому

рівні, і вони ніколи не потурбують душевний стан людини. Кожний потяг має певний заряд енергії, який накопичується і під час послаблення контролю над несвідомим він проривається в самих різноманітних формах у сфері свідомості. Ці форми можуть бути як незначними (обмовки, описки, сні), так і приймати патологічні форми проявів — компульсії, obsesії, марення, конверсійні симптоми, патохарактерологічні риси характеру тощо, які мають хоч і не обов'язково небезпечний характер, проте можуть досить сильно заважати повноцінно функціонувати індивіду в суспільстві.

На противагу цим патологічним формам задоволення потягів З. Фрейд виділив сублимацію як особливий непатологічний механізм захисту, під яким він розумів здатність психічного апарату розряджати внутрішню душевну напругу шляхом заняття творчою діяльністю. Не важливо, якою саме є сфера діяльності — мистецтво, наука тощо — проте творчість, на відміну від різних патологій, де людина залишається рабом своїх потягів, несе в собі активне начало, яке дозволяє особистості приборкати і використати силу своїх несвідомих інстинктів та зупинити розвиток негативних якостей. Більше того, творчість — це не тільки механізм редукції внутрішнього напруження, але і розвиток особистості шляхом виникнення нових психічних новоутворень, які допоможуть в подальшому людині адаптуватися до змін оточення та адаптувати її оточення під власні та суспільні потреби.

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ СТАТЕВОРОЛЬОВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

І. Драгомерецька

Університет «Україна», факультет соціальних технологій

VI курс, група ПЛ-01, спеціальність «Психологія»

Науковий керівник: О. М. Кокун, д-р психол. наук

Нині існує переконання, що уявлення про себе в осіб чоловічої та жіночої статі є не чим іншим, як наслідком їхньої соціалізації та виховання відповідно до уявлень суспільства про роль чоловіка та жінки. Звідси випливають і відмінності у моральній поведінці та ціннісних орієнтаціях, зокрема в домінуванні «суб'єктивних» чи «об'єктивних» оцінок в сприйманні різноманітних явищ у чоловіків та жінок. В крос-культурних дослідженнях стереотипів жіночої поведінки показано, що в уявленнях про гендерні ролі та

стереотипи люди в рамках однієї культурної спільноти єдині, так для певної спільноти як для чоловіків, так і для жінок існують деякі спільні уявлення про роль і місце кожної статі в суспільстві. Результати інших досліджень (О. В. Мітіна, В. Ф. Петренко) показали, що у значній кількості сучасних чоловіків та жінок уявлення про статеву рівність поєднуються з патріархальними. Опитані в дослідженнях жінки та чоловіки намалювали портрет двох в культурному та соціальному значенні гомосексуальних субкультур, орієнтованих на відношення довіри, розуміння, підтримки, поваги, як відкритої, свідомої боротьби переважно всередині власної статі. Автори відмічають, що витіснення із свідомості статевої конкуренції та конфліктності посилює недовіру між ними у представників обох статей.

На початку ХХ ст. в процесі статевої соціалізації відбулося посилення маскулінних тенденцій як у дівчат, так і у хлопців. В. Є. Каган вважає, що особливістю формування гендерної ідентичності у старших дошкільників є когнітивний дисонанс, суть якого полягає в когнітивній орієнтації на маскулінність з емоційною перевагою фемінності. В. Є. Каган відмічає, що негативне сприйняття себе у хлопчиків пов'язане із негативним ставленням до їхньої маскулінної поведінки.

Вивчення статевої ідентичності у дорослих показало, що формування недиференційованого когнітивно-афективного стилю особистості обумовлено недиференційованою системою насичених афектом міжособистісних відносин, які являють собою генералізований спосіб пізнання, ставлення до себе та Іншого. Таким чином, статева ідентичність, як специфічні психологічні установки та способи міжособистісної поведінки, пов'язана, з однієї сторони, із статевим диморфізмом, а з іншої — соціокультурними умовами, які відображуються в соціальних нормах маскулінності як орієнтації на досягнення та фемінінності — як орієнтації на комунікативність. У дослідженнях А. Адлера та К. Хорні проблеми статевих взаємовідносин пов'язані з неприйняттям своїх гендерних ролей, які торкаються не стільки когнітивної, скільки емоційної сфери особистості та призводять до невротизації та соматизації особистості. Отже, реалізація гендерних ролей та характер міжгендерних відносин у більшій ступені пов'язані із афективною складовою статевої ідентичності.

Спираючись на Я-концепцію Р. Бернса, можна зробити припущення, що у кожній особистості є образ Я як представника певного

гендера, тобто самооцінка, афективне самовідношення та потенційно поведінкова реакція, яка визначається цим образом Я і ставленням до цього образу. Отже, статеворольова ідентичність як сукупність установок на себе має три складові: когнітивну, афективну та поведінкову.

Таким чином, афективна складова статеворольової ідентичності — це емоційне ставлення особистості до своєї гендерної приналежності (афективне самоставлення). Адекватний розвиток афективної складової статеворольової ідентичності характеризує прийняття особистістю своєї гендерної приналежності.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МОЛОДІ

А. Жадан

*Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини,
соціально-гуманітарний факультет, I курс, група ПС-11-05,
спеціальність «Психологія»*

Науковий керівник: Н. О. Євдокимова, канд. психол. наук

Молодіжна політика держави покликана створювати умови для формування та розвитку особистісного потенціалу молодих людей, сприятливі економічні й правові гарантії, які сприятимуть поліпшенню якості життя молоді.

Парадокс нинішньої ситуації, незважаючи на реформи та перетворення, відмову від соціалістичної системи, полягає у тому, що сформовані раніше стереотипи й особистісні комплекси продовжують жити у суспільній свідомості. Більше того, ситуація характеризується загальним погіршенням політичного, економічного й соціально-психологічного клімату у країні. Перед людиною поставлені завдання, які вона не в змозі вирішити в принципі, тому що їй не готували до їхнього вирішення, не сформована система виховання, спостерігається масова втрата ідентифікації. Вихід із кризи може відбутися при формуванні ефективного механізму соціального контролю і відновленні основних агентів соціалізації.

Цільовою орієнтацією молодіжної політики мають стати умови формування, розвитку й соціального затребування особистісного потенціалу молоді, самовизначення й реалізації творчих можливостей, створення сприятливих економічних і правових гарантій, здатних поліпшити якість життя молодіжної популяції (не на шкоду життєдіяльності інших груп і шарів суспільства), адже проблеми

позитивної соціалізації й самореалізації молоді не можуть бути вирішені поза загальним процесом духовного й морального розвитку суспільства. Молодь у рамках такої політики розглядається як найголовніший суб'єкт і ресурс нинішніх і майбутніх змін. Особливої уваги заслуговує підтримка різних об'єднань, що мають соціальну й особисту значимість, що повинна стати пріоритетом державної політики — як у силу об'єктивних можливостей об'єднань в індивідуалізації й соціальній інтеграції, так і у зв'язку зі сприйняттям молоддю об'єднань як значимої форми самовираження, самореалізації, визнання.

В організаційно-управлінському плані молодіжна політика має будуватися на основі оптимального сполучення регуляції й самоорганізації, прямих і зворотних зв'язків, на подоланні філософії економічного детермінізму й вибудовуванні оптимального співвідношення соціальних, економічних і духовних факторів розвитку суспільства.

Пріоритетними напрямками державної молодіжної політики вбачаємо наступні: формування національної самосвідомості, духовно-моральне, громадянське й патріотичне виховання молоді (що сприятиме самоідентифікації молоді); забезпечення соціальних гарантій одержання повноцінного утворення (створення механізмів виявлення, підтримки й затребування потенціалу інтелектуально обдарованих молодих людей); сприяння зайнятості, професійній орієнтації, професійній підготовці й перепідготовці кадрів (що дозволить підвищити рівень конкурентоздатності й професійної активності молоді на ринку праці; сприятиме професійній підготовці і зниженню безробіття; ослабленню криміногенних проявів у сфері підприємництва); державна підтримка молоді родини; формування фізичної культури і здорового способу життя молоді, збереження та розвиток дитячих, підліткових і молодіжних фізкультурних клубів, аматорських об'єднань; рухів; організація дозвілля молоді; соціальна підтримка й захист прав молоді; профілактика правопорушень у молодіжному середовищі; підтримка дитячих і молодіжних громадських організацій, ініціатив молодих людей.

З позначених вище пріоритетів найважливішими є дозвілля й утворення, через які фокусуються умови для реалізації всіх інших пріоритетів. Світовий досвід показує, що лідерами світового розвитку стають країни, здатні забезпечити високий рівень культури й освіченості молоді.

Слід зазначити також, що сьогодні потрібен принципово інший погляд на молодіжну політику ще й у тому розумінні, що вона має

враховувати появу нової соціальної й політичної реальності — недержавної молодіжної політики і її співвідношення з політикою державною.

Означений комплекс завдань може бути успішно вирішений лише у тому випадку, якщо державна молодіжна політика буде цілеспрямовано створювати умови, що сприяють мінімізації проблем і протиріч соціалізації, соціальній інтеграції підростаючого покоління, забезпечувати цей процес законодавчою базою й ресурсами.

СУЇЦИД ТА ФАКТОРИ ЙОГО ВИНИКНЕННЯ

В. Г. Жукова

*III курс, група ПЛ-31, спеціальність «Психологія»,
факультет соціальних технологій*

Науковий керівник: Л. З. Сердюк, канд. психол. наук

Проблема була та залишається актуальною через те, що суїцид розглядається як одна із провідних причин смертей у всьому світі. По-друге, теперішня нестабільність в суспільстві, яка характеризується постійними кризами, сприяє зростанню кількості самогубств.

Нестабільна ситуація та погіршення матеріального стану пов'язане з економічною нестабільністю в суспільстві, кризи, конфліктні ситуації є сприятливим середовищем для існування суїцидально-спрямованих груп у суспільстві. Всі негативні фактори, без яких не обходиться життя жодного суспільства, як розвиненого, так і того, що розвивається, визначають суїцидальні тенденції.

Ще з давнини ставлення до смерті та суїциду мало двозначний характер. Але й сьогодні не існує єдиної точки зору на цю проблему, теоретичної концепції. Деякі вчені вважають самогубство продуктом хворобливої зміни психіки, інші розглядають суїцид як соціальне явище. Існують теорії, які розглядають самогубство, як своєрідний «крик по допомогу», та ті, що трактують суїцид як наслідок порушення психосексуального розвитку особистості, як вплив Танато-са, тобто інстинкту смерті.

Отже, самогубство (суїцид) — кожний смертельний випадок, який безпосередньо чи опосередковано є результатом позитивного чи негативного вчинку, який був здійснений постраждалим, якщо останній знав про результати його дій. Суїцид — це самодеструктивна поведінка людини, спрямована на навмисне позбавлення себе життя, також відмови від реальних можливостей уникнення смерті в критичних ситуаціях.

Запропоновано таку класифікацію типів суїцидальної поведінки [1]: егоїстичний; альтруїстичний; аномістичний; фаталістичний.

В. Тихоненко дає можливість відмежувати суїцидальну поведінку від зовніподібних варіантів самоушкоджень та диференціювати істинні суїциди від демонстративно-шантажних і виокремлює такі типи: протест, помста, поклик, уникнення (покарання та страждання), самопокарання, відмова.

Л. І. Постовалова виокремила п'ять ведучих мотивів суїцидальної поведінки (окрім поклику) [3]. У цій роботі були класифіковані причини суїцидальної поведінки: особистісно-сімейні конфлікти; стан здоров'я; соціальні конфлікти; матеріально-побутові труднощі; конфлікти на роботі; суспільно-політична ситуація; інші мотиви. Також було названо ситуаційні фактори: прогресуюча хвороба; економічні труднощі; загибель близької людини; розлучення чи сімейні конфлікти тощо.

До факторів суїцидального ризику загалом належать [2]: соціально-демографічні; природні; медичні; індивідуально-психологічні.

Серед людей, схильних до самогубства в більшій мірі, — хворі на алкоголізм; наркозалежні; відмінності за статевими ознаками; сімейний стан; молодь; військовослужбовці; професійні категорії; діти з дитячих будинків.

Література

1. Дюркгейм Е. Самоубийство: Социологический этюд.— М., Мысль, 1994 г.— 400 с.
2. Коен А. Исследования проблем отклоняющегося поведения. Социология сегодня.— М., 1965 г.
3. Суїцид: Хрестоматія по суїцидології.— К., 1996 р.

АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ У СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

С. Зинченко

*Полтавський інститут економіки і права,
факультет соціально-гуманітарний,*

У курс, група 51СР01, спеціальність «Соціальна робота»

Науковий керівник О. В. Білоус, магістр соц. роботи, ст. викладач

Успішне та ефективне навчання у ВНЗ залежить від багатьох чинників, коло яких складають внутрішні і зовнішні процеси та явища, які впливають на функціонування особистості. Так, одним із визначальних чинників, що стосується внутрішніх процесів розвитку особистості студентів, які у свою чергу впливають на зовнішнє функціонування особистості, може стати невирішеність внутрішньо-особистісних конфліктів.

Внутрішньоособистісні конфлікти, які виникають у процесі підготовки студентів, можна поділити на такі групи:

1. Мотиваційні внутрішньоособистісні конфлікти, які виявляються у боротьбі мотивів;
2. Когнітивні внутрішньоособистісні конфлікти, в основі яких знаходиться зіткнення несумісних уявлень людини;
3. Рольові внутрішньоособистісні конфлікти, які виявляються у несумісності та протилежності соціальних ролей.

До причин виникнення внутрішньоособистісних конфліктів у студентському віці можна віднести такі:

- психологічні особливості особистості — природні особливості, мотиви, інтереси, потреби.
- невідповідності індивіда очікуванням оточення і навпаки [1; 134–136].

Одним із засобів виявлення та корекції внутрішньоособистісних конфліктів може стати метод арт-терапії, який пропонує своєрідне бачення виявлення та корекцію конфліктів за допомогою специфічних засобів таких як малювання, ліплення, танці, читання книг, прослухування музичних творів. Арт-терапевтичний метод — це метод, який дозволяє відреагувати на психотравмуючі, стресові, конфліктні ситуації, стимулювати психологічний розвиток, зміцнити психологічне здоров'я, а також в якості психофілактики та психогієни. Даний метод може використовуватися як у випадку

«виведення» негативних емоцій (вивільнення психіки та зняття напруги), так і у випадку корекційного, заспокійливого або мобілізуючого впливу.

Арт-терапевтичний метод включає в себе застосування мистецтва у діагностичних та терапевтичних (корекційних) цілях, яке полягає в тому, що за його допомогою можна на символічному рівні працювати з будь-якими почуттями, досліджувати їх і давати їм вираження. Такий метод пропонує різноманітний матеріал для роботи у групах: малювання, графіка, живопис, скульптура, дизайн, різьблення, ліплення, мозаїка, фреска та інші. А також використання дискусій, рольових ігор, вправ тощо. До новітніх форм творчості сьогодні відносять також відео-арт, інсталяція, перфоманс, комп'ютерну творчість. Досить точний виклад основ арт-терапевтичного методу запропонований М. Бетенською, яка зазначає, що в арт-терапії:

- 1) образотворча діяльність є феноменом із визначеною структурою;
- 2) клієнт навчається бачити у своїй продукції якийсь зміст;
- 3) клієнт обов'язково дає своїй продукції точний вербальний опис;
- 4) він навчається певним чином зв'язувати свою продукцію зі своїм внутрішнім досвідом [3].

Терапевтичний (лікувальний) вплив арт-терапевтичного методу на вирішення внутрішньоособистісних конфліктів виявляється у тому, що:

- сам творчий акт несе в собі певний терапевтичний вплив, що дає можливість виходу агресивних та негативних почуттів;
- отриманий продукт творчої діяльності дає широкий матеріал для інтерпритації та діагностичних висновків;
- іноді невербальне середовище стає єдиною можливістю для вираження та прояснення виникаючих внутрішніх конфліктів;
- можливість проєкції «переносу» несвідомого змісту ситуації на основі інтерпритації продукту діяльності.

Література

1. Гришина Н. В. Психология конфликта. — СПб: Питер, 2002. — 464 с.
2. Карвасарский Б. Д. Психотерапия. — М.: Медицина, 1985. — 304 с.
3. Копытын А. Н. Системная арт-терапия. — СПб: Питер, 2001. — 224 с.

НЕВЕРБАЛЬНІ КОМПОНЕНТИ КОМУНІКАТИВНОЇ СИТУАЦІЇ

Н. Карлюченко

Університет «Україна», факультет соціальних технологій

I курс, група ПЛ-52, спеціальність «Психологія»

Науковий керівник: Р. Ф. Пасічняк, канд. психол. наук

Обмін інформацією відбувається не лише за допомогою мови, тобто системи фонетичних знаків, а й за допомогою інших знаків і знакових систем, які належать до невербальної комунікації. Невербальна комунікація, доповнюючи мову, розгортається в контексті з вербальною, завдяки чому надає спілкуванню суттєвих відтінків, репрезентує емоційні стани партнерів. До невербальної комунікації належать оптико-кінетична, проксемика та інші знакові системи. У спілкуванні вони переплітаються, групуються, впливаючи на його результат.

Мова міміки і мова жестів людини є індикаторами її душевного стану, думок, емоцій і бажань. Вони супроводжують майже кожне слово. Спостереження за своїми жестами та жестами інших людей є найкращим способом дослідження прийомів комунікації, що використовуються в неформальній сфері, ділових відносинах.

Особливо значуща в комунікації оптико-кінетична система знаків. Нині вже виокремилась галузь досліджень *кінесика* (грец. *кінео* — рухаю), предметом якої є загальна моторика різних частин тіла: рук, обличчя тощо. Її знання допомагають запобігти непорозумінням при спілкуванні з іноетнічним партнером. Передусім ідеться про частоту й силу жестикуляції, яка має суттєві відмінності у представників різних культур.

Важливим компонентом комунікативної ситуації є *проксемика* (лат. *proximus* — найближчий) — організація простору і часу в комунікативній взаємодії. Відомо, що розташування партнерів обличчям один до одного сприяє встановленню контакту між ними, символізує увагу до співрозмовника тощо. Незнання переваг і недоліків просторових форм організації (відстані, на якій люди розмовляють один з одним) може вплинути на комунікативний процес, оскільки вони у представників різних народів неоднакові.

Група оксфордських психологів під керівництвом М. Арджайла встановила, що існує чіткий зв'язок між «дистанцією розмови» і зростом співбесідників: чим вище чоловік, тим ближче він бажає

знаходиться від співбесідника. У жінок же спостерігалася протилежна залежність. Психологи так пояснюють це дивне явище. Річ у тому, що в суспільстві створилася своєрідна «культурна норма» — чоловік повинен бути високого зросту, а жінка, навпаки, мініатюрною. І хоча насправді не завжди буває саме так, кожна людина неусвідомлено прагне підігнати життя під теорію. Тому рослому чоловіку приємно стояти поряд із співбесідником, а висока жінка, навпаки, прагне відійти подалі, щоб приховати свій «недолік».

Звідси витікає, зокрема, що під час розмови не варто дуже наближатися до високої співбесідниці або до малорослого співбесідника — вони відчуватимуть себе ніяково. І так само не слід впускати можливості зробити людині приємне — підходьте майже впритул до мініатюрної жінки або рослого чоловіка: хай відсутність або наявність «зайвих десяти сантиметрів» зросту буде їм приємно.

Безперечно, що засоби проксеміки не здатні повністю забезпечити результативність переговорів. І все-таки оптимальна організація простору, часові характеристики спілкування в сукупності з іншими чинниками є суттєвими для комунікативного процесу.

Отже, щоб досягти загального змісту при обміні інформацією (розкрити повністю смисловий аспект інформації), потрібне цілкове розуміння учасниками комунікативного процесу значення знаків, коду, які використовуються. Знання особливостей невербальної комунікації дуже важливе при спілкуванні.

НАДІЯ ЯК НАСКРІЗНИЙ ПСИХІЧНИЙ ПРОЦЕС

Т. Коленченко

Університет «Україна», факультет соціальних технологій

У курс, група ПЛП-11, спеціальність «Психологія»

Науковий керівник: О. М. Кочубейник, канд. психол. наук

Дати вичерпне визначення надії досить складно, оскільки за весь період дослідження феномена різні автори трактували це поняття по-різному. Починаючи з того, що надія — це внутрішній ресурс людини і завершуючи тим, що надія — це ілюзія (обман), породжена людиною в моменти розпачу. За словником, «надія — це очікування чого-небудь сприятливого, у сполученні з впевненістю в його здійсненні».

Нині існує багато праць, присвячених цій проблематиці, але слід зауважити, що фундаментальної теорії не створено, проте деякі моменти вже репрезентовано.

Ми пропонуємо тлумачення надії як наскрізного психічного процесу. Теоретичним аналогом може послугувати розгляд процесу уваги П. Гальперінім. Зокрема, такі характеристики процесу уваги, як регулятивність, інтегрованість, відсутність власного предмету, притаманні, на наш погляд, феномену надії.

Зокрема, надія виконує регулятивну функцію, котра проявляється лише тоді, коли надія трансформується у мету. А мета, будучи інтегрованою з волею та активними діями, є рушійною силою розвитку особистості. Тобто мета — це конкретизована надія. Слід також звернути увагу на те, що надія стосується особистісного рівня регуляції, оскільки відбувається звернення до смислових та ціннісних структур особистості.

Надія спрямована на подолання несприятливої ситуації. Воля допомагає надії отримати енергію та динаміку, почуття контролю і впевненості. Оскільки надія сповнена особистісним сенсом, то усвідомлення значущості активних дій, направлених на її реалізацію дає їй додатковий енергетичний імпульс. Отже, тут проступає інтегрованість як якість надії.

Надія, будучи інтегрованою з волею та активними діями, має особистісне наповнення і регулятивність. Сама по собі вона є лише абстрактним поняттям. І лише тоді, коли вона сповнена енергією активних дій, може йти мова про досягнення цілей, подовження перспективи, подієвої насиченості майбутнього та формування емоційного фону перспективи. Про конструктивність надії ми маємо право говорити лише тоді, коли є результат.

Крім того, можна стверджувати, що надія характеризується вибірковістю та пристрасністю.

Також можна стверджувати, що рівень надії регулює ефективність та результативність підсумкової мети діяльності.

Отже, надія, не будучи самостійним процесом, інтегруючись з іншими психічними процесами, може виявляти себе лише як регулятор діяльності.

МЕХАНІЗМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ В РЕКЛАМНІЙ ПРОДУКЦІЇ

О. А. Коломієць

ІІІ курс, група ПЛ-32, спеціальність «Психологія»,

факультет соціальних технологій

Науковий керівник: О. М. Кочубейник, канд. психол. наук

У сучасному світі останнім часом надзвичайна увага приділяється психології рекламного впливу. Психологічний вплив широко і весь час проявляється у стосунках дітей і батьків, учнів і вчителів, чоловіка і жінки, керівника і підлеглого. Психологія рекламного впливу — це складний багатоступеневий процес, який складається з кількох етапів, серед яких звернення уваги; підтримка інтересу; поява емоцій; переконання; прийняття рішення; дія (здійснення покупки).

Найголовнішими функціями реклами є інформаційна, маркетингова, просвітницька та соціальна.

Основним психологічним методом впливу є механізм сугестії, або навіювання. Сугестія тлумачиться як прямий та неаргументований вплив одної людини на іншу чи групу, який побудований на некритичному сприйнятті інформації.

Упродовж багатьох років погляди дослідників на сутність навіювання різнилися. Інколи навіювання розглядалось як певний етап класичного гіпнозу, інколи — як окремих, самостійний засіб психічного впливу.

Вважається, що при навіюванні за допомогою діям сугестора, у корі головного мозку виникає певна затримка всіх протилежних імпульсів. Така затримка змушує діяти певним чином, тобто не роздумуючи.

Наступний метод впливу — переконання. Такий вплив спрямований на другу сигнальну систему людини, і вже через неї — на ті чи інші соматичні прояви. Одним з найсильніших прийомів переконання є демонстрація в рекламі конкретної унікальної товарної продукції.

Серед різноманітних методів психологічного впливу на людей застосовуються також ті, що засновані на використанні стереотипів. Зокрема, І. Л. Вікентьєв розробив систему психологічного впливу, яка ґрунтується саме на використанні стереотипів. Розглянувши велику кількість так званих «позитивних» і «негативних»,

а також «вічних» стереотипів, він стверджує, що вміння вдало використовувати стереотипи є важливим компонентом ефективності рекламної роботи.

Наслідкування також відіграє значну роль у сфері рекламного впливу, хоча як механізм суттєво відрізняється за своєю природою, адже наслідкування в підлітка і дорослої людини відбувається на основі різних психологічних закономірностей. У дорослої людини наслідкування рекламного персонажу найчастіше виявляється у зіставленні побаченого з тим, що обумовлено їх ціннісними орієнтаціями, а також мотивацією, потребою і бажанням бути схожим на успішну людину.

За способом психологічного впливу рекламу умовно можна поділити на емоційну та раціональну.

Залежно від суб'єкта рекламної діяльності виокремлюють торгіву, політичну і соціальну рекламу.

Також можна виокремити класифікацію за принципом цільової аудиторії, використовуваних засобів передачі даних і територіального охоплення.

Отже, реклама є складною психологічною технологією, яка орієнтована на маніпулювання потребово-мотиваційною сферою та сферою свідомості особистості для досягнення соціально-політичної, економічної та іншої користі.

РОЗВИТОК САМОСВІДОМОСТІ В ОНТОГЕНЕЗІ

Корж

Університет «Україна», факультет соціальних технологій

I курс, група ПЛ-51, спеціальність «Психологія»

Науковий керівник: О. М. Кочубейник, канд. психол. наук

Самосвідомість — складний психічний процес, який проявляється у сприйнятті людиною численних «образів» самої себе у різних ситуаціях діяльності та спілкування. Ці образи виникають на основі усвідомлення людиною оцінок її іншими людьми, і далі на основі співвіднесення цих оцінок із власними. Вони є результатом соціальної взаємодії індивіда і його оточення.

Формування самосвідомості в онтогенезі проходить ряд стадій, що послідовно ускладнюються, пов'язаних з віковими етапами психічного розвитку людини. Умовно можна виділити наступні онтогенетичні стадії: від народження до 1 року; 1–3 роки; 3–7 років; 7–12 років; 12–14 років; 14–18 років. Останнім періодом процес

розвитку самосвідомості не завершується, він продовжується далі, набуваючи нову вікову специфіку. В залежності від індивідуальних особливостей психічного розвитку ці вікові етапи можуть зміщуватись.

Розвиток самосвідомості починається на найбільш ранніх етапах онтогенезу, в процесі виділення дитиною себе зі світу предметів й інших людей. Спочатку вона не відрізняє себе від інших. Перші ігри дитини, спочатку з частинами свого тіла, а потім і з предметами зовнішнього світу свідчать про первинну диференціацію активної і пасивної її ролі в руховій діяльності. У процесі цієї рухової активності поступово усвідомлюється фізичне Я дитини. Разом з тим відбувається виділення дитиною себе із навколишнього простору.

Суттєва умова для розвитку самосвідомості — поява у дитини здатності самостійного переміщення у просторі. Це дає початок новим формам взаємодії з дорослими, що, в свою чергу, відкриває нові шляхи і джерела пізнання.

Особливе значення у подальшому розвитку самосвідомості має виникнення мовлення, яке включає дитину на якісно новому рівні у сферу взаємовідносин з дорослими та іншими дітьми.

Третій рік життя — період інтенсивного психічного розвитку. Якщо раніше дитина не мислила себе окремо від звичних умов, то до трирічного віку потреба самоутвердження різко зростає і призводить дитину до численних конфліктів. Перш за все це протиставлення себе оточуючим з ціллю відчутти власну незалежність.

Розвиток самосвідомості після 3 років іде в напрямку все більшого самоутвердження особистості дитини, відбувається подальше накопичення її пізнавального, афективного і вольового досвіду.

У період з 7 до 12 років процес розвитку самосвідомості здійснюється плавно, без помітних стрибків. У цей час накопичуються психічні резерви, які підводять самосвідомість до її найважливішої генетичної форми у підлітковому віці.

Самосвідомість підлітка відрізняється суттєвими, яскраво вираженими змінами. У зв'язку з цим деякі дослідники вважають, що самосвідомість виникає лише у підлітковому віці. В дійсності вона є черговою, хоча і виключно значимою стадією в психічному розвитку особистості. Підлітковий вік — другий критичний період (після кризи 3-х років) у психічному розвитку дитини.

До 12 років увага дитини знову починає звертатися до власної особистості. Але нова криза розвивається як би у зворотному напрямку: якщо трирічна дитина прагне наслідувати дорослого,

то підліток, навпаки, хоче відрізнятись від нього, протиставити себе йому, бути самостійним.

Підлітковий етап генезису самосвідомості для розвитку особистості особливо важливий, так як саме на даній стадії вона піднімається на якісно нову сходинку, що знаменує початок її зрілості. Тепер самосвідомість не просто відображає особливості формування особистості, а й сама суттєво впливає на весь процес подальшого її становлення.

Отже, самосвідомість в онтогенетичному плані можна розглядати як інтегративний психічний процес, що поступово розгортається в часі. Безперервне становлення самосвідомості відображає рух особистості вперед.

ГНОСЕОЛОГІЧНІ ФУНКЦІЇ КАТЕГОРІЙ «ВИЗНАЧЕНІСТЬ» ТА «НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ» У ПСИХОЛОГІЇ

О. П. Кравченко

Магістрант спеціальності «Психологія»

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Науковий керівник: О. М. Кочубейник, канд. психол. наук.

Одним з принципів теоретичної психології є принцип відкритості категоріального ладу, який є фундаментальним у розумінні логіки її розвитку. В основі згаданого принципу — момент розширення категоріального ладу психологічного знання, а отже, й розширення форм пізнання як ефекту психологічного осмислення понять, опосередкованості міждисциплінарними зв'язками та впливами, як закономірності становлення наукового знання.

Включення нових категорій до категоріального ладу певної науки — збагачення (а не збільшення) її пізнавальних та пояснювальних можливостей. Основною функцією категорії як форми пізнання є специфікація дійсності — для сфери дослідницької діяльності людини; «рубрикація буття» — для життєдіяльності.

Категоріальний лад певної науки постає як горизонт наявного для наукового бачення. Для сьогоденного етапу розвитку науки, характерна загальнонауковість категорій з відмінністю в акцентуванні.

До загальнонаукових (як широко включених та імпліцитно наявних ідейно) належать і категорії визначеності та невизначеності — категорії, що відображають закономірність процесу становлення

й розвитку будь-якого явища. Визначеність — форма об'єктивного існування явищ дійсності, яка характеризується якісною специфікою та відносною незалежністю. Невизначеність — визначеність в її становленні.

Кожна категорія характеризується певними гносеологічними функціями, тобто таким проявом властивостей, який підсилює її пізнавальність. Наукове пізнання уможливорюється здійсненням завдань опису, пояснення та передбачення, а наукова категорія є формою-умовою наближеності до вирішення та власне вирішення зазначених завдань (тобто отримання знань), що й виражає гносеологічну функціональність категорії саме як наукової.

У сфері дослідницької діяльності гносеологічні функції категорій виступають як пізнавальні можливості, що увиразнюють можливість пізнання та знання. У кожному конкретно науковому знанні категорії специфікують пізнання, а гносеологічні функції — можливість пізнання та знання.

У психологічній науці категорії визначеності та невизначеності здійснюють функцію пізнання таких явищ дійсності, зв'язків людини з дійсністю (психологічної реальності), як активність, вибір, свобода, рішення, розвиток, інформація, управління тощо, котрі є вузловими для пізнання внутрішнього людини, її сутності.

САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ТА НАУКОВО-ДОСЛІДНІЙ РОБОТІ

Л. С. Кубанкова

Горлівська філія, факультет економіки та підприємництва,

II курс, група ОА-04, спеціальність «Облік і аудит»

Науковий керівник: О. В. Магдич, викладач

Сучасне студентство не зупиняється на тому, що вимагає навчальна програма уряду, тому молодь сама чи за допомогою навчального закладу знаходить нові шляхи розвитку. Спорт, наука, мистецтво, професійні схильності, — кожен знаходить собі заняття за смаком.

В залежності від активності студента різняться ступені його залежності від поза навчальної роботи та об'єм результатів. І немає різниці, працює він у якійсь організації, спілці, клубі, чи просто займається діяльністю самостійно — важлива сама схильність студентів до проведення та організації заходів та прийняття самостійних

рішень [1]. При цьому великим плюсом роботи у групі може стати можливість обмінятися наробленим матеріалом та отримати допомогу чи пораду. Міські спілки, районні клуби, молодіжні організації — всюди зацікавлена людина може знайти собі поле діяльності.

Державні органи йдуть назустріч студентству, проводять семінари та різноманітні форуми, що стосуються проблем молоді, вводять стипендіальні та призові програми для підвищення кваліфікації та пристосування значно більшої кількості студентів до активної самостійної діяльності. Не є таємницею те, що тільки розвинена у всіх напрямках людина може досягнути успіху у подальшому житті, тому підвищення власного потенціалу та інтелекту дуже важливо для майбутнього кожного студента як спеціаліста та громадянина — патріота власної країни. Набуття комунікаційних, організаторських, культурних та загальнокорисних якостей є тією цеглою, з якої саме складається відповідальний робітник, тому тільки у самореалізації відкривається у повній мірі можливість та потенціал людини [2].

Зараз цьому питанню надається велике значення, тому для розвитку та становлення зацікавленої молоді відкривається велика кількість дитячо-юнацьких клубів за інтересами, спортивних та туристичних спілок, літературних та музичних об'єднань. Навіть вміння працювати у бібліотеці чи Інтернеті у якійсь мірі виражає здібності студента до самостійної діяльності та його комунікативні, логічні та інтелектуальні якості. Тільки такі люди зможуть досягти успіху у сучасному світі високих технологій та загальної комп'ютеризації, тому саме з лав вищих навчальних закладів стає видно справжнього лідера, схильного до кропіткої праці та відданого служіння своїй справі. Особистість студента ламається під впливом негативних явищ і, навпаки, формується і кріпне у постійних фізичних та моральних тренуваннях [3].

Робота з людьми відшліфовує у людини також внутрішні якості — терпимість, толерантність, логічність та стриманість. Вони належать до важливих рис характеру справжнього керівника, лідера, який може відповідати не тільки за себе, але й за працівників. Приведені значення у більшості не є вродженими, а розвиваються в процесі довгої та кропіткої роботи над собою та своїм внутрішнім «Я». Самовираження студентів є одним з кроків досягнення успіху, тому вже зараз багато молоді займається активною діяльністю у різних куточках нашої країни, що гарантує надійне майбутнє та розвиток промисловості, техніки, науки та освіти [4]. Діяльність

усього народного господарства побудована на надійності кадрів, що в ньому працюють, і тільки ті, хто вміють поставити перед собою ціль і досягти її, стануть повноважними членами суспільства, тими, на кого варто рівнятися та на кого можна покластися у будь-якій ситуації.

Література

1. В. Е. Триодин, «Воспитание увлечением: формирование и деятельность клубных объединений». — М.: Профиздат, 1987. — С. 26–30.
2. В. С. Кузин, «Психология». — М.: Высшая школа, 1974. — С. 35–39, 40–42.
3. М. А. Москаленко, «Клубы за интересами». — К.: Мистецтво, 1988. — С. 75.
4. В. Д. Парыгин, «Основы социально-психологической теории». — М, 1971.
5. Э. Моль, «Социодинамика культуры». — М., 1973.
6. Д. М. Генкин, «Массовые праздники». — М.: Просвещение, 1975. — С. 59–63.
7. В. Е. Триодин, «Клуб и свободное время». — М.: Профиздат, 1982. — С. 23–25, 43–47.
8. Л. А. Венгер, В. С. Мухина, «Психология». — М.: Просвещение, 1988. — С. 33–34.

СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МОЛОДІ

Т. В. Куцюк

Київ, факультет соціальних технологій,

4 курс, група СР-21, спеціальність «Соціальна робота»

Науковий керівник: Л. В. Піпченко, ст. викладач

Соціально-економічні умови суспільства завжди є рушійною силою у прагненні людини до свого духовного збагачення, яке виражає істинну сутність політики, управління, освіти і культури народу. Ситуація, яка склалася в Україні, відображає непрості процеси економічної кризи, наслідком якої є погіршення матеріального становища значних мас суспільства, безробіття, поступове падіння освітнього і виховного рівня дітей і молоді, постійне зростання матеріальних витрат для утримання дітей у дошкільних та позашкільних закладах, навчання в школі, ліцеях і коледжах, здобуття професії у платних вищих і середніх спеціальних навчальних закладах, оплату навчальних посібників тощо. Наслідком цих процесів є різке зниження рівня народжуваності, зростання смертності,

міграція й еміграція населення, що не сприяє стабілізації процесу виховання молодих поколінь [2].

Перспективи розвитку будь-якого суспільства цілком справедли-во пов'язуються з молоддю. Але об'єктивно енергія, сила і потенції молодого покоління здатні відігравати позитивну роль у розвитку суспільства лише за певних умов. Визначальними серед них є: ставлення старших поколінь, суспільних інституцій та особливо держави, що віддзеркалюється у державній молодіжній політиці. Якщо в результаті її здійснення створюються необхідні умови, надаються достатні гарантії для соціального становлення і розвитку молодого покоління, воно буде здатне і матиме бажання спрямовувати свої потенції у відповідності з інтересами суспільства у всіх сферах своєї життєдіяльності. Відсутність такої політики або її неадекватне проведення призводять до серйозних кризових явищ у молодіжному середовищі, зокрема й у всьому суспільстві загалом [1].

Реалії світового розвитку та суспільного зростання демонструють значне поширення місця і ролі освіти в житті соціуму. Саме цей чинник дедалі більше стає найважливішим показником соціально-економічного розвитку та цивілізованості тієї чи іншої країни, морально-етичного і духовного виміру життя як широких верств населення, так і окремої особистості.

Впродовж останніх років значних змін зазнала сфера освіти. У навчальних закладах впроваджується чимало вітчизняних і зарубіжних технологій, спостерігається зростання мережі навчально-виховних комплексів, збільшується кількість студентів.

Освіта для більшості молодого покоління стає засобом підвищення конкурентоспроможності на ринку праці, прискореного соціального становлення взагалі. Тому юнаки та дівчата, визначаючись із вибором професії, зважають не лише на свої уподобання, а й враховують попит на спеціалістів відповідного профілю, кваліфікації тощо. Проте вони змушені також брати до уваги й витрати, немінучі під час здобуття освіти. Тобто молодь звертає увагу на місце розташування навчального закладу, матеріальні умови навчання, рівень оплати, нерідко змушена вирішувати досить складні проблеми ще задовго до вступу у навчальні заклади. Але слід також зазначити, що й набуття середньої освіти, як правило, залежить від працелюбства, настанов у батьківській сім'ї тощо, часто ускладнюється включенням підлітків у трудову діяльність з метою підтримки матеріального стану сім'ї, віддаленістю середніх шкіл у сільській місцевості тощо. Та найбільше проблем у дітей та молодих

людей, які мають слабе здоров'я. Їх становище ускладнюється скороченням мережі навчальних закладів для дітей з вадами розвитку, хоча кількість таких дітей в Україні зростає [3].

Узагальнюючи, можна стверджувати, що соціальні проблеми молоді відчуються надзвичайно гостро і найважливішими серед них є:

- проблеми матеріального забезпечення;
- здоров'я і можливості його збереження та поліпшення;
- проблеми забезпечення житлом;
- доступність отримання якісної освіти;
- проблеми працевлаштування;
- підліткова та молодіжна злочинність та інші антисоціальні прояви.

Література

1. Головатий М. Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. — К.: Наукова думка — 1993.
2. Особливості соціальної молодіжної політики в Україні та ФРН на сучасному етапі: Наук. зб. / Редкол. А. І. Кудряченко та ін. — К.: МАУП, 2004. — 336 с.
3. Про становище молоді в Україні; Сільська молодь України в період політичних та економічних трансформацій. — С.41.

УЯВЛЕННЯ ПРО СПРАВЕДЛИВІСТЬ У БУДЕННІЙ ТА ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

В. В. Лабенська

*III курс, група ПЛ-32, спеціальність «Психологія»,
факультет соціальних технологій*

Науковий керівник: О. М. Кочубейник, канд. психол. наук

Соціальні уявлення як об'єкт емпіричного дослідження і як початкове поняття теоретичних конструкцій різного рівня узагальнень розглядалися вітчизняними та закордонними авторами, а отже, накопичено чимало матеріалу.

За Д. Жуделе, категорія соціального уявлення означає специфічну форму пізнання, а саме: знання здорового глузду, зміст, функції та відтворення якого є соціально зумовленими. Іншими словами, соціальні уявлення — це властивості буденного практичного мислення, спрямовані на засвоєння та осмислення соціального, матеріального та ідеального оточення.

Соціальна детермінованість змісту та самого процесу уявлення зумовлені контекстом та умовами їх виникнення, каналами циркуляції та функціями, які вони виконують у взаємодії зі світом та іншими людьми.

За численні роки дослідницької практики склались погляди на те, яким чином, з одного боку, створюється соціальна реальність у вигляді соціальних уявлень, а з іншого — думки набувають емпіричної форми. Мова йде про два процеси: *об'єктивізацію* (операцію з перетворення абстрактного поняття в конкретну, образну форму) та *анкерівку* («прив'язування» соціального уявлення до тих, що вже наявні в індивіда).

Підкреслимо також, що соціальне уявлення — основний елемент групової свідомості, в ньому виражається ставлення певної групи до того чи іншого об'єкта, тому воно виражає не індивідуальне ставлення людини, а його ставлення як члена групи, класу, культури.

Крім того, у соціальному уявленні відображається значимість об'єкта для суб'єкта. Тим самим воно є результатом взаємопроникнення суб'єкта і об'єкта, в якому зливаються в єдине образ та значення.

Вказане вище дає підстави розглядати соціальну справедливість як соціальне уявлення. Це, певним чином, — соціальний ідеал, який виражає соціальну захищеність особистості, соціальну рівність прав та можливостей особистості у користуванні соціальними благами, реалізації принципу рівності всіх перед законом, рівної сплати за рівноцінну працю, рівність можливостей в загальній та професійній освіті, відсутності національних обмежень та обмежень за статевою ознакою, участь населення в управлінні суспільством, свобода життєдіяльності особистості, об'єктивність у вчинках, відношеннях до людей.

Деякі дослідники піддали критиці теорію соціального обміну, оскільки вона ігнорувала істотну змінну у взаємовідносинах — поняття чесності та справедливості. Прибічники теорії справедливості (наприклад, Елен Уолстер, Елен Бершейд та Джордж Хоунас) вважають, що люди не тільки хочуть отримати більшу винагорода за найменші затрати; їх також турбує справедливість взаємовідносин, коли винагорода та затрати з їхнього боку без порівняння із затратами, винагородами та вкладу іншої людини.

За теорією справедливості, як партнери, котрі не отримують користі від стосунків, так і ті, що отримують занадто багато користі, повинні відчувати дискомфорт. І в тих і в інших мотивацією буде відновлення у взаємовідносинах справедливості.

Отже, справедливість — це потужна соціальна норма: люди починають відчувати дискомфорт або відчувають провину, якщо у стосунках вони отримують більше, ніж заслуговують.

ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ МОДНОГО КОСТЮМУ

Ю. В. Лознюк

*II курс, група ПЛ-41, спеціальність «Психологія»,
факультет соціальних технологій*

Науковий керівник: О. М. Кочубейник, канд. психол. наук

Зовнішній вигляд людини завжди має істотне значення, оскільки чинить значний вплив на процес міжособистісного спілкування, і насамперед — на формування привабливості однієї людини до іншої. У створенні образу людини може допомогти костюм, який є, до речі, одним із найвпливовіших засобів самопрезентації особистості. Костюм — не тільки зовнішня ознака (певна характеристика індивідуальності, яка представляється), але є й засобом дії на інших людей.

Нагадаємо, що костюм — це не тільки комплекс одягу на людині, але також і макіяж, зачіска, взуття, аксесуари (парасольки, шарфи, платки, рюкзаки, сумки, капелюх, прикраси тощо).

На ранніх етапах людства одяг виконував насамперед захисні функції (захист від несприятливих умов навколишнього середовища). Нині функцією костюму є відображення географічних, кліматичних умов, національних особливостей, естетичних смаків і соціального замовлення суспільства.

Однією із функцій костюму є також комунікативна, завдяки якій в іншої людини може викликати певне емоційне переживання або просто «емоційний відгук».

Колір костюму залежить від характеру емоційності особистості і кольорів, яким вона надає перевагу. Особи, які віддають перевагу теплим кольорам, — екстраверти, сприйнятливі до нових ідей, активні, легко адаптуються до різних соціальних ситуацій, наполегливі, дружелюбні, проявляють інтерес до інших людей, володіють швидким та гнучким мисленням. Прихильники холодних відтінків — інтроверти, замкнуті, пасивні, обережні в спілкуванні з іншими людьми, повільно пристосовуються до змін, мають труднощі з самовираженням.

Досить інформативними виявляються й окремі деталі костюму. Вважається, наприклад, що синя чоловіча краватка свідчить про надійність, перевага яскраво-червоного кольору на малюнку краватки

видає амбітну та енергійну особу, яка прагне до влади, темно-червоному кольору надають перевагу впевнені в собі чоловіки, а світло-зелений відрізняє чоловіків, котрі надзвичайно високо поцінують себе й пред'являючи високі вимоги до оточення, натомість чоловіки, які цінують затишок та тепло сімейного вогнища, обирають темно-зелені або оливкові краватки.

Аналітики стверджують, що протягом останнього десятиліття ХХ ст. зросли тенденції до маскулінізації жінок і фемінізації чоловіків. Маскулінні жінки часто дотримуються чоловічої лінії одягу: вони вдягають брючні костюми, сорочки і джемperi. Фемінні чоловіки виявляють прихильність до романтичного стилю в одязі, їхні костюми зазвичай виконані із традиційно жіночих тканин, м'яких за фактурою та яскравих за кольором.

Ознаки сексуальності та еротики найбільш яскраво виявляються в жіночій сукні. Дж.С.Флюгель побудував теорію, за якою нескінченні зміни жіночої моди пояснюються явищем, яке він означив як *«зміна ерогенної зони»*. Автор стверджує, що будь-яка частина жіночого тіла на противагу чоловічому є привабливою для протилежної статі. Кожна із зон накопичує *«еротичний капітал»*, або приховану чарівність протягом того періоду, коли костюм закриває цю зону. Зона може *«вступити в експлуатацію»* через деякий час, коли накопичено потужний *«капітал»*. Експлуатація ерогенної зони здійснюється шляхом або її відкриття, або щільним приляганням одягу.

Костюм, а точніше те, як він носить, якими деталями доповнюється, в яких сполученнях зіставлений, є втіленням психологічної характеристики людини: доброти, скупості, скромності, діловитості та інші. Костюм поступово набуває обрису і характеру володаря, який перестає його помічати, тому що він — частина його самого, але саме тому він більш за все характеризує його, саме тому в ньому відображається кожна подія, учасником якої є сама людина.

ПОВЕДІНКА ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ДЕПРИВАЦІЇ

Я. В. Лях

*II курс, група ПЛ 41, спеціальність «Психологія»,
факультет соціальних технологій
Науковий керівник:*

Термін «депривація» (deprivation, або відповідно privation) означає втрату чого-небудь, позбавлення через недостатнє задоволення якої-небудь потреби. У тому випадку, коли мова йде про недостатнє задоволення основних психічних потреб, використовуються терміни «психічна депривація», «психічний голод», «психічна недостатність». Й. Лангмейєр, З. Матейчек дають наступне визначення психічної депривації: «Психічна депривація є психічним станом, що виник у результаті таких життєвих ситуацій, де суб'єкту не надається можливість задоволення деяких його основних (життєвих) психічних потреб у достатній мірі і протягом достатньо тривалого часу.» Сенсорна депривація пов'язана із зниженням інтенсивності і зменшенням різноманітності притоку подразників, що поступають із зовнішнього середовища. В обстановці сенсорної депривації виникає синдром психологічного відчуження (ізоляція, самотність, «чуттєвий голод», пов'язаний із суттєвим обмеженням притоку у ЦНС подразнень від органів чуття), гострого дефіциту вражень. Із збільшенням тривалості сенсорної депривації відбувається ослаблення уваги та інтелектуальних процесів. При неможливості задоволення сенсорних потреб у незвичайних умовах активізуються процеси уявлення, які певним чином впливають на образну пам'ять. До компенсаторних реакцій у відповідь на сенсорний голод слід віднести появу яскравих сновидінь. Ще одну групу незвичних психічних станів в умовах сенсорної депривації складає зміна самоусвідомлення. Так, в умовах ізоляції люди часто персоніфікують неживі предмети і розмовляють з ними.

Інший вид депривації — соціальна депривація. Соціальна депривація зумовлена відсутністю можливості спілкування з іншими людьми, або можливістю спілкування лише із обмеженим контингентом людей. У цьому випадку людина не може отримати звичної соціально-значущої інформації, не може реалізувати чуттєво-емоційні контакти, які виникають при спілкуванні з іншими людьми.

Самоспостереження осіб, що перебувають в умовах самотності, свідчать про те, що фактор ізоляції може суттєво змінювати психічний стан людини. Ряд психіатрів описують у своїх роботах випадки розвитку реактивних психозів у людей, що потрапили у соціальну ізоляцію внаслідок незнання мови.

В умовах відносної самотності протікає багато видів професійної діяльності, коли спілкування з іншими людьми стає можливим лише періодично: льотчики-винищувачі, водії автотранспорту, космонавти, спелеологи, полярники і т.д.

Існує ряд умов, що сприяють успішному перенесенню індивідуальної ізоляції. Це насамперед максимально можлива включеність у цілеспрямовану діяльність, творчість, висока адекватна мотивація, чітке усвідомлення необхідності рішення задач як своїх особистих.

Потреба в усамітненні і територіальності проявляється навіть при короткотривалому перебуванні в обмеженому просторі і має тенденцію посилюватись із плином часу. Однією із причин емоційної напруженості в умовах ізоляції являється те, що люди постійно знаходяться на очах один у одного. При неможливості задоволення потреби і усамітненні в умовах групової ізоляції спостерігаються дві форми захисних механізмів. Перша з них — повна розкритість душевного світу перед іншими учасниками групи. Іншою формою компенсаторних механізмів при неможливості залишитись на самоті із самим собою є періодична аутизація, яка досягається шляхом заглиблення у власний світ у формі ведення щоденникових записів тощо.

Отже, стержневою проблемою екстримальних умов є адаптація. Незвичні психічні стани, що виникають на етапах психічної переадаптації і реадаптації (ейдетизм, аутизація, психологічна відкритість), можна віднести до нормальних компенсаторних, захисних психофізіологічних механізмів, характерних для змінених умов існування.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ФАХІВЦЯ ХХІ СТОЛІТТЯ

А. О. Мишко

*Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини,
соціально-гуманітарний факультет, I курс, група ПС-11-058,
спеціальність «Психологія»*

Науковий керівник: Н. О. Євдокимова, канд. психол. наук

Як показують соціально-психологічні дослідження, більшість студентів після закінчення ВНЗ України, не маючи навичок соціальної поведінки, довго адаптуються у трудовому колективі, замість швидкого професійного росту спостерігається повільне «вповзання» у професію. У зв'язку з цим розглянемо вимоги до фахівця ХХІ століття, виконуючи які, молода особистість зможе успішно конкурувати на ринку праці.

По-перше, глибокі наукові знання конкретної справи, спрямованість на утворення й реалізацію професійних цілей, високий рівень розвитку особистісних професійно важливих якостей, оскільки треба бути компетентним, повністю і точно знати всі умови виробництва, знати техніку цього виробництва на її сучасному рівні.

По-друге, володіння високою політичною і педагогічною культурою, знаннями з психології і соціології. Політична культура — це не лише знання суспільних дисциплін, але й широка політична компетентність, вміння відстоювати свої політичні переконання, здатність орієнтуватися у процесах і явищах соціального життя, готовність і вміння втілити свої знання і переконання в реальні справи за формою: знаю, хочу, можу, роблю.

По-третє, володіння культурою мовлення, без якої неможливе спілкування у колективі.

По-четверте, вміння втілити отримані знання у конкретну справу, володіння змістом та сучасними технологіями рішення професійних завдань, високий рівень організованості, працездатності, мобілізованості.

По-п'яте, висока професійна майстерність, яка передбачає високу ерудицію людини, знання як наших, так і зарубіжних класиків літератури, сучасних письменників і поетів; можливість самореалізації та розвитку фахівця як особистості.

По-шосте, володіння навичками спілкування, вміння встановлювати міжособистісні контакти.

Означені вимоги вказують на ті якості, які повинен виробляти в собі сучасний молодий фахівець.

По-перше, знання основ інформатики. Частина сучасних фахівців не володіє навичками збору й аналізу інформації.

По-друге, вміння вести дискусію і діалог.

Деякі фахівці України не мають навички ведення дискусій, спокійного, зваженого аргументування, відстоювання своєї точки зору, прийняття позиції й аргументів опонента.

По-третє, володіння основами естетичної культури. Зачіска і одяг сучасного фахівця мають відповідати вимогам, що висуває суспільство до ділових людей.

По-четверте, володіння мистецтвом переговорів.

Службова кар'єра передбачає обов'язкове підвищення кваліфікації, навчання, перепідготовку, постійне набуття нових знань. Підготовка сучасного спеціаліста ведеться безпосередньо на робочому місці і з відривом від виробництва, стимулюється самопідготовка.

Управління процесом цілеспрямованого формування фахівця XXI ст. може здійснюватися за умов впровадження розробленої системи розвиваючих психотехнологій, як інноваційних форм фахової підготовки студентів, що забезпечуватиме вироблення власної світоглядної позиції особистості майбутнього фахівця, його системи саморегуляції.

Означена система передбачає такі стадії: підготовчу (орієнтовально-накопичувальну), адаптаційну (імітаційно-притосувальну), потенційну (системно-ресурсну), творчо-актуалізаційну (продуктивну). Така турбота про професійний ріст сучасного фахівця сприяє у майбутньому успішній службовій кар'єрі. Кожна стадія зумовлює функціонування трьох рівнів розвитку. Управління процесом професійного розвитку сучасного фахівця зумовлює врахування на кожній з означених стадій психологічних умов, які сприяють особистісному зростанню та забезпечують особистісну регуляцію. На продуктивній стадії професійного розвитку, яку можна вважати найвищою, здійснюється оволодіння знаннями, уміннями і навичками саморегуляції, творчо й конструктивно організується пошук та прийняття рішень.

МЕТАМОВА ЯК ОСОБЛИВІСТЬ КОМУНІКАЦІЇ

Ю. А. Нестерчук

*II курс, група ПЛ-41, спеціальність «Психологія»,
факультет соціальних технологій.*

Наук. керівник: Л. З. Сердюк, канд. психол. наук

Від 60 до 80 відсотків особистого спілкування відбувається через невербальні канали, однак словесне спілкування також надзвичайно важливе. Метамова ґрунтується на «інтуїції», «передчутті», «шостому чутті» і розумінні, що слова і думки співрозмовника — зовсім не одне і теж, так вважає Аллан Піз, автор книги «Язык тела: как прочесть мысли окружающих по их жестам».

В «Словнику» Маккері поняття «метамова» розшифровується, як «мова, яка приховує справжній сенс того, що ми виражаємо звичайною мовою». Іншими словами, це мова, прихована під звичайною розмовною мовою. Часто використовують метамову і агенти з продажу нерухомості. Їх ціль — зробити об'єкт, що продається найбільш бажаним для покупця.

Найбільш типові метаслова — це «чи розумієте», «так мовити» і «ну». Ці фрази найбільш розповсюджені серед малоосвітньої частини суспільства: «Ви розумієте» це спосіб сказати: «Я знаю, що висловлююсь не зовсім ясно, але ж ви достатньо розумні, щоб зрозуміти, що я маю на увазі». «Ну...» і «е-е-е...» це свого роду вибачення за те, що той хто говорить не може підібрати правильних слів.

Навіщо потрібна метамова? Якщо прибрати всі метавираження із нашої повсякденної мови, то бесіда стане різкою. Ми почнемо здаватися один одному грубими, жорстокими і неуважними. Метамова пом'якшує удари, які ми наносимо один одному, дозволяє нам маніпулювати співрозмовником, досягти власних цілей і випустити емоції, не наносячи смертельної образи. Дві незнайомі людини починають розмову, як ритуал, з певних малозначущих висловів, питань, кліше. Це дає співрозмовникам час оцінити один одного, зрозуміти, чи зможе встановитися зв'язок між ними. *Кліше* — це стандартний вислів, який використовується людиною, яка не відрізняється багатою уявою, або тими, хто занадто ліниві, щоб описувати ситуацію так, як вони її сприймають. (*Банальність і трюїзм* — це також різновид кліше.) Звичайно розмова починається зі слів типу «Як справи?», за якими слідує кліше «Нормально», на що ініціатор розмови може заключити: «Це добре». Повторюючи подібний ритуал, можна отримати у відповідь «Це добре»

на фразу «Моя мати нещодавно померла» — тобто співрозмовник, часто проголошує подібні фрази чисто машинально.

Більшість чоловіків знають, що, коли жінка говорить «ні», вона, як правило, має на увазі «можливо». А якщо вона говорить «можливо», то, це напевно означає «так». Ну а якщо жінка сказала «так», то вона явно не леді. Цей старий жарт прекрасно ілюструє той факт, що, як правило, говориться не те, що мається на увазі.

Фрази «тільки 9,95 копійок» або «всього ж» призначені переконати співрозмовника або читача в тому, що назначена ціна зовсім незначна. Слова «всього ж» і «тільки» використовуються, щоб мінімізувати значення слів, які прослідують за ними. Фраза «Я відніму всього п'ять хвилин» найчастіше використовується самими повільними людьми, які напевно збираються відняти у вас годину, а то і більше. «Наша розмова займе п'ять хвилин» — звучить більш точно і достовірно. Слово «тільки» використовується, щоб зменшити відчуття вини співрозмовника за які-небудь неприємні наслідки розмови.

Слово «намагатися» звичайно використовується людьми, які звикли до невдач. Вони намагаються заздалегідь оповістити, що можуть і не досягти успіху в порученій справі або, навіть, очікують на невдачу. Коли подібну людину дійсно посягає невдача, вона розводить руками і говорить: «Що ж, я намагався», підтверджуючи тим самим, що він і раніше сумнівався у своїх здібностях виконати завдання.

Найкраще всього зовсім викреслити кліше із свого словника, якщо відчуваєте себе не комфортно, через те, що часто користуетесь їм. Якщо це здається важким, то потрібно спробувати замінити їх гумористичним варіантом, який буде для співрозмовника новиною. А найголовніша порада — потрібно намагатися в розмові уникати кліше, банальностей і трюїзмів і прагнути до винахідливості. Спочатку це буде нелегко, але з часом значно підвищить якість розмови.

МЕТОДИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ШВИДКОЇ АДАПТАЦІЇ ДИТИНИ

М. В. Овдійчук

Рівненський інститут, соціально — психологічний факультет,

V курс, група ПС-5, спеціальність «Психологія»

Науковий керівник В. В. Назаревич, канд. психол. наук,

доцент кафедри психології

Ключові слова: адаптація, шкільна дезадаптація, тривога, тривожність.

Резюме

Початковий період навчання у дітей першого класу пов'язується з постійним емоційним напруженням та станом тривоги, які можуть спровокувати розвиток синдрому шкільної дезадаптації. Здійснено спробу дослідити можливість застосування методів психологічного впливу на прискорення процесу шкільної адаптації шляхом корекції у дітей рівня тривожності. Отримані результати доводять ефективність використання психологічних методів роботи в корекції шкільної тривожності, що дозволяє дитині швидше адаптуватися до нових умов шкільного навчання.

Keywords: adaptation, school dezadaptation, alarm, anxiety.

Sammary

The initial period of studies at the children of the first class contacts with permanent emotional tension and state alarms which can provoke development of syndrome of school dezadaptation. An attempt to explore possibility of application of methods of psychological influence on the acceleration of process of school adaptation by a correction at the children of level of anxiety is carried out. The got results lead to efficiency of the use of psychological methods of work in the correction of school anxiety, that allows a child quick to adapt oneself to the new terms of school studies.

Зміна соціальних відносин зі вступом в школу, зростання психологічного та фізичного навантаження можуть викликати розвиток у дитини синдрому шкільної дезадаптації. Хронічне переживання тривоги, в даному випадку, не тільки не стимулює пізнавальну активність, але і може призвести до формування тривожності. Вважається, що підвищений рівень тривожності перешкоджає формуванню адаптаційної поведінки, призводить до порушення поведінкової інтеграції і дезорганізації психіки. В дітей молодшого шкільного

віку тривожність ще не є стійкою рисою характеру і відносно оборотна при проведенні відповідних психолого-педагогічних заходів. Тому метою даного дослідження є спроба дослідити стійкий взаємозв'язок шкільної дезадаптації з наявністю високого рівня тривожності у дітей, а також можливість здійснення корекції даного явища.

Перед початком дослідження була поставлена гіпотеза — використання методів психологічного впливу при корекції дитячої тривожності призведе до адаптації дитини до навчання в школі.

Компоненти шкільної адаптації досліджувалися за допомогою проєктивного тесту «Школа звірів», діагностика рівня тривожності в школярів — методики «Шкала наявної тривожності (СМАС)».

Дослідження проводилося в три етапи на базі загальноосвітньої школи села Великий Олексин. Всього в експерименті брали участь 42 першокласники у віці 6 років, з них 52% — дівчатка. В ході дослідження всі діти були розділені на дві групи: контрольну й експериментальну.

Контрольна група дітей брала участь у дослідженні лише на першому діагностичному етапі та при проведенні контрольної діагностики. Тоді ж як робота з експериментальною групою включала проведення корекційних занять.

У ході дослідження було виявлено такі результати:

1. Для дітей даного віку властиве переживання тривожності, що пов'язане з процесом звикання до нових умов;
2. До переживання тривожності більш схильні хлопчики (80% хлопчиків мають високий та середній рівень тривожності в порівнянні з 50% дівчаток);
3. У 55% дітей наявний середній рівень адаптації та у 27% — прояви дезадаптації, діти цих категорій мають високі та середні показники тривожності.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що діти з високою тривожністю характеризуються більш вираженою дезадаптацією, ніж діти з низьким рівнем тривожності.

З дітьми експериментальної групи, що мали високі показники тривожності та прояви дезадаптації (48% від загальної кількості учнів в класі) були проведені спеціальні корекційні вправи по зниженню тривожності.

Після закінчення корекційної роботи з усіма дітьми експериментальної та контрольної групи була проведена повторна діагностика, на основі якої можна зробити такі висновки:

1. Рівень тривожності у дітей експериментальної групи знизився з 67% до 39%, покращилися показники адаптації;

2. У дітей контрольної групи рівень тривожності не тільки залишився високим, але навіть дещо зріс (з 63% до 65%).

Таким чином, експериментальні дані показали можливість та довели ефективність зниження шкільної дезадаптації шляхом корекції рівня тривожності у дітей перших класів при застосуванні методів психологічного впливу.

Література

1. Астапов В. М. Функциональный подход к изучению состояния тревоги // Психологический журнал, 1992.— Т. 13, № 5.— С. 111–117.
2. Березин Ф. Б. Психическая и психофизиологическая адаптация человека.— Ленинград: Наука, 1988 — 270 с.
3. Дорофеева Г. А. Особенности и условия адаптации детей 6–7 лет к учебной деятельности // Прикладная психология, 2001.— № 3.— С. 75–82.
4. Левитов Н. Д. Психическое состояние беспокойства, тревоги // Вопросы психологии, 1969.— № 1.— С. 131–138.
5. Морган У. П., Эликсон К. А. Ситуативная тревога и результативность деятельности // Вопросы психологии, 1990.— № 3.— С. 155–161.

САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПРЕДМЕТ ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Ю. Г. Павлік

Університет «Україна», факультет соціальних технологій

I курс, група ПЛ-52, спеціальність «Психологія»

Науковий керівник: О. М. Кочубейник, канд. психол. наук

Проблема життєвого самовизначення особистості безпосередньо стосується питання підготовленості молоді до життя, праці, особистої відповідальності за вчинки. Самовизначення постає як «чітке орієнтування та визначення свого місця у дорослому світі», «відповідь на питання: ким бути і що робити?» [2, 333].

Самовизначення можна трактувати як дію від дієслова «самовизначитись», а отже, самовизначитися в пасивному стані неможливо: самовизначення є дієвим актом. Життєве самовизначення молоді людини — це процес самовираження, самоутвердження, пов'язаний із особистісними сферами свідомості. Людина виявляється не тільки творцем матеріальних чи духовних цінностей, але й творцем себе як особистості. «Самовизначена особистість в змозі самостійно ставити життєві цілі, вирішувати їх, нести відповідальність за свою діяльність, лінію поведінки з урахуванням суспільних і власних потреб і можливостей» [4; 4].

Процес самовизначення особистості може включати сукупність явищ, таких, як формування способу відношення до світу (вибір у сфері професії, навчання, праці, сімейного життя), відношення до культури (визначення себе в контексті певної культури), відношення до релігії (самовизначення в релігійній сфері життя), відношення до соціуму (визначення себе як представника певної групи населення), відношення до етносів, відношення до нації (визначення себе як представника певної нації, не «паспортної нації») та інше.

Окремо слід розглядати моральне самовизначення як усвідомлення особистістю мети і вибору вчинку в рамках духовних орієнтирів — добра і зла. А. А. Тусейнов вважає, що «завдання моральності полягає в тому, щоб орієнтувати реальну свідомість на поведінку людей на здійснення необхідного ідеалу» [4; 16]. Свідомо знайдений ідеал-образ є підставою створення більш-менш постійної і інтенсивної системи моральних спрямувань та є моральним критерієм вчинків людини в різних життєвих ситуаціях [4; 17]. Ідеал, що сформувався в результаті свідомого пошуку мети і сенсу життя, стає основою регуляції поведінки особистості. Вибір життєвої сфери, яка відповідає значущій меті, виступає вузловим моментом і вирішальним етапом у самовизначенні особистості.

Особистісне самовизначення може розглядатись як найвищий прояв життєвого самовизначення, коли людині дійсно вдається керувати ситуацією і всім своїм життям.

Отже, особистісне самовизначення — знаходження самобутнього образу Я, постійний розвиток цього образу й утвердження його серед оточення.

Література

1. Вопросы самоопределения личности и ее активности: Межвузовский сборник научных трудов. — Уфа: Башкирский пединститут, 1985 — 109 с.
2. Кон И. С. Открытие «Я». — М.: Политиздат, 1978 — 367 с.
3. Пряжников Н. С. Профессиональное и личностное самоопределение. — М.: издательство «Институт практической психологии», 1996 — 256 с.
4. Сафин В. Ф. Психология самоопределения личности: Учеб. пособие/ Свердлов. пед. ин-т. Свердловск, 1986 — 142 с.

ДО ПИТАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ ТА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

І. М. Погрібняк, О. В. Крупа

Полтавський інститут економіки і права,

IV курс, група ФП-41, спеціальність «Переклад»

Науковий керівник: Л. В. Данилюк, канд. філол. наук, доцент

Прагнення України бути визнаною у світі як демократична суверенна держава з громадянським суспільством — закономірне і справедливе: українці довели під час виборчої президентської кампанії, що вони мають власну гідність, готові відстоювати і боротися за права людини та гідне життя, прагнуть єдності та злагоди у суспільстві, свободи і права на власну думку.

Ми живемо сьогодні у новому історичному часі, в якому найбільшою цінністю суспільства є громадянська позиція вільних, освічених і відданих йому громадян. Та багато ще у нашому суспільстві сьогодні такого, що несумісне з поняттям громадянського суспільства. Це, перш за все, споконвічна звичка, вироблена на тлі імперської та тоталітарної політики розбрату та роз'єднання багатонаціонального суспільства, яка закарбована у таких прислів'ях та виразах як «Моя хата скраю» або «Тобі що, більше всіх потрібно?». Це означало смиренність, пасивність і відмежування від проблем сусіда. Щоправда, завдяки глибоким національним кореням та традиціям, ці постулати не стали абсолютними: наш народ завжди приходив на допомогу і близькому, і далекому сусіду і, злидений, він готовий був поділитися останнім, що мав у важку годину нещастя.

Сьогодні навколо нас також є багато знедолених та тих, хто конче потребує підтримки, як матеріальної, так і моральної. Але чи часто вони її отримують? Так хочеться бачити навколо щасливих і привітних людей. Замислившись над тим, що ми можемо зробити, щоб добра і радощів у нашому суспільстві стало більше, ми, студенти соціально-гуманітарного факультету Полтавського інституту економіки і права, спеціальності «Переклад» (натхненні різдвяними добродійними традиціями американського народу, якими з нами щиро ділиться волонтер Корпусу Миру, Джерад Шнайдер, працюючи у нашому інституті) вирішили, у міру своєї можливості, опікуватися дітьми дитячого будинку міста Полтави. Ми назвали наш спершу невеликий гурт студентів, які зголосилися взятись за цю справу, «Промінь надії», бажаючи показати дітям-сиротам, що існує

промінь надії на тепло людських сердець тих, хто навколо них. Два роки поспіль напередодні Нового року ми організовували добродійну акцію «Зроби новорічний подарунок дитині», уклавши списки дітей-сиріт з інтернатів №1 та №2 м. Полтава і зібравши їхні передноворічні бажання. У центрі міста (звичайно за згодою влади, яку ми переконали у чесності та щирості наших намірів) ми виставили ялиночку, на якій висіли, як іграшки, паперові ангели. На крильцях кожного ангела було написано ім'я та прізвище дитини, а також її три бажання (три подарунки, про які дитина мріє і сподівається, що хоча б одне з них колись здійсниться). Ми зверталися до перехожих, розповідаючи їм про акцію, і багато полтавців одразу відгукнулися і підтримали нашу ініціативу. Особливо, коли ми проводили цю акцію вдруге, напередодні цього 2006 р. Подарунків виявилось так багато, що ми змогли охопити акцією не один, а обидва інтернати. Ми принесли радість і щасливі посмішки більше ніж сотні дітей. Сьогодні нас у гуртку вже значно більше, ніж торік. До нас приєдналися студенти інших спеціальностей факультету. І перш за все це майбутні соціальні працівники. Наша робота продовжується: час від часу ми знаходимо форму і спосіб принести дітям радість, і це не завжди лише у формі матеріальних благ. Ми йдемо до них з теплом наших сердець.

Ми віримо, що беручи участь у таких акціях, жителі нашого міста стали щедрішими і сердечнішими (адже дарувати, ділитися з ким-небудь тим, що маєш, — це так приємно), вони виявили свою громадянську позицію. Для нас, студентів, участь у такій роботі — справжня школа громадянської зрілості. Це наш власний доробок до становлення громадянського суспільства в Україні.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ СПРИЙМАННЯ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА СТУДЕНТАМИ

А. І. Рудська

*Київський Національний університет імені Тараса Шевченка,
факультет соціології та психології,*

III курс, група 3, спеціальність «Психологія»

Науковий керівник: Т. М. Траверсе, доцент

Актуальність теми обумовлена потребами розвитку теорії і практики становлення української державності, відповідної політичної та духовної культури громадянського суспільства. Політичне

лідерство у сучасній науці не має однозначної характеристики. В цілому воно визначається як одна з форм міжособистісної взаємодії для вирішення загальнолюдських задач.

Структура лідерства складається з чотирьох основних елементів:

1) особистість лідера, його певні особистісні риси, які властиві тільки йому;

2) соціально-психологічні та культурно-історичні умови, в яких діє лідер та його послідовники, їх властивості та можливості для реалізації політичних програм;

3) процесуальні, динамічні характеристики явища політичного лідерства (політичні задачі, шляхи їх вирішення);

4) результати діяльності політичного лідера та його прибічників.

Політичне лідерство й політичний лідер це особа (чи група людей), яка консолідує зусилля оточення та активно впливає на нього для досягнення певних цілей, користується авторитетом людей, виправдовує їх довіру. Механізм реальної влади спирається на повноваження суб'єкта, на його авторитет. Влада, яка заснована на повноваженнях, передбачає обов'язкове підкорення суб'єкта, зумовлене наявністю у нього права й можливості домінувати (примувати). Усі повноваження зазвичай відображені в законодавчих актах і посадових інструкціях. Їхній обсяг визначається місцем суб'єкта в ієрархії політичної влади і не залежить від індивідуальних здібностей тієї особи, яка його посідає. На відміну від повноважень авторитет дає змогу здійснювати владу без примусу, впливом самої особи суб'єкта.

Політичний лідер може бути визначений як авторитетна особа, яка інтегрує діяльність людей для досягнення спільних політичних та інших цілей та є суб'єктом і об'єктом політичного процесу. Суб'єктом його робить те, що він згідно своїх нетрадиційних якостей і в результаті добровільного вибору людьми стає на чолі соціально-політичного руху з метою реалізації інтересів спільноти, яка його висуває. Заради цього лідеру делегуються владні повноваження, тобто йому надається право скеровувати зусилля, волю, інтелект людей, а також оперувати матеріальними цінностями.

Об'єктність політичного лідера зумовлюється тим, що різні епохи, класи та соціальні групи потребують лідерів, які наділені різними якостями. У будь-який час одним з головних критеріїв діяльності політичного лідера є його ефективність, задоволення запитів та інтересів тієї спільноти, яка скористалась його послугами. Більш того, у вирішенні багатьох проблем політичний лідер завжди відчуває

вплив і тиск різних зацікавлених сторін та повинен бути готовий до сприйняття їх пропозицій та потреб до компромісів.

Під час проведення емпіричного дослідження було виявлено, що у респондентів відбувалося ототожнення політики та держави; існує тенденція до розмежування політики та людини, людини та держави; але частина опитаних ідентифікує себе з державою; великий відсоток їх ототожнює політичного лідера з політичною силою/партією; не розмежовують політичних лідерів та чиновників; також спостерігається ототожнення політичного лідера і чиновника.

Аналіз та інтерпретація емпіричних даних, отриманих в процесі дослідження приводять до таких висновків. Відношення до політики досить агресивне, держава сприймається як окремі розрізнені території зі своїми політичними лідерами, держави-сусіди сприймаються досить агресивно. Автор вважає, що політичне управління слід розглядати як механізм, завдяки якому офіційні ідеї та знання про владні відносини (політичні цінності тощо) перетворюються у внутріособистісний конструкт власних настанов і переконань.

Література

1. Андреева Г. М. Психология социального познания.— М.: Аспект Прес, 2000.— 288 с.
2. Абашкина Е. Б., Косолапова Ю. Н. О теориях лидерства в современной политической психологии.
3. Видрін Д., Табачник Д. Україна на порозі XXI століття: політичний аспект.— К.: Либідь, 1995.— 296 с.
4. И. В. Алексеенко. Личность. Политика. Управление.— 189 с.
5. Регіональна політика в Україні: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 24–25 травня 2000.— Х.: УАДУ (ХФ), 2000.— 176 с.

УЯВЛЕННЯ ПРО ЩАСТЯ ПІДЛІТКІВ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ПЕНІТЕНЦІАРНИХ ЗАКЛАДАХ

Я. Є. Рябчич

*II курс, група ПЛ-41, спеціальність «Психологія»,
факультет соціальних технологій*

Науковий керівник: О. Н. Кочубейник, канд. психол. наук

Пізнаючи дійсність, людина завжди формує ставлення до предметів, до інших людей, до себе. Те чи інше ставлення супроводжується переважно емоційним переживанням, яке може бути позитивним

або негативним. Якщо такі переживання є максимально позитивними, говорять про радість та щастя. Характеризуючи фактори, які створюють стан щастя, говорять про досягнення мети, успіх, особисте здоров'я й добробут, здоров'я й добробут близьких людей, наявність друзів, коханої людини тощо. Зрозуміло, що зміст названих цінностей залежить від віку людини та її соціального становища.

Метою нашого дослідження було з'ясування особливостей сприймання щастя підлітками, які в даний момент позбавлені волі та перебувають у тюрмі. Опитувана група складалася із 30 осіб від шістнадцяти до дев'ятнадцяти років. Основними методами дослідження було анкетування та тестування. Ми пропонували заповнити анкету, де було названо дев'ять найважливіших умов для повноцінного щастя. Досліджуваних просили проаранжувати їх за мірою особистісної значущості. Зокрема, мова йшла про такі умови: «отримання освіти», «оволодіння професією»; «сімейне благополуччя (створити власну сім'ю)»; «здоров'я»; «матеріальне благополуччя»; «друзі та дружба»; «отримання задоволення та розваг»; «цікава робота»; «авторитет, повага та лідерство в колективі»; «гарні стосунки з батьками».

Другою методикою була модифікація «методу не закінчених речень». Серед інших у було речення: «Умовою для щастя є...». Зрозуміло, досліджуваним потрібно було продовжити думку.

За методикою ранжирування цінностей було отримано такі результати: першу сходинку займає «отримання задоволення та розваг», на другому місці — «отримання освіти», а на останньому — «гарні стосунки з батьками». На наш погляд, отримані результати можна пояснити тим, що підліток має особливе ставлення до допомоги оточуючих, у тому числі й до власних батьків, оскільки вважає, що він вже достатньо дорослий і може всього досягнути самостійно без стороннього втручання, а тому стосунки із батьками не сприймаються як щось значуще. Попри те, що ці підлітки позбавлені волі, високий ранг цінності освіти можна пояснити тим, що підлітки вже усвідомлюють, що без освіти нормальне працевлаштування, а отже, й подальше життя, неможливе. Водночас високий ранг такої цінності як «отримання задоволення та розваг» свідчить, що відсутнє адекватне, виважене ставлення до особистого життя як до чогось серйозного.

Отримані під час анкетування результати певною мірою узгоджуються з відповідями на незакінчене речення. Отримання роботи як певний гарант щастя підлітки називають досить часто (вісім відповідей із тридцяти, тобто майже третина опитаних). Також як умови щастя називалися наявність друзів та особистий добробут.

З'ясовуючи психологічні особливості цього віку (16–19 років), слід зазначити, що тут характерною є спрямованість у майбутнє. У цей відносно короткий термін необхідно створити життєвий план — вирішити питання, ким бути і яким бути. Власне, ці вимоги знаходять своє відображення в уявленні про щастя.

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ ПСИХОЛОГА

М. Рядненко

Університет «Україна» факультет соціальних технологій

У курс група ПЛП-11, спеціальність психологія

Науковий керівник: О. І. Купрєва, канд. психол. наук

Посилення особистісного підходу в психології призвело до збагачення її мови поняттями, які відображають ті аспекти сфер розвитку особистості, які раніше залишалися поза рамками психологічного аналізу. До таких понять, окрім всім відомої Я-концепції, слід віднести поняття «самовизначення особистості» або «особистісне самовизначення». Термін самовизначення використовується в літературі у різноманітних значеннях. Так, мова йде про самовизначення особистості: соціальне, життєве, професійне, сімейне, релігійне. Існує два підходи до визначення суті самовизначення: соціологічний та психологічний.

З точки зору психологічного підходу проблема самовизначення полягає у взаємодії індивіда та суспільства. На противагу даному підходу, соціологічний підхід розглядає самовизначення як результат входження у деяку соціальну структуру та фіксація цього результату.

Методологічні основи психологічного підходу до проблеми самовизначення були закладені С. Л. Рубінштейном. Він розглядав проблему самовизначення в контексті проблеми детермінації (зовнішні причини діють, переломлюючись крізь внутрішні умови).

Оскільки коло питань, які стосуються самовизначення, досить велике, то ми б хотіли зупинитися на розгляді поняття «професійного самовизначення», а саме питання професійного самовизначення психолога-консультанта.

Серед всього різноманіття психологічних парадигм найбільш широко описує професійне самовизначення та професійні складові особистості психолога-консультанта гуманістичний підхід у психології.

Таким чином, гуманістична парадигма, яка охоплює усі сфери сучасного суспільного життя, вимагає від психолога-консультанта особистісно-орієнтованого підходу до клієнта, що включає в себе

настанову на безумовне сприйняття особистості, довірливе спілкування з нею, бажання допомогти успішному виявленню її творчих здібностей, вирішити внутрішні конфлікти тощо.

Здійснення означеного підходу можливе лише за умови, що психолог сам володіє певними якостями, які допомагають йому якомога ефективніше здійснювати гуманістичну парадигму: емпатією, професійною рефлексією, творчим мисленням тощо.

Існує багато досліджень, які порушують проблему необхідних особистісних рис практичного психолога (В. Панок, Н. Пов'якель, Л. Уманець, Н. Чепелева, Є. Чорний та інші). Автори виділяють такі риси, як професійна рефлексія (Н. Пов'якель), здатність до самоуправління (Ю. Долинська), «конгруентність» (О. Осадько), професійний світогляд (О. Донцов), професійна компетентність (Н. Чепелева, Н. Пов'якель) тощо.

ВПЕВНЕНІСТЬ У СОБИ ЯК ПРЕДМЕТ ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

О. В. Самсон

Університет «Україна», факультет соціальних технологій

II курс, група ПЛ-41, спеціальність «Психологія»

Науковий керівник: О. М. Кочубейник, канд. психол. наук, доцент

В умовах розвитку людського фактору отримує особливу значущість формування впевненості особистості в активному відображенні і перетворенні зовнішнього світу, особливо в ситуаціях труднощів та невдач.

У низці робіт уточнено окремі компоненти впевненості (А. Т. Філатов; Б. Б. Косов, А. Є. Карпов; О. С. Нікітіна., К. К. Платонов; Ю. П. Власов та ін.). Однак як психічний стан, що сприяє успіху дій, з багатокомпонентовою та багаторівневою організацією, впевненість не розглядалась.

Впевненість є активним психічним станом особистості, який визначає якість і успіх в діяльності шляхом пред'явлення знання майбутнього результату. У її психічні механізми, очевидно, входять прогнозування ймовірності та способу досягнення цілі дії на ієрархічно організованих рівнях випереджуючого відображення, включаючи взаємодію когнітивних, регулятивних і комунікативних підсистем психіки при усвідомлюваних і неусвідомлюваних формах переробки інформації. Такі механізми специфічно активізують

стан особистості, мотивують якість і результат дій, при організації цілеспрямованої поведінки.

Суб'єктивно впевненість переживається як оптимістичне відчуття передбачення успіху дій.

Н. Д. Левітова стверджувала, що «психічний стан впевненості складний за своєю психологічною структурою — в ньому знаходяться такі компоненти, як пізнавальні, емоційні та вольові. При впевненості зазвичай виступає ясний, об'єктивний погляд на стан речей, чітке розуміння задачі, а іноді і способів її досягнення або розв'язання і, особливо характерно, пред'явлення успіху, часто в такій концентрованій формі, яка переживається як інтуїція».

Специфікою впевненості є переживання оптимістичного відчуття передбачення успіху дій на основі досвіду і наявній оперативній інформації і організація адекватної поведінки, особливо в проблемних ситуаціях.

Соціальні функції впевненості, прагнення людини організувати себе через впевненість в процесі перетворення світу, особливо при визначенні труднощів та невдач вирізняв В. І. Левін. Оцінка в структурі впевненості змінює не тільки відношення до зовнішнього світу, але й процеси саморегуляції, сенс самої діяльності.

В одних випадках впевненість розглядається як емоційно-вольова якість, в інших — як результат знань, досвіду прогнозування подій, в третіх — як функціональна психофізіологічна готовність, в четвертих — як фактор мотивації, в п'ятих — як стан і якість особистості.

ІНТЕНСИВНІСТЬ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗАХИСТІВ І САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

О. А. Скрипка

Університет «Україна», факультет соціальних технологій

V курс, група ПЛП-11, спеціальність «Психологія»

Науковий керівник: О. М. Кочубейник, канд. психол. наук

Починаючи з раннього дитинства і впродовж усього життя, у психіці людини виникають і розвиваються механізми, що традиційно називаються «психологічними захистами». Нині постає питання: чи є ці механізми перепорою на шляху самоактуалізації?

Виокремлюють два основні підходи до тлумачення характеру взаємодії механізмів захисту та процесу розвитку й самоактуалізації особистості.

У рамках першого підходу захисні механізми розглядаються як нормальні, повсякденні адаптаційні засоби здорової особистості, а їх функціональне призначення полягає у запобіганні дезорганізації діяльності й деструкції особистості, імовірність яких зростає у складних життєвих ситуаціях [1]. Психопсихологи наголошують саме на закономірності виникнення психологічних захистів у ході розвитку дитини. Вони стверджують, що захисні механізми за своєю сутністю є функцією психіки. Психологічні захисти запобігають усвідомленню особистістю різного роду негативних емоцій і перцепцій, сприяють збереженню психологічного гомеостазу, стабільності, вирішенню внутрішньоособистісних конфліктів.

У рамках другого підходу використання психологічного захисту однозначно оцінюється як непродуктивний спосіб вирішення внутрішнього/зовнішнього конфлікту. Результатом розгортання психологічної активності, вважають вони, є обмеження пошукової активності і самоактуалізації суб'єкта. Отже, у екзистенційно-гуманістичній психології поняття захисту протилежить поняттю відкритості та є діаметрально протилежним. А. Маслоу вважав: «Наступний крок самоактуалізації — це виявлення своїх «захистів» і робота по звільненню від них. Нам потрібно краще усвідомлювати, як ми викривлюємо образи себе і образи зовнішнього світу шляхом подавлення, проєкцій і інших механізмів захисту» [2].

Причиною виникнення психологічних захистів є новий досвід, інформація про себе, що не збігається з минулим досвідом і позитивною оцінкою себе («Я — хороший»), а також відчуття власної неповноцінності. Метою захисту у цьому сенсі є збереження позитивної оцінки себе.

Результатом захистів, з позиції екзистенційно-гуманістичної психології, є те, що новий досвід не асимілюється самостійно, а повсякчас або проєктується зовні, або заперечується, що й призводить до поведінки, обтяженої захисними механізмами. Комплекс Іони, десакаралізація [2, 3], садо-мазохізм, руйнація, автоматизуючий конформізм [4, 5], виявляються причиною того, що людина живе шаблоном, втілюючи від свободи. Тобто, дія захисних механізмів у розумінні гуманістів не є такою, що притаманна людині від народження і є невід'ємною частиною її психіки, а, навпаки, є чужорідним явищем, що заважає людині розвиватися, засвоювати новий досвід, знання, сприймати реальність адекватно і не викривлено.

Література

1. Богомолов А. М., Портнова А. Г. Связь интенсивности психологической защиты личности с процессом самореализации // Психологическая наука и образование.— 2004.— №2.
2. Маслоу А. Дальнейшие рубежи развития человека.— М.: Смысл.— 1999.
3. Маслоу А. Самоактуализация личности и образование.— Донецк, 1994.— 52 с.
4. Фромм Э. Бегство от свободы.— М., 1991.
5. Фромм Э. Человек для себя. Пер. с англ.— Минск: Коллегиум, 1992.— 253 с.

САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ЯК ВИЯВ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ІНВАЛІДІВ

Г. Тихомирова

Університет «Україна», факультет соціальних технологій

III курс, група ПЛ-32, спеціальність «Психологія»

Науковий керівник: О. М. Кочубейник, канд. психол. наук, доцент

Останнім часом у сучасній українській психології висвітлюється тенденція до вивчення особливостей адаптації особистості та розробки психокорекційних програм, які сприяють досягненню повноцінного розвитку та самореалізації особистості. Водночас проблема соціально-психологічної адаптації дітей з порушенням здоров'я вивчена недостатньо.

Проте діти, яких ми називаємо дітьми з особливими потребами потребують особливої уваги та турботи.

Проблема таких дітей-інвалідів (з особливими потребами чи обмеженими можливостями) надзвичайно серйозна, що зумовлено, з одного боку, зростанням кількості людей, котрі мають значні фізичні чи психічні вади, а з іншого — тією обставиною, що матеріальне забезпечення, рівень соціально-моральної захищеності таких осіб, як правило, надзвичайно низький. Аналіз історії розвитку проблеми інвалідності свідчить, що людство пройшло тривалий шлях від ідей фізичного знищення, ізоляції «неповноцінних» до концепції залучення їх до праці і, нарешті, підійшло до розуміння необхідності реінтеграції осіб з фізичними дефектами, патофізіологічними синдромами, психосоціальними порушеннями.

Слід також звернути увагу на те, що труднощі інваліда пов'язані не лише з відчуттям фізичного обмеження і дискомфорту, переживанням втрати своїх можливостей, але й «багажем» негативного ставлення, з яким стикається дитина, навіть серед свого найближчого оточення. З інвалідністю найчастіше асоціюється не лише фізична чи психічна неспроможність, адже інваліда сприймають як людину, яка потребує значної допомоги і викликає почуття жалю, а це заважає йому включатися у соціальні стосунки. Уникаючи такого ставлення, інвалід спілкується лише з собі подібними. Людина переміщується в особливу соціальну групу, головною ознакою якої є ізольованість, а домінуючою характеристикою виявляється перервність соціалізації, що призводить до соціальної бездіяльності, відчуження чи навіть деградації.

Говорячи про самореалізацію як один із виявів соціально-психологічної адаптації, слід зазначити, що Я — ідеальне (включає в себе атрибути, котрі людина хотіла б мати, котрі понад усе цінує і до котрих прагне) і Я — реальне (відображає власні характеристики «тут і зараз») є невід'ємною частиною структури цілісного «Я». Відмінності між Я — ідеальним і Я — реальним сприяють саморозвитку, самовдосконаленню. Проте якщо вони значні, це може стати перепоною, оскільки супроводжуватимуться гострим почуттям незадоволення, котре може блокувати і викривляти наміри.

Отже, представлена проблема є дуже важливою в сучасному цивілізованому суспільстві і водночас, на жаль, досить мало вивченою. Саме тому, на нашу думку, питання соціально-психологічної адаптації та самореалізації зокрема є досить актуальним для подальшого вивчення.

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ІНТЕНЦІОНАЛЬНОСТІ З ПОЗИЦІЇ ОНТОПСИХОЛОГІЇ

А. В. Федорець

*II курс, група пл-41, спеціальність «психологія»,
факультет соціальних технологій*

Науковий керівник: Л. З. Сердюк, канд. психол. наук

Термін «інтенціональність», у своєму змістовному наповненні вперше застосований Аристотелем і надалі перероблений схоластами, ілюструє вольову спрямованість розуму. Іntenціональність означає: «напрямок, внутрішньо властивій дії; форма, що зв'яже системні відносини певного кванта дії». Тобто «внутрішній порядок

дії, що проявляється як феномен, — у вигляді руху, об'єкта, події. Іntenціональність завжди несвідома. Кожна людська істота безупинно створює себе — мить за миттю, протягом багатьох років. Людина не знає, що певні думки, його манера любити або ненавидіти є формою, що втілюється в певній зоні його організму. Тому, якщо суб'єкт припинить звично мислити, залишить свої ідеї, то видужає і зміниться все його життя. У цьому в принципі й полягають труднощі роботи психотерапевта: виявити шкідливу ідею, виділити інтенціональність, що спотворює інтенціональність природи. Існує 4 типи інтенціональності:

- 1) інтенціональність» природи;
- 2) інтенціональність «Я», суб'єктивна інтенціональність;
- 3) інтенціональність комплексу;
- 4) інтенціональність соціальноколективного середовища.

Осягти інтенціональність природи означає знати те, до чого веде здійснюване, означає зрозуміти ту енергію, що формалізує все. Наука людини вірна у тих межах, у якій погодиться з інтенціональністю природи. Це означає, що вся існуюча, усяка даність (мінеральна, біологічна, психологічна) ще раніше своєї появи володіє інтенціональністю. Іntenціональність визначає народження, мотивує подію таким, а не іншим чином, затверджує саме цей саморух, а не деякий ще, передбачає от такий розвиток індивідуації й ніяк не інший.

Іntenціональність «Я» — це вторинний саморух людського суб'єкта. Тварина бере участь в інтенціональності природи, залишаючись завжди тільки її виконавцем. Людина ж здатна свідомо бути співником у ній. Іntenціональність природи залишається несвідомою, а Іntenціональність «Я» заявляє про себе у свідомих рішеннях суб'єкта, у яких сполучені акти волі й звичне поведження даної людини. Якщо суб'єктивна Іntenціональність збігається із природної, то відбувається народження «Я», увіччане одкровенням «Я є».

3) Іntenціональність комплексу стає поляризуючим центром, що визначає специфіку типології симптому. Людина не усвідомлює самого себе й діє як несвідома істота. Якщо могутність несвідомого набагато більше сили свідомого «Я», то людина стає додатком власного несвідомого. У цьому випадку індивіди існує, і в існуванні нічого не розуміє. Комплекси — це безліч інших «Я», які із квантової, або енергетичної, точки зору можуть бути навіть сильніше свідомого «Я». Частиною психічної енергії індивідів розташовує «Я», частиною — комплекс, а енергетичний шар, що залишився нейтральним, надходить у розпорядження переважаючі на даний

момент образу. Вільна енергія не залишається неформалізованою, але або підкоряється комплексам, що превалюють у навколишній середовищі, або знаходить іншого володаря, що характеризується організованою психічною технікою — внутрішньої й зовнішньої (їм може бути «Я», персональний комплекс тощо)

4) Іntenціональність соціально-колективного середовища охоплює все те, що визначається як родина, соціологія, моральні стереотипи, діалектика середовища, відбита в ідеології, моді, економіці системи, партійній політиці, расових і класових розходженнях. У мене може бути власна точка зору, однак, я існую в середовищі, що ставиться до мене з розумінням, але й сковує мене. У нас постійно просочується Іntenціональність середового оточення. Тому людина повинна приловчитися в складній діалектиці взаємодії із суспільством.

ТИПИ ТА СТИЛІ ЛІДЕРСТВА

А. С. Хенова

З курсу, група ПЛ-31, спеціальність «Психологія»,

факультет соціальних технологій

Науковий керівник: Е. Г. Ракша

Лідерство є закономірним соціально-політичним явищем. Інтерес до лідерства як феномена та прагнення осмислити його бере початок з давніх часів. Але на сьогодні проблема лідерства не втратила своєї актуальності. Питання лідерства та його місця в суспільстві постійно знаходиться під увагою людства. Особливої актуальності ця тема набуває у складні періоди розвитку суспільства. Українське суспільство на даний момент часу переживає складний період розвитку, тому для нашого суспільства ця тема є однією з найважливіших.

Лідер — це особистість, яка організує, мобілізує і веде за собою групу людей, які реалізують виробленні чи запозиченні ідеї, цілі та задачі сумісної діяльності.

Тенденція типології лідера, запропонована М. Вебером, поклала початок численним дослідженням і теоріям, присвяченим даній проблематиці.

Можна виділити основні принципи лідерських типологій (Г. К. Ашин): принцип історизму; масштабність лідера, рівень вирішуваних завдань; принцип класовості в класово-диференційованих суспільствах; відношення лідера до існуючої соціально-політичної системи; принцип особистісних рис; тривалість перебування в ролі лідера; ініціювання соціального руху; стиль лідерства.

На даний момент в науці існує ряд типологій лідерства. Основними типологіями лідерства є типологія К. Ходжкінсона («лідер-кар'єрист»; «лідер-політик»; «лідер-технік»; «лідер-поет»), типологія М. Г. Хермана (лідер-центр; лідер-комівояжер; лідер-маріонетка; лідер — пожежний), типологія Р. Каттела і Г. Станса (технічний лідер; видатний лідер; соціометричний лідер; обраний лідер), типологія С. Джиба (лідер-патріарх; лідер-тиран; ідеальний лідер); типологія, запропонована Д. Дженнінгсом (лідер-супермен; лідер-герой; лідер-принц), типологія Е. Де Боно (організатори; хранителі інформації; слідопити; дослідники; генератори ідей; синтезатори; реактори; роз'яснителі; комунікатори; продавці ідей; організатори груп; дипломати; ведучі за собою; виконавці), типологія етичних моделей лідерства за К. Ходжкінсон (лідер-захисник; лідер — конфуціанський мудрець; лідер-гуманіст; лідер-неостойк; лідер-зверх-професіонал; релігійний лідер).

Стиль лідерства — це типова для лідера система прийомів впливу на підлеглих. Стиль лідерства визначається тим, як лідер інтерпретує, реалізує і демонструє свої функції. Стиль лідерства є своєрідним полем впливу на поведінку людей, характеризуючи не лише конкретні дії лідера, а й загальну ауру. Серед факторів формування стилю лідерства можна виділити: історичний фактор, економічний фактор, адміністративно-територіальний, ситуаційний фактор, фактор складності завдань.

Система влади лідера при формуванні стилю керівництва має ряд складових: структура інструментального лідерства, емоційний блок лідерства, інтегративний аспект. Р. Т. Мухаєв виділяє такі типи стилів лідерства: інструментальний стиль; експресивний стиль; активно-позитивний стиль; активно-негативний стиль; пасивно-позитивний стиль; пасивно-негативний стиль; параноїдальний стиль; демонстративний стиль; компульсивний стиль; депресивний стиль; шизоїдний стиль.

П. Херсі та К. Бланшар виділили такі стилі лідерства: вказуючий; підтримуючий; приймаючий участь. Описані в даній роботі типи стилів лідерства в реальній практиці зустрічаються рідко.

Будь-який стиль лідерства зумовлений ментальністю і культурою суспільства.

ПОМСТА ЯК ПРОЯВ МІЖОСОБИСТІСНОЇ АГРЕСІЇ

Царук

Університет «Україна», факультет соціальних технологій

III курс, група ПЛ-32, спеціальність «Психологія»

Науковий керівник: канд. психол. наук, доцент О. М. Кочубейник

«Око за око» — стара істина, а тому примушує замислитися: чому ж люди схильні до помсти?

Розглядаючи помсту як особливий різновид агресії, можна стверджувати, що схильність реагувати на атаку контратакою пояснюється захисною реакцією: еквівалентні дії обороняють від можливого завдання шкоди.

Денджерінк і Ковей в теорії «втечі» висловили припущення, що така поведінка є «інструментальною спробою модифікувати поведінку іншої людини». Втеча чи відхід від ситуації може слугувати негативним підкріпленням агресії. Якщо людина вдається до помсти тому, хто на неї напав, вона може розглядати як винагороду за свої особисті дії припинення агресивної поведінки з боку нападника. Аналогічним чином агресія, спрямована на того, від кого очікують можливих неприємностей, може розглядатися як винагорода, якщо це стримає супротивника від нападу.

Можуть виникнути різні способи агресивного реагування. По-перше, людина може проявити мстивість виключно в присутності інших людей, тобто тоді, коли є на кого справляти враження. По-друге, жертва, для якої негативний факт спричинення моральної і фізичної шкоди не має значення, але яка не хоче опинитися в місті того, хто зазнає поразки, може намагатися повернути собі своє добре ім'я за допомогою відплати.

Люди схильні вдаватися до помсті, вважаючи навіть, що хтось завдав шкоди чи хотів це зробити. Але має місце і те, що агресивні наміри нападника можуть бути обумовлені найпростішими фізичними характеристиками потенційної жертви.

Помста, крім того, — найбільш пристрасна, притуплена форма ствердження того, що повинно бути, у що людина вірить. Зважаючи на непохитно фанатичну звичку до певного порядку речей, виникає прагнення помститися тому, хто цей священний порядок порушив чи скривдив. Не випадково нестримне прагнення карати — державний пароксизм помсти, — ніколи не стихає в носіїв деспотичної влади.

Здійснена помста призводить до стану рівноваги, особливо бажаного після того напруження, в якому перебувала незадоволена людина. Взаємозв'язок цих станів (душевного напруження і заспокоєння, що приходить на зміну) виробляє в особистості своєрідний рефлекс досягнення мети, який працює потім вже не залежно від того, чи є метою помста. Саме цим пояснюється надзвичайна цілеспрямованість мстивих людей.

Але не тільки цілеспрямованість, а й незвична витримка є обов'язковим супутником помсти. Прагнення мстити виховує самовладання, робить людину вольовою, здатною до витримки в самі відповідальні моменти життя. Щоб здійснитися, мстивий намір повинен певний час (іноді тривалий) переховуватися від майбутньої жертви, очікуючи влучного моменту для здійснення нападу. У цей обов'язковий інкубаційний період мотив помсти, по-перше, досягає необхідного напруження, по-друге, той, хто має намір помститися, вивчає натуру жертви.

Насамкінець зазначимо, що в зарубіжній психології проблему агресії, зокрема помсти, вивчають Ангуло, О'Лірі, Денгерінк, Грінуел, Денджеринк, Обучі, Камбара, Берковитц, Бандура, Белл, Берон, Бютнер, Джонсон, Левендаски, Лепински, Ричардсон, Тейлор, Циллман, Фромм та інші, що свідчить про наявність особливостей у регуляції соціальних стосунків та взаємодії.

УСВІДОМЛЕННЯ ТІЛЕСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ

Т. Чернюк

У курс, група ПЛП-11, спеціальність «психологія»,

факультет соціальних технологій

Науковий керівник: Л. З. Сердюк, канд. психол. наук, доцент

Психологія тілесності розвивається на основі досягнень сучасної психосоматики і включає в себе дослідження не тільки проблем, пов'язаних з психосоматичною патологією, тобто «негативними проявами тілесності, але й з проблематикою «здорового тіла», нормального тілесного буття.

Тут тілесність розуміється як феноменологічна реальність, яка являє собою комплекс біопсихосоціальних аспектів тілесного буття суб'єкта у фізичному світі (А. Ш. Тхостов)

Якщо розглядати тілесність як природню форму її буття (тілесну організацію), то тіло людини постає не більш як «заготовка»

для формування людини, що може бути заповнена будь-яким соціальним змістом. Зокрема, Л.В.Жаров вважає, що «спосіб включення індивіда до суспільного життя безпосередньо впливає не лише на становлення й розгортання людиною потенцій тілесності, а й і духовності, а відтак тілесність людини як продукт саморозвитку природної основи людини розглядається як природно-культурний феномен соціального походження.»

В підлітковому віці починає проявлятися конфлікт між зовнішнім та внутрішнім. Цей період ставить перед особистістю задачі формування усвідомленої системи «Я — Світ». Дитяча первозданна, неусвідомлена цілісність розпадається і на окремому етапі тілесність замість зв'язного елемента між «Я» та «Світом» стає розподіляючим елементом. Виникає протиставлення духовності — тілесності.

Особливості розвитку самосвідомості в підлітковому віці якнайкраще показують, що людська тілесність є одухотворене тіло, яке проявляється в динаміці і статиці (русі та формі), яке має внутрішні та зовнішні складові. Людська тілесність є результатом процесу онтогенетичного, особистісного розвитку і виражає культурну, індивідуально-психологічну і смислову складові унікального людського існування.

Здатність відчувати з середини своє тіло, свої рухи, відношення до свого тіла як до тілесності є необхідною умовою переживання радості, енергонаповненості, прагнення взаємодіяти з реальним світом тут і тепер.

Якщо людина не сприймає своєї суб'єктивності «окремо» від тіла, то вірно і те, що особисте тіло включається в самосвідомість як соціальний об'єкт, як те, що сприймається і оцінюється іншими. Тіло характеризується не тільки «закритістю», тим, що воно оболонка, «межа» «Я», але і своєю «відкритістю», експресивністю. Прикладом тому може слугувати те, що інтимність, навіть якщо мова йде про чисто духовну близькість, виражається словом «саморозкриття» і асоціюється з ідеєю повного («душею і тілом») злиття з іншим.

ЖІНОЧА ДРУЖБА ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Л. Яковенко

III курс, група ПЛ-32, спеціальність «психологія»,

факультет соціальних технологій

Науковий керівник: О. М. Кочубейник, канд. психол. наук

Кожна людина замислювалася над суттєвістю дружніх стосунків. Класична філософія має низку праць, у яких здійснено спробу виявити сутність дружби. Зокрема, це праці Платона, Аристотеля, Феофраста, Епікура, Цицерона, Сенеки, Августина, Ф. Бекона, Л. Фейєрбаха, Ф. Ніцше та інших.

При соціально-психологічному аналізі дружби необхідно мати на увазі, що ми, фактично, маємо справу з різними об'єктами. По-перше, дружба — це соціальний інститут, прийнята і оформлена суспільством структура, специфічний елемент соціуму, який виконує певні функції. Її вивченням займаються суспільні науки, перш за все — соціологія, історія і антропологія (етнографія). По-друге, це реальні особисті відносини, які складаються в повсякденному житті, вивченням яких займається в першу чергу соціальна психологія. По-третє, це пов'язані з дружніми відносинами почуття і переживання, у вивченні яких ключова роль належить психології емоцій і психології особистості.

Психологія дружби виникла наприкінці XIX ст., і спочатку ставила питання *загального характеру*: що є першопочатком дружби, як співвідносяться її раціональні і емоціональні компоненти, чим підтримується таке ставлення тощо. Дослідники цього періоду зібрали великий емпіричний матеріал, але його інтерпретація не виходила за рамки уявлень повсякденної свідомості і не пов'язувалась з спеціальними психологічними теоріями. Згодом в результаті об'єднання зусиль соціологів та антропологів було розроблено кілька типологічних моделей дружби, які можна умовно розділити на ціннісно-мотиваційні і структурно-функціональні. *Ціннісно-мотиваційний* підхід класифікує дружні відносини переважно за мотивами та за тією цінністю, яку вони представляють для самих друзів. *Структурно-функціональний* підхід, тісно пов'язаний з одноіменною соціологічною теорією, намагається бути безоціночним і безособистим, класифікуючи форми дружби не за мотивами, а за їх функціями в рамках соціальної системи. На перший план тут виступають

соціальні функції дружби, її взаємодія з іншими суспільними інститутами, а також особиста рольова структура дружніх відносин (є вони добровільними чи обов'язковими, рівними чи нерівними тощо).

Чи не найсуперечливішим є поділ дружби на чоловічу та жіночу. А чи існують все-таки особливості дружб, розведених за статевою ознакою?

Традиційний канон дружби, який має витоки ще з античності, вважав її виключно чоловічою справою. Можливість дружби між жінками філософи почали визнавати лише у XVIII ст. Проте й нині більшість людей переконані в тому, що жіноча дружба суттєво поступається чоловічій за глибиною, силою та стійкістю.

Частково ця думка склалась тому, що про жіночу дружбу висловлювались переважно чоловіки, які були схильні недооцінювати значення жіночого суб'єктивного досвіду.

Виключно чоловічі спільності і дружби мали святе, сакральне значення, передаючись з покоління в покоління. Жіноча дружба ніколи і ніде не піднімалась в ранг соціального інституту, залишаючись суто побутовим феноменом. Однак жінки описують дружбу в більш тонких психологічних термінах, підкреслюючи цінності довіри, емоційної підтримки і інтимності, тоді як чоловіки акцентують солідарність та взаємодопомогу.

Крім того, жіноча (дівоча) дружба більше орієнтована на емоційно-експресивні цінності. Ці розбіжності з'являються доволі рано і тісно пов'язані з розвитком самосвідомості. Підвищена рефлексивність у дівчат породжує і більш ранню потребу ділитись своїми переживаннями, що становить одну із головних складових дружби.

СЕКЦІЯ 7

ЮРИСПРУДЕНЦІЯ ТА МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ: НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ У СУЧАСНІЙ НАУЦІ

ПІДСЕКЦІЯ 7.1. ЦИВІЛЬНЕ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ЖИТЛОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Г. С. Андрущак

*Луцький інститут розвитку людини ВМУРоЛ «Україна»,
напряма «Право»,*

II курс, група Пр-22, спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: Л. В. Романюк, викладач

Одним з видів діяльності держави є молодіжна політика. Пріоритетним і специфічним напрямком якої є задоволення потреб молоді в житлі.

На даний час проблема забезпечення житлом є однією з найбільш актуальних. Оскільки порівняно невеликі заробітні плати, високі ціни на житло, відсутність можливості отримати його безкоштовно призводять до неспроможності молоді придбати житло за власні кошти і як наслідок — виникнення конфліктних ситуацій в сім'ях, розлучень, зниження народжуваності, відтоку талановитої молоді за кордон.

Держава забезпечує молодим громадянам рівне з іншими громадянами право на житло, сприяє молодіжному житловому будівництву, створенню молодіжних житлових комплексів [1]. Досягається це за допомогою довготермінового кредитування молоді на будівництво та придбання житла.

Дослідженню цього питання присвячені роботи В. Омельчука, О. В. Сударенко, А. Берлача, О. Німко, М.А. Вересоцького.

Правовою базою молодіжної житлової політики є: Державна програма забезпечення молоді житлом на 2002–2012 рр., затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 29 липня 2002 р., Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку часткової компенсації відсоткової ставки кредитів комерційних банків молодим сім'ям та самотнім молодим громадянам на будівництво (реконструкцію) і придбання житла» від 4 червня 2003 р., Постанова Кабінету Міністрів України «Про Державний Фонд сприяння молодіжному житловому будівництву» від 26 жовтня 2000 р., Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок надання пільгових довготермінових кредитів молодим сім'ям та самотнім молодим громадянам на будівництво (реконструкцію) та придбання житла» від 29 травня 2001 р.

Для вирішення проблем молоді щодо отримання житла створено Фонд сприяння молодіжному житловому будівництву, його регіональні відділення та розроблена процедура отримання довгострокових кредитів на житло одним з двох шляхів.

Перший з них передбачає отримання державного кредиту людиною віком до 35 років, на кошти з Державного бюджету України, строком на 30 років і зі зменшенням його в залежності від кількості дітей в сім'ї [2]. Однак одержання його є досить проблематичним тому, що кількість бажаючих отримати кредит значно перевищує фінансові можливості держави.

Тому більш реальним є отримання кредиту другим шляхом, який полягає в тому, що держава частково компенсує відсотки за користування кредитом, отриманим в банку [3]. Але й тут є проблемні питання, а саме: максимальний термін користування кредитом 20 років, що є меншим ніж в першому випадку; ринкова вартість квадратного метра житла є значно вищою ніж його ціна за Держбудом; основним боржником за кредитом є громадянин і у випадку неаявності коштів в Державному бюджеті тягар виконання зобов'язання несе він сам.

З огляду на це необхідно удосконалити діюче законодавство для усунення цих проблем. Для цього потрібно встановити додаткові гарантії держави при наданні часткової компенсації, збільшити строки користування кредитами в банках, наблизити державні ціни за квадратний метр до ринкових, підвищити державне фінансування у сфері житлового будівництва.

Таким чином, навіть за підтримки держави житлова проблема залишається невирішеною й актуальність даної теми потребує подальшого дослідження.

Література

1. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 05.02. 1993 р. // liga.net.ua
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок надання пільгових довготермінових кредитів молодим сім'ям та одиноким молодим громадянам на будівництво (реконструкцію) та придбання житла» від 29.05.2001 р. // liga.net.ua
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку часткової компенсації відсоткової ставки кредитів комерційних банків молодим сім'ям та одиноким молодим громадянам на будівництво (реконструкцію) і придбання житла» від 4.06.2003 р. // liga.net.ua

МОЛОДЬ — МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ У ГАЛУЗІ ПРАЦІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

О. В. Базяк

*факультет правознавства та міжнародних відносин
IV курс, група ПЗ-22, спеціальність «Правознавство», секція 8
Науковий керівник: П. М. Павлик, канд. юрид. наук, доцент
кафедра цивільного та трудового права*

За даними звіту Міжнародної організації праці (МОП), майже половина безробітних у світі — молоді люди віком від 15 до 24 років, котрих утричі більше, ніж безробітних старшого віку.

Ми опинилися перед величезною кризою робочих місць і дефіцитом достойної праці, а це проблеми, які самі собою не вирішуються. Нам потрібні нова політика і методи аби подолати цю кризу, сказав генеральний директор МОП Хуан Сомавія.

В Україні триває пошук ефективного забезпечення зайнятості. Серед українських специфічних правових параметрів, що регулюють у тому числі питання зайнятості, слід виділити важливе місце держави в суспільному регулюванні; пріоритетне становище закону порівняно із правом; відносно молодий інститут захисту прав і свобод людини; недостатній рівень правової культури населення. Врахування процесу уніфікації європейського трудового права та національних особливостей правового регулювання зазначених

відносин, має позитивно вплинути на забезпечення реалізації інтересів і прав людини, що сприятиме уникненню багатьох історико-правових помилок, стати наочною ілюстрацією вирішення правових проблем.

Згідно Указу Президента України «Про вдосконалення державного регулювання у сфері зайнятості населення та ринку праці в Україні» протягом 2006–2009 рр. проголошено заходи щодо створення щороку не менше ніж 1 млн. робочих місць, насамперед у сфері інноваційного та високотехнологічного виробництва, у сільському господарстві, соціальній сфері у сільській місцевості, у сфері послуг, туризму, а також у монофункціональних містах шляхом надання населенню державної підтримки для організації підприємницької діяльності, перетворення саме зайнятості населення у розвиток малого і середнього бізнесу.

Реалізація цього, доволі амбітного завдання, залежить не лише від перспективи малого та середнього бізнесу, а від належної правової підтримки у сфері соціально-трудова та тісно пов'язаних з ними правовідносин.

Виникає потреба переосмислення змісту існуючої системи трудового права з метою тісного і гармонійного поєднання науки й виробництва на основі пріоритетності загальнолюдських духовних цінностей.

Загальним напрямом розвитку відносин у сфері соціально-трудова та тісно пов'язаних із ними правовідносини може бути перехід від жорсткої класифікації робіт, чіткого змісту кожної роботи до праці працівника широкого профілю, спеціалізації праці, від завершені професійної підготовки при мінімумі витрат до виробничого навчання і підвищення кваліфікації кадрів у межах підприємств.

Стан ринку праці на регіональному рівні вимагає перегляду пріоритетів у цій сфері, перенесення акцентів з нескінченної боротьби із безробіттям на заходи превентивного характеру з її попередження.

Формування продуктивної зайнятості в Україні на цьому етапі уявляється можливим за умови врахування національних особливостей правової системи, із визначною роллю держави і закону, яким найбільше довіряють учасники вказаних правовідносин. Роль держави може бути реалізована у конкретних діях Міністерства праці та соціальної політики, управлінні праці та соціального захисту населення, відповідних центрів зайнятості, а також реалізовуватися у співпраці на засадах соціального партнерства цих органів із роботодавцями та профспілками з питань доброзичливого ставлення, готовності до співпраці сторін трудових відносин. Саме ці дії

можуть створити передумови для зменшення втручання держави в майбутньому в соціально-трудові правовідносини, враховуючи при цьому вироблення культури поведінки роботодавця і працівника в суспільстві. Важливим є і те, що маргіналізація ринку не повинна викликати погіршення становища працівників, особливо молодих, уникнення цього є важливим ключовим завданням на сьогодні держави.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ УСИНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

І. О. Глоба

Факультет правознавства та міжнародних відносин,

V курс, група ПЗ-12, спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: А. І. Берlach, д-р. юрид. наук, професор

Актуальність теми. Відповідно до Конвенції про права дитини, а саме — стаття 20 Конвенції, передбачено, що дитина, яка тимчасово або постійно позбавлена сімейного оточення або яка в її власних якнайвищих інтересах не може залишатися в такому оточенні, має право на особливий захист і допомогу, що надається державою, яка забезпечує зміну догляду за дитиною.

Згідно з частиною 3 статті 52 Конституції України утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу.

Для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування в Україні створено систему дитячих навчальних закладів, у яких вони перебувають на повному державному забезпеченні до досягнення повноліття. До таких закладів належать дитячі будинки для дітей дошкільного віку, дитячі будинки для дітей шкільного віку, дитячі будинки змішаного типу, а також загальноосвітні школи-інтернати.

Особливе місце серед форм постійного влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, займає усиновлення. Так, за допомогою усиновлення усуваються несприятливі для формування особистості дитини обставини і створюються умови, найближчі до тих, що складаються в сім'ї. Як правило, усиновлення — це добре зважене рішення, в якому втілюються мрії й бажання самотніх осіб, які не мають рідних дітей.

Усиновленням можна назвати правовий інститут, що здійснюється в інтересах дитини, єдиний або обидва батьки якої: померли,

невідомі, позбавлені батьківських прав, визнані в судовому порядку недієздатними, безвісно відсутніми чи оголошені померлими; дали згоду на усиновлення; понад шість місяців не проживають разом із дитиною та без поважних причин не беруть участі в її вихованні та утриманні, не виявляють щодо дитини батьківської уваги і турботи.

Усиновлення в Україні базується на таких основних принципах:

- кожна дитина має право на виховання в сім'ї;
- міжнародне усиновлення розглядається як альтернатива тільки тоді, коли були вичерпані всі можливості щодо передачі під опіку, піклування на усиновлення чи виховання в сім'ї громадян України;
- вирішення усіх процедурних питань усиновлення дитини із додержанням чинного законодавства України;
- пріоритетним є національне усиновлення;
- заборона посередницької комерційної діяльності щодо усиновлення дітей;
- здійснення контролю за умовами утримання та виховання дітей у сім'ях іноземців;
- укладання з іноземними державами договорів про правову допомогу.

Так, усиновлення є однією із форм влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування. Іншими словами, це правовий акт, внаслідок якого між усиновлювачем і його родичами, з одного та усиновленим — з другого боку, виникають такі самі права й обов'язки, як й між батьками та дітьми, іншими родичами за походженням.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВОЛІ СУБ'ЄКТА ПРИ ВЧИНЕННІ ПРАВОЧИНІВ ПІД ВПЛИВОМ ПОМИЛКИ

Я. О. Горячек

*факультет правознавства та міжнародних відносин
III курс, група ПЗ-33, спеціальність «Правознавство», секція 8
Науковий керівник В. М. Абрамова, канд. юрид. наук, доцент
кафедра цивільного та трудового права*

Одним з видів оспорюваних (заперечних) правочинів з дефектами волі, прямо передбачених нормами глави 16 ЦК України, є правочини, вчинені під впливом помилки (стаття 229 ЦК України).

Зовні такий правочин може бути абсолютно законним. Більше того, інша сторона в правочині найчастіше взагалі не може розпізнати, що його контрагент помиляється й виражає не ту волю, яку б він виразив без оман.

Якщо в такій ситуації встати на захист сторони, що помиляється, то ущемленими виявляться інтереси сумлінного контрагента, що вступає в правочині, зовсім не підозрюючи про те, що інша сторона помиляється й виражає не ту волю, що могла б бути виражена при нормальному збігу обставин. Визнання правочину недійсним в цьому випадку буде явно несправедливим, а крім того може задовольняти бажання несумлінних осіб для скасування будь-якого правочину з посиланням на їхню оману.

З іншого боку, несправедливим буде й повне ігнорування внутрішньої волі особи, що вчиняє правочин під впливом помилки. Сторона, що сумлінно помиляється, повинна мати засоби правового захисту, що дозволяють звільнити себе від виконання зобов'язань, які не відповідають її справжній внутрішній волі.

Компромід між інтересами осіб, що виражають волю під впливом помилки, і їхніх сумлінних контрагентів, можна знайти лише на підставі визначення поняття помилки, що є підставою для визнання правочину недійсним.

Користуючись поняттями помилки в інших галузях науки, на нашу думку, помилкою при вчиненні правочинів можна вважати неправильне уявлення суб'єкта про які-небудь обставини, що мають значення для вчинення правочину. Воля суб'єкта при вчиненні правочину під впливом помилки відповідає його волевиявленню, однак формування цієї волі відбувається вод впливом неправильних уявлень про обставини, що мають значення для вчинення правочину. Тут варто говорити не про невідповідність між волею й волевиявленням, а про недоліки утворення певної волі.

Неправильні уявлення можуть бути викликані зовсім різними обставинами: це можуть бути дії третіх осіб (хтось підробив картину, що є предметом правочину між продавцем і покупцем), іншої сторони в правочині, або — неосвіченість або неухважність самої особи, що помиляється тощо.

Так, при купівля житлового будинку покупець може не знати про те, що неподалік розташований аеродром. У цьому випадку має місце омана у формі невідання: у покупця відсутнє подання про існування аеродрому поблизу від здобуває дома тощо.

Інший покупець того ж будинку, знаючи про існування поблизу аеродрому, помилково думає, що аеродром перебуває на відстані

15 км від будинку, хоча насправді ця відстань дорівнює 5 км. У цьому випадку в наявності омана у формі помилки.

Незважаючи на удаване вище розходження, практичне значення зазначених форм омани абсолютно однаково.

Оману варто відрізнити від помилок, викликаних обмовкою, опискою, випадковим ненавмисним вираженням волі тощо. У всіх названих випадках справжня воля особи взагалі відсутня: має місце лише вираження волі зовні через непорозуміння.

При помилці, яка є наслідком омани внутрішня воля є й вона збігається з волевиявленням, однак формування внутрішньої волі відбувається під впливом помилкових уявлень.

Ми вважаємо, що з'ясування питання щодо поняття помилки має принципове значення для правильного застосування ст. 229 ЦК України.

ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

В. М. Зайцева

факультет правознавства та міжнародних відносин

II курс, група ПЗ-41, спеціальність «Правознавство», секція 8

Науковий керівник: П. М. Павлик, канд. юрид. наук, доцент

кафедра цивільного та трудового права

Молодь — це майбутнє України і від того якою вона є, залежатиме безперечно, яким завтра буде українське суспільство.

У наші дні, коли країна здійснює пошук щодо виходу з кризового становища, коли економічні негаразди породжують занепад в культурній освітній та інших сферах життя, коли значна частина населення перебуває в дуже складному перш за все матеріальному становищі, багато хто, а особливо це стосується молоді, звертає свої погляди на престижні та високооплачувані професії.

Процес вибору професії і безпосереднє включення молоді в трудову діяльність займає сьогодні в їх житті важливий і відповідальний період пошуку самовираження особистості і формування умов реалізації своїх потреб і інтересів. Тому розробка низки програм, входження саме таких категорій працівників в економічно-активну частину населення має на наш погляд важливе значення для розширення питань із вирішення проблем зайнятості і підвищення конкурентноспроможності на ринку робочої сили.

Але нажаль, найбільші труднощі в працевлаштуванні відчуває саме молодь, оскільки вона є найменш конкурентноздатною на ринку праці, що пов'язано з недостатньою профорієнтацією, низьким рівнем професійної підготовки і відсутністю досвіду практичної роботи.

Вітчизняним законодавством передбачена значна кількість гарантій для молоді, що прагне працювати, проте часто ми стикаємося з відсутністю зацікавленості саме роботодавців забезпечувати роботою саме таку робочу силу, особливо якщо це пов'язано із працівниками, які є недостатньо освіченими або без досвіду роботи. З іншого боку, молода людина, не знайшовши роботу за фахом, починає деградувати як спеціаліст: втрачається кваліфікація, без практичного застосування губляться практичні навички. Врешті-решт у переважної частини молоді і втрачається бажання працювати взагалі. А зважаючи на те, що умови на ринку праці диктує роботодавець, який зазвичай вимагає спеціалістів із досвідом роботи, молодим спеціалістам, як правило, дуже важко працевлаштуватися.

Законом «Про зайнятість» (стаття 5) передбачено бронювання робочих місць на підприємствах, в установах, організаціях міста причому в незалежності від їх форм власності та господарювання для працевлаштування молоді, якій надається перше робоче місце. Але, на великий жаль, керівники підприємств не охоче беруть на роботу недосвідчену молодь. Їм простіше навіть заплатити штраф за невиконання закону, ніж займатися становленням молодих спеціалістів.

Ці молоді люди, яким все ж таки вдалося одержати роботу, часто страждають від правової незахищеності, від численних порушень роботодавцями трудових прав молодих працівників, які проявляються у самоуправних діях щодо встановлення режиму праці, регулювання робочого часу, умов оплати праці, незаконних прийомів на роботу і необґрунтованих звільненнях, неправомірного застосування штрафних санкцій як виду покарання тощо. Якщо використати за останні роки статистичні дані серед загального числа безробітних в Україні, то серед них молодь складає 40%.

Для усунення цих негативних явищ на наш погляд виникає нагальна потреба у створенні і законодавчому закріпленні цілісної системи державних гарантій молоді у сфері праці і зайнятості, ефективному застосуванні заходів по сприянню молодіжній підприємницькій діяльності.

Ми вважаємо, що доцільно б кожній молодій людині хоча б ознайомитися з Кодексом законів про працю України, у якому визначені всі права та обов'язки як роботодавця, так і працівника. І в разі

виникнення у соціально-трудовій сфері проблем вони зможуть себе завжди захистити або звернутися у відповідні органи, які наділені такою компетенцією. Саме в цій кодифікованій нормі визначено основні права молоді, що передбачають порядок працевлаштування, зокрема молоді на роботу, випробувального терміну, нормування оплати праці, умови роботи тощо.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ПРАВОНАВСТВО» ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНОГО РІВНЯ СПЕЦІАЛІСТ/МАГІСТР

Р. О. Коніжай,

канд. юрид. наук, доцент кафедри господарського права факультету правознавства і міжнародних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

Сучасний підхід до якості вищої освіти передбачає дотримання принципу трикутника. А саме, ринок освітніх послуг, ринок праці та якість підготовки [с. 5; 3]. Оскільки існуюча система вищої освіти не в змозі адекватно і вчасно реагувати та забезпечувати основні потреби сучасного суспільства, вимоги що пред'являються до фахівця із вищою освітою, його реальних професійних та ділових властивостей, які повинні формуватись у процесі навчання, необхідно щоб на зміну традиційній освітянській моделі вищої освіти прийшла нова модель, головною метою якої став би всебічний розвиток особистості та можливість швидкого реагування на потреби ринку праці та можливості адаптації випускників вищих навчальних закладів до нових умов.

Сучасна програма викладання вищої освіти повинна враховувати взаємозв'язок якості навчання, обсягів підготовки та самостійного вибору змісту освіти. Одним із важливих аспектів досягнення належного рівня викладання як складової якості вищої освіти є якісний склад науково-педагогічного персоналу вищих учбових закладів, тобто крім реальних наукових досягнень, без яких в свою чергу не можна досягти високої якості підготовки фахівців повинен стати процес спонукання та прищеплення студентам бажання до оволодіння необхідними як теоретичними так і практичними знаннями,

вміннями та навичками. Крім цього, слід додатково враховувати й такі невід’ємні складові частини якості освіти, як: якість навчально-методичного забезпечення та педагогічних технологій з дисциплін, що викладаються (належне ресурсне забезпечення); якість системи управління вищим навчальним закладом (відповідні організаційні, науково-методичні, кадрові та стимулюючі заходи, що спрямовані на підтримку стабільності науково-педагогічних кадрів, обслуговуючого та перемінного складу); якість навчання студента (тобто його готовність та здатність сприймати і засвоювати необхідні для юриста-господарника знання, уміти здійснювати самооцінку набутих знань, бути в змозі кваліфіковано їх застосовувати в практичній діяльності та систематично підвищувати їх рівень тощо [с. 109; 5]). Таким чином, аксіомою щодо якості підготовки фахівців є безпосередня залежить від умов навчання, професорсько-викладацького складу, матеріальної бази вищих навчальних закладів, системи управління ними (як на рівні навчального закладу, так і на державному рівні).

З урахуванням зазначеного вище, якість підготовки як фахівців господарсько-правової спеціалізація, так і інших напрямів підготовки, можлива лише при дотриманні наступних принципів та правил:

- запровадження двоступеневої системи підготовки фахівців (бакалаври, магістри). Бакалаврат має давати базову вищу освіту, а магістратура — повну вищу освіту;
- розробка стандартів вищої освіти відповідно до вимог Болонського процесу, з урахуванням менталітету населення держави;
- удосконалення переліку напрямів та спеціальностей, за якими ведеться підготовка спеціалістів;
- удосконалення системи оцінювання знань студентів за так званою Європейською кредитно-трансферною та акумулюючою системою, з урахуванням позитивного досвіду вищої школи Союзу Радянських Соціалістичних Республік;
- істотне поліпшення якості освіти завдяки її методико-матеріальної забезпеченості [с. 158; 4];
- поєднання теорії та практики (врахування потреб практичної діяльності у нерозривному взаємозв’язку з процесом викладання, тобто формування в процесі навчання знань, умінь і навичок, особистісних показників розвитку юриста-правознавця, професійних, світоглядних і громадянських якостей, з урахуванням перспектив розвитку суспільства, науки, техніки, технологій, культури та мистецтва, а також професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість,

здатність задовольняти як особисті духовні і матеріальні потреби, так і потреби суспільства);

- спрямовання розумової діяльності студента не на запам'ятовування фактів, а розвинення вміння мислити (набуті знання повинні бути не лише прикладними, а й систематизованими та концептуальними);
- розвинення фундаментального аналітично-академічного (наукового) підходу до розгляду тих чи інших проблем господарської діяльності тощо.

Наведені пропозиції не претендують на завершеність та виключеність і є запрошенням до дискусії щодо вдосконалення викладання блоку навчальних дисциплін господарсько-правового спрямування.

Література

1. Про вищу освіту: Закон України від 17 січня 2002 року. // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2002.— №20.— Ст. 134.

2. Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні ступеневу освіту): Постанова Кабінет Міністрів України № 65 від 20 січня 1998 року. // .

3. Підвищення ефективності вищої освіти — визначальний чинник: Матеріали до доповіді міністра освіти і науки на підсумковій колегії Міністерства освіти і науки України (23 лютого 2006 року), м. Київ. // Освіта України.— 2006.— №13.— С. 2–9.

4. Микола Головатий. Організаційно методичні засади інтеграції національної системи освіти України в Європейську систему освіти відповідно до Болонського процесу // Освіта і управління.— К., 2005.— Т. 8, №3–4.— С. 157–160.

5. Надія Островерхова. Оцінка якості освіти // Освіта і управління.— К., 2005.— Т. 8, №1.— С. 109–113.

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

А. О. Ланіка

факультет правознавство та міжнародні відносини,

VI курс, група ПЗ-01, спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: В. І. Лебеденко, зав. кафедри господарського права, канд. юрид. наук, доцент

В наш переломний час, коли в Україні здійснюються великомасштабні перетворення, спрямовані на зміцнення демократії й створення правової держави, відбувається становлення правового поля для господарської діяльності, тому так важливо зараз чітко усвідомлювати

і орієнтуватись у всіх деталях правового захисту господарської діяльності. Однією з головних проблем розвитку є зміцнення законності та правопорядку.

Важливе значення для забезпечення належного здійснення господарської діяльності в сучасних умовах має встановлення відповідальності учасників господарських відносин. Це слугує необхідною передумовою функціонування механізму забезпечення законності та господарського правопорядку в Україні.

Ефективність господарського законодавства багато в чому обумовлюється встановленням системи санкцій за його порушення.

Україна одна з перших постсоціалістичних країн привела своє господарське законодавство у відповідність з реаліями та вимогами ринкової економіки. Система актів законодавства, що передбачають випадки застосування відповідальності у господарських відносинах, вид, форму та розмір санкцій, що застосовуються до порушника, містить нормативно-правові акти різної юридичної сили. Кодифіковані нормативно-правові акти (Господарський та Цивільний кодекс України); закони; Укази Президента України; акти Уряду (декрети, постанови, положення Кабінету Міністрів України); відомчі нормативно-правові акти (інструкції, накази міністерств та відомств). До моменту прийняття Господарського кодексу України не виправдано велика кількість нормативно-правових актів, які стосуються господарсько-правової відповідальності, не були належним чином систематизовані та уніфіковані. А також в більшості з них не враховувалась нова економічна система та умови господарювання що змінились.

В Господарському кодексі України вперше було систематизовано та викладено в окремому розділі норми відповідальності. В результаті правове регулювання відповідальності за правопорушення в сфері господарювання стало не тільки більш деталізованим, розвернутим, повним, а й більш зручним, з точки зору правозастосування.

Розробкою теоретичних положень з господарсько-правової відповідальності займалися такі провідні правознавці як: В. С. Щербина, О. М. Вінник, Н. О. Саніахметова, В. К. Мамутов, В. С. Мартемянов та інші. А також з деяких окремих питань господарсько-правової відповідальності були опубліковані статті таких вчених-правознавців як: Н. С. Малєїн, Д. Лук'янець, Н. Шевченко, Д. Липницький, Г. Болотова, В. Карпенко, В. Чернодчук та інші.

Для вдосконалення господарських санкцій необхідні повнота, не суперечність, чіткість формулювання вимог законодавства, забезпечених цими санкціями, а також підстав і порядку їх застосування.

Держава зобов'язана встановити ефективний, конструктивний і законний порядок статутної діяльності суб'єктів економіки, правила господарювання, підприємництва, управління, посадових і владних осіб. Законодавство виступає посередником між державністю й економікою, громадянами і владою, який поєднує та зближує або роз'єднує і віддаляє їх. Це важке, але здійснимо завдання, вирішення якого можливе при конструктивному та корисному законодавстві. Його ознаками повинні бути: професіоналізм, ефективність установлених правил господарювання і порядку регулювання конкретних відносин; правова стабільність; економічна обґрунтованість і фінансова забезпеченість законодавчих заходів; забезпеченість гарантій для правомірної діяльності суб'єктів господарювання та фізичних осіб; реальний правоохоронний і судовий захист їхніх прав, інтересів та власності.

Проаналізувавши вище викладене, вважаю за потрібне внести такі пропозиції: необхідно усунути всі прогалини та суперечності в законодавстві прийнявши відповідні нормативно-правові акти які б враховували найбільш типові інтереси учасників господарського життя. Зокрема:

1. Покласти обов'язок на Кабінет Міністрів України розробити та затвердити відповідні методики розрахунку розміру відшкодування збитків у сфері господарювання;

2. Компенсація немайнової (моральної) шкоди юридичним особам має певну специфіку, що не врахована в чинному законодавстві. Регламентація цих особливостей на законодавчому рівні сприяла б підвищенню ефективності використання цього засобу захисту для гарантування і охорони права на господарську діяльність;

3. На законодавчому рівні приділити більше уваги до застосування досудового порядку реалізації господарсько-правової відповідальності.

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ

В. І. Лебеденко,

завідувач кафедри господарського права факультету правознавства і міжнародних відносин Університету «Україна», канд. юрид. наук, доцент

Розбудова громадянського суспільства в Україні, утворення демократичної, соціально спрямованої та правової держави, крім створення та розвитку необхідної для цього законодавчої основи, вимагає

забезпечити суспільство необхідною кількістю висококваліфікованих та дипломованих спеціалістів різних напрямів підготовки та фахової спеціалізації, в тому числі і юристів. Крім того, слід врахувати, що тенденції розвитку суспільства призводять до того, що на ринку праці щорічно з'являються нові спеціальності та за декілька років зникають ті, що існували раніше, а це в свою чергу передбачає зміну парадигми організації навчального процесу у вищій школі [с. 1; 2] та внесення змін і доповнень до Переліку напрямів та спеціальностей, за яким здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями [1], які б відповідали потреб ринку праці. Із розвитком підприємництва в Україні, зміни акцентів в економічному розвитку, примноження та урізноманітнення господарських зв'язків виникає потреба у підготовці кваліфікованих юристів у сфері господарсько-правової діяльності. У свій час цьому питанню приділили увагу такі знані вчені та науковці як В. М. Гайворонський, І. Є. Замойський, Г. Л. Знаменський, Д. Х. Липницький, В. К. Мамутов., С. З. Михайлін, Л. В. Ніколаєва, Г. В. Пронська, В. В. Хахулін, Ю. С. Шемшученко, В. С. Щербина та деякі інші. Проте деякі аспекти цієї діяльності потребують додаткового обговорення та цілеспрямованої науково-теоретичної розробки, в тому числі і враховуючи інтеграцію вищої освіти України у Болонський процес.

Ефективність вищої освіти спирається на затребуваність набутої студентом професії на ринку праці — це аксіома. Хоча сьогодні в Україні і спостерігається надлишок фахівців-правознавців, але давайте звернемо увагу, що це за юристи за своїм фахом, і тоді побачимо, що головним чином це фахівці у сфері правоохоронної діяльності, пропозиція яких сьогодні перевищує попит. Разом із тим, якщо проаналізувати зміст освітньо-професійних програм підготовки юристів, то побачимо, що нормативна частина підготовки передбачає, у своїй більшості, вивчення дисциплін, що спрямовані на підготовку якраз юристів правоохоронної діяльності. Так, наприклад, кримінальне право вивчається в обсязі понад 400 навчальних годин, кримінальний процес — понад 240 годин, криміналістика — біля 200 годин, судові та правоохоронні органи — 81 година. У той же час, на навчальні дисципліни господарсько-правового спрямування відводиться навчальний час в межах одного-півтора кредитів (54–81 година): господарське право — 81 навчальна година, господарський процес — ще менше — 54 навчальних години, господарське законодавство, комерційне право, біржове право тощо по 54 години. При цьому, слід

враховувати, що блок навчальних дисциплін господарсько-правового спрямування, ґрунтується не лише на положеннях зазначених вище дисциплін, а й на положеннях теорії держави та права, економічної теорії, багатьох суміжних галузевих правових наук, чиї інститути або окремі положення, безпосередньо чи опосередковано, мають відношення до регулювання правовідносин у сфері господарської діяльності (аграрне, адміністративне, банківське, земельне, податкове, страхове, транспортне, трудове, фінансове, цивільне право та деякі інші), а також на численних законодавчих та нормативно-правових актах Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативних актах міністерств, відомств, інших органів державної влади та місцевого самоврядування, інших нормативних. При цьому, така незначна чисельність навчальних годин та різноманітність навчальних дисциплін, що входять до блоку дисциплін господарсько-правового спрямування майбутньому юристу дуже складно опанувати теоретичні засади цієї діяльності, не говорячи вже про можливість детально розібратися у призначенні та систематизації за законодавчих та нормативно-правових актів, які мають відношення до господарсько-правової діяльності.

Виникає риторичне питання: *«Чи потрібні Україні юристи, які, у своїй більшості, готуються для правоохоронної діяльності і мають лише поверхнєве уявлення про господарсько-правову діяльність, цивільно-правові, трудові і тому подібні відносини?»* Відповідь однозначна — ні. У той же час, висококваліфікованих спеціалістів у галузі господарсько-правової діяльності, правового забезпечення підприємницької діяльності, правового регулювання економіки, комерційного та цивільного права сьогодні явно недостатньо, хоча потреба в них перевищує наявну пропозицію.

Спираючись на зазначене вище, приходимо до висновків, що освітньо-професійна програма підготовки юриста, фахівця із господарсько-правової діяльності, повинна передбачати значно більший обсяг навчальних годин, які призначені для вивчення блоку дисциплін господарського спрямування, а спеціалізація таких фахівців повинна здійснюватися вже при підготовці фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр».

Література

1. Про перелік напрямів та спеціальностей, за яким здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями: Постанова Кабінету міністрів України №507

від 24 травня 1997 року // Вища освіта в Україні. Нормативно-правове регулювання. За заг. ред. А. П. Зайця, В. С. Журавського.— К.: ФОРУМ, 2003.— С. 119–152.

2. Підвищення ефективності вищої освіти — визначальний чинник: Матеріали до доповіді міністра освіти і науки на підсумковій колегії Міністерства освіти і науки України (23 лютого 2006 року), м. Київ // Освіта України, 2006.— №13.— С. 2–9.

3. Микола Головатий. Організаційно методичні засади інтеграції національної системи освіти України в Європейську систему освіти відповідно до Болонського процесу // Освіта і управління.— К., 2005.— Т. 8, №3–4.— С. 157–160.

4. Ольга Ельбрехт. До питання і перспектив сучасної освіти. // Освіта і управління.— К., 2005.— Т. 8, № 2.— С. 82–85.

ОСОБЛИВОСТІ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ В УКРАЇНІ

І. Л. Мазепа

факультет правознавства та міжнародних відносин

III курс, група ПЗ-32, спеціальність «Правознавство», секція 8

Науковий керівник: В. М. Абрамова, канд. юрид. наук, доцент

кафедра цивільного та трудового права

Сьогодні перед сім'єю і суспільством як ніколи гостро стоїть питання сімейних цінностей, а разом з цим все більшого значення набувають договірні правовідносини подружжя.

23 червня 1992 року в діючий з 1969 року Кодекс про шлюб та сім'ю були внесені зміни: особи, які одружувалися, отримали можливість укласти шлюбний контракт. На відміну від попереднього Кодексу про шлюб та сім'ю, де шлюбному контракту відводиться лише одна стаття, новий Сімейний кодекс, який набрав законної сили з 1 січня 2004 р., присвячує цьому питанню цілу главу.

Шлюбний договір (контракт) — договір осіб (подружжя) про вирішення майнових питань життя сім'ї.

Особам, які вирішили укласти шлюбний договір, необхідно знати, що він може укладатися:

- до реєстрації шлюбу і в цьому разі набуває чинності з моменту реєстрації шлюбу;
- після реєстрації шлюбу шлюбний договір укладається вже подружжям і набуває чинності день його нотаріального посвідчення;
- складається обов'язково у письмовій формі та підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню;

- укладається за місцем проживання однієї із сторін або за місцем реєстрації шлюбу;
- за участю повнолітньої особи може укладатися без згоди законного представника лише за умови попередньої реєстрації шлюбу;
- предметом шлюбного договору можуть бути лише майнові права та обов'язки, а саме: передача нерухомого та рухомого майна у власність, забезпечення необхідного житла для проживання подружжя, створення умов для належного виховання та утримання дітей, можливий порядок поділу майна, в тому числі у випадку розірвання шлюбу;
- в договір можуть включатися також пункти відносно дій, виконання яких може здійснюватися в майбутньому при настанні певних умов;
- шлюбний договір не може регулювати особисті відносини подружжя, а також особисті відносини між ними та дітьми, не може зменшувати обсяг прав дитини, а також ставити одного з подружжя в надзвичайно не вигідне матеріальне становище;
- договір може містити вказівки на строки і порядок їх виконання, а також передбачати відповідальність подружжя за невиконання покладених на себе обов'язків. Якщо подружжя вирішило встановити загальний строк дії договору, то він буде діяти протягом всього вказаного в ньому строку. За згодою сторін строк дії шлюбного договору може бути продовжений, що також повинно бути нотаріально засвідчено.

Якщо загальний строк дії договору не передбачений, він діє до відмови подружжя від договору, розірвання чи визнання його недійсним.

В шлюбному договорі можливе закріплення дії як всього договору, так і окремих його частин і після припинення шлюбу.

Після укладення шлюбний договір:

- може бути змінений за згодою сторін або за рішенням суду;
- від нього можна відмовитися;
- може бути розірваний подружжям;
- може бути визнаний недійсним за рішенням суду.

Таким чином, шлюбний контракт дозволяє уникнути багатьох конфліктів у майбутньому, адже шлюбний контракт укладається між людьми, які кохають один одного. І це — ключ до пошуку компромісів.

БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ — ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Т. С. Маленька

*факультет правознавство та міжнародні відносини, VI курс,
група ПЗ-01, спеціальність «Правознавство»*

*Науковий керівник: Р. О. Коніжай, доцент кафедри господарського права,
канд. юрид. наук*

Перехід України від планової економіки до ринкової потребує докорінної зміни нинішніх і формування нових ринкових інституцій, не властивих колишній командно-адміністративній системі управління економікою. Для ефективного функціонування народного-сподарського комплексу треба створити практично нове ринкове середовище. Одним з головних його елементів є формування біржових інститутів. Утворення і функціонування бірж має єдину ринкову основу, що передбачає об'єктивні закономірності, пов'язані як із суттю біржової діяльності, так і з формами її організації. Отже, в Україні необхідно концептуально визначитися яке саме суспільство планується збудувати. В умовах ринку живуть більшість країн світу, однак багатими та процвітаючими є далеко не всі. Не у всіх країнах нормально функціонують біржі, більше того, у країнах, що розвиваються, їх просто немає.

Звідси напрошується висновок, що, якщо основним завданням нашої економіки є трансформування у розвинуту світову економіку, бажання не залишитись, образно кажучи, на її «задньому дворі», то необхідно сформувати біржовий механізм так, щоб він зміг регулювати економічний розвиток країни.

Товарні та фондові біржі повинні стати інструментом реанімації хворого ринку. Після вирівнювання економіки співвідношення між різними видами бірж повинно суттєво змінитися. В Україні, на нашу думку, перші кроки доцільно було б зробити через внесення змін та доповнень до біржового законодавства. Було б доцільним мати один закон для регулювання біржової діяльності України, його можна було б так і назвати «Закон України про біржову діяльність». У ньому чітко визначити сутність біржі як організації торгуючих та її правовий статус. Окреслити класифікацію бірж, визначити перелік біржових товарів, ввести стандартизовані біржові контракти на реальний товар, вимоги до стандартизації товарів по

якісним та кількісним показникам, затвердити строки поставок по контрактам. Окремо передбачити розділи «Ф'ючерсна торгівля», «Торгівля опціонами», «Хеджування (страхування)», «Державне ліцензування та регулювання біржової діяльності», «Ліцензування маклерів, брокерів публічних бірж», «Розрахункова (клірингова) палата». Слід також ввести розділ «Хеджування (страхування)». Законодавчо визначити професію біржових ділків — хеджерів, спекулянтів товаром, цінними паперами. Бажано було б у Законі визначити структуру біржі, склад її керівних органів. Або, як зазначалося раніше — прийняти Біржовий кодекс. Ці зміни у біржовому законодавстві, що пропонуються з урахуванням діючих законів «Про банкрутство», «Про заставу», через введення системи гарантійних депозитів на випадок невиконання покупцями та продавцями своїх контрактів, збільшать ймовірність виконання прийнятих зобов'язань, а значить, піднімуть престиж біржової торгівлі, її надійність.

Одночасно із цим слід при Кабінеті Міністрів України створити комісію по ліцензуванню бірж та контролю за їх діяльністю. При цьому до обов'язків комісії можуть бути включені наступні повноваження:

- видача ліцензії на біржову діяльність;
- визначення процедури реєстрації біржових брокерів;
- розробка процедури захисту грошових коштів клієнта;
- заборона маніпуляцій цінами на неправдиву ринкову інформацію, незаконну (нелегальну) торгівлю;
- проведення в життя вимог біржового законодавства;
- розробка типових вимог до «Правил біржової торгівлі» та забезпечення публічного торгу. У зазначені правила доцільно ввести перелік порушень, що призводить до тимчасового припинення торгових операцій та визначити інші види штрафних санкцій, що можуть бути застосовані до правопорушника. Крім того, обов'язково слід передбачити вимоги щодо дотримання правил торгівлі на біржах, виконання укладених на ній угод, недопущення укладення фіктивних угод, попередження біржового шахрайства, невиконання зобов'язань, особливо платіжних, розповсюдження неправдивих відомостей, способи нейтралізації спроб монополізації ринку.

Для становлення і функціонування сучасного біржового механізму в Україні величезне значення має чітке визначення статусу бірж, що відсутнє у чинному законодавстві. Крім того, на практиці біржові структури не створюють умов для здійснення публічних торгів. По суті, вони організовувались як малі підприємства або акціонерні

товариства, в той час як світова практика чітко виділяє державні публічні та приватні організації торгуючих, що не ставлять перед собою завдання отримання прибутку. Таких перекосів у становленні біржового механізму набуто через різні підходи по визначенні правового статусу бірж у двох законах України: «Про товарну біржу» та «Про цінні папери і фондову біржу». В одному документі біржа — некомерційна організація, в другому — акціонерне товариство.

На нашу думку біржа повинна бути комерційною організацією, але прибутки, отримані нею, повинні використовуватися для створення умов для торгуючих у біржовому залі (її органи), не повинна займатися торговою та торгово-посередницькою діяльністю, але комерційною діяльністю, що пов'язана з організацією біржової торгівлі, тобто транспортно-експедиторською, складською, інформаційно-видавничою, готельною, рекламною, — вона повинна займатися. Тому трактування біржі законом «Про товарну біржу» як некомерційної організації повинно бути замінено. Обидва закони, що регулюють біржову діяльність, мають бути приведені у відповідність один з одним і однаково доповнені. Саме це дасть можливість цивілізувати ринок.

ЗВИЧАЙ ЯК ДЖЕРЕЛО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Ю. М. Мартиненко

факультет правознавства та міжнародних відносин

У курс, група ПЗ-11, спеціальність «Правознавство», секція 8

Науковий керівник: Т. М. Кілічава, ст. викладач

кафедра цивільного та трудового права

Новий Цивільний кодекс України, що набув чинності з 1 січня 2004 р. (далі — новий ЦК), містить ряд нових для вітчизняного цивільного права інститутів, приписів та понять, з-поміж яких значний інтерес становить поняття звичаю ділового обігу. Цей інститут відомий багатьом системам права, однак у праві та правозастосовчій практиці України він з'явився тільки в минулому році, а його сутність, зміст, правила та випадки використання в силу внутрішньої специфіки звичаю сформулюються лише через кілька років. У зв'язку з цим виникає цілком слушне питання: розглядатимуть звичай (зокрема звичай ділового обігу) як правову норму і відповідно джерело цивільного права України, чи ні?

Важлива роль звичаю в регулюванні приватно-правових відносин пояснюється як історичними, так і сучасними прикладами його

застосування. В ряді країн Європи протягом тривалого часу звичаї, порівняно з писаним правом, мали першорядне значення, оскільки вони, відображаючи реальну практику і пристосовуючись до постійно змінюваних потреб суспільного розвитку, більшою мірою відповідали вимогам тих чи інших суспільних відносин. Торговецьке право ряду країн Європи не лише сформувалося на основі звичаїв, а й широко використовувало їх протягом усієї історії свого існування, і навіть сьогодні визнає звичай своїм джерелом.

Після проголошення незалежності України, незважаючи на переорієнтацію нашої держави на створення громадянського суспільства, правової держави та запровадження законів ринкової економіки, звичай ще довго не застосовувався для регламентації приватно-правових відносин. Цей інститут використовували лише в певних ситуаціях у силу приписів Кодексу торговецького мореплавства, Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» тощо.

Певного поштовху для використання звичаю як регулятора цивільних правовідносин, а також для дослідження сутності звичаю та його ролі в цій сфері надало використання підприємцями України в своїй комерційній практиці міжнародних торговецьких звичаїв. Найпопулярнішими серед них стали приписи ІНКОТЕРМС, однак це — не призвело ані до визнання на законодавчому рівні звичаю як норми права, ані до формування на основі внутрішньої цивільної практики власних звичаїв, ані до широкого використання звичаїв внутрішньодержавними судами, ані до розробки понять торговецького звичаю або звичаю ділового обігу.

Тому за відсутності розробок у цій сфері одним із дієвих способів з'ясування сутності понять звичаю та звичаїв ділового обігу, а також прогнозування випадків і правил їх використання в сучасній Україні є дослідження досвіду розвинених країн Європи. Показовим у цьому плані може стати право Німеччини, де звичай є одним із джерел правового регулювання приватно-правових відносин.

Як відомо, в Німеччині приватні відносини регламентуються нормами цивільного права (основу якого закріплено Цивільним кодексом) і нормами торговецького права (основні його приписи містяться в Торговецькому кодексі). Втім правовою базою в регулюванні приватних відносин є норми цивільного права, а приписи Торговецького кодексу застосовуються лише для регламентації специфічних проявів торговецького обігу з метою забезпечення його прискорення та безпеки. В разі, коли відносини між спеціальними суб'єктами торговецько-правового регулювання мають однакову

регламентацію як за нормами цивільного, так і за нормами торговельного права, застосовуються норми останнього.

Судова практика й правова доктрина Німеччини визнають, що джерелом як цивільного, так і торговельного права є звичаєве право, а німецьке приватно-правове законодавство не містить жодних відсилок до нього. Лише ст. 2 Ввідного закону до Цивільного кодексу Німеччини, в якій зазначено, що законом у сенсі цивільного кодексу та цього закону є будь-яка правова норма, можна вважати передумовою для використання звичаю в регулюванні приватних відносин. Тому правила та випадки застосування звичаєвого права для регулювання приватно-правових відносин розробляються і закріплюються на рівні судової практики й доктрини. Зокрема, вони встановлюють, що звичай можна вважати нормою права за таких умов: по-перше, його мають дотримуватися протягом тривалого часу при регламентації аналогічних ситуацій і, по-друге, учасники цивільних правовідносин, керуючись своїм внутрішнім переконанням, мають одностайно сприймати його як правову норму.

Щодо дії звичаєвого права встановлені такі правила:

- відносно таких джерел приватного права, як закони й підзаконні акти звичаєве право відіграє другорядну роль і застосовується лише в разі відсутності в законодавстві необхідних для регулювання певних ситуацій приписів;
- дія правового звичаю припиняється шляхом видання закону або введення нового звичаю з аналогічного питання;
- якщо учасники правовідносин припиняють дотримання певного звичаю, не вводячи натомість нового, це не призводить до автоматичного його скасування.

Поруч із цим цивільне законодавство Німеччини при регламентації приватних відносин часто використовує поняття *Verkehrssitte*, що в юридичній літературі перекладається як звичай ділового обігу. Що ж означає це поняття? Чи є воно нормою звичаєвого права і відповідно джерелом приватного права? І чи можна використати практику Німеччини у сфері використання звичаю ділового обігу для прогнозування напрямів і наслідків застосування аналогічного поняття в праві України?

Досить часто в правовій літературі стверджується, що звичай ділового обігу є нормою права, а отже і джерелом приватного права. Втім насправді це не так. Німецькі вчені-юристи при тлумаченні змісту і значення звичаю ділового обігу перш за все підкреслюють, що він не є правовою нормою і не належить до звичаєвого права,

а є пануючими в певному колі суспільних відносин поглядами та практикою. Його слід розглядати як необов'язкове для застосування правило поведінки, традицію.

Необхідною умовою для визнання певного правила поведінки звичаєм ділового обігу є те, що воно має використовуватися для регулювання схожих цивільно-правових ситуацій протягом тривалого часу. Водночас, якщо певне правило поведінки використовується в переважній більшості випадків, але не має ознак традиції, звичаєм ділового обігу його не визнають.

Правила використання звичаїв ділового обігу були сформульовані судовою практикою Німеччини. Основним серед цих правил є таке: *якщо звичай ділового обороту суперечить загальному принципу зобов'язального права — принципу довіри — або публічному порядку чи імперативним нормам, то він не застосовується*. Взагалі, звичаї ділового обігу беруться до уваги лише в тому випадку, якщо сторони вступають у відносини, що належать до сфери дії цього звичаю. Тільки в такому разі звичай ділового обігу застосовується навіть до відносин, в яких одна із сторін не знала про його існування. Сторони можуть відмовитися від застосування звичаю ділового обігу для регулювання їхніх відносин шляхом письмової чи усної домовленості, а для використання такого звичаю ніяких домовленостей не потрібно.

Звичай ділового обігу стане більш зрозумілим після дослідження сфери його застосування. У правовій доктрині Німеччини склалося твердження, що звичай ділового обігу є фактором, який використовується як еталон поведінки при тлумаченні волевиявлення в цивільних правовідносинах, і саме в такому значенні Цивільний кодекс Німеччини використовує це поняття. Наприклад, ст. 157 передбачає, що договори слід тлумачити, виходячи з принципу довіри і зважаючи на звичаї ділового обігу. Це означає, що в разі неясності формулювань договору чи інших прогалин його положення тлумачаться так, як би їх сприйняв «розумний» адресат в аналогічній ситуації, виходячи зі звичайної для даних випадків поведінки.

Отже, звичай ділового обігу — це необов'язкове для застосування правило, яке береться до уваги при здійсненні тлумачення волевиявлення в цивільних правовідносинах як зразок поведінки, характерний для певної ситуації.

Отже, можна дійти загального висновку, що в Німеччині звичаї ділового обігу не є ані нормами права, ані, відповідно, джерелами права, їх використання є необов'язковим, а правила й випадки їх застосування встановлюють практика, судочинство та правова доктрина.

Чи можна очікувати в Україні запровадження звичаю як одного з регуляторів цивільних відносин? Перш за все, на мій погляд, труднощі виникнуть у зв'язку з тим, що для права України поняття ділового обігу невідоме.

Незрозумілою залишиться правова природа звичаю в цивільному праві, а також випадки і юридичні наслідки його застосування в Україні. Чи вважатиметься звичай і, відповідно, звичай ділового обігу, джерелом цивільного права України — невідомо. Стаття 7 нового ЦК України «Звичай» не дає чіткої відповіді на це запитання, оскільки встановлює лише можливість урегулювання цивільних відносин звичаєм. Що мав на увазі законодавець, коли зазначав, що цивільні відносини можуть регулюватися звичаєм? Визначення звичаю, що містить ця сама стаття, не прояснює ситуації. Його розглядають як правило поведінки, яке не встановлене актами цивільного законодавства (тобто Цивільним кодексом України, законом, актами Президента, постановами Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами інших органів державної влади України, органів влади Автономної Республіки Крим), але є ustalеним у певній сфері цивільних відносин, не суперечить договору й актам цивільного законодавства. Отже, відповіді на основне питання щодо наділення звичаю силою правової норми новий ЦК, на мій погляд, не дає. В зв'язку з цим надзвичайно складно встановити і правову природу звичаю ділового обігу. Особливо якщо врахувати, що ст. 7 нового ЦК сформульовано таким чином, що звичай ділового обігу розглядається як вид звичаю.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ З ПОРУШЕНИМИ ВАДАМИ

І. В. Матвійчук

*факультет правознавства та міжнародних відносин
II курс, група ПЗ-43, спеціальність «Правознавство», секція 8
Науковий керівник: П. М. Павлик, канд. юрид. наук, доцент
кафедра цивільного та трудового права*

Під час свого розвитку кожна людина проходить відповідні етапи, важливими з яких є соціалізація, яка відповідає становленню людини як особистості. Сучасне трактування особистості ґрунтується на розумінні сутності людини як сукупності всіх суспільних відносин. Особистість є реальним показником та продуктом цих відносин. Як правило особистість спрямована на вирішення мотивів та мети

своєї діяльності. Все це залежить від одного лише процесу соціалізації, основна частина якого проходить в навчальних закладах.

Але, нажаль, не всі люди розвиваються однаково і добре, зокрема це пов'язано з природженими вадами, як порушення слуху, зору або розумових здібностей. Про таких людей спеціалісти говорять, що формування їх особистості проходить в умовах аномального розвитку. Деякі якості особистості, яка формується у таких людей, прямо або побічно залежать від аномалій. Допомогти їм покликана спеціальна педагогіка, яка виступає корегуючим регулятором таких процесів. Головною її задачею є виявлення на ранніх стадіях формування особистості тих її властивостей, які можуть потрапити під дію аномалії. Наступною задачею корегуючої педагогіки стає виховання особистості, що пов'язана з її індивідуальними особливостями. По вирішенню цієї проблеми є два шляхи: займатися вихованням та навчанням студентів з відхиленнями у розвитку спеціально організованих для цього закладах за програмою, побудованою з розрахунком можливостей таких студентів, або ж навчати таких студентів разом з іншими студентами, які не мають будь-яких істотних аномалій у розвитку.

І перший, і другий спосіб мають як свої переваги, так і безперечно недоліки. До позитивних моментів першого способу можна віднести те, що навчання студента з аномаліями на наш погляд по спеціальній програмі буде більш результативним. До істотних недоліків можна віднести успішний розвиток студента, який буде супроводжуватись відставанням від навчальної програми університету. Це мабуть і створить багато проблем з подальшим професійним навчанням. Також необхідно зазначити, що виховання студента буде проходити в умовах, які реально відстають від оточуючої дійсності, що викличе відхилення від процесу соціалізації та призведе до необхідної, разом з тим довготривалої і психологічно складної адаптації вже сформованої особистості. При навчанні ж аномального студента в університеті, якщо це, звісно, можливо, виникнення таких проблем мало ймовірно, але теж виникають великі ускладнення, котрі пов'язані з постійною неприязню до аномального студента, як інших студентів, так і викладачів.

Ми вважаємо (на підставі наших спостережень), що студентів з особливими потребами краще навчати разом з іншими студентами. Так вони хоч будуть прагнути до відмінного виконання завдань та доручень, у них з'явиться потреба кожного разу як найкраще реалізувати свої вміння та здібності при їх виконанні, будуть зникати

побоювання щось зробити не так, знижується хвилювання та необгрунтована тривога. На нашу думку, студентам з особливими потребами необхідно навчатися в «загальних» університетах або, хоча б, в корегуючих групах, які створюються на базі «загальних» університетів. На шляху до цього, ми бачимо серйозні проблеми, зокрема: проблема подолання суспільної думки про неповноцінність аномальних студентів, викликані недостовірною інформацією про них та їх реальні можливості, проблема виявлення аномалій на ранніх стадіях та виявлення сфер формування особистості, на яких дана аномалія прямо або побічно може відобразитися.

Формування суспільної думки здається нам більш складною проблемою, так як методи виявлення аномалій вже відпрацьовані.

Спочатку нормальне навчання студентів з аномаліями у розвитку в «загальних» університетах буде проблематичним, але, на наш погляд, ситуація повинна покращитись, коли в формуванні суспільної думки почнуть приймати участь особи, у числі однокурсників яких були і діти з аномаліями. Ці особи цілком певно зможуть підтвердити відсутність будь-яких негативних впливів таких студентів на інших. Також позитивний вплив на суспільну думку можуть виявляти й самі люди, які страждають на аномалії. Вони стануть живим прикладом того, як спільне навчання благополучно впливає на формування особистості аномального студента.

Звісно, такий підхід до навчання аномальних дітей потребує і внесення змін в підготовку педагогів, але й і ці методики уже розроблені та можуть бути впроваджені у найближчий час в життя.

СПАДКУВАННЯ ВЛАСНОСТІ В ІСТОРИЧНОМУ РОЗВИТКУ

К. О. Осадча

*факультет правознавства та міжнародних відносин
III курс, група ПЗ-32, спеціальність «Правознавство», секція 8
Науковий керівник: В. М. Абрамова, канд. юрид. наук, доцент
кафедра цивільного та трудового права*

В наш час питання спадкування власності громадян є важливими не тільки для фізичних, а й для юридичних осіб. Спадкове право — це найдавніший інститут права, який був і є актуальним з позиції його дослідження, розвитку та вдосконалення, оскільки стосується особистих інтересів людини [1].

Як і вся правова система України, інститут спадкування власності громадян формувався протягом багатьох десятиліть під впливом багатомісячного досвіду світової цивілізації і позитивного досвіду нормотворчості та правової науки радянського періоду. Тому на нашу думку, цікавим буде погляд на історичний розвиток спадкового права.

Процес переходу майна після смерті особи до інших почав відбуватися ще за первіснообщинного ладу. В перший період цього ладу, за матріархату належне померлому майно переходило у спадщину найближчим кровним родичам з боку матері. Якщо помирала жінка, її майно переходило до дітей та сестер (але не до братів). Чоловік і жінка не могли успадковувати один після одного, оскільки вони не були членами одного роду, а спадкування відбувалося по лінії роду. Найбільш цінні предмети індивідуального користування ховали разом з померлим.

За патріархату все спадковане майно замінюється агнатським порядком спадкування, тобто спадщина розподілялася між родичами домовладки, які були тісно пов'язані кровним зв'язком [2, с. 86]. Наприкінці патріархату спадкоємцями першої черги визнавалися діти спадкодавця, але в своїх правах вони не були в однаковому становищі. Так, після смерті батька спадкове майно переходило до синів, які зобов'язані були утримувати своїх сестер і забезпечити їх приданим. Дочки померлого закликалися до спадщини лише за відсутності у спадкодавця синів. Наприкінці родового ладу виник інститут спадкування за заповітом.

Найбільш цікавим з точки зору досконалості і поетапності розвитку в період рабовласницького ладу є спадкове право Римської Імперії. На початку розквіту рабовласницького ладу римське право допускало спадкування як за заповітом, так і за законом. Пізніше виникло право на обов'язкову частку.

Спадкування феодального ладу у більшості країн характеризувалось відсутністю систематизованого спадкового законодавства. Як за рабовласницького, так і за феодального ладу збереглася чисельна черга спадкоємців. Спадкове право мало становий характер. У різних країнах по-різному вирішувало законодавство питання спадкування дружини після смерті чоловіка. Так, у Польщі дружина після смерті чоловіка, так само як і чоловік після смерті дружини, не закликалися до спадкування. Згідно з угорським правом дружина після смерті чоловіка одержувала рівну частку разом з іншими спадкоємцями щодо рухомого майна. Нерухомість же розподілялася між синами померлого.

На території Київської Русі спадкування мало місце як за заповітом, так і за законом. Коло спадкоємців за заповітом обмежувалося лише дітьми та одним із подружжя.

У період розвитку капіталізму спадкове право регулювалося відповідними кодифікованими актами. Так, згідно з Французьким ЦК 1804 р. спадкування відбувалося як за законом, так і за заповітом. Було встановлено, народжені внаслідок подружньої невірності чи кровозмішання, повністю позбавлялися спадкових прав. А от усиновлені діти користувалися рівними правами з дітьми спадкодавця, народженими у шлюбі. Крім того, Французький ЦК 1804 р. не визнавав одного з подружжя спадкоємцем. Німецьке цивільне уложення 1896 р., на відміну від Французького ЦК 1804 р., не обмежує спадкування певним колом черги. Права позашлюбної дитини щодо матері та її родичів прирівнюються до прав законної дитини, а от щодо свого батька та його родичів вона ніяких спадкових прав не має. Німецьке цивільне уложення встановлює обов'язкову частку родичів батька по низхідній лінії і одного із подружжя. Крім того, дружина та чоловік можуть скласти взаємний заповіт, за яким призначити один одного спадкоємцями.

На відміну від країн континентального права, англо-американське цивільне право не було кодифіковано. Характерною рисою англо-американського спадкового права було в тому, що спадкове право після смерті спадкодавця переходить спочатку не до спадкоємців, а до призначеного заповітом чи судом управителя, який до передачі спадкоємцям майна управляє ним, розраховується за боргами спадкодавця, а спадщину, що залишилася, передає спадкоємцям, а також необмежена свобода заповіту і відсутність інституту обов'язкової частки.

У дореволюційній Росії родове майно переходило тільки до спадкоємців за законом, а для іншого майна існував загальний порядок спадкування. Дореволюційне спадкове право не визнавало спадкоємцями батьків та інших родичів по висхідній лінії. Другий з подружжя, який залишився, не входив до кола спадкоємців, він отримував право лише на визначену законом частку.

Поступово спадкове право позбулося станового характеру, закріпився принцип єдності спадкової маси, зрівнялися спадкові права жінки зі спадковими правами чоловіка.

На початку існування радянської держави 27 квітня 1918 р. Декрет ВЦВК «Про скасування спадкування» скасував спадкування фізичних осіб, після їх смерті належне їм майно переходило до

держави. Родичі померлого, якщо вони були непрацездатними і не мали прожиткового мінімуму, одержували від держави утримання з майна, що залишилося після особи, яка могла бути потенційним спадкодавцем.

Декретом були визначені коло та черги спадкоємців, які одержували майно, яке належало на праві так званої трудової власності, незалежно від працездатності та свого майнового стану.

В Україні Декрет «Про скасування спадкування» від 11 березня 1919 р., який за своїм змістом відповідав російському Декрету від 27 квітня 1918 р., мав одну з незначних відмінностей в тому, що не вирішував долі майна, яке перевищує 10 тис. крб.[3]. Згідно з Декретом від 21 березня 1919 р. воно переходило у користування дружини померлого, дітей, повнорідних і неповнорідних братів, сестер, а також батьків, якщо вони непрацездатні та нужденні [4].

З прийняттям ЦК УРСР 1922 р. дозволялося спадкувати обидва види і як за законом, так і за заповітом.

1 березня 1926 р. постановою ЦВК РНК СРСР від 29 січня 1926 р. межу дозволялося спадкування будь-якого розміру спадщини.

В УРСР не було прийнято закону про обов'язкову частку в спадщині, але судова практика, керуючись ст. 1 ЦК УРСР 1922 р., визнавала частково недійсними такі заповіти, в яких неповнолітні спадкоємці позбавлялися спадщини.

В ЦК УРСР, прийнятого 18 липня 1963 р. і введеного в дію з 1 січня 1964 р. було закріплено основні принципи положення спадкового права, який діяв на території України до 1 січня 2004 р. В новому ЦК України норми, що регулюють спадкування власності, набули істотного оновлення в книзі шостій [5].

Однак розвиток відносин приватної власності, поява нових об'єктів цього права зумовили існування проблем у судовій практиці при розгляді справ про спадкування і сьогодні. Тому і сьогодні норми спадкового права потребують подальшого розвитку і вдосконалення.

ПРАВОВА ПРИРОДА ПОНЯТТЯ ДІЛОВА РЕПУТАЦІЯ СУБ'ЄКТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Л. В. Осадчук

факультет правознавство та міжнародні відносини,

V курс, група ПЗ-12, спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: В. І. Лебеденко, завідувач кафедри господарського права, канд. юрид. наук, доцент

Кожний суб'єкт господарювання, крім відповідної легалізації своєї господарської компетенції (державна реєстрація) прагне забезпечити дієві ділові контакти із партнерами та контрагентами, довести свою добропорядність перед державними органами, суспільством, споживачами та іншими зацікавленими особами. Таке бажання суб'єкта господарювання втілюється в такому понятті як «ділова репутация». Але, чинне сьогодні в Україні законодавство не дає поняття та повне визначення терміну «ділова репутация», а лише зазначає окремі елементи цього поняття. Наприклад, у Законі України «Про банки і банківську діяльність» зазначаються такі елементи поняття «ділової репутации» як її порядність, відповідальність її діяльності вимогам закону [ст. 2, 1]. Слід враховувати, що «ділова репутация» — це поняття, яке складається із різнорідних частин, елементів та компонентів, тобто є збірним поняттям. Логіко-семантичний аналіз складових поняття «ділова репутация» дозволяє визначити такі характерні ознаки цього поняття, як:

- *честь*, тобто сукупність вищих моральних принципів, якими особа керується у своєї громадській та особистій поведінці [с. 819, Т. 4; 4];
- *професійна гідність*, тобто сукупність рис, що характеризують позитивні моральні якості, честь, достойність, усвідомлення громадського обов'язку [с. 594, Т. 1; 4];
- *добра, незаплямована репутация*, тобто громадська думка про когось, що-небудь [с. 898, Т. 3; 4];
- *авторитет*, тобто загально визнане значення, вплив, поважність особи, організації, колективу [с. 21, Т. 1; 4];
- *професійна придатність управлінського персоналу підприємства* та деякі інші.

Застосування у словосполученні «ділова репутация» прикметника «ділова» означає те, що характеризуються не будь-які діяння

суб'єкта підприємницької діяльності, а лише ті, які пов'язані із здійсненням ним підприємницької діяльності та значенням для цього іміджу фізичних осіб, які є або власниками, або працівниками цього підприємства. Інакше кажучи, оцінюється спроможність підприємця бути надійним партнером у підприємницьких правовідносинах, соціальна значимість продукції, послуг та робіт, які випускаються, надаються або виконуються підприємством, дотримання ним правил та звичаїв торгівлі та ділового обігу, врахування при цьому прав, інтересів та потреб інших суб'єктів господарювання, споживачів, суспільства та держави в цілому.

Виходячи із зазначеного, можна визначити, що ділова репутація є абсолютним суб'єктивним правом суб'єкта підприємницької діяльності, оскільки суб'єктивному праву управомоченої особи кореспондуються обов'язки для невизначеного кола осіб утримуватися від посягань на ділову репутацію цієї особи, тобто вона фактично є нематеріальним благом, захист якого може здійснюватися в судовому порядку. По суті, поняття «ділова репутація» є сукупністю позитивної (негативної), відповідним чином підтвердженої інформації про суб'єкт підприємницької діяльності.

Література

1. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 року (зі змінами та доповненнями станом на 01 березня 2006 року) // Офіційний вісник України.— 2001.— № 1–2.— Ст. 1.
2. Белов В. В., Виталиев Г. В., Деписов Г. М. Интеллектуальная собственность: Законодательство и практика его применения.— М, 1999.— 288 с.
3. Журик Ю. Поняття та види недобросовісних дій у конкуренції // Предпринимательство, хозяйство и право.— 2000.— №2.— С. 10–12.
4. Новый тлумачний словник української мови: У 4 т. / .— К.: Видавництво «Аконіт», 2000.
5. Тотьев К. Ю. Конкурентное право (правовое регулирование конкуренции).— М., 2000.— 352 с.
6. Трейклер А. Защита деловой репутации юридических лиц в арбитражном суде // Хозяйство и право.— 2001.— №5.— С. 137–144.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕКЛАМИ

В. П. Панета

*Сумський гуманітарний інститут, юридичний факультет,
III курс, група ПР-3, спеціальність «Правознавство»
Науковий керівник: В. Ю. Філіпенко, ст. викладач*

Реклама — це спеціальна інформація про осіб чи продукцію, яка розповсюджується в будь-якій формі та в будь-який спосіб з метою прямого або опосередкованого одержання прибутку. Таке визначення дає Закон України «Про рекламу»¹. Необхідно з'ясувати, що таке інформація і чи має реклама статус інформації. Згідно з Законом «Про інформацію», інформація — це документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі.

Інформація не може бути об'єктом авторського та суміжних прав, а реклама, навпаки — є. Зокрема, заборонено імітувати (копіювати або наслідувати) загальне вирішення, текст, зображення, музичні чи звукові ефекти, що застосовуються в рекламі іншої продукції. Інша характеристика поняття «реклама» є її обов'язкова направленість на невизначене коло осіб, це коло може бути у соціальному розрізі (діти, школярі, жінки, чоловіки, хворі на нежить тощо), але це не заперечує поняття невизначеності. Більш того, однією з вимог Закону «Про рекламу» є заборона телерадіопрацівникам займатися рекламою під виглядом інформації! Таким чином, реклама є спеціальною інформацією, особливою, яка має особливий статус і не співвідноситься як окреме і загальне з інформацією передбаченою Законом України «Про інформацію».

Підхід щодо відмежування реклами від загального поняття інформації, на нашу думку, є виправданим. Це пов'язано із специфікою реклами, яка направлена на отримання прибутку, і тому повинна визнаватися такою, що належить до сфери майнових і пов'язаних з ними правовідносин. Дія Закону «Про рекламу» не поширюється на правовідносини, пов'язані з інформацією, яка відбиває соціальні події, інтереси політичних партій, релігійних і громадських організацій та/або призначена для їх підтримки. Особливий статус має і соціальна рекламна інформація — це інформація державних органів з питань здорового способу життя, охорони здоров'я, охорони природи, збереження енергоресурсів, профілактики правопорушень,

¹ Відомості Верховної Ради 1996, №39, ст. 181.

соціального захисту та безпеки населення, яка не має комерційного характеру. В такій інформації не повинні згадуватись конкретна продукція та її виробники.

Суб'єкти рекламної діяльності

Рекламна діяльність — це діяльність щодо замовлення, виготовлення та розповсюдження реклами. Відповідно, суб'єктами рекламної діяльності є рекламодавець, виробник реклами, та її поширювач. Хоча нерідко трапляється співпадіння цих понять, розмежування суб'єктів рекламної діяльності має велике практичне значення, адже відповідальність наступає для осіб, винних у розповсюдженні реклами щодо продукції, виробництві або реалізації якої заборонено; розповсюдженні реклами, забороненої чинним законодавством; порушенні порядку виготовлення та розповсюдження реклами; недотриманні вимог законодавства щодо змісту та достовірності реклами.

Не є тотожними поняття «рекламодавець» та «спонсор». Згідно з Законом «Про рекламу», спонсор — особа, яка матеріально підтримує будь-яку діяльність без одержання від неї прибутку з метою популяризації винятково свого імені (назви), торгової марки. спонсорство — участь фізичної чи юридичної особи у прямому або опосередкованому фінансуванні програм з метою реклами свого імені, фірмового найменування чи своєї торгової марки². У створенні теле-, радіопередач, підготовці матеріалів для інших засобів масової інформації, організації театральних-концертних, спортивних та інших заходів можуть брати участь спонсори. У таких матеріалах та під час проведення таких заходів не дозволяється робити посилання рекламного характеру щодо властивостей продукції спонсорів. Таким чином, забороненою є та поширена практика, яку ми бачимо сьогодні, наприклад, на різноманітних заходах, спонсором яких є торгова марка «Пиво», коли ведучі заходів розповідають, яке це пиво смачне і пінисте. Таким чином обсяг прав і обов'язків спонсора суттєво вужчий: з одного боку, популяризується лише назва або ім'я об'єкта реклами, з іншого боку у спонсора не має брати участі у наповненні змісту інформації, оскільки вона чітко визначена: чи то логотип, чи назва торгової марки, або ім'я мецената, або назва його підприємства, установи, організації.

² ст.1 ЗУ «Про телебачення і радіомовлення» (Відомості Верховної Ради (ВВР) 1994, №10, ст. 4).

Рекламна діяльність

Рекламна діяльність полягає у донесенні до споживача спеціальної інформації про предмет реклами. Основними принципами рекламної діяльності є: законність, точність, достовірність, використання форм та засобів, які не завдають споживачеві реклами моральної, фізичної або психічної шкоди. Закон «Про рекламу» окремо забороняє недобросовісну рекламу, яка внаслідок неточності, недостовірності, двозначності, перебільшення, умовчання, порушення вимог щодо часу, місця і способу розповсюдження, вводить або може ввести в оману споживачів реклами, завдати шкоди особам та державі.

Конкуренція — змагальність підприємців, коли їхні самостійні дії обмежують можливості кожного з них впливати на загальні умови реалізації товарів на ринку і стимулюють виробництво тих товарів, яких потребує споживач³. Недобросовісною конкуренцією є будь-які дії в конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності.

Тому реклама, як результат рекламної діяльності, не має дискредитувати іншого господарюючого суб'єкта, тобто поширення у будь-якій формі неправдивих, неточних або неповних відомостей, пов'язаних з особою чи діяльністю господарюючого суб'єкта (підприємця), які завдали або могли завдати шкоди діловій репутації господарюючого суб'єкта (підприємця). Прийоми та спеціальні ефекти, мета яких — привернути увагу або викликати сміх чи інші позитивні емоції і які при цьому не створюють неправильного розуміння споживачем таких прийомів, не вважаються недобросовісною рекламою.

Збитки, завдані споживачеві товарами (роботами, послугами), придбаними в результаті недобросовісної реклами, підлягають відшкодуванню винною особою у повному обсязі. Закон вимагає виходити з припущення, що у споживача немає спеціальних знань про властивості та характеристики товарів (робіт, послуг), які він придбаває.⁴

Вимоги до виготовлення реклами

Якщо узагальнити діяння, які забороняються чин при виготовленні реклами, то їх можна розділити за критеріями змісту та форми.

По змісту реклами: заборонено вміщення в рекламі забороненої інформації; реклама продукції, яку рекламувати заборонено

³ Закон України «Про обмеження монополізму та недобросовісної конкуренції»

⁴ п. 5, 6 ст. 18 Закону України Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР «Про захист прав споживачів» (Відомості Верховної Ради 1994, №1, ст. 1.

без дотримання встановленого порядку, або яка не перебуває в цивільному обігу. Зокрема, це поширювати інформацію щодо продукції, виробництво або реалізацію якої заборонено законодавством України; вмщувати твердження, які є дискримінаційними за ознаками походження, соціального і майнового стану, расової та національної належності, статі, освіти, ставлення до релігії, за мовними ознаками, родом і характером занять, місцем проживання, за інших обставин або такі, що дискредитують продукцію інших осіб; подавати відомості або закликати до дій, які можуть спричинити порушення законодавства, завдають чи можуть завдати шкоди здоров'ю або життю людей та навколишньому природному середовищу, а також спонукають до нехтування засобами безпеки; наводити твердження, що дискримінують осіб, які не користуються продукцією, що рекламується рекламувати продукцію, яка підлягає обов'язковій сертифікації або виробництво чи реалізація якої вимагає наявності спеціального дозволу (ліцензії), у разі відсутності відповідного сертифіката, ліцензії; вмщувати зображення фізичної особи або використовувати її ім'я без згоди останньої;

По формі реклами: використання заборонених засобів чи зображень; це, зокрема, використовувати засоби і технології, які безпосередньо діють на підсвідомість споживача; використовувати або імітувати зображення Державного Герба, Прапора та звучання Державного Гімну України, зображення державних символів інших держав та міжнародних організацій, а також офіційні назви державних органів України, крім випадків, передбачених законодавством; імітувати (копіювати або наслідувати) загальне вирішення, текст, зображення, музичні чи звукові ефекти, що застосовуються в рекламі іншої продукції.

Вимоги до розповсюдження реклами

З усіх видів рекламної діяльності найбільш близьким до широкого кола споживачів є, звичайно, розповсюдження реклами. У Законі «Про рекламу» цього питання стосується стаття щодо ідентифікації реклами (правила, які стосується усіх форм розповсюдження реклами), та вимоги, підлаштовані під конкретні засоби масової інформації.

Ідентифікація реклами. Реклама має бути чітко відокремлена від іншої інформації, незалежно від форм чи засобів розповсюдження, таким чином, щоб її можна було ідентифікувати як рекламу. Реклама не може переривати трансляцію виступів державних

діячів, а також офіційних державних заходів і церемоній. Трансляції концертно-видовищних і спортивних програм тривалістю більше 45 хвилин можуть бути перервані для реклами лише один раз за повний 45-хвилинний проміжок часу. Ведучі, диктори та інші учасники телерадіопередачі за межами часу, відведеного для реклами, не мають права спеціально демонструвати товари або продукцію чи характеризувати їх споживчі якості як прямо, так і опосередковано (за допомогою одягу, зовнішнього оформлення, зображення тощо). Телерадіопрацівникам забороняється займатися рекламою під виглядом інформації: вказувати реквізити виробника продукції чи послуг, адресу, контактний телефон, рахунок, комерційні ознаки товару чи послуг.

Особливості кожного із носіїв реклами, чи то засобів масової інформації, чи будь-яких інших засобів викликають додаткові вимоги до них щодо подачі реклами.

А) Реклама на телебаченні і радіо повинна бути чітко відокремлена від інших програм на її початку і наприкінці за допомогою аудіо-, відео-, комбінованих засобів або коментарів ведучих. Час мовлення, відведений на рекламу, не може перевищувати 15 відсотків на кожну годину мовлення для телерадіоорганізацій будь-якої форми власності. Ця вимога не поширюється на спеціалізовані рекламні канали мовлення. Не можуть перериватись кіно- та телефільми. На мою думку, це досить великий крок уперед, оскільки така заборона забезпечує від непотрібних судових процесів у сфері авторського і суміжних з ним прав. Телепередачі тривалістю більше 10 хвилин не можуть суміщатися з рекламною інформацією без погодження з власником авторського права.

А) Інформаційний, авторський чи редакційний матеріал, який цілеспрямовано звертає увагу споживачів на конкретну марку (модель, артикул) продукції або на її виробника для формування інтересу і сприяння реалізації продукції, а також містить вихідні дані (реквізити) особи, що виробляє або розповсюджує зазначену продукцію, вважається рекламою і має бути вміщений під рубрикою «Реклама» чи «На правах реклами». Друковані засоби, що розповсюджуються за передплатою, зобов'язані в умовах передплати зазначати кількість реклами в загальному обсязі видання. Крім того, видавництвам, що спеціалізуються на випуску продукції рекламного характеру, підтримка з боку держави не надається⁵.

⁵ Закон України «Про видавничу справу» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 1997, №32, ст. 206.

Б) При рекламі з використанням телефонного та документального електров'язку забороняється використання безплатних номерів телефонів міліції, швидкої медичної допомоги, пожежної охорони та інших аналогічних служб.

В) При рекламі за допомогою телексного та факсимільного зв'язку за відсутності спеціального запиту одержувача забороняється, крім одноразового розсилання реклами обсягом не більше однієї сторінки на одну адресу в часовому інтервалі з 21 години до 7 години за місцевим часом.

Г) Зовнішня реклама має розміщуватися розміщується з дотриманням вимог техніки безпеки та забезпечення видимості дорожніх знаків, світлофорів, перехресть, пішохідних переходів, зупинок транспорту загального користування, а також за умови, що така реклама не повторює (чи імітує) зображення дорожніх і вказівних знаків. Забороняється розміщувати зовнішню рекламу зі знищенням зелених насаджень. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 1998 р. №1511 затвердила Типові правила розміщення зовнішньої реклами.

Д) Забороняється розміщення внутрішньої реклами у приміщеннях органів влади, дошкільних закладах освіти, середніх загальноосвітніх школах та спеціальних загальноосвітніх закладах освіти. Окремо регламентується реклама в кінотеатрах. Забороняється переривати для реклами демонстрацію художніх і документальних фільмів у кінотеатрах, відеосалонах та інших закладах, де здійснюється публічний показ кіно-, відео-, слайдфільмів.

Е) Реклама на транспорті. Забороняється розповсюдження реклами через радіотрансляційні або інші звукові мережі сповіщення пасажирів у транспортних засобах громадського користування, на станціях метрополітену, вокзалах, в портах та аеропортах, за винятком соціальної рекламної інформації.

Реклама, розрахована на неповнолітніх

Неповнолітні громадяни мають обмежену дієздатність. Це визнання на законодавчому рівні їхньої ще недостатньої розвиненості і сформованості як повноцінної особи, яка давати звіт за свої вчинки, а з іншого боку — більш вразливі до навколишнього середовища і підлягають особливій охороні з боку законодавця у багатьох сферах життя, у тому числі й інформаційній, оскільки вона тісно пов'язана з охороною життя і здоров'я юних громадян, виховання їх у дусі чесного й сумлінного виконання законів, суспільно-корисної

діяльності тощо, а в передачах, розрахованих на дитячу (до 14 років) аудиторію реклама забороняється взагалі.

У зв'язку з вищенаведеним, забороняється реклама з використанням зображень неповнолітніх, які споживають або використовують продукцію, призначену безпосередньо для дорослих чи заборонену для придбання або споживання неповнолітніми; з інформацією, яка може підірвати авторитет дорослих або дискредитувати довіру неповнолітніх до них; з вміщенням прямих закликів до дітей придбати продукцію або звернутись до третіх осіб з проханням зробити покупку; яка використовує легковірність чи брак досвіду у неповнолітніх; з використанням справжньої або іграшкової зброї. Реклама не повинна містити тверджень або зображень неповнолітніх у небезпечних ситуаціях чи за обставин, що у разі їх імітації можуть завдати шкоди неповнолітнім або іншим особам, а також інформації, здатної викликати зневажливе ставлення неповнолітніх до небезпечних для здоров'я і життя ситуацій.

Предмет реклами

Предмет реклами — це конкретна особа, марка (модель, артикул) продукції, послуги чи метод, на який цілеспрямовано звертається увага споживача на замовлення рекламодавця для формування інтересу і сприяння реалізації продукції. Такий визначення можна дати, проаналізувавши різні визначення, яке дають статті Закону «Про рекламу» поняттю реклами. Предметом реклами в Україні може бути далеко будь-яка продукція чи особа (див. Розділ «обмеження реклами за змістом»). Окремі види, які перебувають в обмеженому цивільному обігу, можуть рекламуватися тільки за умови дотримання низки прискіпливих вимог, і за порушення яких встановлено жорсткі санкції. Це — лікарські засоби, вироби медичного призначення, методи профілактики, діагностики і лікування, реклама тютюнових виробів та алкогольних. Постановою Кабінету⁶. Легітимність такої постанови викликає сумніви, але в перспективі можна надіятися, що або дані санкції помістять в Кодекс України про адміністративні правопорушення, або ж до часу впорядкування законодавства Україна заборонить взагалі рекламу тютюнових виробів, як це зробила сусідня Польща. Закон «Про рекламу» також

⁶ Постанова Кабінету Міністрів від 8 вересня 1997 р. №997 «Про затвердження Порядку накладення штрафів за порушення законодавства про рекламу та Порядку відрахування на виробництво соціальної рекламної інформації про шкоду тютюнопаління та вживання алкогольних напоїв».

регламентує вимоги щодо реклами зброї, реклама послуг, пов'язаних із залученням цінних паперів, та інших видів підприємницької діяльності, які потребують спеціального дозволу.

ІНСТИТУТ БАНКРУТСТВА: ПРОГАЛИНИ В ЗАКОНОДАВЧОМУ РЕГУЛЮВАННІ

Ю. Ф. Погребний

факультет правознавство та міжнародні відносини,

VII курс, група ЗПЗ-91, спеціальність «Правознавство»

*Науковий керівник: Р. О. Коніжай, доцент кафедри господарського права,
канд. юрид. наук*

Процедура визнання банкрутом — це відносно новий правовий інститут, тому поглиблене дослідження його окремих його стадій та елементів сприятиме подальшому удосконаленню законодавства і судової практики про визнання банкрутом як важливого і необхідного інструмента розвитку ринкових відносин в Україні.

Визнання суб'єкта підприємницької діяльності банкрутом — це логічно виважена, послідовна діяльність, яка передбачає вчинення певних, взаємопов'язаних між собою кроків у вигляді певних процедур. При цьому, їх застосування можливе лише у тих випадках, коли діяльність підприємця є «неефективною» або з метою сприяння оздоровленню господарсько-фінансової діяльності тих підприємств, у яких виникли тимчасові фінансові утруднення. Такими процедурами є: заходи щодо запобігання банкрутству (позасудові процедури) та судові процедури, які застосовують до боржника при визнанні його банкрутом (розпорядження майном боржника, мирова угода, санація боржника, ліквідація банкрута) [1]. Ці процедури, як вбачається, є формою захисту прав та інтересів неплатоспроможного підприємця (боржника) від можливого свавілля з боку кредитора та одним із шляхів зміцнення розрахунково-платіжної дисципліни в економіці.

У процесі досудової санації неплатоспроможному боржнику може бути надана фінансова допомога в розмірі достатньому для погашення його зобов'язань перед кредиторами при умові, якщо такий боржник бере перед особами, які надали фінансову допомогу, відповідні зобов'язання щодо погашення боргу по досудовій санації.

Законодавству про визнання банкрутом неплатоспроможного боржника притаманні й інші позитивні риси. Наприклад, це надання

законодавчо визначеного переліку термінів [ст. 1, 1], що вживаються, визначення особливостей визнання банкрутом окремих категорій суб'єктів підприємницької діяльності [розділ VI, 1], деталізоване зазначення повноважень розпорядника майном боржника [ст. 13, 1] та деякі інші. Разом із тим, чинному законодавству притаманні й певні недоліки, які потребують виправлення та доопрацювання, внесення відповідних змін, вимагають більш докладного пояснення, ніж ті, що містяться в роз'ясненнях Судової Палати у господарських справах Верховного суду України [2–4], усунення суперечностей між окремими нормами тощо. Слід також врахувати, що до законодавчих актів, що регулюють процедурні питання провадження у справах про банкрутств, у свій час були внесені численні зміни та доповнення, що в деякій мірі утруднює їх сприйняття та застосування при розгляді справ про банкрутство.

Загальновизнаними проблемними питаннями, що мають відношення до застосування положень інституту банкрутства сьогодні є:

- відсутність персональної відповідальності боржника при не умисному банкрутстві;
- з'ясування питань щодо одержавлення майна боржника, якщо внаслідок приватизації воно стало приватним або колективним;
- необхідність збереження профілю об'єкта банкрутства після санації або після його продажу;
- потрібні чи ні обмеження при визначенні суб'єкта позасудової санації боржника в залежності від його майнової основи, і особливо, якщо це стосується іноземних підприємств та/або підприємств з іноземним капіталом;
- чи слід вживати запобіжні заходи і якого характеру у випадках досудової санації боржника;
- як слід розцінювати положення закону про обов'язковість публікації повідомлення про визнання банкрутом суб'єктом підприємницької діяльності в конкретно визначених офіційних ЗМІ, чи не є це обмеженням прав та свобод підприємця, посяганням на його інтереси при можливому виборі суб'єкта санації тощо.

Література

1. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 04 травня 1992 року із змінами та доповненнями станом на 24.01.2006 року // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — №31. — Ст. 441.

2. Про банкрутство: Постанова Судової Палати у господарських справах Верховного суду України від 16 серпня 2005 року. // zacon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi

3. Щодо порушення справи про банкрутство: Постанова Судової Палати у господарських справах Верховного суду України від 29 вересня 2005 року // zacon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi

4. Про порядок порушення справ про банкрутство за заявами органів державної податкової служби: Роз'яснення Президії Вищого Господарського Суду від 21 серпня 2001 року // zacon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi

КОДИФІКАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ

Ю. В. Серєда

Горлівська філія, факультет правознавства,

III курс, група ПВ-32, спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: С. Ю. Бахмет, ст. викладач

Соціально спрямована економіка, прагнення до створення якої закріплено в Конституції України, є складовою системою різноманітних відносин. Останні потребують диференційованого правового забезпечення перш за все з допомогою кодифікованих законодавчих актів, які б регулювали господарсько — комерційні, трудові, цивільні, земельні, податкові, митні, природоохоронні, лісні та інші відносини. Одними з найважливіших в сучасних умовах є кодифіковані акти з цивільного законодавства. Головна предметна ознака відносин, що регулюються цивільним правом — це реалізація приватних майнових і духовних інтересів людини. Тому й кодифікація цивільного законодавства повинна базуватися на засадах приватно-правового регулювання.

На момент проголошення незалежності України цивільні відносини регулювались великою кількістю законодавчих актів, прийнятих за часів СРСР та УРСР. Після проголошення незалежності законодавчі акти колишнього Союзу РСР зберегли свою дію в тому обсязі, який не суперечив законодавству України, що до законодавчих актів УРСР, серед яких головне місце займає Цивільний кодекс 1963 р., то вони продовжували діяти майже в повному обсязі. Оскільки Цивільний кодекс УРСР 1963 року ґрунтувався на застарілій правовій доктрині і не враховував необхідності регулювання товарно-грошових відносин в умовах ринка, з'явилась небезпека законодавчого вакууму в цій галузі, яку було виключено завдяки прийняттю ряду законодавчих актів.

У цілому, на початку 90-х років в Україні було прийнято значну кількість нормативних актів, призначених регулювати цивільні відносини, комерційний оборот, господарську діяльність та інше. Загальна тенденція відображена у них, полягала у повільному поверненні до гуманістичних цінностей: правового забезпечення суверенітету людини, встановлення гарантій її прав, забезпечення фізичної особи можливостями вільно використовувати свої права.

Разом з цим, недоліком законотворчості того часу в Україні був її безсистемний характер. Тому у 1994 р. Почалась розробка нової концепції розвитку законодавства України, до основи якої були покладені нові уявлення про право, що базуються на ідеях розвитку суспільства та правової держави. Згідно з концепцією вирішити проблему удосконалення цивільного законодавства могла лише його кодифікація.

Існування великої кількості позицій що до створення Цивільного кодексу перешкоджало його створенню. Для порівняння треба згадати, що при значних кодифікаціях, таких як систематизація Юстиніана, створення Австрійського Цивільного кодексу, кодексу Наполеона, та інших проблема дуалізму приватного права не існувала: товарні кодекси, які з'явились пізніше в Німеччині, Франції, були природним продовженням законопроектних робіт в різних напрямках.

В процесі підготовки проекту Цивільного кодексу виявилась проблема вибору напрямків та зразків спадкування. Відзначалось, що сучасна правова система України більш близька до романо-германської, хоча і має велику кількість відмінностей. В останній час підсилюється процес запозичення елементів з англосаксонського права, зв'язаний з об'єктивними закономірностями зближення суспільно-політичних національних систем на Європейському континенті. Підкреслювалось, що діячі Цивільні кодекси східних держав повинні бути в полі зору авторів нового Цивільного кодексу України з тим щоб використати все цінне, що увійшло до золотого фонду світової цивілістики.

Відзначалось, що доцільно використовувати ідеї та модернізовані положення римського приватного права, яке було першоджерелом багатьох західних кодифікацій, поєднаних з упрохуванням цивілізації та історичного розвитку України та національних особливостей українського права.

У процесі дискусій було створено декілька проектів Цивільного кодексу України, які помітно відрізнялись один від одного. Трансформація концепції проекту Цивільного кодексу та її динаміку можливо простежати, порівнюючи структуру його першого та слідуючи варіантів.

РИНОК ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

К. В. Таращенко

Факультет правознавства та міжнародних відносин,

VI курс, група ПЗ-01,

спеціальність «Правознавство»

Науковий курівник: О. С. Кравченко, канд. юрид. наук

Актуальність теми. Одним із сегментів фінансового ринку, що який сприяє акумулюванню капіталу для подальших інвестицій у виробничу сферу, структурній перебудові економіки, підвищенню добробуту громадян за рахунок володіння та вільного розпорядження цінними паперами є ринок цінних паперів.

Ринок цінних паперів виступає дієвим інструментом процесів приватизації в країнах з трансформаційною економікою, перерозподілу фінансових ресурсів як у межах національної економіки, так і у рамках світового господарства, у вирішенні проблем інвестування економіки. Ефективне функціонування фондового ринку, використання цінних паперів як інструмента мобілізації вільних коштів, інвестицій та управління приватними капіталами вимагають створення відповідного економічного порядку, визначення інструментів ефективного регулювання ринку цінних паперів.

Цінні папери ще не стали індикатором дохідності підприємств і національної економіки, а ринок не впроваджує їх достатньою мірою як інструмент саморегулювання економіки. Потребують вирішення проблеми забезпечення національної економіки інвестиційними ресурсами, створення умов для залучення інвестицій на підприємства, доступу цих підприємств до дешевшого, порівняно з банківським кредитом, капіталу.

В той же час низький рівень капіталізації ринку, нерозвинутість законодавчої бази, інформативна закритість частини учасників ринку і відсутність достовірної та необхідної інформації (що робить ринок фактично непрозорим), невідповідність рівня розкриття інформації міжнародним стандартам, низький рівень масових інвестиційних пропозицій належним чином не заохочують інвесторів вкладати кошти у цінні папери українських емітентів, саме тому виникає необхідність у розв'язанні проблем організаційного забезпечення функціонування ринку цінних паперів в Україні та визначення шляхів його подальшого розвитку.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування особливостей функціонування ринку цінних паперів України, засад і методів його регулювання.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

- проаналізувати вітчизняне законодавство та сучасний стан ринку цінних паперів;
- визначити функціональну роль ринку цінних паперів у ринковому механізмі національної економіки та його вплив на економічне зростання;
- узагальнити закономірності розвитку ринку цінних паперів у розвинутих країнах;
- виокремити форми та методи регулювання ринку цінних паперів;
- виявити основні проблеми становлення та розвитку фондового ринку;
- дослідити сучасний стан і визначити особливості діяльності основних учасників ринку цінних паперів;
- визначити основні напрями вдосконалення функціонування та регулювання ринку цінних паперів в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері функціонування ринку цінних паперів в Україні.

Предметом дослідження є правова основа функціонування ринку цінних паперів, форми та методи його регулювання.

Методи дослідження. У вирішенні зазначених завдань використовувалися загальнотеоретичні і спеціально-наукові методи пізнання для розкриття основних характеристик об'єкта. Зокрема, використовувався діалектичний метод, метод спостереження, аналізу і синтезу, індукції та дедукції, за допомогою яких було визначено економічну сутність ринку цінних паперів. Метод історико-логічної аргументації використовувався під час дослідження історичних етапів становлення ринку цінних паперів. За допомогою порівняльного аналізу та узагальнення було визначено місце конкретного суспільного явища в загальній сукупності.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в уточненні визначення понять «ринок цінних паперів» і «фінансовий ринок»; вивченні основних напрямів теоретичної думки Заходу з проблем функціонування ринку цінних паперів розгляді і узагальненні методів регулювання відносин, що виникають в процесі обігу цінних паперів, констатуванні проблем і визначенні перспектив розвитку вітчизняного ринку цінних паперів.

МОРАЛЬНА ШКОДА

К. В. Тришина

Горлівська філія, факультет права,

III курс, група ПВ-032, спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: І. М. Ямкова, ст. викладач

Моральна шкода, як визначення і як один з чотирьох елементів складу цивільного правопорушення, будучи однією з можливих підстав виникнення позадоговірної відповідальності, була введена в чинність новим Цивільним кодексом України від 16 січня 2003 року. На сьогоднішній день судова практика свідчить, що у більшості позовних заяв з цивільних справ нарівні з вимогами відносно відшкодування майнової шкоди фігурують вимоги про відшкодування моральної шкоди. Саме така тенденція до швидкого розповсюдження і закріплення у практиці даного цивільно-правового явища і вплинула на актуальність обраної мною теми.

Слід зазначити, що раніш немайна (моральна) шкода не відшкодовувалась. Проти позитивного розв'язання даного питання висувалися два основних заперечення: відшкодування моральної шкоди протирічить соціалістичній свідомості, а також моральна шкода не може бути ні оцінена, ні відшкодована у грошовій формі.

Зі здобуттям незалежності Україна обрала шлях демократизації всіх сфер суспільного життя. Саме тому розробка і прийняття відповідних норм та положень, що регулюють підстави виникнення та порядок відшкодування моральної шкоди, були проведені одними з перших.

Моральною шкодою визнаються страждання, заподіяні громадянину внаслідок фізичного чи психічного впливу, що призвело до погіршення або позбавлення можливостей реалізації ним своїх звичок і бажань, погіршення відносин з оточуючими людьми, інших негативних наслідків морального характеру.

Немайнова шкода полягає: у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів; у душевних стражданнях, завданих знищенням чи пошкодженням її майна; у приниженні честі, гідності, а також ділової репутації фізичної чи юридичної особи (згідно з чинним Цивільним кодексом України моральна шкода може бути завдана не лише фізичним, а й юридичним особам).

Моральна шкода відшкодовується грішми, іншим майном або в інший спосіб. Розмір грошового відшкодування визначається судом залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення. При визначенні розміру відшкодування враховуються вимоги розумності і справедливості.

Моральна шкода відшкодовується незалежно від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню, та не пов'язана з розміром цього відшкодування. Вона відшкодовується одноразово, якщо інше не встановлено договором або законом.

Моральна шкода, завдана фізичній чи юридичній особі неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю, відшкодовується особою, яка її завдала, за наявності її вини.

Немайнова шкода відшкодовується незалежно від вини органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, фізичної або юридичної особи, яка її завдала: якщо шкоди завдано каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, або якщо шкоди завдано внаслідок незаконного засудження фізичної особи, незаконного притягнення до кримінальної відповідальності, незаконного затримання, незаконного накладання адміністративного стягнення у вигляді арешту або виправних робіт; в інших випадках, встановлених законом.

Зі всього вищевикладеного витікає, що на сьогоднішній день моральна шкода, як цивільно-правове явище, зайняла тверді позиції серед підстав виникнення позадоговірних зобов'язань. Розглядаючи немайнову (моральну) шкоду, слід звернути увагу на найбільш важливий її аспект — запобігання порушенням. Тому більш чіткішою є постановка питання не про відшкодування, а про цивільно-правову відповідальність за заподіяння моральної шкоди.

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

С. М. Хромова

Заступник начальника юридичного відділу ДП «Укрсервіс Мінтрансу»

Зі змісту розділу II Закону України «Про режим іноземного інвестування» випливає, що державними гарантіями захисту іноземних інвестицій є встановлена законом і гарантована державою система правових засобів для ефективного здійснення іноземних інвестицій на території України. У системі цих засобів важлива роль відводиться державним гарантіям у разі зміни законодавства, які в Законі України «Про режим іноземного інвестування» розглядаються як спеціальний і самостійний вид державно-правових гарантій.

Аналіз становища, що склалося, виглядає таким чином: набрання чинності кожним новим актом законодавства про іноземні інвестиції неодноразово змінювало умови та гарантії захисту іноземних інвестицій, і в кожному з них держава підтверджувала свої гарантії щодо застосування законодавства про іноземні інвестиції. Тобто держава, змінивши наступним спеціальним законодавством про іноземні інвестиції умови захисту іноземних інвестицій, підтверджувала свої гарантії, надані стосовно тих інвестицій, які були внесені до цих змін.

В останні роки відслідковується тенденція до звуження пільг щодо правового режиму інвестиційної діяльності з участю іноземного інвестора. Це право держави як суверена. Але умови стабільності законодавства, чинного на момент здійснення інвестиції, повинні бути також забезпечені державою. В іншому випадку недодержання державою задекларованих нею гарантій дає підстави стверджувати, що права іноземних інвесторів є порушені.

Звертає увагу на себе певна невідповідність окремих формулювань в Законі України «Про іноземні інвестиції» і постанові Верховної Ради України «Про порядок введення в дію Закону України «Про режим іноземного інвестування» щодо визначення моменту виникнення державних гарантій.

Важливою є проблема, пов'язана з визначенням правового статусу іноземних інвесторів, що в свою чергу, потребує чіткого окреслення кола суб'єктів інвестиційної діяльності. Водночас у законодавстві не розкривається змісту таких понять, як «інвестиційний процес», «об'єкт інвестиційної діяльності». Ось чому розвиток

законодавчої основи, яка регулює інвестиційну діяльність в Україні має відбуватися на основі комплексної науково обґрунтованої програми, в умовах конструктивного правового регулювання, з урахуванням внутрішніх реалій, спиратися на перевірений закордонний досвід.

Крім того, пріоритетним є розбудова законодавчого поля, яке регулює інноваційну діяльність. Виходячи з досвіду розвинених країн, для стимулювання структурної перебудови економіки в напрямку нарощування частки високотехнологічних галузей слід було б передбачити:

- пільгове оподаткування коштів виробничих підприємств, спрямованих на освоєння високих технологій, а також витрат на наукові дослідження і розробки;
- податкове стимулювання запровадження інформаційних технологій та сучасних телекомунікаційних засобів;
- запровадження пільгового режиму амортизаційних відрахувань та інвестиційного кредиту — зменшення податку на прибуток на певну частину загальної вартості інвестицій в устаткування (особливо на стадії модернізації підприємства);
- податкове стимулювання зменшення енергоємності та ресурсоємності виробництва;
- пільгове оподаткування інноваційних підприємств на початкових стадіях освоєння ними нових технологій і організації випуску нової продукції;
- запровадження державного страхування кредитів приватних банків, наданих для виконання інноваційних проектів;
- заходи законодавчого обмеження використання ресурсів держави для фінансування сировинного сектору;
- державна підтримка венчурного підприємництва;
- фінансова участь України в європейських науково-технологічних програмах.

Слід посилити контроль з боку Держави за тим, щоб передбачені в законодавстві норми виконувались на практиці, що теж в Україні, яка є одною із «перших» в Європі країн за рівнем корупції, є проблемним питанням.

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

А. Г. Чубенко

*науковий співробітник Українського науково-дослідного інституту
пожежної безпеки МНС України, канд. юрид. наук*

Реалізація державної політики у сфері цивільного захисту в Україні забезпечується функціонуванням єдиної системи цивільного захисту, структуру якої відповідно до Закону України «Про правові засади цивільного захисту» складають центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, створювані ними функціональні і територіальні підсистеми. Відповідно, фінансування заходів у сфері цивільного захисту здійснюється як за рахунок Державного бюджету, так і, в окремих випадках, з місцевих бюджетів [1].

Актуальність дослідження цієї проблематики пояснюється, перш за все, складністю самої системи цивільного захисту, яка складається з функціональних та територіальних підсистем, а відповідно і наявністю значної кількості суб'єктів, уповноважених здійснювати управління та розпорядження фінансами у цій сфері. Функціональні підсистеми єдиної системи цивільного захисту створюються центральними органами виконавчої влади для організації роботи, пов'язаної із запобіганням надзвичайним ситуаціям та захистом населення і територій в разі їх виникнення. Територіальні підсистеми єдиної системи цивільного захисту створюються в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі для запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій в межах відповідних територій і включають територіальні органи управління спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань цивільного захисту та відповідні комісії техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій [1].

Загальне керівництво єдиною системою цивільного захисту здійснює Кабінет Міністрів України. Начальником цивільного захисту України є Прем'єр-міністр України. Безпосереднє керівництво діяльністю єдиної системи цивільного захисту покладається на спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань цивільного захисту — Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи (МНС).

Керівництво територіальними підсистемами єдиної системи цивільного захисту здійснюють відповідно Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації. Начальниками територіальних підсистем єдиної системи цивільного захисту за посадою є відповідно Голова Ради міністрів АР Крим та голови відповідних державних адміністрацій. Керівники територіальних органів спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань цивільного захисту за посадою є заступниками відповідних начальників територіальних підсистем єдиної системи цивільного захисту [1].

Відповідно до статті 28 Закону України «Про правові засади цивільного захисту» керівник спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань цивільного захисту (Міністр з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи) є розпорядником бюджетних коштів у сфері цивільного захисту. Реалізуючи свої бюджетні повноваження, МНС України бере участь у виконанні Державного бюджету України за видатками, одержує бюджетні асигнування, що є підставою для затвердження кошторисів [2]. Розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня у системі МНС виступають його територіальні органи, які є бюджетними установами.

Як вже зазначалося вище, до складу єдиної системи цивільного захисту входять і місцеві органи виконавчої влади, у складі яких функціонують такі структурні підрозділи, як управління з питань надзвичайних ситуацій. При цьому, згідно з п. 1.3. статті 22 Бюджетного кодексу головними розпорядниками бюджетних коштів за бюджетними призначеннями, передбаченими місцевими бюджетами виступають керівники місцевих державних адміністрацій, виконавчих органів рад та їх секретаріатів, керівники головних управлінь, управлінь, відділів та інших самостійних структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій, виконавчих органів рад.

Видається, що існуюча структура системи цивільного захисту не дозволяє чітко розмежувати бюджетні повноваження розпорядників бюджетних коштів різних рівнів у сфері цивільного захисту, що призводить до дублювання окремих управлінських функцій та неефективного використання бюджетних коштів. Нагальною потребою є оптимізація структури цивільного захисту та максимальна концентрація повноважень щодо розпорядження бюджетними коштами у сфері цивільного захисту, що сприятиме економії бюджетних коштів та посиленню відповідальності головного розпорядника

бюджетних коштів (МНС) за дотримання відповідності бюджетних програм законодавчо визначеній меті, а також за ефективне фінансове забезпечення цивільного захисту.

Література

1. Про правові засади цивільного захисту: Закон України від 24.06.2004 р.— №1859 // Відомості Верховної Ради.— 2004.— №39.— Ст. 488.
2. Бюджетний кодекс України. // Відомості Верховної Ради.— 2001.— №37–38.— Ст. 189.

ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА: ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ

А. В. Чудінова

*факультет правознавство та міжнародні відносини,
VI курс, група ПЗ-01, спеціальність «Правознавство»*

Науковий керівник: В. І. Лебедецько, завідувач кафедри господарського права, канд. юрид. наук, доцент

Земельна реформа є закономірним результатом соціально-економічних перетворень в Україні та переходу від адміністративного регулювання економіки на засади ринкових відносин. Завданням цієї реформи є перерозподіл земель з одночасною передачею їх у приватну та колективну власність, а також у користування підприємствам, установам і організаціям з метою створення умов для рівноправного розвитку різних форм господарювання на землі, формування багатокладної економіки, раціонального використання та охорони земель. Головною підставою для проведення земельної реформи в Україні стало визнання фундаментальної ролі та значення землі для забезпечення життєздатності держави та суспільства, її особливого місця серед природних ресурсів та засобів виробництва, здатність задовольняти різні потреби людини.

Основними положеннями, на яких ґрунтується проведення земельної реформи в Україні є:

- оголошення усіх земель України об'єктом земельної реформи;
- створення відповідного органу для здійснення земельної реформи;
- проведення обліку і реєстрації усіх установ, організацій, та окремих громадян, що мають земельні ділянки чи бажають отримати їх в користування; проведення обліку і аналізу клопотань підприємств, установ, організацій;

- припинення права користування ділянками, що використуються не за цільовим призначенням, з порушенням встановлених вимог, а також нераціонально;
- проведення перерозподілу земель у встановленому законом порядку;
- оформлення права власності або право користування землею громадянами, що мають відповідне право та інші заходи.

Дієве вирішення питань завершення земельної реформи в Україні, на нашу думку, залежить від вирішення наступних питань та здійснення заходів:

- нагальна необхідність завершення виготовлення та видачі Державних актів на право власності на земельні ділянки для всіх громадян, які мають сертифікати на земельні паї та відповідно до цього право власності на земельні ділянки (7,0 млн. громадян);
- видача Державних актів на присадибні ділянки та земельні ділянки для ведення особистого селянського господарства, які належать 6 мільйонам селянських сімей;
- реєстрація прав на землю та нерухомість (будівлі) повинна здійснюватися в Державному реєстрі прав на нерухоме майно та бути консолідована в одній державній установі, яка не буде мати конфліктуючих (несумісних) функцій;
- у статутах місцевих органів реєстрації земельних ділянок необхідно зазначити, що діяльність з реєстрації прав на землю та будівлі не має на меті отримання прибутку;
- внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень»
- первинна реєстрація прав на землю та будівлі, отримані селянами у власність в процесі приватизації земель, повинна здійснюватися за рахунок державного бюджету, у зв'язку із зубожінням значної кількості селян, які не в змозі сплатити за проведення державної реєстрації тощо.

Зазначені проблеми свідчать про необхідність більш ретельного наукового дослідження процесу приватизації земель та завершення земельної реформи в Україні, визначення та розробки науково обґрунтованих підходів до здійснення земельно-правових перетворень.

Література

1. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року // Відомості Верховної Ради — 2002 — №3–4 — Ст. 27.

2. Актуальні питання розвитку земельної реформи в Україні / За ред. Ю. Д. Білика — К.: Урожай, 2004.— 93 с.
3. Даниленко А., Манько І. Вдосконалення земельного законодавства та реформування земельних відносин в умовах ринкової економіки // Регіональна економіка.— №3 — 2004.— С. 147–153.
4. Земельна реформа — питання і відповіді — Київ, 2001 — Вид. 3-є.— 64 с.
5. Земельні відносини в Україні. Законодавчі акти і нормативні документи — К.: Урожай, 1998.— 239 с.

ПІДСЕКЦІЯ 7.2. АДМІНІСТРАТИВНЕ ТА ФІНАНСОВЕ ПРАВО

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ТА СЕРТИФІКАЦІЇ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

М. Г. Гришин

Факультет правознавства та міжнародних відносин,

VI курс, група ПЗ-01, спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: Е. Ф. Дежський, канд. юрид. наук, професор

Актуальність теми. Перехід України до ринкової економіки зумовив відповідні зміни відношення до вимог стандартів. Зараз органи стандартизації України, визнаючи загальні принципи та мету стандартизації, враховують необхідність наближення (гармонізації) організації та вимог НД і стандартів до міжнародних з урахуванням реалій ринкової економіки. Зокрема, здійснюючи заходи з приєднання України до ГАТТ/ВТО прийнята нова категорія нормативних документів — технічний регламент та встановлено вимогу інформування щодо прийнятих нормативних документів. Значно змінено правила з державного контролю та нагляду за виконанням обов'язкових вимог стандартів і правил сертифікації продукції. Багато стандартів, особливо з термінології, гармонізовано з відповідними стандартами та рекомендаціями міжнародних організацій зі стандартизації.

Сьогодні в Україні чинними є понад п'ять тисяч Державних стандартів України (ДСТУ), з яких понад 500 регламентують терміни й визначення. Понад 60 ДСТУ та понад 20 керівних нормативних документів (КНД) регламентують положення з метрології, понад

120 ДСТУ — вимоги безпеки (промислової, побутової, сільськогосподарської тощо), 20 ДСТУ відносяться до твердих викидів, понад 20 ДСТУ регламентують показники якості води, джерел, водозаборів тощо [1, 149].

Значну увагу відведено гармонізації ДСТУ зі стандартами, міжнародних організацій. З чинних в Україні стандартів понад 620 ДСТУ гармонізовані, з них: 245 зі стандартами ISO; 140 з стандартами IEC, понад 25 зі стандартами ISO/IEC, сім стандартів зі стандартами ЄС (EN).

Окрім Державних стандартів України на сьогодні прийняті в статусі національних (державних) багато стандартів міжнародних організацій, міждержавних стандартів Співдружності незалежних держав. Керівних нормативних документів (КНД), Рекомендацій (Р), Галузевих стандартів (ГС), Технічних умов (ТУ) тощо.

Все це сприяє розвитку стандартизації на Україні, зближенню та гармонізації основних положень стандартизації в світі, прискорює вступ України в Світову організацію торгівлі (WTO) та інтеграцію в світову систему економіки.

Особливе значення має стандартизація та сертифікація товарів та послуг для успішної діяльності народного господарства. Для дотримання норм сертифікації та стандартизації велику роль відіграє адміністративна відповідальність посадових осіб суб'єктів господарювання. Саме в такому аспекті і розглядається в даній дипломній роботі стандартизація та сертифікація.

Об'єктом дослідження даної роботи є суспільні відносини, що регулюють адміністративну відповідальність за порушення у сфері стандартизації та сертифікації.

Предметом дослідження є стан правового регулювання щодо установа і застосування вимог за дотриманням норм стандартизації та сертифікації в сфері господарювання.

Мета дослідження полягає в виявленні, вивченні та аналізі діючого адміністративного законодавства спрямованого на дотримання норм стандартизації та сертифікації у сфері господарювання. Обґрунтування правових засад для удосконалення заходів адміністративної відповідальності у сфері стандартизації та сертифікації.

Об'єкт та мета дослідження зумовили наступні *завдання дослідження*:

- проаналізувати історичний момент розвитку стандартизації та сертифікації;
- охарактеризувати державні стандарти як норми права;

- дослідити правове регулювання стандартизації та сертифікації;
- охарактеризувати цивільно-правову, господарсько-правову, та кримінальну відповідальність за порушення норм стандартизації та сертифікації;
- проаналізувати діюче законодавство про адміністративну відповідальність за порушення норм стандартизації та сертифікації;
- розглянути співвідношення адміністративної відповідальності та адміністративно-господарських санкцій у сфері стандартизації та сертифікації;
- проаналізувати перспективи та напрями вдосконалення адміністративної відповідальності в сфері стандартизації та сертифікації.

Методологічну базу роботи складають загальновизнані методи пізнання і розкриття змісту соціально-правових явищ у сфері адміністративної відповідальності за порушення правових норм стандартизації та сертифікації

В основу дослідження покладено метод системного аналізу і синтезу, що дозволило визначити адміністративну відповідальність за порушення в сфері стандартизації та сертифікації як складову частину загальної системи правової відповідальності за порушення у цій сфері, виявити їх співвідношення, взаємодію та взаємозалежність.

Для розв'язання поставлених завдань використані також методи:

Історичний — при розгляді розвитку правової відповідальності в сфері стандартизації та сертифікації

Порівняльно-правовий — використовувався при з'ясуванні співвідношень понять правової відповідальності за порушення у сфері стандартизації та сертифікації.

Використовувалися також метод порівняльного аналізу, методи статистичної обробки матеріалу, логічно-історичний, догматичний, пізнавальний, системно-структурний методи. Широке застосування в роботі знайшли і прийоми формальної логіки: аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, абстрагування. Зазначені методи застосовувались автором як окремо так і в поєднанні один з одним, з метою всебічного дослідження теми роботи.

Науковість магістерської роботи складається у визначенні місця і ролі адміністративної відповідальності суб'єктів господарювання за дотримання норм стандартизації та сертифікації у сфері господарювання, а також в спробі класифікації порушень і адекватної відповідальності в цій сфері.

Практичне значення отриманих результатів. Результати даного дослідження можуть бути використані для подальшого опрацювання проблем господарського права, формування правосвідомості громадян, а також для потреб практики — адаптації законодавства України до міжнародних стандартів, зокрема законодавства Європейського Союзу.

Отримані результати дипломного дослідження будуть сприяти поглибленню теоретичних уявлень про стандартизацію та сертифікацію у сфері господарювання, про адміністративну відповідальність за порушення в цій сфері і можуть бути використані в подальшому освоєнні даної наукової проблематики, в подальшому вдосконаленню законодавства, а також у навчальному процесі в юридичних закладах 2–4 рівнів акредитації.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ВІДНОСИН В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

В. А. Дерезь

*Старший викладач Університету «Україна», молодший співробітник
Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України*

Реформування системи органів виконавчої влади буде результативним за умови вдосконалення правового регулювання управлінських відносин в цій системі, адже зазначені відносини забезпечують дієвість всієї системи органів виконавчої влади.

Ця проблематика в науково-правовій літературі є малодослідженою. Хоча в юридичній науці радянського періоду питанням управлінських відносин у системі органів державного управління приділялась певна увага, зокрема, в працях Ю. М. Козлова, Б. П. Курашвілі, Б. М. Лазарева, О. Є. Луньова тощо, але в українській літературі спеціальні роботи з даної проблематики відсутні. Вітчизняні науковці В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, Є. Б. Кубко, Н. Р. Нижник, В. Ф. Опришко, В. М. Селіванов, В. В. Цветков розглядали лише окремі аспекти цієї проблематики.

В широкому розумінні зміст управлінських відносин в системі органів виконавчої влади складають зв'язки та взаємодії між органами для досягнення відповідних цілей. У вузькому розумінні зміст відносин складають повноваження органів та дії щодо реалізації цих повноважень.

Управлінські відносини поділяються на субординаційні, координаційні та реординаційні. Критерієм такої класифікації, на нашу думку, є спосіб досягнення кінцевого результату функціонування органів. При субординаційних та реординаційних управлінських відносинах кінцевий результат досягається діяльністю однієї із сторін в результаті управлінського впливу однієї сторони щодо іншої, а при координаційних — сумісною діяльністю сторін в результаті управлінського впливу однієї сторони щодо іншої. Управлінські відносини можуть виникати як по вертикалі, так і по горизонталі.

Що стосується реординаційних відносин, то вони не обов'язково є реакцією на той чи інший управлінський вплив, а можуть виникати незалежно від нього і мають не просто інформаційний, а управлінський характер. Ці відносини набувають все більшого значення в діяльності органів виконавчої влади, а тому потребують окремої уваги в законодавстві.

Діяльність органів щодо реалізації повноважень має здійснюватися в межах підпорядкування, підзвітності, підконтрольності, тобто в межах форм взаємозв'язків в управлінських відносинах. Нажаль, в законодавстві відсутнє визначення підпорядкування. Це може призводити до надмірного управлінського впливу з боку керуючого суб'єкта або ж, навпаки, до слабкого управлінського впливу в ситуації, що вимагає його посилення.

В зв'язку з цим пропонуємо в законодавстві визначити підпорядкування як залежність керованого органу від керуючого, що може виражатися у двох формах: 1) вирішенні керуючим органом щодо керованого органу установчих питань, визначення правового статусу, кадрових питань, здійсненні щодо нього контролюючих функцій, отриманні від нього звітності, або ж 2) залежності керованого органу від керуючого органу щодо здійснення окремих повноважень.

Таке визначення враховує особливості не лише організаційного підпорядкування між органами виконавчої влади, а й інші види підпорядкування.

Підпорядкування завжди включає в себе обов'язковість актів вищестоящого органу для нижчестоящого. Обов'язковість актів необхідна і для реалізації права одного органу спрямовувати діяльність інших. Але обов'язковість актів можлива і за відсутності організаційного підпорядкування. Наприклад, центральні органи виконавчої влади видають акти, які є обов'язковими для інших органів виконавчої влади, що можуть організаційно і не підпорядковуватися першим.

Відсутність організаційного підпорядкування між органами не виключає існування між ними інших видів підпорядкування. Зокрема, при здійсненні по горизонталі одним органом виконавчої влади координації діяльності іншого, останній є йому функціонально підпорядкованим. А отже, координуючий орган має право проконтролювати виконання свого акту.

Нормативно-правові акти не відображають чіткого підходу щодо питання опосередкованого підпорядкування органів виконавчої влади (зокрема, територіальних органів районного рівня центральним органам). Вважаємо, що необхідно чітко закріпити вертикаль органів виконавчої влади. Тому пропонуємо акцентувати на цьому увагу, включивши до проекту закону про Кабінет Міністрів України та до проекту закону про міністерства та інші центральні органи виконавчої влади норму відповідного змісту.

Підсумовуючи, ще раз відзначимо, що підвищення ефективності функціонування системи органів виконавчої влади залежить від вдосконалення правового регулювання управлінських відносин в цій системі. В кінцевому результаті це призведе до покращення зв'язків та взаємодій не лише в самій системі органів виконавчої влади, а й між органами виконавчої влади та іншими суб'єктами.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ

О. Ю. Ємець

Факультет правознавства та міжнародних відносин,

V курс, група ПЗ-11, спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: Е. Ф. Демський, канд. юрид. наук, професор

Конституція України проголосила, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів.

Особливістю даної роботи є дослідження питань щодо класифікації злочинів у сфері обслуговування споживачів. Як свідчить практика реалізації заходів щодо захисту прав споживачів, у 85–90 відсотків суб'єктів господарювання у сфері торгівлі, громадського харчування і послуг порушуються законодавчо визначені права громадян як споживачів. Це зумовило визнання пріоритетності

реалізації державної політики у цій сфері, яка, у свою чергу, потребує належного наукового обґрунтування та забезпечення.

Проблемам юридичної відповідальності за посягання на суспільні відносини із забезпечення прав та законних інтересів споживачів, як обман покупців та замовників у науці завжди приділялась велика увага: вони були об'єктом розгляду в дисертаційних дослідженнях, монографіях, відповідних розділах підручників та навчальних посібників, наукових статтях тощо. Незважаючи на великий обсяг спеціальної літератури з проблем відповідальності за обман покупців та замовників, єдності поглядів на сутність цього складу злочину не було. Наявні також суперечності у правозастосовній практиці, суттєві помилки при вирішенні окремих питань кваліфікації, що пояснюється як недосконалістю відповідної кримінально-правової норми, так і відсутністю сучасних комплексних наукових досліджень цієї проблематики, а також недостатнім досвідом правоохоронних органів та контролюючих органів у справі захисту прав та законних інтересів споживачів.

Викладене свідчить про необхідність комплексної наукової розробки питань юридичної відповідальності за обман покупців та замовників як злочин, що належить до групи посягань на суспільні відносини із забезпечення прав та законних інтересів споживачів. Це й обумовило вибір теми мого дослідження в дипломній роботі, яка є актуальною і має науково-практичне значення.

Об'єктом дослідження є сукупність теоретичних і методичних проблем, пов'язаних з особливістю кваліфікації злочинів у сфері обслуговування споживачів, а також обман покупців та замовників як характерний злочин, що посягає на суспільні відносини з забезпечення прав і законних інтересів споживачів.

Предметом дослідження виступає адміністративно-правова та кримінально-правова норми про обман покупців та замовників, а також інші норми права, що встановлюють відповідальність за посягання на суспільні відносини з забезпеченні прав та законних інтересів споживачів; практика їх застосування; розвиток законодавства про відповідальність за ці злочини; норми інших галузей права, які входять до системи правового регулювання споживчих відносин; наукові погляди та розробки щодо досліджуваної проблеми.

Методи дослідження обрані з урахуванням поставленої мети й завдань, об'єкта і предмета дослідження. Застосування системно-структурного методу дало можливість здійснити комплексний аналіз споживчих відносин та з'ясувати роль норм адміністративного

та кримінального права в їх регулюванні. Догматичний метод дозволив дослідити норми чинного КК України, які передбачають відповідальність за обман покупців та замовників, а також інші злочини, що посягають на суспільні відносини із забезпечення прав та законних інтересів споживачів, з точки зору їх юридичної конструкції. Використання історико-порівняльного методу дало можливість прослідкувати розвиток кримінально-правової охорони споживчих відносин в незалежній Україні, виявити загальні тенденції генези проблеми. За допомогою статистичного методу, на підставі аналізу даних МВС України про діяльність із виявлення злочинів розгляданої групи виявлено тенденції, позитивні та негативні моменти в роботі підрозділів МВС по боротьбі з ними.

Зрозуміло, що нормальне ведення господарської діяльності у торговельній сфері, сфері громадського харчування і надання послуг, захист прав законних інтересів споживачів забезпечується не лише кримінально-правовими засобами. Так, державні органи у справах захисту прав споживачів мають право приймати рішення про тимчасове припинення діяльності підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, громадян-підприємців та іноземних юридичних осіб, які здійснюють підприємницьку діяльність на території України у сфері торгівлі, громадського харчування і послуг.

ПОНЯТТЯ КРЕДИТУ ЯК ЕКОНОМІКО-ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ

М. В. Коніжай

факультет правознавство та міжнародні відносини,

V курс, група ЗПЗ-14,

спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: В. І. Леbedенко, завідувач кафедри господарського права, канд. юрид. наук, доцент

Реалізація державних програм економічного розвитку, крім їх бюджетного фінансування та фінансування за рахунок коштів вітчизняних інвесторів потребує гнучкої політики залучення до цього процесу іноземних інвесторів. При цьому, значна частка коштів, отриманих таким чином, повинна передаватись для цільового використання суб'єктам господарювання через фінансово-кредитні установи. Враховуючи вище викладене, можна зробити висновок, що сьогодні кредит став одним з основних інструментів впливу на функціонування та розвиток народногосподарського комплексу,

в тому числі й товарного виробництва. Тому, виникає нагальна потреба уніфікувати підходи та нормативно-правове регулювання кредитування суб'єктів господарської діяльності незалежно від форм власності, на яких вони засновані, організаційно-правових форм підприємства, відомчого підпорядкування, галузевого спрямування господарської діяльності тощо. Крім того, на законодавчому рівні необхідно закріпити перехід від пооб'єктного до прямого кредитування суб'єктів господарювання, тобто коли при кредитуванні основним критерієм стає не вибір об'єкта кредитування (потреби, на які видається кредит), а оцінка добропорядності та ділової репутації суб'єкта господарювання.

Термін «кредит» походить від латинського слова «credo», що в перекладі означає «вірю» [с. 143; 9], а його логіко-семантичне тлумачення означає «надання в борг матеріальних цінностей, грошей, тобто їх, позика» [с. 462; 8]. Таке визначення кредиту розкриває лише дієву сторону цього терміну, як сукупності певних дій, і не більше того. Однак, воно не розкриває сутності та правової природи кредиту і є недостатнім для визначення характерних ознак, притаманних цьому явищу, з'ясування їх суті та надання їм характеристики. Крім того, сьогоденне законодавство «...у працях [1–5]», дефініції та тлумачення цього терміну окремими науковцями та фахівцями, що зустрічаються в науковій літературі економічного та правового спрямування, неоднакові за своїм змістом та неоднозначні за своїм характером. Тому їх узагальнення та приведення до єдиного знаменника, тотожного розуміння є необхідною умовою для однозначного тлумачення.

Крім того, різні за суттю, але близькі за значенням тлумачення поняття кредит надають і вчені. Так, наприклад, В. Д. Лагутін вважає, що кредитом є «форма прояву кредитних відносин, рух позичкового капіталу» [с. 14; 10]. О. О. Качан під кредитом розуміє «надання позички в грошовій або товарній формі на умовах повернення із виплатою відсотків» [с. 240; 8]. С. С. Чернявський називає кредитом «довіру, віру в обов'язок, отримання або видачу грошей чи інших цінностей в борг» [с. 21; 13] тощо.

Відповідні словники з підприємницької та господарської діяльності кредитом визнають «ссуду в денежной или натуральной форме на условиях возвратности, предоставляемую одним юридическим (или физическим) лицом — кредитором другому лицу — заемщику», який звично пов'язаний з виплатою відсотків за користування «...у працях [9; 6; 14]...», або визначають його, як дії щодо надання

в борг матеріальних цінностей, грошей; позики бюджетних сум у кошторисі, у межах яких дозволені витрати [с. 367; 11].

Розглядаючи формування поняття кредиту в історичному контексті можна зазначити, що існує дві основні теоретичні концепції цього, а саме:

1) *натуралістична*. Засновниками цієї концепції є англійські економісти А. Сміт (1723–1790), Д. Рікардо (1772–1823), які вважали, що об'єктом кредиту були натуральні, тобто не грошові, матеріальні блага, і кредит при цьому становив спосіб перерозподілу усіх цінностей у натуральний вигляд, а не в їх грошовий еквівалент;

2) *капіталотворча*. Засновник Дж. Ло (1671–1729), який отожднював кредит із грошима та багатством. Прибічники цієї теорії Дж. Кейнс і Р. Хоутрі (Англія), А. Ган (Германія) та І. Шумпетер (Австрія) на початку ХХ століття довели, що натуралістичне визначення кредиту містить у собі суперечливі трактування, а П. Самуельсон, Л. Лернер, С. Харіс та деякі інші вчені, у середині ХХ століття, остаточно довели тотожність кредиту з грошовими коштами [12].

Разом з тим, як бачимо, чинне законодавство та наукові джерела не надають узагальненого поняття кредиту, а лише розкривають його сутність та зміст, виходячи з певних його видів або/та призначення. Враховуючи зазначене вище, узагальнене поняття кредиту, як економіко-правової категорії, можна сформулювати наступним чином.

Кредит — це надання на договірних засадах кредитором (юридичною або фізичною особою) позичальнику (юридичній або фізичній особі) у тимчасове користування частки фінансових ресурсів або інших цінностей, що належать кредитору або перебувають у його оперативному управлінні, у їх натуральному виразі, для задоволення соціально-економічних, фінансових або інших потреб позичальника на умовах обов'язкового повернення наданих коштів або/та цінностей з виплатою у визначений строк винагороди за користування ними.

Як висновок можна зазначити, що у цьому значенні кредит є одним із найпоширеніших способів розвитку усіх галузей народного господарства, економічної стабільності держави та підвищення рівня добробуту і рівня життя населення.

Література

1. Цивільний кодекс України: Коментар. Видавництво друге із змінами за станом на 15 січня 2004 р. — Х.: ТОВ «Одісей», 2004. — 856 с., ст. 1057.

2. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України від 28 грудня 1994 року в редакції від 3 червня 1999 р. (зі змінами та доповненнями станом на 01 березня 2006 року) // Урядовий кур'єр.— 1997.— №105–106.

3. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 року (зі змінами та доповненнями станом на 01 березня 2006 року) // Офіційний вісник України.— 2001.— №1–2.— Ст. 1.

4. Положення про порядок надання пільгового довгострокового державного кредиту молодим сім'ям та самотнім молодим громадянам на будівництво (реконструкцію) житла: Постанова Кабінету Міністрів України №1352 від 03 грудня 1997 року. // www.infodisk.com.ua.

5. Правила надання довгострокових кредитів індивідуальним забудовникам житла на селі: Постанова Кабінету Міністрів України №1597 від 05 жовтня 1998 // Офіційний вісник України.— 1998 — №40.— Ст. 1486.

6. Алексеев С. С. Общая теория права: В 2-х т. Т. II.— М.: Юрид. лит., 1982.— 360 с

7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел.— К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. 2002.— 1440 с.

8. Качан О. О. Банківське право: Навч. посіб.— К.: Юрінком Інтер, 2000.— 288 с.

9. Коммерческий словарь.— М.: ЦНИИТЭИтяжмаш, 1991.— 246 с.

10. Лагутін В. Д. Кредитування: теорія та практика: Навч. посіб.— К.: Т-во «Знання» (Вища освіта XXI століття), КОО, 2000.— 215 с.

11. Новий тлумачний словник української мови: У 4 т. / Видавництво «Аконіт».— К., 2000.— Т. 2 (Ж-О).— 913 с.

12. Общая теория денег и кредита / Е. Ф. Жуков, М. М. Зеленкова, Т. И. Копаева и др.— М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998.— 359 с.

13. Чернявський С. С. Злочини у сфері банківського кредитування (проблеми розслідування та попередження): Навч. посібник / За заг. ред. О. М. Джужи.— К.: Хрінком Інтер, 2003.— 246 с.

14. Юридичний довідник підприємця / Кер. авт. кол. Ю. С. Шемшученко.— К.: Перліт продакшн, ЛТД, 1992.— 636 с.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Д. М. Павлов

старший викладач кафедри економічної безпеки

Київського національного університету внутрішніх справ України,

канд. юрид. наук

Євроінтеграційний напрям розвитку України зумовлює необхідність посилення уваги практиків та науковців до проблем фінансового контролю. Нашій державі потрібен тривалий час для становлення повноцінної ринкової системи та адаптації управлінських,

виробничо-комерційних та фінансових структур до світових стандартів. При цьому слід пам'ятати, що самі по собі ринкові відносини не усувають необхідності систематичних ревізій і перевірок фінансово-господарської діяльності підприємств і установ усіх форм власності, усунення заходів щодо усунення недоліків та запобігання їм. Фінансовий контроль об'єктивно притаманний і ринковій економіці. Його використовують усі країни Заходу, щоправда, тією мірою, яку диктують політичні та економічні завдання [1; 60–61].

Розвиток інституту фінансового контролю і його ефективність багато в чому залежать від створення концептуально нової законодавчої бази, що забезпечує проведення його на якісно новому рівні, властивому демократичній державі. Зокрема, важливим кроком у цьому напрямі стали внесені до Конституції України зміни, якими було передбачено повернення Рахунковій палаті України повноважень щодо здійснення контролю від імені Верховної Ради України не лише за використанням коштів Державного бюджету України, а й за їх надходженням. Зважаючи на те, що фінансовий контроль має здійснюватися системно, ми вважаємо, що оптимізація правового регулювання має відбуватися, передусім за рахунок прийняття системоутворюючого нормативно-правового акту — закону «Про фінансовий контроль». Автор підтримує позицію Л. А. Савченко, яка пропонує у зазначеному законі закріпити такі принципи фінансового контролю, як законність, плановість, об'єктивність, незалежність, публічність, компетентність, оперативність, ефективність та результативність (основу взяті принципи, передбачені у Лімській декларації керівних принципів контролю та Декларації про загальні принципи діяльності вищих органів фінансового контролю держав-учасниць СНД). В окремі статті можна вказати і загальні завдання фінансового контролю, визначити основні методи фінансового контролю, зокрема ревізію [2; 73–78]. Крім того, видається доцільним у зазначеному законі відобразити особливості здійснення внутрішнього фінансового контролю відповідно до вимог Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2005 р. №456-р «Про затвердження плану заходів щодо реалізації положень Концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю на 2005–2009 роки», яка передбачає визначення єдиних понять у законодавстві з питань фінансового контролю, чіткого розподілу завдань, функцій та повноважень між органами, що здійснюють державний фінансовий контроль, визначені процедури взаємодії цих органів, визначені форм та методів фінансового

контролю, визначені нових концептуальних засад організації системи державного внутрішнього фінансового контролю, складовими якого є внутрішній контроль і внутрішній аудит.

Література

1. Калюга Є. Система державного фінансового контролю: шляхи реформування // Вісник податкової служби України. — №30. — 2001. — С. 59.
2. Савченко Л. А. Яким бути Закону про фінансовий контроль? // Вісник Запорізького юридичного інституту. — 2002. — №1(18). — С. 73–78.

АДМІНІСТРАТИВИНО-ГОСПОДАРСЬКІ САНКЦІЇ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Л. В. Погребенник

*Факультет правознавства та міжнародних відносин,
У курс, група ПЗ-11, спеціальність «Правознавство»*

Науковий керівник: Е. Ф. Демський, канд. юрид. наук, професор

Актуальність теми дослідження. Створення ринкової економіки та розбудова правової демократичної держави докорінно змінили соціально-економічні відносини в Україні, роль і значення багатьох соціальних і правових інститутів.

Втілення в життя ринкових, соціально-орієнтованих відносин призвело до появи різних форм власності, зростає кількість власників, що супроводжується збільшенням ризиків спричинення шкоди охоронюваним державою суспільних відносин, економічної стабільності і самостійності держави. Адже, ускладнення суспільних відносин, виникнення нових сфер господарювання та управління, значне підвищення активності громадян викликали необхідність у всебічному переосмисленні соціальної ролі юридичної відповідальності, її сутності та ознак як важливого правового інституту. Це, звичайно, ініціювало законодавця прийняти низку законів та інших нормативних актів, які б передбачали відповідальність за протиправні дії у різних сферах економіки і господарювання.

Висока соціальна значимість юридичної відповідальності для життєдіяльності суспільства зумовлює необхідність проведення досліджень щодо його подальшого удосконалення. Тим більше, що розвиток нормативно-правового регулювання юридичної відповідальності не позбавлений ряду проблем, в юридичній літературі залишилися недостатньо висвітленими питання щодо нових видів

відповідальності як економічної, фінансової, господарської тощо. Не досліджена їх правова природа, соціальна роль, сутність та ознаки, місце серед інших видів юридичної відповідальності. Ці питання поза увагою вчених, фахівців як у галузі цивільного і господарського права, так і у теорії права. Лише фахівці у галузі адміністративного права, управління та фінансового права звернули певну увагу, серед яких точаться дискусії протилежних напрямів і думок. З огляду на вищезазначене тема дослідження набуває актуальності, є своєчасною і необхідною щодо переосмислення в цілому правової ідеології юридичної відповідальності і зокрема у сфері господарювання.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є подальша розробка теоретичних положень щодо визначення видів юридичної відповідальності у сфері господарювання і зокрема, адміністративно-господарських санкцій, визначення їх суттєвих ознак і відмінностей у порівнянні з іншими видами юридичної відповідальності.

Для досягнення зазначеної мети у процесі дослідження передбачається вирішення наступних завдань:

- дослідження нормативної бази, яка передбачає встановлення адміністративно-господарських санкцій;
- вивчення наукових джерел, щодо визначення чи дискусії про юридичну відповідальність господарюючих суб'єктів;
- визначити співвідношення адміністративної відповідальності і адміністративно-господарських санкцій;
- обґрунтувати на теоретичному рівні поняття господарської відповідальності;
- довести необхідність визнання в теорії права нового виду відповідальності як господарсько-правова відповідальність.

Об'єктом дослідження є сукупність суспільних відносин у сфері господарської діяльності з приводу застосування до суб'єктів господарювання адміністративно-господарських санкцій.

Предметом дослідження виступають адміністративно-господарські санкції за порушення у сфері господарювання, їх нормативно-правове регулювання та теоретичні положення змісту та соціальної ролі юридичної відповідальності в правовій системі України.

Методи дослідження. В процесі підготовки і написання роботи використовувалися діалектичний метод, який дозволив дослідити проблему становлення і розвитку юридичної відповідальності, порівняльний метод, за допомогою якого визначено співвідношення відповідальності у вигляді адміністративно-господарських санкцій з іншими видами юридичної відповідальності, а також загальнонаукові

методи пізнання — системний структурно-функціональний, формально-логічний, які дають можливість визначити місце адміністративно-господарських санкцій у системі юридичної відповідальності, їх соціальну роль і значення для розвитку господарської діяльності, проаналізувати їх структурні елементи та ознаки, сформулювати власті теоретичні узагальнення.

У процесі дослідження було вивчено і проаналізовано наукову літературу, в якій висвітлюються питання юридичної відповідальності. Зокрема були досліджені праці В. Б. Авер'янова, О. П. Альохіна, А. І. Берлача, І. П. Голосніченко, С. Т. Гончарука, О. В. Дзери, Е. Ф. Демського, С. Е. Демського, Г. Л. Знаменського, В. С. Ковальського, Т. В. Коломієць, В. В. Копейчикова, Д. М. Лук'янца, В. І. Лебеденка, М. М. Михеєнка, В. К. Мамунтова, П. М. Павлика, М. Й. Сидоренка, В. С. Стефонюка, В. С. Щербіни та ін.

Структура роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, вісім підрозділів, висновку та списку використаної літератури.

Ключові слова: юридична відповідальність, адміністративна відповідальність, господарська відповідальність, адміністративно-господарські санкції.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

О. С. Саваріна

здобувач Київського національного університету внутрішніх справ

У науковій літературі відсутній єдиний погляд на визначення терміну адміністрування податків. Такий дослідник, як А. Селіванов, пропонує розглядати його як «...правовідносини, які складаються у сфері здійснення уповноваженими державними органами заходів з погашення податкового боргу і передбачають застосування методів владно-примусового характеру до платників податків» [1; 35]. А. Ластовецький звертає увагу на те, що таке «вузьке» розуміння адміністрування податків зумовлено тим, що воно аналізується лише у контексті Закону України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами». На його погляд, доцільно вести мову про більш широке визначення адміністрування податків, а саме як механізму, що включає систему способів та організаційно-правових заходів

відчуження уповноваженими державними органами податків і зборів (обов'язкових платежів) [2; 37–40].

Підтримуючи в цілому позицію А. Ластовецького, пропонуємо розглядати адміністрування податків як передбачену законодавством систему заходів і прийомів, яка забезпечує мобілізацію коштів до бюджетів і державних цільових фондів (при цьому у такому контексті під податком розуміється будь-який платіж, що входить до складу податкової системи України, незалежно від того чи відповідає він класичним ознакам податку, чи ні). Виходячи з наведеного розуміння адміністрування податків, розглянемо окремі напрямки підвищення дієвості та ефективності його здійснення. Вихідним положенням у ході дослідження сформульованої вище проблеми є аналіз принципів адміністрування податків (принципів адміністративної ефективності податкової системи), до яких відносять визначеність оподаткування, зручність, забезпечення найнижчих по можливості затрат по збиранню податків [5; 48]. Розглядаючи принцип зручності, доцільно в першу чергу згадати про спрощену систему оподаткування, яка істотно зменшує витрати контролюючих органів на адміністрування внаслідок скорочення переліку обов'язкових платежів, що сплачуються суб'єктами малого підприємництва, і зменшення кількості перевірок за окремими напрямками оподаткування. При цьому у платників податків існує можливість збільшення прибутковості бізнесу та оптимізації податкових зобов'язань.

Не зважаючи на те, що єдиний податок було запроваджено Указом Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» і він відсутній в переліку загальнодержавних податків і зборів, наведеному в Законі України від 18 лютого 1997 року «Про систему оподаткування», видається можливим застосування до нього принципів податкового адміністрування, передбачених Законом України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» (далі Закон №2181), який є спеціальним законом з питань оподаткування, що установлює порядок погашення зобов'язань юридичних або фізичних осіб перед бюджетами та державними цільовими фондами з податків і зборів (обов'язкових платежів), нарахування і сплати пені та штрафних санкцій, що застосовуються до платників податків контролюючими органами та визначає процедуру оскарження дій органів стягнення. Відповідно, платники єдиного податку, на думку автора, мають право на застосування до них передбаченого п.п. 4.4.1. Закону

№2181 механізму вирішення конфлікту інтересів: «у разі коли норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або коли норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу, рішення приймається на користь платника податків».

Література

1. Селиванов А. Адміністрування податків: нові проблеми в адміністративному та фінансовому праві України // Право України.— 2002.— №2.— С. 34–38.
2. Ластовецький А. Оподаткування як інструмент організаційно-правового регулювання підприємництва // Право України.— 2004.— №9.— С. 79–81.

НОВІ ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ У ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ

П. Ю. Сазонов

*Горлівська філія, факультет правознавства,
II курс, група ПВ-041, спеціальність «Правознавство»
Науковий керівник: В. П. Епішев, ст. викладач*

Засоби забезпечення законності у державному управлінні вникають дуже актуальною темою у зв'язку з пошуком оптимальної моделі у державному управлінні, перебудови та зміненні системи апарату державного управління.

Традиційно засобами забезпечення законності у державному управлінні прийнято вважати:

1. Контроль — найбільш поширений і дійовий засіб забезпечення законності, укладений у тому, що суб'єкт контролю здійснює облік та перевірку того, як підконтрольний об'єкт здійснює покладенні на нього задачі, та реалізує свої функції

2. Нагляд — вид державної управлінської діяльності, який здійснюється спеціальними органами виконавчої влади по відношенні до організаційно невідкорених підприємств, установ, організацій, посадових лиць та громадян по поводу здійснення ними вимог діючого законодавства з використанням мір адміністративного примусу;

3. Звернення громадян — письмова чи усна пропозиція (зауваження), заява (клопотання) та скарги.

Але не всі автори вважають даний перелік вичерпним. Деякі автори виділяють нові засоби. У частковості В. Б. Авер'янов на ряду з традиційними (контроль, нагляд, звернення громадян) відокремлює також:

1. Моніторинг — пасивна форма контролю, яка полягає у відстеженні ситуації чи процесу у сфері управлінської діяльності, аналізом впливу на суспільні відносини прийнятих управлінських рішень, правових актів.

2. Аудит — застосовується переважно тоді, коли окремий вид контролю стосується фінансово — господарської діяльності суб'єктів господарювання з метою визначення достовірності їх звітності, обліку, його повноти і відповідності чинному законодавству та встановленим нормативам.

Але як представляється з характеристики даних способів — вони не мають під собою нормативної бази і чіткого механізму реалізації, отже являються факультативними (додатковими), а можливо, і похідними від контролю та нагляду.

Стан законності можна оцінювати з точки зору того, як забезпечується захист прав громадян у державному управлінні. Невід'ємною ознакою демократичної держави є наявність судібного контролю за тим, як виконавча влада забезпечує приписання закону. Для забезпечення цього контролю утворюються спеціальні суди, наприклад адміністративна юстиція.

Важливішим кроком на шляху реформування стало прийняття 6 липня 2005 року (вступив у силу 1 вересня 2005) Кодексу адміністративного судочинства України, який згідно зі ст.1 цього кодексу став правовою основою діяльності адміністративних судів. Згідно з цим кодексом адміністративна юстиція України включає: місцеві апеляційні суди; апеляційні адміністративні суди ст. 184; касаційною інстанцією визначено Вищий адміністративний суд України ст. 210 кодексу. Кількість норм, які регулюють порядок рішення справ у адміністративних правовідносинах — незначна, тому прийняття кодексу — якісно нового кодифікаційного акту засновано на нових принципах і нормах.

Предметом кодексу є правила і цивільного і господарського процесів, переважно ті, які відносяться до розв'язування адміністративних справ, положень окремих законів. Велика частина норм формулюється уперше, без посилання на інші нормативні акти.

Труднощі у застосуванні кодексу полягають у тому, що доктрина адміністративного процесу у Україні перебуває на етапі становлення. До того ж норми кодексу мають значну потребу у субсидіарнім застосуванні правил цивільного виробництва, ГПК и ХПК, що безумовно утворює деякі труднощі у його використанні.

Але не зважаючи на деякі мінуси у кодексі, його прийняття стало значним проривом у адміністративному праві. Воно нарешті отримало статус повноцінної отрасли права, де є не тільки матеріальні норми, а і механізм її реалізації — норми процесуального характеру.

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ТА ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ У ТРАНСФОРМАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Л. В. Сенченко

Факультет правознавства та міжнародних відносин,

VI курс, група ПЗ-01, спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: А. І. Берлач, д-р. юрид. наук, професор

Актуальність теми. За роки державної незалежності в Україні сформовано основні інституційні складові сучасного демократичного суспільства. До останніх належить державний фінансовий контроль — система, яка за формальними ознаками перейшла у спадок від адміністративно-командної економіки, однак набула якісно нових характеристик і за нових умов має виконувати відповідні функції.

Від стану державних фінансів, ступеня їх прозорості, ефективності використання державної власності значною мірою залежать довіра до держави з боку власних громадян та зарубіжної спільноти, умови розвитку бізнесу, інвестиційний клімат. Значним фактором впливу на стан державних фінансів є чинна система державного фінансового контролю. Оскільки становлення державного фінансового контролю в Україні відбувалося одночасно із процесом державотворення і переходом до ринкових відносин, то відсутність належної уваги при формуванні системи державного фінансового контролю призвела до виникнення необхідності її вдосконалення. Масштаби тіньового перерозподілу грошових потоків, в тому числі бюджетних, мізерність доходів від державної власності й обсяги вивезення капіталів за межі держави свідчать про те, що чинна система фінансового контролю далека від досконалої, хоча сукупний фіскально-фінансовий

апарат у демократичній Україні за чисельністю в багато разів перевищує аналогічні служби радянських часів.

Масовість фінансових порушень в Україні спричинена не відсутністю інституційної структури державного фінансового контролю, а слабкістю його теоретичної та методичної бази, недоліками в організації контрольного процесу.

Метою дослідження є розробка теоретичних засад формування цілісної системи державного фінансового контролю в Україні.

Реалізація зазначеної мети обумовила вирішення таких *завдань*:

- здійснити онтологічний аналіз поняття «контроль», «фінансовий контроль» та виділити атрибутивні ознаки останнього;
- уточнити співвідношення фінансово-контрольної діяльності з обліком, управлінням, аудитом;
- дослідити різновиди фінансового контролю і побудувати логічну схему їх взаємодії в різних сферах суспільства;
- розглянути організаційно-інституційну структуру органів державного фінансового контролю і віднайти об'єктивні основи для розмежування сфер їх діяльності;
- сформулювати теоретичні передумови узгодження діяльності фінансово-контрольних органів держави в єдиній системі;
- сформулювати підходи до виділення фінансових потоків, які мають бути предметом діяльності різних складових державного фінансового контролю;
- виявити приховані фінансові потоки і запропонувати шляхи їх включення до сфери діяльності державних фінансово-контрольних органів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері організації та здійснення державного фінансового контролю за рахунок належних державі фінансових ресурсів.

Предметом дослідження є нормативно-правове забезпечення та діяльність органів державного фінансового контролю в Україні.

Методологічні і теоретичні основи дослідження. У вирішенні зазначених завдань використовувалися загальнотеоретичні і спеціально-наукові методи пізнання.

Наукова новизна одержаних результатів. Проведено комплексне дослідження системи державного фінансового контролю в Україні, що дозволило одержати теоретичні та практичні результати, які характеризують новизну дослідження та особистий внесок автора, зокрема:

- на основі комплексного аналізу поняття «контроль» виявлено його визначальну рису — можливість приведення фактичного

стану об'єкта контролю до вимог контролюючого суб'єкта та доведено, що контроль, як конструктивна дія, принципово відрізняється від «порівняння», «аналізу», «спостереження», що дало можливість сформулювати перелік атрибутивних ознак фінансового контролю;

- доведено неправомірність використання терміну «незалежний фінансовий контроль» через відсутність атрибутивної ознаки контролю — наявності відносин між об'єктом і суб'єктом, які надають право суб'єкту втручатися в діяльність об'єкта;
- уточнено визначення термінів «контроль» і «аудит» та доведено неправомірність їх вживання як синонімів, оскільки контроль є поняттям більш широким і включає в себе аудит як одну із складових;
- уточнено перелік функцій урядового фінансового контролю та обґрунтовано недоцільність його виділення в окремий орган центральної влади, запропоновано передати управління урядовим фінансовим контролем до повноважень Міністерства фінансів України;
- обґрунтовано єдині вимоги щодо підконтрольності державі в умовах ринку всіх фінансових потоків в межах державної власності, включаючи емісійну та іншу діяльність Національного банку України, оскільки недостатність державного фінансового контролю є головною причиною наявного рівня тінізації грошового обороту;
- узгоджено функціонування фінансово-контрольних органів держави в єдиній системі.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОЇ РИТОРИКИ В УКРАЇНІ НА МАТЕРІАЛІ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ (ЗАСІДАННЯ ЮЩЕНКО ПРОТИ ЦВК)

І. Н. Смолкін

факультет правознавства та міжнародних відносин

II курс, група ПЗ-41, спеціальність «Правознавство», секція 8

*Науковий керівник: В. Р. Мельниченко, кафедра цивільного
та трудового права*

«Суд буде справедливим!»

З інавгураційної промови Президента України
Ющенко В. А. на Майдані Незалежності

1. Суспільне значення засідання Верховного Суду України за позовом кандидата в Президенти України Ющенко В. А. проти ЦВК України про масову фальсифікацію другого туру виборів від 10 грудня 2004 року: очікування громадськості, суспільний резонанс, політичний вплив, міжнародне зацікавлення процесом.

2. Проблемний стан судової риторики в Україні на прикладі вивчення матеріалів судового засідання Верховного Суду України за позовом кандидата в Президенти України Ющенко В. А. проти ЦВК України про масову фальсифікацію другого туру виборів від 10 грудня 2004 року.

2.1. Місце судових дебатів в цивільному процесі.

2.2. Аналіз судових промов представників позивача.

2.3. Аналіз судових промов представників відповідача і третьої сторони.

3. Шляхи вирішення проблем судової риторики, висвітлених у ході судових дебатів процесу Верховного Суду України за позовом кандидата в Президенти України Ющенко В. А. проти ЦВК України про масову фальсифікацію другого туру виборів від 10 грудня 2004 року.

3.1. Порушення теоретичних засад виголошення судових промов: логічних, психологічних, етичних.

3.2. Непідготовленість судових ораторів в плані кваліфікації судової риторики.

3.3. Перенос питання цивільного судочинства в адміністративне.

4. Процес Верховного Суду України за позовом кандидата в Президенти України Ющенко В. А. проти ЦВК України про масову фальсифікацію другого туру виборів від 10 грудня 2004 року в контексті судово-правової реформи в Україні.

ПІДСЕКЦІЯ 7.3. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

УДОСКОНАЛЕННЯ ДОКАЗОВОГО ПРАВА: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ

В. В. Амфілогов

факультет правознавства та міжнародних відносин

кафедра кримінального права та процесу

III курс, група ПЗ-32, спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: А. О. Ляш, канд. юрид. наук, доцент

Доказування — це діяльність суб'єктів кримінального процесу зі збирання, перевірки, оцінки і використання доказів та їх процесуальних джерел. **Предметом доказування** є встановлення обставин, передбачених статтями 64 і 23 Кримінально-процесуального кодексу України (далі — КПК), з метою прийняття обґрунтованого, достовірного висновку та встановлення об'єктивної істини у конкретній кримінальній справі. Доказування займає найважливіше місце в системі кримінально-процесуального судочинства і регулюється нормами КПК, які в своїй сукупності називаються **доказовим правом** [5, 117].

Проведений аналіз показав, що сучасне доказове право потребує вдосконалення, приведення його норм у відповідність з вимогами сучасності.

В першу чергу, до КПК необхідно внести норму, яка б встановила вимогу проведення перевірки доказів, а також визначила перелік слідчих дій за допомогою яких має проводитись перевірка доказів. Це на нашу думку сприяло б забезпеченню достовірності тих фактичних даних, які використовуються як докази [4, 54].

З метою забезпечення єдиного підходу при оцінці допустимості доказів пропонується розробити єдині систематизовані правила їх перевірки.

У нормах КПК відсутнє положення, яке б регулювало такий елемент процесу доказування, як прийняття процесуального рішення. Доцільним є доповнення КПК статтю 67–1: «Прийняття процесуального рішення та його обґрунтування. Процесуальне рішення приймає слідчий, особа, яка провадить дізнання, прокурор та суд після всебічного, повного і об'єктивного розгляду всіх обставин справи та їх оцінки в сукупності.

Процесуальне рішення має бути обґрунтованим, вмотивованим, викладене в мотивувальній частині відповідної постанови, і приймається в порядку встановленому цим Кодексом».

Матеріали одержанні в результаті проведення оперативно-розшукової діяльності (далі — ОРД) можуть отримати значення доказів лише в тому випадку, якщо їх належність до обставин, які досліджуються у кримінальній справі буде встановлена із джерел, які передбачені кримінально-процесуальним законом і у встановленому процесуальному порядку [4; 38]. Тому проблему подання матеріалів ОРД органу дізнання, слідчому, прокурору або в суд можна вирішити шляхом прийняття міжвідомчої інструкції, яка б регулювала порядок проведення цієї процедури (за прикладом Російської Федерації).

Вважається доцільним в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» закріпити визначення поняття «оперативно-розшуковий захід» (далі — ОРЗ), перелік цих заходів, а також окремі норми, які б регулювали порядок проведення кожного із видів ОРЗ.

Одержанні шляхом проведення певних ОРЗ відомості можуть бути введені в кримінальний процес процесуальними засобами, набути статусу доказів і використовуватись у кримінальній справі.

Під речовими доказами слід розуміти предмети матеріального світу, які є незамінними, зв'язок яких з обставинами, які належать до справи, доведений у встановленому процесуальним законом порядку, визнанні джерелом доказів і долученні до справи спеціальною постановою (ухвалою). Це визначення доцільно закріпити у ст. 78 КПК [4, 11], а в ст. 79 КПК передбачити прийняття рішення про визнання предметів речовими доказами. Процесуальний документ іменувати постановою про визнання предмета речовим доказом та долучення його до справи [4, 10].

З метою недопущення необґрунтованої втрати доказів КПК має бути доповнено статтю 83–1: «Забезпечення збереження доказів. Особи, які беруть участь у справі та обґрунтовано вважають, що надання потрібних доказів стане згодом неможливим або ускладненим, мають право просити слідчого або суд вжити заходів щодо забезпечення збереження цих доказів.

Забезпечення збереження доказів може здійснюватися також за заявою заінтересованої особи до відкриття провадження у справі.» В подальшому необхідно розробити норми, які б визначали способи забезпечення збереження доказів, вимоги до заяви про забезпечення збереження доказів та порядок її розгляду.

Отже, з метою удосконалення доказового права має бути проведена значна робота по розробці та прийняттю нового КПК та інших нормативних актів із залученням представників правоохоронних,

судових органів та науковців, з урахуванням позитивного досвіду розвитку кримінально-процесуального законодавства іноземних держав.

Література

1. Кримінальний кодекс України. Кримінально-процесуальний кодекс України.— К.: Юріком Інтер.— 2005.— С. 480.
2. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 року №2135 — XII.
3. Уголовно-процесуальный кодекс Российской Федерации.— М.: ИКФ «ЭКМОС», 2002.— С. 480.
4. Ляш А. А. Вещественные доказательства в досудебных стадиях уголовного процесса: Учебное пособие.— Киев: НИИРИО Киевской высшей школы МВД СССР им. Ф.Э. Дзержинского, 1991.— С. 80.
5. Михеенко М. М., Нор В. Т., Шибіко В. П. Кримінальний процес України: Підручник.— 2-ге вид. перероб. і доп.— К.: Либідь, 1999.— С. 536.

ЧИ МАЄ СУДИМІСТЬ ОБМЕЖЕННЯ В ЧАСІ?

І. В. Білань

Університет «Україна»

І курс, факультет правознавства і міжнародних відносин

Науковий керівник: М. Й. Сидоренко, канд. юрид. наук, доцент

Кримінальне право розділяє призначення покарання та звільнення від покарання: погашення і зняття судимості. Погашення чи зняття судимості не означає бути реабілітованим, а лише переводить особу в стан «раніше судимої».

I. Згідно ч. 1 ст. 88 КК особа визнається такою, що має судимість, з дня набрання законної сили обвинувальним вироком і до погашення або зняття судимості. З цього випливає, що судимість — це специфічний правовий стан особи, що вчинила злочин і якій було призначено покарання.

II. Погашення судимості — це її припинення при настанні умов, передбачених законодавством. Такою умовою є, зокрема, нездійснення засудженою особою протягом визначеного строку нового злочину.

III. Зняття судимості — припинення судимості рішенням суду. На відміну від погашення, тут судимість не припиняється автоматично в передбаченому кримінальним законом порядку. Особа, яка довела зразковою поведінкою і сумлінним ставленням до праці своє виправлення, може бути визнана такою, що не має судимості

навіть до закінчення строків, передбачених у ст. 89 КК. Необхідно зауважити, що зняття судимості завжди є достроковим, бо настає лише до перебігу встановлених законом строків погашення судимості.

IV. Факт наявності в особи непогашеної судимості тягне за собою певні юридичні обмеження, негативні для засудженої особи. Такими можуть бути, наприклад, обмеження вибору місця проживання або виду діяльності. Наприклад, згідно ч. 3 ст. 76 КУ не може бути обраним до ВРУ громадянин, який має судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не була погашена або знята в установленому законом порядку. Особа, що має непогашену судимість не може займати посаду судді, народного депутата тощо.

Впливає судимість і на кримінально-правові наслідки у випадку вчинення особою нового злочину до погашення судимості за попередній. У ч. 2 ст. 88 КК вказано, що судимість має правове значення у разі вчинення нового злочину, а також у інших випадках, передбачених законами України.

V. Короткий огляд законів.

- В ч. 1 ст. 11 Закону України «Про судову експертизу» зазначено, що не можуть залучатися до виконання обов'язків судового експерта особи, визнані у встановленому законом порядку недієздатними, а також особи, які мають судимість.
- В ст. 12 Закону України «Про державну службу» вказано, що не можуть бути обраними або призначеними на посаду в державному органі та його апараті особи, які мають судимість, що є несумісною із зайняттям посади.
- В ч. 1 ст. 3 Закону України «Про нотаріат» написано, що не може бути нотаріусом особа, яка має судимість.
- В ч. 6 ст. 46 Закону України «Про прокуратуру» написано, що не можуть бути прийняті на посаду прокурора або слідчого прокуратури особи, які були засуджені за вчинення злочину, за винятком реабілітованих.
- В ч. 2 ст. 2 Закону України «Про адвокатуру» вказано, що адвокатом не може бути особа, яка має судимість.

VI. Морально-правові наслідки судимості. Наприклад, порівняємо два закони: в ч. 3 ст. 17 Закону України «Про міліцію» зазначено, що не можуть бути прийняті на службу до міліції особи, які раніше засуджувались за вчинення злочину, в ст. 7 Закону України «Про статус суддів» вказано, що не може бути суддею особа, яка має судимість. Отже, якщо судимість погашена або знята

у встановленому законом порядку, то це означає, що особа не має судимості і може стати суддею України. З морально-правової точки зору це виглядає абсурдно. Як може людина, яка була засуджена раніше за злочин вирішувати долі інших людей? На мій погляд, словосполучення «має судимість» варто було б замінити на словосполучення «була раніше судимою», оскільки з біографії судимість, як і інші набуті стани(вища освіта, почесні звання, професія тощо) не виріжеш і не зітреш.

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОКАЗУВАННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Д. М. Букатова

факультет правознавства та міжнародних відносин

кафедра кримінального права та процесу

IV курс, група ПЗ-21, спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: А. О. Ляш, канд. юрид. наук, доцент

У фундаментальній вітчизняній «Юридичній енциклопедії» зміст поняття «доказове право» визначений наступним чином: «сукупність норм..., які регулюють мету, предмет, процес і засоби доказування» [1, 271].

Спеціальні норми про докази можуть міститися як у процесуальному, так і у матеріально-правовому законодавстві. Слід зазначити, що норми названого права не зводяться лише до формальних приписів, які встановлюють і регулюють наведені вище питання. Вони одночасно виступають і гарантією досягнення істини у кожній конкретній справі та гарантією прав, свобод й інтересів учасників процесу. Доказове право є «серцевиною» процесуального права, оформляє найважливіші процесуальні відносини [2, 6].

Незважаючи на значимість, доказове право належить до категорії малодосліджених юридичною наукою явищ. Разом з тим, навіть, поверховий аналіз нормативного матеріалу дає можливість стверджувати наявність у різних юрисдикціях єдиного підходу до регламентації доказування.

Як об'єктивна істина в цілому, так і окремі факти, обставини справи встановлюються в кримінальному процесі шляхом кримінально-процесуального доказування. Процедура кримінально-процесуального доказування є специфічною процесуальною методологією пізнання уповноваженими законом суб'єктами відповідного

об'єкта дослідження. За допомогою безпосереднього пізнання неможна повно встановити жодної з обставин, котрі входять в предмет доказування у справі. Кожну з таких обставин і всю їх сукупність, а, отже, істину у справі можна встановити тільки за допомогою раціонального пізнання, мислення, тому в цілому кримінально-процесуальне доказування є опосередкованим пізнанням.

Кримінально-процесуальне доказування являє собою сукупність практичних дій уповноважених суб'єктів кримінального судочинства. Його елементами є збирання (формування), перевірка й оцінка доказів та їх джерел.

Загальне поняття доказування в кримінальному процесі можна визначити як діяльність уповноважених суб'єктів кримінального процесу по збиранню (формуванню), перевірці та оцінці доказів і їх процесуальних джерел, а також по формуванню на цій основі певної тези і наведення аргументів для її обґрунтування.

Визначення легального поняття процесуальних доказів міститься у ч. 1 ст. 65 КПК України. Ці фактичні дані, у свою чергу, встановлюються за допомогою процесуальних засобів, вичерпно окреслених у ч. 2 ст. 65 КПК України. Виходячи з цього, докази як основний засіб доказування на теоретичному рівні можна трактувати як складну юридичну конструкцію системного характеру, в складі якої є, принаймні, три блоки (підсистеми): 1) пізнавальний; 2) інформаційний; 3) нормативний [3, 36]. Згадані блоки пов'язані між собою законами системного зв'язку, разом працюючи на кінцевий результат діяльності сторін і суду з доказування у кримінальній справі.

Враховуючи актуальність проблеми, що досліджується, можна дійти висновків, що, по-перше, збирання і практичні дії з перевірки доказів не повинні включатись у поняття доказування у кримінальному процесі; вони передують доказуванню, а їх результати слугують основою доказування, важливі для його всебічності, надійності і результативності; по-друге, визначені у ч. 1 ст. 65 КПК України доказами будь-які «фактичні дані» — поняття, не витлумачене законодавцем, а тому потребує визначення чіткого нормативного змісту; по-третє, справжню складну процесуальну сутність доказів можна збагнути лише в результаті ретельного аналізу складу вже згадуваної юридичної конструкції «склад доказу», що відрізняється від загальної дефініції доказу, котра, як вбачається, має інше призначення.

Література

1. Юридична енциклопедія: В 6 т.— Т. 2; Д-Й.— К., 1999.
2. Нор В. Т. Проблеми теорії і практики судових доказів.— Львів, 1978.
3. Костін М. І. Доказування і сучасна модель кримінального судочинства // Економіка, фінанси, право.— 2003.— № 4.

**«ДЕТЕКЦІЯ НЕПРАВДИ» ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ
ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
ТА АСПЕКТИ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ
ПРИ ДОКАЗУВАННІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ**

Д. В. Войцехович

факультет правознавства та міжнародних відносин

кафедра кримінального права та процесу

III курс, група ПЗ-32, спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: А. О. Ляш, канд. юрид. наук, доцент

Проблема виявлення неправди постає перед людьми з давніх-давен і зараз вона не втратила своєї актуальності. Психодіагностика, намагаючись її вирішити, розробляла різноманітні способи та методи виокремлення недостовірних відомостей від іншої інформації, яку надає людина.

Так, саме з цією метою були розроблені особисті анкетні листи. У більшості випадків вони використовуються при прийомі на роботу, де особа повинна відповідати на прямі запитання про те, чи має вона певні схильності до крадіжок чи розкрадань, чи вважає особа себе алкоголе- чи наркозалежною тощо.

Таке тестування широко використовується в США, як правило, при відборі осіб на посади, що безпосередньо пов'язані із роздрібною торгівлею чи роботою у фінансових структурах (касири, інкасатори тощо).

Психофізіологічний стан людини, яка підозрюється у вчиненні злочину, значення змін цього стану для вирішення питання про причетність даної особи до розслідуваного злочину, емоційні реакції людини, яка володіє певною інформацією щодо події злочину, на намагання слідчого отримати від неї цю відомість — давно привертали увагу вчених-процесуалістів та юристів-практиків. Ще в глибокій давнині була виявлена залежність психофізіологічного стану підозрюваного від таких обставин, що реально загрожують йому викриттям.

Саме на основі такої закономірності на початку ХХ століття Л. Кілером і був розроблений поліграф («детектор неправди»).

Осучаснившись поліграф набув форми електронного пристрою, який призначений для реєстрації фізіологічних реакцій людини з метою виявлення їх змін, пов'язаних із нещирістю допитуваного.

Як і в інших випадках вирішення питання про застосування в кримінальному процесі тієї чи іншої технічної новинки, того чи іншого технічного засобу, навіть тоді, коли не доводиться боротися з упередженим до нього ставленням, що базується на недовірі до наукового прогресу, як слушно зазначає Белкін Р. С., проблема використання поліграфа має технічний, тактичний, етичний та процесуальні аспекти.

Не дивлячись на активне та успішне вдосконалення цього методу психодіагностики, обов'язково треба враховувати, що жоден комплекс фізіологічних реакцій не можна з повною достовірністю пов'язувати з свідомою брехнею. Саме тому при ухваленні рішення враховується весь їхній комплекс у сукупності з індивідуальними особливостями допитуваного, а і вирішальне значення завжди має слово поліграфолога (особи, яка проводить психофізіологічне дослідження з метою виявити неправдиву інформацію).

Хоча застосування поліграфа при доказуванні в кримінальному процесі заборонено у багатьох державах світу, так як немає стандартів встановлення щирості допитуваного (і доречі така законодавча практика не оминула і Україну), на сьогодні його використовують в Російській Федерації, де суд не визнає як докази результати обстежень на поліграфі, але співробітники МВС та інших відомств можуть і використовують його у оперативно-розшуковій діяльності, у Польщі, де можливість такого дослідження підкріплена рішенням Верховного Суду, Естонії, Індії, Ізраїлі, Японії, Канада та США. У переважній більшості цих держав такі результати не мають доказового значення в суді, а служать лише орієнтувальним засобом під час розслідування злочинів.

Використовуючи поліграф в кадровій роботі, на підприємствах були розроблені різні вимоги, яким повинен відповідати поліграфолог — виявилась ще одна проблема застосування «детектора неправди» — відсутність єдиних вимог до особи, що проводить таке дослідження. Отже саме подолання вищезазначеної проблеми, а також підготовка кваліфікованих спеціалістів-поліграфологів, поглиблене вивчення психофізіологічних реакцій людини, розробка стандартів використання поліграфа сприятимуть вдосконаленню

комплексу дій по «детекції неправди», підвищенню достовірності отриманих результатів та подальшому впровадженню цього методу дослідження в процес доказування.

Література

1. Коваленко Є. Г. Кримінальний процес України: навч. посіб.— К.: Юрінком Інтер, 2003.— 575 с.
2. Белкин Р. С. Курс криминалистики. В 3 т. Т. 3: криминалистические средства, приемы и рекомендации.— М.: Юристъ, 1997.— 480 с.
3. Словарь справочник по психодиагностике / Л. Бурлачук, С. Морозов.— 2-ое изд., перераб. и доп.— СПб.: Питер, 2003.— 528 с.

ІМУНІТЕТ СВИДКА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

В. М. Геньбач

*факультет правознавства та міжнародних відносин
кафедра кримінального права та процесу*

IV курс, група ПЗ-22, спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: А. О. Ляш, канд. юрид. наук, доцент

Кримінально-процесуальний закон (ч. 2 і 3 ст. 141, ст. 69 КПК) встановлює коло осіб, які не підлягають допиту як свідки, а також осіб, які мають право відмовитися давати показання. Ці особи користуються імунітетом свідка — абсолютним чи відносним (факультативним). В Законі «імунітет свідка» не визначено.

Звільненими від обов'язку давати показання про відомі їм обставини кримінальної справи закон виділяє: а) осіб, яких заборонено допитувати як свідків; б) осіб, які мають право відмовитися давати показання як свідки. До першої групи відносяться ті особи, які в силу свого професійного статусу зобов'язані зберігати в таємниці відомості, одержані в результаті їхньої діяльності, а саме: адвокати; інші фахівці в галузі права, які, згідно з законом, мають право надавати правову допомогу особисто чи за дорученням юридичної особи; нотаріуси; лікарі; психологи; священнослужителі; банківські працівники. Адвокат зобов'язаний зберігати адвокатську таємницю, предметом якої є відомості, одержані ним під час здійснення своїх професійних обов'язків. Аналогічний обов'язок покладається на помічника адвоката та посадових осіб і технічних працівників адвокатських об'єднань (завідувачів, голів, президентів, референтів — секретарів тощо), яким стали відомі зазначені відомості. Органам, які ведуть кримінальний процес, заборонено вимагати від них

відомостей, що становлять адвокатську таємницю, і з цих питань вони не можуть бути допитані як свідки.

Правило про абсолютний імунітет свідка поширюється на священнослужителів стосовно відомостей, одержаних ними під час сповіді віруючих (ст. 3 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23 квітня 1991 року). Сповідь (покаяння) віруючого мають право прийняти лише священники або архієреї, на яких церковними правилами покладається обов'язок зберігати таємницю сповіді і не розголошувати її за будь-яких обставин, в тому числі і на прохання особи, яка сповідалася.

Аналіз ч. 2 і 3 ст. 141 КПК дає підставу зробити висновок, що не можна допитувати як свідків банківських працівників стосовно відомостей про вклади і рахунки своїх клієнтів (банківська таємниця). Розкрити таку інформацію, вони мають право лише з письмового дозволу власника інформації (клієнта) або на виконання відповідного рішення суду.

Звільнення перелічених у п. 1 ч. 1 ст. 69 КПК осіб від обов'язку зберігати в таємниці довірені їм відомості, а так само відомості, що стали їм відомі під час здійснення професійної діяльності, має бути чітко виражене довірительом (клієнтом, пацієнтом) відповідною письмовою або усною заявою і, якщо це можливо, в присутності довіреної особи (фахівця). Усну заяву заносять до протоколу, який підписують довіритель відомостей та посадова особа, що веде кримінальний процес, а в разі присутності — і довірена особа. Фахівець, звільнений довірительом (клієнтом, пацієнтом) від обов'язку зберігати в таємниці одержані відомості, підлягає допиту як свідок на загальних підставах.

Частина 2 ст. 69 КПК містить перелік окремих категорій осіб, яким надається право відмовитися давати показання (факультативний імунітет свідка). Йдеться передусім про конституційне право особи від самовикриття, викриття членів сім'ї чи близьких родичів (ч. 1 ст. 63 Конституції України; п. 1, 2 ч. 2 ст. 69 КПК). Така особа може бути допитана як свідок лише у разі добровільної згоди давати показання.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини також користується факультативним імунітетом свідка щодо відомостей про справи, які закінчені або перебувають у його провадженні. Він звільняється від обов'язку давати пояснення по суті таких справ.

Звільняються від обов'язку давати показання також особи, які мають право дипломатичної недоторканності, а також працівники

дипломатичних представництв — без згоди дипломатичного представництва. Не зобов'язані давати показання як свідки: глава дипломатичного представництва (посол, посланник, повірений у справах); члени дипломатичного персоналу (члени персоналу, які мають дипломатичний ранг); члени адміністративно-технічного персоналу, а також члени сімей всіх перелічених категорій осіб дипломатичного представництва, які проживають разом з ними і не є громадянами України.

ПОНЯТТЯ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ ТА УМОВИ ЇЇ ПРАВОМІРНОСТІ

С. А. Долгий

*факультет правознавства та міжнародних відносин
кафедра кримінального права та процесу*

III курс, група ПЗ-31, спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: М. М. Тітов, канд. юрид. наук, доцент, професор

Актуальність даної теми обумовлена перш за все найважливішими функціями необхідної оборони в умовах становлення в Україні громадянського суспільства і правової демократичної держави. Дослідження проблем даної теми актуальне не тільки в науковому плані, але і з точки зору покращення практичної діяльності правоохоронних органів.

До цілі написання даної наукової роботи належить розгляд поняття необхідної оборони, ознаки необхідної оборони, а так само, що більш важливе, розглянемо умови правомірності застосування необхідної оборони, відповідальність при перевищенні меж необхідної оборони.

До об'єкта написання даної наукової роботи слід віднести відносини, що виникають у сфері забезпечення природних прав людини таких, як право на життя, на свободу пересування та на захист від протиправних посягань на ці та інші права.

Предметом написання даної наукової роботи є розкриття системи правових норм, що надають особі право на захист своїх законних інтересів за допомогою застосування необхідної оборони.

При написанні даної наукової роботи використовувалися нормативна база, підручники і посібники, монографії та наукові публікації в журналах. стосовно теми наукової роботи.

Основними завданнями наукової роботи ми вважаємо:

- встановлення сутності поняття необхідної оборони;
- визначення підстав та умови правомірності необхідної оборони;

- визначення відповідальності при перевищенні меж необхідної оборони.

Для більш повного розгляду теми даної наукової роботи доцільно зробити короткий екскурс у історію. М.Й. Коржанський вважає, що право на необхідну оборону — можливо найдавніше право людини. Про нього мовиться уже в договорах Олега й Ігоря з греками (911, 945 рр.); у «Руській Правді» та майже в усіх пізніших законодавчих актах.

На думку автора інститут необхідної оборони виник разом з виникненням держави та права.

Ч. 3 ст. 27 Конституції України проголошує право кожного захищати як своє життя і здоров'я, так і інших людей від протиправних посягань. Ч. 1 ст. 30 Конституції нашої держави проголошує право гарантованої недоторканості житла кожного. Відповідно до цих конституційних інститутів ч. 5 ст. 36 КК України надає людині право на необхідну оборону застосування зброї для відвернення протиправних посягань.

На думку Г. В. Андрусіва, П. С. Матишевського однією з найважливіших гарантій реалізації громадянами гарантованого Конституцією права на захист від протиправних посягань є інститут необхідної оборони.

У нині чинному КК України (ч. 1 ст. 36) під необхідною обороною визнаються дії, вчинені з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, або іншої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної й достатньої у даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони.

Виходячи з законодавчого визначення необхідної оборони, можна зробити наступні висновки:

- дії, вчинені в стані необхідної оборони, не є злочином, вони є суспільно корисними;
- у результаті вчинення цих дій особі, що посягає, завдається шкода;
- необхідна оборона — суб'єктивне право громадянина, у той же час захист державних, суспільних інтересів — моральний обов'язок;
- право необхідної оборони можна реалізовувати лише в встановлених законом межах.

Більшість науковців умови правомірності необхідної оборони поділяють на дві групи.

1. *Умови, що відносяться до посягання.* Посягання повинно бути: суспільно небезпечним; дійсним; наявним;

2. *Умови, що відносяться до захист.* Захист повинен бути направлений на охорону інтересів держави; вчинений шляхом завдання шкоди самому нападаючому, або його майну або третім особам, здійснений в межах необхідності.

Отже як свідчить попередній аналіз необхідна оборона повинна відповідати таким умовам:

- особа захищає від суспільно небезпечних посягань свої законні права та інтереси або законні права та інтереси інших осіб; суспільні інтереси; інтереси держави;
- шкода, яка заподіюється саме тому, хто посягає, повинна бути, необхідною, тобто здатною в даній обстановці відвернути або припинити посягання на законні права або блага та інтереси.

Перевищенням меж необхідної оборони відповідно до ч. 3 ст. 36 КК визнається умисне заподіяння тому, хто посягає, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці захисту. Перевищення меж необхідної оборони тягне кримінальну відповідальність лише у випадках, спеціально передбачених у статтях 118 і 124 КК.

До числа висновків, які обумовлюють наукову новизну даної роботи необхідно віднести наступні:

- основним моментом регламентації необхідної оборони в кримінальному праві виступає ідея природного права на оборону, охорона державних інтересів повинна здійснюватися через особистий захист;
- головне соціальне значення інституту необхідної оборони полягає не тільки в підвищенні активності громадян в боротьбі із злочинністю, а в створенні дієвих — гарантій втілення права необхідної оборони в життя;
- головним адресатом положень інституту необхідної оборони виступає суб'єкт оборони;
- правовим результатом правомірної оборони повинне виступати не звільнення від кримінальної відповідальності, а її виключення.

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ТА ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ

В. С. Івахнов

*Сумський гуманітарний інститут, юридичний факультет,
III курс, група ПР-3, спеціальність «Правознавство»
Науковий керівник: О. В. Душин, викладач*

1. Корупція як соціальне явище пов'язана з багатьма соціальними процесами, у тому числі криміногенними. Насамперед, це стосується зв'язку корупції з організованою злочинністю.

Якщо ж характеризувати проникнення представників організованих злочинних груп до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, то слід зазначити, що воно переслідує такі цілі:

ухилення керівників та членів організованих злочинних угруповань від кримінальної відповідальності, у тому числі за допомогою депутатської недоторканності;

- нейтралізацію слідчих дій, оперативно-розшукових та інших заходів, що здійснюються правоохоронними органами щодо організованих злочинних угруповань чи окремих їх членів;
- забезпечення «даху» для подальшої злочинної діяльності;
- забезпечення можливостей для нарощування свого капіталу, отримання інших незаконних переваг тощо.

2. Про органічний зв'язок корупції та організованої злочинності свідчить також той факт, що найвпливовіші міжнародні організації, формулюючи рекомендації підвищення ефективності боротьби з організованою злочинністю, особливу увагу приділяють боротьбі з корупцією.

3. Корупцію, як і організовану злочинність, можна розглядати і як самостійні соціальні явища. Корупція — це лише один із засобів, які використовує організована злочинність.

3. Проникнення організованої злочинності до влади сприяє утворенню олігархічних кланів, що, в свою чергу, є потужним імпульсом для тотального корумпування влади. Відстоюючи інтереси кланів, влада невідворотно стає корумпованою, злочинною.

4. Питання про співвідношення корупції і організованої злочинності є важливим не лише з теоретичної точки зору, воно також має прикладний характер. З'ясування аспекту, що розглядаємо, впливає на розуміння сутності як корупції, так і організованої злочинності, а отже і на визначення стратегії і тактики протидії

їм, вироблення й реалізацію практичними працівниками правоохоронних органів заходів для виявлення та документування конкретних проявів корупції та протиправної діяльності членів організованих злочинних угруповань. Узагалі можна зробити висновок, що організована злочинність складається тільки там і тоді, де і коли виникає стійкий і високий попит на заборонені товари і послуги. Тому економічна історія організована злочинність — це пошук керівниками мафій вільних ринкових ніш, закріплення і розширення своїх позицій у конкурентній боротьбі з іншими злочинними організаціями, а також періодичне «перепрофілювання», викликане змінами ринкової кон'юнктури. Особливо цікава здатність корупції до самовідтворення. Організовану злочинність робить прибуткова і безкарна корупція. Отже, основним методом боротьби з організованою злочинністю є боротьба з корупцією. Ефективним методом боротьби з корупцією є перевірка придбання власності чиновниками. Так, у залежності від правової природи і характеру існуючі міри контролю можна розділити на дві основні групи: а) міри фінансового контролю; б) міри оперативно-розшукового, карно-процесуального, адміністративно-правового характеру, застосовувані правоохоронними органами.

Рішення проблеми бачиться в створенні системи надійного і діючого суспільного контролю за чиновницькою сваволею. У цьому змісті можна визначити наступні напрямки.

1. Перебудова системи оподаткування від контролю за доходами до рівнобіжного контролю за доходами і витратами.

2. Зміна системи оподаткування у бік зниження частки в бюджетах різного рівня непрямих податків (акцизи, ПДВ), від яких страждає велика частина громадян, корупції не підданих, і збільшення частки прямих податків.

3. Створення широкої мережі інформаційно-аналітичних центрів.

ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ВИЗНАЧЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Є. О. Лаврентьєв

факультет правознавство та міжнародні відносини,

V курс, група ПЗ-12, спеціальність «Правознавство»

*Науковий керівник: Р. О. Коніжай, доцент кафедри господарського права,
канд. юрид. наук*

Вчинення злочинів у сфері господарської діяльності завжди знаходились в центрі уваги правоохоронних органів у зв'язку з їх підвищеною суспільною небезпекою та значними матеріальними збитками, які вони спричиняють. Разом із тим, законодавець, встановивши кримінальну відповідальність за вчинення певних видів злочинів у сфері господарювання (фіктивне підприємництво, фіктивне банкрутство, шахрайство з фінансовими ресурсами, ухилення від сплати податків тощо), використовує для визначення дій та характеристики об'єктивної сторони (тотожних дій) різні за своїм значенням терміни, не зазначаючи при цьому в чому полягає відмінність між ними. Тому положення, що містяться у статтях нині чинного Кримінального кодексу України [1], та які мають відношення до визначення змісту злочинних дій у сфері господарської діяльності, до цього часу є дискусійними та викликають певні труднощі в процесі їх практичного застосування правоохоронними органами, про що неодноразово зауважували українські науковці. Виходячи із того, що головним завданням будь-якого закону, в тому числі і Кримінального кодексу є чітка, зрозуміла та єдина для всіх, передбачуваних випадків схема використання та застосування понять і термінологічних визначень, слід зазначити, що понятійний апарат, який використовується для визначення злочинних дій у сфері господарювання за своїм логіко-семантичним навантаженням має нетотожне (неоднозначне) тлумачення. Таким чином, одночасне застосування в різних статтях розділу VII Особливої частини Кримінального кодексу таких термінів-синонімів як «заподіяння» (робити комусь щось неприємне, важке, болуче; [с. 718; 2]), «завдання» (робити, чинити кому-небудь щось неприємне; спричиняти, заподіювати) та «спричинення» (служити, бути причиною, викликати, зумовлювати щось; завдавати чого-небудь, заподіювати щось, а в іншому — бути наслідком чого-небудь), для позначення одного й того самого механізму заподіяння

матеріальної шкоди у злочинах у сфері господарської діяльності часто перешкоджає вірному з'ясуванню змісту кримінально-правових норм та створює інші суттєві проблеми. Для оптимального вирішення даної проблеми українському законодавцеві варто було б вибрати один термін, зміст якого найповніше відтворював би поняття, що ним позначається.

Зважаючи на зазначене вище, слід підкреслити, що норми, які встановлюють відповідальність за вчинення господарських злочинів повинні відповідати наступним вимогам:

- а) послідовність використання термінів в особливій частині Кримінального кодексу (для позначення одного й того ж поняття повинні вживатися однакові терміни і, навпаки — для словесного оформлення різних понять слід використовувати відмінні терміни);
- б) послідовне використання термінів у Загальній та Особливій частинах Кримінального кодексу України;
- в) відповідність термінів Особливої частині Кримінального кодексу термінології нормативно-правових актів, що регулюють господарську діяльність.

Тому, на нашу думку, найбільш придатним терміном для позначення механізму заподіяння матеріальної шкоди у сфері господарської діяльності є «заподіяння», що найбільш повно та однозначно описує злочинні діяння в даній сфері, оскільки усі решта термінів-синонімів відображають ту чи іншу сторону, той чи інший рівень обсягу, смислового навантаження цього поняття.

Література

1. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України.— 2001.— № 25–26.— Ст. 131.
2. Новий тлумачний словник української мови.: У трьох томах. 42000 слів / Укладачі: Яременко В. В., Сліпушко О. М.— Том перший.— К.: «АКОНІТ», 2003.— С. 718.

МИТНІ ОРГАНИ — ЯК ОРГАНИ ДІЗНАННЯ

Н. А. Ляш

*факультет правознавства та міжнародних відносин
кафедра кримінального права та процесу*

VII курс, група ЗПЗ-91, спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: М. М. Тітов, канд. юрид. наук, доцент

Згідно п. 4 ст. 101 Кримінального — процесуального кодексу України (далі — КПК) митні органи є органами дізнання в справах про контрабанду. Таким чином мають право відповідно до вимог ст. 94 КПК, вирішувати питання щодо порушення кримінальної справи за ознаками злочину, передбаченого ст. 201 Кримінального кодексу України (далі — КК) і проводити дізнання.

Дізнання — це початкова форма досудового розслідування. Її уповноважені здійснювати лише ті органи і посадові особи, вичерпний перелік яких визначений у ст. 101 КПК, де зазначається також компетенція деяких органів дізнання.

До повноважень органів дізнання, згідно КПК, відносяться:

1. Вжиття необхідних *оперативно-розшукових заходів* з метою виявлення ознак злочину і осіб, що його вчинили. Це положення ст. 103 КПК суперечить, ч. 1 ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» (далі — Закон) де визначено вичерпний перелік органів і посадових осіб, уповноважених здійснювати оперативно-розшукові заходи. У цьому переліку митні органи не зазначені. Відповідно до ч. 2 ст. 5 Закону, її проведення органами і особами, не передбаченими цим законом, забороняється.

2. *Порушення кримінальних справ і провадження по них дізнання.*

Розрізняються два види дізнання. У справах про злочини, що не є тяжкими, орган дізнання порушує кримінальну справу і провадить необхідні слідчі дії у строк не більше десяти днів, з моменту встановлення особи, яка його вчинила, а потім передає її за підслідністю, а у справах про *тяжкий* злочин у той же строк, але з моменту порушення кримінальної справи (ч. 1 і 2 ст. 104 КПК). Орган дізнання проводять необхідні слідчі дії, спрямовані на встановлення особи, яка вчинила злочин та інших обставин, які підлягають доказуванню (ст. 64 і 23 КПК), після чого складає постанову про направлення справи для провадження досудового слідства, яка затверджується прокурором (ч. 1 ст. 109 КПК).

Процесуальний порядок дізнання залежить від тяжкості злочину, які, згідно закону (ст. 12 КК) поділяються на злочини невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі.

За вчинення діяння, передбаченого ч. 1 ст. 201 КК передбачено покарання у виді позбавлення волі строком від трьох до семи років з конфіскацією предметів контрабанди, а за вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 201 КК, — від п'яти до дванадцяти років з конфіскацією предметів контрабанди. Отже, злочин передбачений ч. 1 ст. 201 КК може бути віднесено як до середньої тяжкої так і тяжкого, а злочин передбачений п. 2 ст. 201 КК — до тяжкого чи особливо тяжкого.

Необхідно зазначити, що строк дізнання у справах про контрабанду має бути не більше десяти днів з моменту порушення кримінальної справи стосовно певної особи, а якщо щодо підозрюваного обрано запобіжний захід у порядку, передбаченому ст. 165² КПК — у строк не більше п'яти діб з моменту обрання запобіжного заходу. Тому, після провадження невідкладних та інших слідчих дій у встановленні ст. 108 КПК строки кримінальна справа має бути передана у порядку підслідності слідчому органів Служби безпеки України (ч. 3 ст. 112 КПК).

Закон вимагає від органів, які мають проводити оперативно-розшукову діяльність негласно виявляти та фіксувати сліди *тяжкого* злочину (п. 7 ч. 1 ст. 8 Закону). Контрабанда належить до числа таких злочинів. Це ще один аргумент на користь надання митним органам права здійснювати оперативно-розшукову діяльність в інтересах кримінального судочинства.

Є достатньо прикладів у практиці коли за контрабанду затримана одна особа, а решту співучасників необхідно встановлювати непроцесуальним (оперативно-розшуковим шляхом). Але посадові особи митних органів *не мають права* виконувати оперативно-розшукові дії. Тому, пропонується внести зміни до цього закону доповнивши перелік органів, які мають право проводити оперативно-розшукові заходи — митними органами і таким чином привести у відповідність цей закон з чинним КПК.

ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ТРУПА ДЛЯ ВПІЗНАННЯ

О. Ю. Оліщук

факультет правознавства та міжнародних відносин

V курс, група ПЗ-11, спеціальність «Правознавство», секція 8

*Науковий керівник: В. М. Абрамова, канд. юрид. наук, доцент
кафедра цивільного та трудового права*

З процесуальних дій при встановленні особи важливе місце належить пред'явленню трупа для впізнання. Ефективність провадження впізнання трупа залежить від наявності в арсеналі слідчого таких прийомів та рекомендацій, які б дозволяли провадити його найбільш ефективно, враховуючи цілий ряд чинників, які впливають на об'єктивність сприйняття такого специфічного об'єкта, в тому числі й психологічний стан людини, яка впізнає.

В теорії і практиці криміналістики розрізняють два основних випадки пред'явлення трупа для впізнання. Перший має місце при організації пред'явлення відразу ж після огляду місця події, і слідчий часто не має можливості допитати кого-небудь щодо прикмет невідомої особи, труп якої пред'являтиметься. В таких випадках без попереднього допиту труп пред'являється мешканцям навколишніх будинків, вулиць. Другий — коли на момент впізнання є дані про зникнення певної особи. В таких випадках допитують її близьких чи знайомих, а потім пред'являють їм труп для впізнання.

Пред'явлення трупа для впізнання повинне бути своєчасним. Запізніле пред'явлення негативно впливає на розслідування. На жаль, пред'явлення трупа не завжди допомагає встановити особу загиблого. У таких випадках трупи слід зберігати в морзі. Тих, хто може впізнати труп, встановлюють шляхом витребування відомостей про зниклих безвісти. Такі дані містяться в картах криміналістичного обліку безвісти зниклих.

Враховуючи специфічність об'єкту впізнання можна запропонувати наступні рекомендації.

1. На відміну від інших об'єктів, що пред'являються серед інших подібних, труп пред'являється один.

2. Труп варто пред'являти в одязі, що був на ньому. Не слід пред'являти труп покритим простиралом, крім випадків коли він виявлений оголеним.

3. Не можна надягати на труп який-небудь одяг, або прикривати якісь частини тіла.

4. Окремо від трупа доцільно пред'являти лише предмети, що не відносяться до одягу (наприклад, парасоль, портфель, сумочку і т.п.). Крім того, виправдане пред'явлення одягу без трупа у випадках, коли внаслідок гниття виявилися різко зміненими багато прикмет зовнішності.

5. На фотознімку труп повинний бути розташований у вертикальному положенні.

6. В деяких випадках пред'явленню для впізнання передує так званий «туалет трупа».

7. При пред'явленні трупів особам, у яких пропали безвісті близькі, слід враховувати їхній психологічний стан, роз'яснювати їм значення даної дії, необхідності всебічного огляду ознак та здійснювати контроль правильності впізнання шляхом з'ясування конкретних прикмет на яких заснований висновок стосовно тотожності. Якщо труп впізнаний за ознаками зовнішності, то доцільно з'ясувати, чи не знає особа, що впізнає, інших прикмет, розташованих на ділянках тіла, котрі приховані одягом (татуювання, шрами тощо).

8. У деяких випадках впізнання трупа доцільно проводити в присутності судово-медичного експерта чи іншого лікаря. У пред'явленні трупа для впізнання найбільш доцільна участь саме судового медика, а не іншого лікаря. Зміст участі судового медика в пред'явленні для впізнання можна вбачати в наданні допомоги слідчому в оцінці значення чи збігу розходження ознак, що могли змінитися під впливом певних процесів, що відбуваються в трупі (наприклад, внаслідок розкладання, впливу низької температури, перебування трупа у воді тощо).

Запропоновані рекомендації щодо проведення впізнання трупа будуть сприяти об'єктивності отриманих доказів і уникненню слідчих помилок через неадекватність сприйняття зовнішності трупа особами, що впізнають.

ОРГАНИ ДІЗНАННЯ І ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА: ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ

В. В. Пушкар

факультет правознавства та міжнародних відносин

кафедра кримінального права та процесу

III курс, група ПЗ-33, спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: А. О. Ляш, канд. юрид. наук, доцент

Досудове розслідування є другою стадією кримінального процесу і включає дві форми *дизнання* і *досудове слідство*, які відрізняються суб'єктами і строками провадження, але здійснюється в тій же процесуальній формі.

Органи досудового слідства — це слідчі прокуратури, органів внутрішніх справ, податкової міліції, органів безпеки (ст. 102 Кримінально-процесуального Кодексу України. Далі — КПК), які згідно підслідності кримінальних справ, що визначена ст. 112 КПК, уповноваженні провадити досудове слідство у всіх справах, за винятком справ приватного обвинувачення і провадження за протокольною формою досудової підготовки матеріалів, крім випадків, коли такі злочини вчинені неповнолітнім чи особою, яка через свої фізичні або психічні вади не може сама здійснювати своє право на захист, а також коли це визнає за необхідне прокурор чи суд (ст. 111 КПК).

Зі складу органів досудового слідства згідно ст. 216 Проекту КПК (далі — Проект), виключено слідчих прокуратури, а досудове слідство у справах що були їм підслідні згідно ст. 217 Проекту, покладено відповідно на слідчих органів служби безпеки України, слідчих органів внутрішніх справ України та слідчих органів Військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

Оскільки досудове слідство є невід'ємною ланкою досудового розслідування, та перебуває у взаємозв'язку із дізнанням, необхідно комплексно підходити до наукового дослідження як органів досудового слідства, так і органів дізнання, з метою висвітлення проблематики щодо реформування цих органів.

У зв'язку з тим, що Проект передбачає створення нового слідчого органу Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, виникає необхідність внести відповідні зміни до Закону України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України», передбачивши відповідні повноваження слідчих, оскільки військова служба правопорядку, згідно нині чинного закону, є органом дізнання.

Відповідно до пункту 5 ч. 1 ст. 41 Проекту, передбачено два нових органи дізнання: 1) *органи і підрозділи уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань цивільного захисту* — у справах про порушення пожежних правил та правил техногенної безпеки; 2) *керівники дипломатичних представництв та консульських установ* — у справах про злочини, вчинені на території цих установ, яка має статус екстериторіальності, а також при виконанні доручень компетентних органів про отримання пояснень від громадян України, які тимчасово знаходяться у країні перебування.

Таким чином, зі складу органів дізнання згідно ст. 41 Проекту, виключено *органи державного пожежного нагляду*, а провадження дізнання у справах що були їм підслідні, покладено відповідно на новостворені органи і підрозділи уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань цивільного захисту.

Відповідно до ч. 1 ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначено виключний перелік органів і посадових осіб, уповноважених здійснювати оперативно-розшукові заходи. У цьому переліку не зазначені керівники дипломатичних представництв та консульських установ, органи і підрозділи уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань цивільного захисту, та ряд інших органів дізнання, які визначені ст. 101 КПК, (ст. 41 Проекту). Тому, є необхідність розглянути питання щодо внесення відповідних змін до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», надавши право проведення оперативно-розшукових заходів новоствореним органам дізнання.

Література

1. Кримінально-процесуальний Кодекс України // Відомості Верховної Ради УРСР.— 1961.— №2.
2. Проект Кримінально-процесуального кодексу України від 19. 05. 2003 // .— 2003.— №3456-1.
3. Закон України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» // Відомості Верховної Ради України.— 2002.— №32.— Ст. 225.
4. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» // Відомості Верховної Ради України.— 1992.— №22.— ст. 303.
5. Ляш А. О., Галаган В. І., Моргун В. І. Організація судових та правоохоронних органів: Навч. посіб. для дист. навч.— К.: Ун-т «Україна», 2005.

ПІДСЕКЦІЯ 7.4. ЗАГАЛЬНОПРАВОВІ ДИСЦИПЛІНИ

ВИТОКИ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОЇ ІДЕОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Я. Д. Дем'яненко

факультет правознавства та міжнародних відносин, група ПЗ-53

Керівник: М. І. Мірошниченко, канд. іст. наук, доцент

Синтезом правіри наших предків, книгою-міфом, яка відобразила реальність їхнього буття була «Книга Велеса». Автор «Велесової книги» передав нащадкам відомості про менталітет праукраїнців. Практично-буденна поміркованість язичницьких вірувань, їх своєрідна раціональність, розсудливість, доцільність, поміркованість, урівноваженість думок, почуттів, працьовитість стали засадовими у формуванні національного характеру, світогляду і культури, менталітету українського народу.

Релігійні вірування наших прапращурів засновувалися на поміркованому, не перенасиченому страхом ставленні до богів і попередників. Сили природи обожнювалися, персоніфікувалися в конкретних чуттєвих образах, але не були фатально неблаганними, бо їх можна було задобрити жертвою, ритуальними обрядами, або позбавитись, особливо від злих, численними магічними заклинаннями. Відсутність віри у фатум, напередвизначеність у житті, прямо пов'язані зі спокійним природним середовищем, яке не страхало людину землетрусами, потопами та засухами.

У своїй вірі, політиці, взаєминах з іншими народами наші предки ніколи не були сліпими наслідувачами, вони належали до прогматичного типу людей, здатних на зважені компроміси. Ці риси генетично успадкував від своїх пращурів український народ.

Процес формування державності у східних слов'ян відбувався на власній внутрішній основі і беззаперечно втілював у собі основні риси ментальності і світогляду народу. Еволюція правової свідомості бере свій початок від синкретичних уявлень наших прапредків про добро і зло, які формувалися в часі практичної взаємодії з природою і супроводжувалися перенесенням суто земних суспільних відносин на природні сили з їх наслідками для людини.

Надалі поняття про добро і зло стають більш предметними, набуваючи земного значення особливо схожа зміна простежується

на етапі переходу від міфологічної свідомості до епічного відображення дійсності. В епосі народна фантазія створює героя, що уособлює сили добра і конкретних ворогів, втілення сили зла. Епічне добро пов'язується з масовим усвідомленням загальноновизнаних ідеалів, що забезпечують існування етносу — патріотизм, необхідність захисту батьківщини від ворогів, ідеалізація розуму, сили.

З розвитком державності ці категорії деталізуються і виступають у формі правди, справедливості, істини, закону. Тут закон наповнений ще моральним змістом, а не правовим. Йдеться про «закон» у розумінні «традиція», «звичай» предків. З прийняттям християнства поняття «закон» почало ототожнюватися також і з біблійними заповідями. Особливої ваги в цій площині набуває сприйняття українцями у християнстві того, що не суперечило змісту їхньої ментальності, насамперед етиці і вірі.

Перші правові акти почали формуватися з часів Аскольда, про це є згадка в договорах Олега з греками (907 і 911 рр.), де греки присяглися додержуватися договору «по християнському закону», а русичі, присягалися Перуном, Белесом і покладанням мечів. Право й правові відносини в Київській Русі виходили з моральних норм, були пов'язанні з родообщинними традиціями, звичаями та моральністю, в яких належне й негативне оцінювалось як «правда» чи «не правда». Тому й не випадково перша збірка світських законів дістала назву «Руська Правда». Перелік статей «Правди» свідчить про широкий спектр соціальних відносин, що охоплювали перші збірки правових норм тодішньої держави, яка започатковує формування інституту права.

З появою «Руської Правди» настала епоха формування правосвідомості. Масова свідомість ще не вбачала відмінності між нормами права та нормами моралі, проте це розрізнення вже започаткувалось, хоч самого законодавства як інституту, звичайно ще не було. Це започаткування виражає один термін, що згадується в обох варіантах «Руської Правди», — «покон» /«поклон»/, котрий трактується як устав, звичай. Устав і звичай — поняття загальні і не конкретні щодо міри покарання, тоді як у тексті «Руської Правди» поняття «покон» розглядається як визначена міра покарання, як правова норма як закон.

Особливо тут багато статей, котрі захищають честь, гідність людини (покарання за побиття «батою, любо жердю, любо пястю, или чашею»), що є свідченням визнання автономності індивіда і прав особистості. Правові норми захищали представників усіх верств вільного населення, хоч і диференціювали міру покарання.

ЕВОЛЮЦІЯ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ

П. С. Зачковський

*ММІ РЛ ВНЗ ВМУРоЛ «Україна»,
факультет правознавства та міжнародних відносин
V курс, група П-5, спеціальність «Правознавство»
Науковий керівник: І. Є. Підберезних, старший викладач*

Розвиток сучасного українського парламентаризму починається з 1989 року. Саме в цей рік приймається Закон Української РСР «Про вибори народних депутатів Української РСР» (Відомості Верховної Ради УРСР, 1989, додаток до N 45, ст. 626). Перший парламент Незалежної України був обраний в роки Радянської України.

Згідно з ним Вибори народних депутатів Української РСР проводились по одномандатних виборчих округах на основі загального, рівного іпрямого виборчого права при таємному голосуванні. А саме, це означає, що парламент формувався з депутатів обраних в одномандатних округах, на які було поділено республіку. Це був приклад класичної мажоритарної виборчої системи. На парламент обраний по новому законодавству припали перші випробування державотворенням. Як памятаємо, партія в країні була одна, парламент декоративним і особливих кроків в напрямку незалежності не робив. Та саме цей парламент опинився в таких умовах коли потрібно було приймати доленосні рішення. Та рішень, особливо радикальних, від нього чекати було більш ніж наївно. Та все ж, Радянський Союз доживав остані дні, потрібно було визначатися і Законодавчий орган визначився прийнявши 16 липня декларацію про державний суверенітет. З цього момету можна прослідкувати появу реальної альтернативи моковському центру, але це була ще не незалежна держава. Та й в самому парламенті не було єдності він розділився на дві половини, одна з яких — «Народна рада» настоювала на незалежності, інша — «група 239» не вірила в ідею незалежної держави і протистояла будь яким крокам в бік незалежності. Пізніше буде ГКЧП, акт проголошення незалежності, перший референдум та вибори Президента. І не зважаючи на протистояння двох політичних сил, цей орган став першим стабілізатором напруженої обстановки в країні.

Далі з'являється новий гравець на політичній арені України — Президент і починається протистояння вже двох органів, а не двох політичних сил. Парламент дробиться на безліч політичних партій

котрі змінюються, виникають, об'єднуються та зникають з такою швидкістю, що навіть досвідчені фахівці політологи не можуть зрозуміти хто є хто і скільки їх, а звичайний українець взагалі не розуміє що відбувається. В цей час політичну відповідальність за дії влади несе лише Президент, який і поплатився своїм місцем за трирічну бездіяльність.

Новим витком розвитку парламентаризму стає прийняття ЗУ Про вибори народних депутатів України від 18.11.93, ВВР, 1993, №48, ст. 456. (Закон втратив чинність на підставі Закону №541/97-ВР від 24.09.97, ВВР, 1997, №43, ст. 280)

Та особливих змін ві не вніс, однією принциповою відмінністю цього закону стало те, що він прийнятий в часи незабезпеченої країни.

Прийшов час нових виборів вибирали Парламент та Президента. Нові вибори та нові надії, але вже з перших днів діяльності Парламенту стає зрозуміло, що все ж, недоліка в законодавстві беруть своє і депутати знову починають мігрувати перефарбовуватись і довіра до цього органу серед простого українця просто ніяка. Саме цей факт і зіграв свою роль в прийнятті Конституції України. Під загрозою розпуску Парламент за одну ніч приймає Важливіший нормативний акт держави. Та більше чекати від нього не доводиться.

І в 1997 році приймається новий ЗУ «Про вибори народних депутатів» згідно з яким народні депутати України обираються громадянами України на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування за змішаною (мажоритарно-пропорційною) системою. Усього обирається 450 депутатів. З них 225 обирається в одномандатних виборчих округах на основі відносної більшості, а 225 — за списками кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі на основі пропорційного представництва.

І в 1998 році новий Парламент обирається по новому. Та ситуація особливо не змінюється. Партії, які сформовані в новому парламенті, починають тотальну конфронтацію ініціативам Президента з метою розкрутки власних кандидатів на наступних Президентських виборах. Та особливих результатів ніхто і не чекав, адже основна проблема так і не була вирішена — парламент не ніс політичної відповідальності за свої дії через незрозумілі рухи в ньому самому.

Далі будуть нові парламентські вибори 2002 року, які назвуть «Репетицією», і новий парламент, і новий закон України «Про вибори народних депутатів» та проблеми залишаться ті ж.

Сьогодні ми обираємо Парламент по новій пропорційній виборчій системі. Отже, нові вибори, нова надія. Чим стануть для нас нові вибори зневірою, або виправданням сподівань, та все ж наша активна позиція в суспільному житті країни — необхідний елемент державотворення і легковажне відношення до таких подій як вибори не є позицією повноправного члена суспільства.

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА МОЛОДІ НА ПРАЦЮ

Л. М. Кеу

*Луцький інститут розвитку людини ВМУРОЛ «Україна», напрям «Право»
II курс, група Пр-22, спеціальність «Правознавство»
Науковий керівник: С. С. Пікалюк, ст. викладач*

У зв'язку з поступовим становленням і розвитком ринкових відносин в Україні все більше актуальною стає проблема працевлаштування молоді (категорії осіб з 14 до 28 років).

Проблеми які виникають при працевлаштуванні: молодь не звертає належної уваги на дотримання роботодавцем норм чинного законодавства, нерівноцінне співвідношення попиту і пропозиції на робочу силу, недостатність досвіду, який позбавляю можливості працювати за бажаною спеціальністю.

Молоді люди нездатні, чи не мають бажання дізнатись, якими правами вони наділені і виконання яких умов мають право вимагати від роботодавця.

Згідно чинного законодавства на всіх підприємствах та організаціях місцеві виконавчі органи встановлюють щорічні броні на працевлаштування громадян працездатного віку, які не здатні конкурувати на ринку праці в залежності від причин, які від них не залежать. Що ж стосується обов'язковості прийняття вищезазначених громадян на роботу підприємствами, установами та організаціями, то п. 3 ст. 5 Закону України «Про зайнятість населення» передбачає санкції за невиконання цієї норми у разі відмови у прийнятті на роботу молодих громадян. Така відмова може бути оскаржена в суді.

Перший трудовий день починається з надання Ваших документів і написання заяви про прохання прийняти на роботу. Законодавством передбачений перелік документів, які необхідно надати при прийомі на роботу — це: паспорт, трудова книжка, військовий квиток, довідка про стан здоров'я. Забороняється вимагати від

працівника відомості, що стосуються партійної і національної приналежності, прописки і т. д. (ст. 25¹ КЗпП). Заявою Ви просите прийняти на роботу, в результаті чого видається наказ про прийняття на роботу. Цим сторони беруть на себе визначені обов'язки (трудоий договір). Трудоий договір — це угода між працівником і власником підприємства чи уповноваженим ним органом чи фізичною особою, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, з виконанням внутрішнього трудового розпорядку, а власник підприємства чи уповноважений ним орган чи фізична особа зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, договором і угодою сторін. Забороняється укладення трудового договору з громадянином, якому за медичним висновком запропонована робота протипоказана за станом здоров'я.

Існують обмеження щодо застосування праці осіб, молодших 18 років, на важких роботах і на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, на підземних роботах, також залучення таких осіб до нічних, надурочних робіт, робіт у вихідні дні. Згідно ст. 51 КЗпП тривалість робочого часу для неповнолітніх працівників становить: 16–18 років — 36 годин на тиждень; 15–16 років, учнів 14–15 років, працюючих в період канікул — 24 години на тиждень.

Заробітна плата (ст. 194 КЗпП) працівникам, молодших 18 років, при скороченій тривалості щоденної роботи повинна виплачуватись в такому ж розмірі, як і повнолітнім працівникам відповідних категорій при повній тривалості щоденної роботи, яким вона виплачується за звичайною тарифною ставкою.

Оплата праці учнів загальноосвітніх шкіл, середніх навчальних закладів, які працюють у вільний від навчання час, провадиться пропорційно відпрацьованому часу або залежно від виробітку.

Що ж стосується молоді віком з 18 років, то відпустка надається на загальних підставах — 24 календарні дні, а неповнолітнім особам відпустки надаються в зручний для них час і складають 31 день. За перший рік роботи відпустка надається за Вашою заявою до настання шестимісячного строку Вашої безперервної роботи на цьому підприємстві.

Література

1. Закон України «Про зайнятість населення» від 01.03.1991.— ВВРУ.— 1991.— №14.— Ст. 170.
2. Закон України «Про відпустки» від 15.11.1997.— ВВРУ.— №2.— Ст. 4.
3. Кодекс законів про працю.— К.: Атіка, 2001.— С. 87.

ПРАВО НА СВОБОДУ СОВІСТІ, РЕЛІГІЇ ТА ВІРОСПОВІДАННЯ

В. Б. Несін

факультет правознавства та міжнародних відносин

V курс, група ПЗ-11, спеціальність «Правознавство», секція 8

Науковий керівник: П. М. Павлик, канд. юрид. наук, доцент

кафедра цивільного та трудового права

Релігія традиційно посідає важливе місце в духовному житті українського народу. Держава високо оцінює роль релігії в духовному розвитку суспільства, його моральному очищенні, зміцненні норм моралі. Держава виступає за послідовне здійснення положень Конституції України, Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», Декларації прав людини, міжнародних зобов'язань нашої країни з питань захисту свободи віросповідання.

Конституція України в ст. 11, 24, 35, 37 гарантує право на свободу світогляду і віросповідання, а також регламентує діяльності церков і релігійних організацій у державі. Права людини на свободу думки, совісті, віросповідання, на свободу переконань, на інформацію, а також неможливість обмеження інших прав особи з огляду на її релігійні переконання виписані в Загальній декларації прав людини.

Вітчизняне законодавство є достатньо ліберальним у порівнянні з багатьма країнами Європи, проте адміністративна практика органів державної влади та місцевого самоврядування встановлює багато необґрунтованих перешкод у реалізації права осіб на свободу релігії та віросповідання. При цьому деякі положення законодавства навіть не відповідають положенням Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод.

Ідеї рівності й соціальної справедливості обумовлюють нашу ідеологічну терпимість і вимоги світоглядного нейтралітету держави. Усі релігійні конфесії мають рівні права перед законом, а кожний громадянин має право вільного вибору конфесії чи атеїстичних переконань. Держава не повинна втручатися у справи церкви, а навпаки сприяти забезпеченню нормального духовного розвитку релігійно-духовної сфери суспільства, в якому виховується повага до релігійних почуттів людей. Держава має намір активно співробітничати з релігійними організаціями у справі підтримки соціально незахищених категорій громадян, вирішенні їх матеріальних та соціальних проблем.

Допускається обмеження свободи діяльності релігійних організацій лише в тому разі, коли вона вступає в суперечність з чинним законодавством, завдає збитків моральному, психічному і фізичному здоров'ю громадян, підриває державну безпеку і основи конституційного ладу. На наш погляд потрібно відновити історичну справедливість щодо репресованих релігійних об'єднань і конфесій. Держава повинна надати допомогу в реставруванні, утриманні та охороні повернутих церквам об'єктів і споруд, які є пам'ятками вітчизняної історії та культури.

Браховуючи негнучке та недосконале законодавство складаються умови, коли право людини на свободу совісті та віросповідання реалізується на основі вже укладених звичаїв адміністративної практики або свавілля посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування. Так, не зважаючи на відсутність значних змін у законодавстві, процедура реєстрації релігійних організацій постійно змінюється в сторону ускладнення.

Право на свободу віросповідання гарантується статтею 35 Конституції України, що практично дублює положення статті 9 Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод. Зокрема, нею визначено:

«Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культу і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність. Здійснення цього права може бути обмежене законом лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей.

Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа від церкви. Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова.

Ніхто не може бути увільнений від своїх обов'язків перед державою або відмовитися від виконання законів за мотивами релігійних переконань. У разі якщо виконання військового обов'язку суперечить релігійним переконанням громадянина, виконання цього обов'язку має бути замінене альтернативною (невійськовою) службою.»

Держава вважає за необхідне законодавчо заборонити використання релігії в політичних цілях, виступає проти участі церков у виборчих кампаніях, роботі державних органів влади. Однак на наш погляд це не повинно обмежувати прав членів релігійних об'єднань у здійсненні цієї діяльності. Є намір співпрацювати з церквою

для вирішення важливих суспільних проблем, що сприятиме усуненню наявних міжконфесійних суперечностей, а значить це на користь кожного громадянина і суспільства в цілому. Існує впевненість, що представники українських церков будуть союзниками держави в утвердженні соціальної і національної злагоди у суспільстві, згуртуванні всіх здорових і конструктивних сил у боротьбі проти корупції, злочинності, наркоманії та інших негативних суспільних явищ.

ПОЛІТИКО-ПРАВОВА ДОКТРИНА ПОДІЛУ ВЛАД І СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ПОДІЛ ВЛАД» І «РОЗПОДІЛ ВЛАДИ» У ТЕОРІЇ І ПРАКТИЦІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Ю. В. Солошенко

Факультет правознавства та міжнародних відносин, гр. ПЗ-53

Керівник: М. І. Мірошниченко, канд. іст. наук, доцент

1. Вихідною у наших міркуваннях є ідея змішаного урядування. Це теоретична форма розв'язання проблеми урівноваження суспільних та економічних інтересів чи між економічно та політично пануючими верствами, чи між корпораціями і монархом.

Основний зміст — узурпація влади будь-ким негативно впливає, як на суспільство, так і на саму державу.

Змішане урядування — це система врівноважування інтересів у суспільстві, у якому повна громадянська і політична правоздатність залежала від соціального і майнового статусу громадян.

2. Доктринального значення ідея змішаного урядування набула в концепції англійського філософа Дж. Локка.

Концепція Дж. Локка — це теоретично обґрунтована система стримувань і рівноваг на основі компромісу участі в управлінні державою економічно і політично пануючих в країні соціальних верств. Такий компроміс — фундамент політичного миру в суспільстві та необхідна умова реальних гарантій захисту природного права індивідів — права приватної власності.

3. Ш. Л. Монеск'є вперше в історії державно-правової думки розглянув поділ влад у формально-правовому аспекті як ідею конституційного правління. Держава — це суспільство, в якому править закон. Природні права захищені законом кваліфікував як політичні.

Поділ влад був уведений у систему правових стримувань і рівноваг. Де провідні соціально-політичні сили не урівнюються у своїх владних повноваженнях, але урівнюються у своїх політичних домаганнях, реалізувати свій власний економічний і соціальний інтерес.

4. Організаційно правове закріплення ідея поділу влад набула у конституції США (1787 р.) трансформувавшись у конституційний принцип розподілу влади. У нормах конституції принцип розподілу влад набув структурно-функціонального визначення для кожного з вищих органів держави. Була створена юридична (організаційно-правова) форма системи стримувань і протизваг. Реалізація принципу розподілу влади в американській конституції ставила за мету не урівняти вищі органи державної влади між собою, а підпорядкувати їх діяльність закону.

5. У сучасних наукових публікаціях, навчальних виданнях, науково-практичних коментарях до чинної Конституції України поняття «поділ влад» і «розподіл влади» ототожнюються, або вживаються у різних інтерпретаціях. Відсутність чіткої однозначності в застосуванні вказаних понять простежується і в законодавчій практиці. Наприклад, у Декларації про державний суверенітет України, проголошеній 16 липня 1990 р., в розділі «Державна влада», задекларовано, що «державна влада в Республіці здійснюється за принципом її *розподілу* на законодавчу, виконавчу і судову. Але у ст. 6 чинної Конституції закріплена норма, якою законодавець вже поділив владу: «Державна влада в Україні здійснюється на засадах її *поділу* на законодавчу, виконавчу і судову.» Академічний словник української мови тлумачить слово «поділ», як поділяти, втрачати цілісність у значенні розпадатися або поділятися на групи, у групування за інтересами. Слово «розподіл» в українській мові вказує на певну дію у значенні розподіляти обов'язки, ролі (повноваження) — визначати те, що кожний повинен виконувати. Слова «обов'язки» чи «повноваження» вживаються у значенні права, наданому кому-небудь для здійснення чогось. У нашому випадку йдеться про делегування народом-сувереном вищим органам держави права на здійснення владних повноважень. Межі повноважень і функціонування цих органів закріплені чинною Конституцією. Отже поняття «поділ влад» означає поділене правління за інтересами на основі ідеї змішаного урядування з метою забезпечення всезагального інтересу — політичного і громадянського миру у суспільстві. При цьому зауважимо, що мова йде не про поділ політичної чи державної влади, а лише про поглиблене розуміння механізму урядування. В Україні діє принцип суверенітету

державної влади, тобто влада державна є єдиною і неподільною, і здійснюється органами держави від імені народу. Відповідно закріплений чинною Конституцією *поділ* державної влади на законодавчу, виконавчу і судову орієнтує на сприйняття кожного органу як конституційованої частини суверенітету, що природно породжує тенденцію до утвердження принципу «поділяй і володарюй». Така тенденція супроводжується руйнуванням інших органів. Відповідно створюються умови для конфліктів і державних переворотів, в результаті яких відбувається поглинення будь-якої влади владою тих органів, яких обставини та люди зроблять сильнішими.

Коли було прийнято нову Конституцію і скасовано проголошений в декларації принцип розподілу влади, держава відмовилась від реалізації ідеї законності? Чи можливо не було враховано, що в українській мові слова «поділ влад» і «розподіл влади» різні за змістом?

6. Поняття «поділ влад» у гносеологічному значенні — ідея змішаного урядування — це концепція соціального компромісу як необхідної умови політичного і громадянського миру в суспільстві.

Як політико-правова доктрина і теорія поділ влад — це філософія урядування певних соціальних сил у суспільстві, які реалізують свої інтереси, перш за все, через державу і її органи.

Розподіл влади — це механізм стримувань і противаг єдиної і неподільної державної влади, що функціонує на принципі структурно-функціонального її розподілу на законодавчу, виконавчу і судову. Цей механізм діє не з урахуванням інтересів окремих верств, класів, які стоять при владі, а забезпечує збалансоване і повноцінне в рамках правового закону виконання державою своїх функцій по врегулюванню відносин у громадянському суспільстві та захист прав і свобод кожного індивіда.

ОСВІТА І НАУКА ХХІ СТ. — НАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

М. А. Шахід

*факультет правознавства та міжнародних відносин
V курс, група ПЗ-11, спеціальність «Правознавство», секція 8
Науковий керівник: П. М. Павлик, канд. юрид. наук, доцент
кафедра цивільного та трудового права*

Освіта в добу глобалізації і високих технологій — це фактор соціальної стабільності, економічного добробуту країни, її конкурентоспроможності та національної безпеки. Модернізація вищої

освіти в державі є об'єктивною необхідністю. Вища школа в Україні насамперед зорієнтована на задоволення освітніх потреб особистості, відновлення національних освітніх традицій і примноження досвіду, відтворення інтелектуального духовного потенціалу нації, вихід вітчизняної науки, техніки і культури на світовий рівень, становлення державності та демократії в суспільстві, забезпечення ринку праці висококваліфікованими фахівцями. Основною метою подальшого розвитку вищої освіти є переростання кількісних показників у якісні. Серед причин, що поліпшують чи погіршують підготовку спеціаліста вищої кваліфікації, великого значення набуває мотиваційний чинник навчання, який, в свою чергу, залежить від об'єктивних і суб'єктивних чинників розвитку особистості, що формуються задовго до студентських років. На нашу думку доцільно заохотити студента до самостійного опанування знань, вивчення наукової літератури, джерел права, їх аналізу та формування певних поглядів на ту чи іншу проблему. Необхідно переконати його, що оцінка не головне а головне рівень набутих знань оскільки в умовах нашого часу роботодавці дивляться не на диплом чи оцінки в ньому а на рівень теоретичних і практичних знань та вміння їх застосовувати в практичній діяльності. На наш погляд кожен бажаючий може стати студентом, головне б були кошти. Ситуація, коли кожному бажаючому, по суті, гарантується місце у вищому навчальному закладі, призводить до того, що відбір за рівнем підготовки стає дедалі складнішим, а в деяких випадках практично неможливим. Тобто виникає проблема рівня інтелектуального розвитку особи, яка стає студентом, та загального рівня її шкільної підготовки. Можна припустити, що провідними мотивами навчання для значної частини молоді, що одержала студентські квитки, є не досягнення успіху в оволодінні знаннями, бодай з окремих предметів, а прагнення успішно скласти сесію. Структуру вищої освіти держави на наш погляд доцільно розбудовувати відповідно до структури освіти розвинених країн світу, але при цьому не забувати вітчизняні освітні та наукові традиції, наші педагогічні та просвітницькі здобутки. Державні стандарти необхідно розробляти з урахуванням європейського рівня вимог до вищої освіти, що забезпечить входження України до світового освітнього простору. Комерціалізація призводить до певного погіршення якості освіти. Велика кількість комерційних Вищих навчальних закладів зменшує конкурс а значить призводить до зменшення рівня вимог до знань абітурієнта. На нашу думку, однією проблемою сьогоденної освіти є те що будь-який Вищих

навчальних закладів за бажанням може почати випускати спеціалістів будь-якого профілю, навіть за спеціальностями не притаманними основній та традиційній спеціалізації цього закладу освіти. Реалізація новітнього, досконалого змісту освіти неможлива без відповідного науково-методичного забезпечення навчального процесу. Сьогодні набула широкого розповсюдження практика масового створення вузівської навчальної літератури, що в свою чергу приводить до нераціонального використання позабюджетних коштів та підготовки не завжди якісної друкованої продукції. Важливим напрямом у розвитку вітчизняної науки і освіти виступає процес розроблення вітчизняної наукової, технічної, правничої та іншої термінології. Реалізацію мовної стратегії доцільно здійснювати шляхом комплексного й послідовного впровадження просвітницьких, нормативно-правових, науково-методичних, роз'яснювальних заходів. Але поряд із рівним розвитком усіх мов освіта повинна враховувати культурно-історичні цінності українців як титульної нації держави, їх традиції й духовність і залучати громадян, які живуть в Україні, до нашої національної ідеї. Доцільно значно посилити увагу і вимогливість до молоді, особливо до її громадянського, національного, духовного та патріотичного виховання. На нашу думку необхідно наголосити, що освіта повинна готувати молоду людину, органічно адаптовану до життя у світі багатоманітних зв'язків — від контактів з найближчим оточенням до глобальних відносин. Тому саме на сьогодні порушуються нагальні питання щодо навчання людини змолоду толерантному, терпимому співжиттю з іншими людьми і суспільними структурами, вмінню врегульовувати різні психологічні, соціальні, політичні, міжнаціональні конфлікти з дотриманням вимог культури тощо. Глобалізація суттєво змінює суть освіти, в тому числі уявлення про її якість. У ХХІ столітті в силу зв'язків глобалізаційного характеру людина перебуває в значно складнішому соціальному, професійному середовищі й у більш суперечливому соціумі. Тому освіта на нашу думку повинна підготувати її до формування таких рис, як толерантність, сприйняття інших культур, релігій, цінностей, уміння спілкуватися з їх носіями. Підвищення якості освіти вимагає залучення до навчального процесу не тільки таких якісних, традиційних компонентів, як підручники, але й нових сучасних засобів і методів пізнання, що пов'язані із сучасними технічними можливостями. Думки ідеї знання, інформація — абсолютні пріоритети ХХІ сторіччя.

ПІДСЕКЦІЯ 7.5. МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ**ДОЛЯ БАНКІВ З ІНОЗЕМНИМ КАПІТАЛОМ.
НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ ОБМЕЖУЄ
ПРИСУТНІСТЬ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ
В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ КРАЇНИ**

Р. Л. Гопанчук

Факультет правознавства та міжнародних відносин,

3 курс, група ПЗ-32, спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: Л. І. Приходько, канд. юрид. наук, доцент

Згідно Закону України «про банки і банківську діяльність» банк з іноземним капіталом — банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному нерезиденту, перевищує 10 відсотків. Останні угоди по купівлі вітчизняних банків засвідчили, що іноземців цікавить об'єм ринку, який переходить під контроль нових власників. Наочний тому доказ — поглинання банку «Аваль» (що займав 9% українського ринку банківських послуг) австрійською групою Raiffeisen, купівлею УкрСиббанку (6%) французьким BNP Paribas та Укрсоцбанку (5%) італійським Banca Intesa. На даний час доля іноземного капіталу в банківській системі України вже досягла 24%. Банки з участю іноземних капіталів обслуговують 25,5% вкладів клієнтів — фізичних осіб і майже 32% — клієнтів — юридичних осіб. При цьому очевидно, що розрив між долею іноземного капіталу в активах банківської системи і ринкової долі, підконтрольної іноземцям, буде тільки збільшуватись. В умовах глобалізації ми не можемо обгородитися забором та сказати: «Не пускати іноземний капітал». Капіталізація нашої банківської системи становить 26 млрд грн, тобто приблизно 5 млрд доларів. Зрозуміло, що цього недостатньо для нашої економіки. В Україні вже працюють 23 банки з участю іноземного капіталу. На 1 січня 2006 р. доля іноземного капіталу в уставних фондах всіх банків становила 19,5%. Коли НБУ зареєструє інвестиції з Укрсоцбанк та банк «Мрія», цей показник становитиме близько 24%. В зв'язку з цим в банківських кругах та в самому НБУ йде активна дискусія з приводу необхідності введення обмежень на присутність іноземного капіталу в банківській системі.

Що це будуть за обмеження? Як це відобразиться на подальшому проникненні іноземців в українську банківську систему? Які

українські банки будуть поглинені в Майбутньому? Що чекає банківську систему у зв'язку з цими змінами в у майбутньому? Саме ці питання розглянуті в даній науковій роботі.

В міжнародній практиці існує більш ніж 10 способів обмеження іноземних інвестицій в банківський сектор. В НБУ в якості одного з варіантів обмеження експансії іноземного капіталу на український банківський ринок розглядають можливість лімітації долі іноземного капіталу в уставних фондах конкретних банків. Тобто обмеження, наприклад, в 50% чи 30% будуть розповсюджуватись не на загальну суму іноземного капіталу в банківській системі, а на уставні фонди кожного з банків. В той же час багато українських банків збираються співпрацювати зі стратегічними інвесторами без продажу їм контрольного пакету акцій. Про готовність прийняти в ряди своїх акціонерів іноземні фінансові групи, запропонували їм 20–25% пакети, заявляли керівники банків «Форум» та «Фінанси та Кредит». Крім цього НБУ розглядається ще один спосіб обмежити прихід іноземного капіталу в Україну. Регулятор може дозволити вкладати банківські інвестиції в нашу країну тільки компаніям, чий міжнародний рейтинг не нижче А чи АА. Якщо буде прийнята саме ця обмежувальна міра, то інвестиції з Росії та інших країн СНД стануть дуже проблематичними. В лютому 2006 р. рейтингове агентство Fitch понизило показник МРІ для Росії з «середнього ризику» до «високого», а для України та Казахстану, навпаки, підвищило — з «низького» до «середнього». Але навіть цей показник не відповідає високим вимогам Нацбанку. Показник BSI, який характеризує якість банківської системи країни, для Росії, Казахстану і України залишається незмінним — на рівні D (низька якість банківської системи). В той же час російські банки (а разом з ними і російські капітали) без проблем зможуть проникнути на наш ринок через якийсь європейський банк чи яку-небудь дочірню структуру. Скоріш за все, капітал банків під контролем іноземних банків буде рости в основному за рахунок поглинання інших банків. Потенційні об'єкти поглинання — ті банки, які вже почали запрошувати капітал на міжнародних фінансових ринках. З такою метою виступили банк «Надра», «Кредитпромбанк», «Індекс БАНК», «Індустріалбінк», банк «Південний», «Укргазбанк», банк «Форум». В сукупності власний капітал цих банків становить на початок 2006 р. 2,252 млрд грн. Якщо уявити, що вони перейдуть під контроль іноземного капіталу до кінця 2006 р., вага банків під контролем іноземного капіталу в загальному Власному капіталі

банківського сектору України досягне 35%. Як і раніше зберігається можливість того, що уряд повернеться до ідеї приватизації Ощадбанку, яким цікавився угорський банк OTP, який агресивно розширює свою структуру в Центральній та Східній Європі. Можливо, відбудеться продаж 25% акцій державного Укрексімбанку, про що неодноразово заявляло його керівництво. В найближчому майбутньому може перейти під контроль іноземців і ВАБанк. Крім того, в найближчій перспективі очікується прихід в Україну таких крупних інвесторів, як Societe Generale (Франція), OTP (Угорщина), Fortis Bank, а також банк «Тураналем» (Казахстан), 42,5% володіє RaiFFEisen Zentralbank (Австрія). І все це незалежно від того, яке рішення прийме НБУ. Якими б жорстокими не здавались обмеження НБУ на присутність в Україні іноземних банків, очевидно, що транснаціональний капітал в любому випадку знайдє способи прорватися на наш ринок. В результаті банківські клієнти будуть змушені вибирати не між місцевими та іноземними банками, а між 5-ю банками, підконтрольними іноземному капіталу, які вже зараз мають великий конкурентний потенціал в таких сегментах ринку, як емісія кредитних карток, іпотека, авто кредитування, корпоративне фінансування, проектне фінансування та інші. При цьому очевидно, що окремі сегменти ринку банки з іноземним капіталом можуть просто монополізувати, пропонуючи демпінгові ціни на виключно надійний сервіс. Таким чином банки, підконтрольні іноземному капіталу можуть захопити «золоту» клієнтуру, залишивши вітчизняним банкам те, ще будуть вважати за потрібне.

СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ОМБУДСМАНА У СВІТІ

О. О. Денисенко

Сумський гуманітарний інститут, юридичний факультет,

III курс, група ПР-3, спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: В. Ю. Філіпенко, ст. викладач

Права людини є складним, багатовимірним явищем. У різні епохи проблема прав людини, незмінно залишаючись політико-правовою, набувала релігійно-етичного, філософського звучання.

Актуальність дослідження теми моєї доповіді полягає у тому, що будь-яка держава світу визначає пріоритетом своє діяльності

захист прав людини та громадянина (*Цінність держави визнається цінністю громадян — Дж.-С. Мілль*). А для ефективного забезпечення дотримання й захисту цих прав існує інститут омбудсманства.

Сьогодні інститут омбудсмана є загальновизнаною правозахисною інституцією, яка функціонує більш ніж у 100 країнах світу.

До останнього часу інститут омбудсмана, як і сам термін «*омбудсман*», в Україні були відомі лише порівняно вузькому колу фахівців-правників.

Однією з головних функцій омбудсмана у світі є контроль за діяльністю виконавчих та інших органів державної влади шляхом розгляду скарг громадян на дії тих чи інших органів або посадових осіб, що призвели до порушення прав та свобод людини і громадянина.

Характерною особливістю є *незалежність інституції*, що виявляється передусім у високому статусі посади омбудсмана.

Внутрішній аспект незалежності омбудсмана передбачає наявність у нього достатніх фінансових ресурсів для виконання своїх повноважень, а також з огляду на *персоніфікованість інституції* незалежність у здійсненні кадрової та організаційної політики.

У зв'язку з відсутністю у омбудсмана імперативно-владних повноважень одним з головних засобів його впливу на прийняття необхідного рішення є гласність та поширення інформації про порушення прав і свобод людини у державі, передусім шляхом оприлюднення щорічної та спеціальних доповідей.

Найбільш поширеною з них є так звана *класична, або сильна, модель омбудсмана*, вперше запроваджена у Швеції на початку XIX ст.

Гарантованість муніципальних прав і свобод членів територіальних громад — це своєрідний зовнішній механізм обмеження свавілля місцевих чиновників, а також нейтралістських «випадів» державної влади, яка завжди прагне до розширення та посилення своєї присутності у всіх сферах життя.

Щодо утворення інституту місцевих омбудсманів цікавим є досвід Цюриха (Швейцарія), де з 1971 р. діє новий муніципальний закон міста, яким і запроваджено такий інститут.

Заслужовує на увагу досвід функціонування місцевих омбудсманів у США.

В Канаді інститут омбудсмана запроваджено фактично у всіх провінціях.

Зарубіжний досвід свідчить про гнучкість інституту омбудсмана, його здатність пристосовуватися до місцевих умов.

В наш час вже досить багато зроблено для розвитку галузі прав людини: велика кількість документів закріплює права людини, існує значна кількість міжнародних організацій, що займаються захистом прав людини та поширенням інформації про них в світі. Діяльність організацій, що захищають права людини досить різноманітна, але саме завдяки цьому світова спільнота має змогу бачити природу конфліктів, що відбуваються в різних частинах світу, розуміти їх суть; отримувати інформацію про грубі порушення прав людини та відповідно реагувати на неї скоординованими діями міжнародних організацій.

ТРИБУНА ООН ЯК ФОРУМ МІЖНАРОДНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Є. Косьяненко

II курс, денна форма навчання

спеціальність «Міжнародна інформація» група МІ-41

Науковий керівник: О. А. Тільченко, асистент

На сьогоднішній день комплексно досліджено глобальні трансформації системи міжнародних відносин, зумовлені глобалізацією комунікацій та формуванням інформаційної парадигми міжнародного розвитку кінця ХХ — початку ХХІ ст. Концептуалізовано сучасний стан і тенденції міжнародної інформаційної політики на різних рівнях міжнародних зв'язків — глобальному, регіональному та національному. Виявлено пріоритети національної політики в галузі інформації та комунікації шляхом порівняльного аналізу стратегій національного розвитку за умов становлення інформаційного суспільства. Розглянуто структуру міжнародної інформаційної політики, визначено інформаційні чинники в сфері економічних, зовнішньополітичних, правових відносин та у сфері міжнародної безпеки. З погляду глобальних змін світової політики відображено формування та розвиток інформаційного суспільства в Україні. Визначено міжнародні пріоритети національної інформаційної політики, а також наведено рекомендації для розробки та реалізації зовнішньополітичних стратегій і забезпечення національних інтересів у сфері міжнародних інформаційних відносин.

Сьогодні активізуються процеси вирішення питань інформатизації, розробляються новітні засоби участі в інформаційному просторі та підходи до організації інформаційного процесу. В умовах глобалізації невпинно зростає роль єдиного інструменту глобального характеру, яким є ООН.

ООН є першим в історії універсальним механізмом широкої багатогранної взаємодії різних держав з метою підтримки міжнародного миру й безпеки, сприяння економічному і соціальному прогресові всіх народів, і жодна велика подія у світі залишається поза полем зору Організації. Авторитет і ефективність світової Організації повністю залежить від держав-членів. Для того, щоб у нове тисячоліття вона увійшла справді реформованою й оновленою, члени ООН спільними зусиллями мають довести, що можна надалі покладатися на Організацію об'єднаних націй і що така організація готова до нових викликів та випробовувань. Крім того ООН є форумом міжнародної політики разом з Асоціацією сприяння ООН (АСООН), що діють більш ніж у 100 країнах, працюють з метою інформувати громадськість про роль ООН у вирішенні глобальних питань. Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) має національні комітети в країнах в усім світі, що поширюють інформацію про програми ЮНІСЕФ і займаються збором коштів з метою сприяння забезпеченню цих програм. Більш 100 клубів, центрів і асоціацій ЮНЕСКО, існуючих більш ніж у 120 країнах, здійснюють діяльність в області навчання, освіти, науки, культури і комунікацій. Інформаційні центри і служби ООН у всіх країнах світу є основними довідковими пунктами про діяльність міжнародних організацій.

Тому вибір теми наукової роботи був обумовлений потребою детально вивчити стан організацій міжнародної комунікації.

Об'єкт дослідження — ООН як форум міжнародної комунікації.

Предмет дослідження — це інформаційна політика, орієнтована на людину, розвиток її потенціалу, ресурсів, навичок і знань. Саме від людей залежить, яким шляхом буде розвиватися суспільство, кожна країна і народ окремо. Новітні інформаційні і комунікаційні технології допомагають розвиткові, у значній мірі є його заставою, але самі по собі технології не забезпечують рівноправного доступу до інформації для всіх.

Мета дослідження — визначити та дослідити основні засоби досягнення інформованості міжнародного рівня.

Завдання:

- узгодження загальних принципів, що лежать в основі інформатизації суспільства;
- розширення можливостей одержання міжнародної інформації шляхом забезпечення доступу до його різноманітних форм і систем;
- зміцнення зв'язків наукових, дослідницьких, культурних обмінів і передачі інформації.

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

О. С. Медведєва

*Факультет правознавства, II курс, група МІ-41,
спеціальність «Міжнародна інформація»
Науковий керівник: Н. В. Сухицька, доцент*

Ми знаємо, як забезпечити нові напрями і динаміку розвитку України. Віримо, що розум, праця і талант нашого народу сприятимуть тому, щоб наша держава зайняла належне місце в Європейському Союзі. Ми — за багату, демократичну Україну в міцній та успішній Європі.

В. А. Ющенко

Україна не тільки географічно, але й за своїм культурно-історичним та економічним розвитком належить до Європи, поділяє європейські фундаментальні цінності, які створювала і захищала. Стратегія інтеграції в європейські структури, у побудові яких наша країна, усупереч її інтересам та інтенціям суспільства, не могла брати участі, має бути центральним напрямом політики українського уряду. Для України історичне значення вступу до ЄС зводиться до остаточного подолання наслідків політичного та економічного поділу континенту. Членство в ЄС є стратегічною метою і одним з пріоритетів української політики. Наміри здобуття членства пов'язані з прагненням виконання основних завдань політики у сфері національної безпеки, а також в економічній та суспільній сферах. Інтеграція в ЄС дає історичний шанс для всього українського суспільства. Процес інтеграції підтримується головними політичними силами та економічними колами. Ця підтримка має велике значення, але слід пам'ятати про нелегкі завдання, що стоять перед нашою державою і нами в першу чергу.

Ми усвідомлюємо, що інтеграція потребує певних витрат, які слід розглядати не лише в бюджетному, а й суспільно-економічному аспекті. Таким чином уряд нашої держави дбатиме, щоб процес переходу до більш глибокої інтеграції, що виявлятиметься у відкритті ринків, не призвів до швидкого та дестабілізуючого впливу на менш захищені верстви суспільства.

Одним із ключових елементів успішного вступу України до ЄС є досягнення певного рівня узгодженості законодавства нашої країни з правовими нормами Євросоюзу. Зближення українського законодавства із сучасною європейською системою права забезпечить

розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави в рамках ЄС і сприятиме поступовому зростанню добробуту громадян, приведенню його до рівня, що склався у державах-членах ЄС, а також створить необхідні передумови для отримання Україною статусу повноправного члена ЄС, що є головним зовнішньополітичним пріоритетом України сьогодні.

Слід підкреслити, що членство в європейській спільноті вимагає від держави-кандидата певних норм устрою. Таких, наприклад, як:

- досягнення стабільності установ, що гарантують демократію, верховенство права, дотримання прав людини та захист інтересів меншин;
- функціонування механізмів ринкової економіки та здатність витримати конкуренцію на внутрішньому ринку Європейського Союзу;
- спроможність взяти на себе зобов'язання, що випливають із членства в ЄС, з визнанням цілей політичного, економічного та валютного союзу.

Нажаль, не все з вищенаведеного присутнє в нашій державі на даний момент, але ми зробимо все можливе для втілення Національної стратегії (документу, підготовленого громадською організацією «Центр Європи» за ініціативи Віктора Ющенка) в життя.

Таким чином, набуття членства в Європейському Союзі вимагає здійснення відчутної модернізації національної економіки та правової системи. Отже, необхідним є прискорення реформ настільки, щоб можна було не лише виконати офіційні умови членства, а й отримати вигоди в період вступу та членства в ЄС.

КОНЦЕПТУАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

О. О. Онопрієнко

*Миколайський міжрегіональний інститут розвитку людини
«Україна» ВНЗ ВМУРоЛ «Україна»*

I курс, група МІ-І, спеціальність «Міжнародна інформація»

Науковий керівник: О. В. Шевчук, канд. політ. наук, доцент

З погляду концептуальної визначеності зовнішньополітичного курсу України особливо велике значення мав документ, схвалений Верховною Радою України від 02 липня 1993 р., — «Про основні

напрямки зовнішньої політики України». Він визначив базові національні інтереси України та завдання її зовнішньої політики на яких реалізовувалася зовнішньополітична діяльність нашої держави. « Основні напрямки зовнішньої політики України », насамперед, чітко визначили фундаментальні загальнонаціональні інтереси, відповідно до яких формувалися принципи, пріоритети та функції її зовнішньої політики. У цьому документі підкреслювалося, що базовою вимогою у здійсненні зовнішньої політики є якнайповніше забезпечення національних інтересів держави. Ці інтереси України у сфері міжнародних відносин становлять три основні групи:

1) стратегічні та геополітичні інтереси, які пов'язані з гарантуванням національної безпеки України та захистом її політичної незалежності;

2) економічні інтереси, пов'язані з інтегруванням економіки України у світове господарство;

3) регіональні, субрегіональні, локальні інтереси, пов'язані із забезпеченням різноманітних специфічних потреб внутрішнього розвитку України.

Головним напрямком зовнішньої політики стало утвердження й розвиток України, як незалежної демократичної держави. У відповідності до цього Україна здійснює відкриту зовнішню політику й прагне до співробітництва з усіма зацікавленими партнерами, уникаючи при цьому залежності як від окремих держав, так і від певних державних об'єднань. У своїх двосторонніх і багатосторонніх міжнародних відносинах наша держава керується принципами добровільності, взаємовигоди, невтручання у внутрішні справи. Вона не висуває територіальних претензій до сусідніх держав і не визначає жодних територіальних претензій до себе, неухильно дотримується міжнародних стандартів прав людини та прав національних меншин. У своїй зовнішній політиці визначає пріоритет загальновизнаних норм міжнародного права перед нормами внутрішньодержавного права, вважає ратифіковані належним чином договори частиною свого внутрішнього права, спирається на фундаментальні загальнолюдські цінності й засуджує практику подвійних стандартів у міжнародних стосунках.

Важливим завданням зовнішньої політики нашої держави, є недопущення присутності збройних сил інших держав на українській території, а також розміщення іноземних військ на території інших держав без їх чітко вираженої згоди, крім випадків застосування міжнародних санкцій відповідно до Статуту ООН.

Базуючись на визначальних національних інтересах та принципах, наша держава здійснює свою зовнішню політику на таких головних напрямках, як розвиток двох сторонніх відносин, розширення участі в європейському регіональному співробітництві, діяльності в ООН та інших міжнародних організаціях, співробітництві в рамках СНД. Кожний із цих напрямків має комплекс пріоритетів, які зумовлюються національними інтересами держави.

Пріоритетними функціями зовнішньої політики держави є:

- зміцнення національної безпеки;
- створення умов, необхідних для нормального функціонування національної економіки;
- сприяння науково-технічному прогресу, розвитку культури та освіти;
- участь у розв'язанні глобальних проблем;
- інформаційна діяльність;
- зв'язки з українською діаспорою.

У відповідність до цього Україна виступає за створення міжнародної системи універсальної та загальноєвропейської безпеки і вважає участь у ній базовим компонентом своєї національної безпеки.

Особливого значення в сучасних умовах набирає така функція зовнішньої політики, як забезпечення умов, необхідних для нормального функціонування національної економіки. Ефективність зовнішньополітичної діяльності має вимірюватись не лише політичними дивідендами, а й економічною віддачею. Україна виходить з того, що повномасштабні торговельні, виробничі й фінансові відносини з іншими країнами та активне співробітництво з міжнародними організаціями є важливим фактором внутрішнього економічного розвитку, прискорення науково-технічного прогресу, розвитку культури та освіти.

Одна з пріоритетних функцій української зовнішньої політики у розв'язанні глобальних проблем сучасності полягає в залученні міжнародної допомоги для подолання наслідків Чорнобильської катастрофи.

Важливим чинником зовнішньої політики України є забезпечення й задоволення національно-культурних, духовних, мовних та інших потреб і запитів етнічних українців, які проживають за кордонами України, зокрема в державах, що утворились на геополітичному просторі колишнього СРСР. Керуючись міжнародними стандартами з прав людини, Україна сприяє широкому розвитку гуманітарних та інших контактів українських діаспор різних країн світу з історичною Батьківщиною.

В «Основних напрямках зовнішньої політики України» значну увагу приділено власне механізму здійснення зовнішній політики. Чітко й недвозначно підкреслюється зокрема, що держава повинна мати механізм правового, фінансового, матеріального та кадрового забезпечення зовнішньої політики.

МІЖНАРОДНИЙ ТЕРОРИЗМ ТА ПРАВА ЛЮДИНИ

М. С. Фатеев

*Сумський гуманітарний інститут, юридичний факультет,
III курс, група ПР-3, спеціальність «Правознавство»
Науковий керівник: В. Ю. Філіпенко, ст. викладач*

Надзвичайна жорстокість та масштабність, яких набрав сучасний тероризм, ставить проблему відповідальності за цей міжнародний злочин до ряду найактуальніших проблем міжнародного права, оскільки діючі механізми відповідальності у цій сфері міжнародних правовідносин за своєю низькою ефективністю не в змозі впливати на загрожуючу ескалацію тероризму в усьому світі.

Тероризм — суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей.

Міжнародний тероризм — здійснювані у світовому чи регіональному масштабі терористичними організаціями, угрупованнями, у тому числі за підтримки державних органів окремих держав, з метою досягнення певних цілей суспільно небезпечні насильницькі діяння, пов'язані з викраденням, захопленням, вбивством ні в чому не винних людей чи загрозою їх життю і здоров'ю, зруйнуванням чи загрозою зруйнування важливих народногосподарських об'єктів, систем життєзабезпечення, комунікацій, застосуванням чи загрозою застосування ядерної, хімічної, біологічної та іншої зброї масового ураження.

Аналізуючи історичні факти, можна виділити ряд міжнародно-правових документів, норми яких безпосередньо порушуються або норми яких закріплюють різні акти терору як злочин:

- Конвенція проти транснаціональної організованої злочинності;
- Міжнародна конвенція по боротьбі з бомбовим тероризмом;

- Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства;
- Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних судів;
- Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників;
- Конвенція про злочин і покарання злочинів проти осіб, що користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів;
- Чотири Женевські Конвенції від 12 серпня 1949 р. і два Додаткових протоколи до них;
- різні міжнародно-правові документи, що регулюють статус дипломатичних осіб, статус іноземних громадян, апатридів, біпатридів, а також інші міжнародно-правові документи, що містять у собі норми, що регулюють статус яких-небудь осіб, міжнародних гуманітарних організацій тощо.

Основним об'єктом тероризму є, як відомо, суспільна безпека.

Терористичні акції можуть торкати політичну й економічну систем, основи державного ладу й безпеки держави, нормальне функціонування органів влади, заподіяти шкода життя й здоров'ю окремих осіб або здоров'ю населення, суспільний моральності, а в ряді випадків — і відносинам, що забезпечують міжнародну безпеку.

Необхідність системи відповідальності за тероризм обумовлюється тим, що терористичний «зміст» набирає все більше число неправомірних діянь, удосконалюються напрацьовані сучасною цивілізацією засоби та можливості, які можна віднести до терористичного арсеналу. Нарешті, терористичного змісту набирає найрізноманітніша гама людських відносин, в тому числі й на глобальному рівні.

Використання принципу пріоритету міжнародного права над національним дозволить включити дані норми в карні закони окремих країн. Тільки організованість у боротьбі з новою погрозою XXI століття, координованість дій дозволить ефективно боротися з тероризмом у різних його проявах.

УКРАЇНА ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

Ю. Л. Франчук

Миколайівський міжрегіональний інститут розвитку людини «Україна» ВНЗ ВМУРОЛ «Україна»

I курс, група МІ-І, спеціальність «Міжнародна інформація»

Науковий керівник: О. В. Шевчук, канд. політ. наук, доцент

«Європейський вектор» української дипломатії є одним із пріоритетних у зовнішній політиці нашої держави. В документі «Основні напрями зовнішньої політики України», прийнятому Верховною Радою України ще в 1993 році, «підкреслюється, що перспективною метою української зовнішньої політики є членство України у Європейських Співтовариствах, а також західноєвропейських або загальноєвропейських структурах.

Актуальність проблеми взаємовідносин України з гігантом процесів європейської інтеграції та кооперації Європейським Союзом є беззаперечна.

Цілком зрозуміло, що вступ України до ЄС є довготривалим, багато етапним та віддаленим у часі процесом, проте висвітлення цієї теми вже сьогодні займає чільне місце серед науковців, журналістів та політиків. Водночас вона пронизана різноманіттям підходів та оцінок до її висвітлення, політичними та ідеологічними «розбіжностями.

Беручи до уваги важливість даної проблеми проаналізуємо фактори «європейського вибору» України, зупинимось на найважливіших сторінках взаємовідносин Україна — ЄС у період 1991–2005 рр. та спробуємо надати прогнози щодо можливих варіантів подальшого розвитку двосторонніх відносин.

Європейський вибір України є природним та цілком закономірним. Такий вибір можна пояснити декількома факторами.

По-перше, це географічна та цивілізаційна близькість між Україною та Європою. Якою б не була банальною ця істина, але українці були, є і завжди будуть європейцями.

По-друге, історична традиція співпраці українців із іншими європейськими народами (Київська Русь 9–13 ст., козацька Україна 15–17 ст. тощо) Із проголошенням незалежності України в 1991 році, всім стало зрозуміло, що п'ята за населенням та перша за територією на європейському континенті Українська держава є одним із ключових елементів політичної, військової, економічної, наукової та культурної співпраці Європи.

Україна та Європейський Союз. «Європейський вектор» української дипломатії є одним із пріоритетних у зовнішній політиці нашої держави. В документі «Основні напрями зовнішньої політики України», прийнятому Верховною Радою України ще в 1993 році, «підкреслюється, що перспективною метою української зовнішньої політики є членство України у Європейських Співтовариствах, а також західноєвропейських або загальноєвропейських структурах.

Актуальність проблеми взаємовідносин України з гігантом процесів європейської інтеграції та кооперації Європейським Союзом є беззаперечна.

Цілком зрозуміло, що вступ України до ЄС є довготривалим, багатоступінчастим та віддаленим у часі процесом, проте висвітлення цієї теми вже сьогодні займає чільне місце серед науковців, журналістів та політиків! Водночас вона пронизана різноманітними підходами та оцінками до її висвітлення, політичними та ідеологічними розбіжностями.

Беручи до уваги важливість даної проблеми проаналізуємо фактори «європейського вибору» України, зупинимось на найважливіших сторінках взаємовідносин Україна — ЄС у період 1991–2005 рр. та спробуємо надати прогнози щодо можливих варіантів подальшого розвитку двосторонніх відносин.

Європейський вибір України є природним та цілком закономірним. Такий вибір можна пояснити декількома факторами.

По-перше, це географічна та цивілізаційна близькість між Україною та Європою. Якою б не була банальною ця істина, але українці були, є і завжди будуть європейцями.

По-друге, історична традиція співпраці українців із іншими європейськими народами (Київська Русь 9–13 ст., козацька Україна 15–17 ст. тощо). Із проголошенням незалежності України в 1991 році, всім стало зрозуміло, що п'ята за Заселенням та перша за територією на європейському континенті Українська держава є одним із ключових елементів політичної, військової, економічної, наукової та культурної співпраці Європи.

По-третє, ймовірна «загроза зі Сходу», і, одночасно, «ідея повернення в Європу», що охопила посткомуністичні держави Центральної та Східної Європи, виявилися каталізаторами процесу зближення Києва та Брюсселя. Цей фактор змусив спрямувати русло зовнішньої політики України із «дружніх обійм Москви» в бік більш стриманих центрів європейської інтеграції: Брюсселя, Страсбурга і Люксембурга.

До речі, в «черзі» до повноправного членства в ЄС на рубежі ХХ–ХХІ ст. «вишикувались» понад 20(!) держав Центральної та

Східної Європи. Польща, Чехія, Словенія, Естонія, Угорщина і Кіпр, більша частина з яких стала вже членами євро товариства, а інші очікують свого вступу вже в 2005/2007 роках.

Наша ж держава реформуючи свою економіку та законодавство, підвищуючи «життєвий рівень населення України, і, беручи широкомасштабну участь у загальноєвропейських справах для безпеки та стабільності на континенті, вже найближчим часом спроможна заявити про себе як про потужну європейську країну і, можливо, вступ України до ЄС не буде здаватись занадто віддаленим у часі або навіть чимось нереальним.

Хотілось б зупинитись на еволюції взаємовідносин України з ЄС і дати своє бачення перспектив.

Вже 2 грудня 1991 року, була прийнята Декларація ЄС по Україні, в якій країни-учасниці схвалили волевиявлення народу України на всеукраїнському референдумі 1 грудня 1991 року. В тому ж році ЄС затвердив програму Технічної Допомоги країнам СНД (TACIS) і макрофінансову підтримку для реформування економіки та законодавства і розвитку демократичного суспільства республік колишнього СРСР (в т.ч. і Україна).

З жовтня 1993 року в Києві почав діяти Комітет по співпраці між Україною та ЄС.

Безумовно, найновішою подією у відносинах України та ЄС було підписання Угоди про партнерство та співробітництво між ЄС та Україною. Цей документ, підписаний 14 червня 1994 року в Брюсселі представниками обох сторін, заклав стабільний політичний, економічний і культурний діалог між країнами ЄС з одного боку та Україною з іншого.

20 грудня 1996 року «План дій ЄС стосовно України» був прийнятий в Брюсселі. Згідно цього Плану — Україна до 1999 року отримала 700 млн. \$ 118. Євросоюз пообіцяв також додаткові кошти на закриття ЧАЕС.

В березні 1997 у Києві був відкритий Документаційний Центр ЄС. Одне із завдань цього Центру сприяти реформуванню українського законодавства відповідно до європейських стандартів. Таким чином вже можна відчутти «присутність» ЄС в нашій державі.

1 березня 1998 року почала діяти Угода про партнерство України з ЄС, що вивела взаємовідносини двох сторін на якісно новий щабель відкриття для України перспективу асоційованого членства в ЄС.

РОЛЬ ЖІНКИ У МІЖНАРОДНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

А. Ю. Холутова

*Факультет правознавства і міжнародних відносин,
III курс, група МІ-31, спеціальність «Міжнародна інформація»
Науковий керівник: І. О. Морока, старший викладач*

Проблема рівноправ'я жінок і чоловіків стає все більш актуальною по мірі залучення в трудовий процес більшої кількості жінок.

За останніми даними Міжнародної організації праці, у світі близько 45% представниць слабкої статі, входять до числа «економічно активних» в країнах Європи, Північної Америки, Південно-Східної Азії.

Жінки в більшості країн освіченіші: якщо рівень вищої освіти чоловіків прийняти за 100 одиниць, то в ЄС цей рівень жінок становить 110, в Швеції — 134, Португалії — 170 одиниць. У той же час за статистикою ООН керівні посади займають всього 20% жінок: у Фінляндії — 25%, в Ізраїлі — 19%, в Японії — 9%. До того ж спостерігається тенденція до зниження середньої зарплатні: Австралія — 91% від заробітної плати чоловіків, Швеція — 90%, Франція — 81%, Сполучені Штати Америки — 62%.

В Україні ситуація значно гірша. Серед працівників районних і міських судів — жінки складають 37,8%, а з нотаріусів — 90,4% жінки. З працівників системи охорони здоров'я жінок — 83,9%. На керівних посадах — 25%. Загалом керівні посади в нашій державі займає 15–20% жінок. Таку ж саму проблему у спадок отримали й інші країни-вихідці СРСР. Оплата праці жінок становить до 65% заробітної платні чоловіків.

Не краще становище і в політичній сфері. Близько 55% серед членів партій нашої країни — чоловіки. Проте в минулих скликаннях до Верховної Ради їх кількість складала 92% і 95%. За кількістю жінок у владі Україна займає 28-е місце в світі поряд з Камбоджа, Лаосом, Папуа-Новою Гвінеєю.

В діючій Державній Думі РФ депутатів жіночої статі менше 8%, хоча згідно закону цей показник повинен становити не менше 30%.

У Вірменії всі пости за собою зберігають чоловіки, рівень жінок в структурах влади лише 4%. Жінки повністю усунені від управління державними справами.

В Білорусії представництво жінок поступово зростає, але кількість жінок-керівників зменшується на вищих рівнях управління. Й досі в Раді Міністрів лише 1 жінка-міністр і 10 жінок-заступників міністрів.

В політичних структурах Грузії участь жінок незначна: в органах державного правління їх кількість становить лише 1% , в Парламенті — 6% , проте Головою виконавчої гілки влади у 2001 році вперше стала жінка — 37-річна Ніно Бурджанідзе.

Ніно ж сміливо напередодні заявила, що російська політика не заслуговує ніякої поваги. И дійсно, тільки в Росії, чоловіки-політики дозволяють собі застосовувати в парламенті фізичну силу до жінок-парламентарів. Мало того, ще й привселюдно ображають політиків жіночої статі на теренах інших країн.

Цим державам далеко до інших 14-ти, де кількість жінок при владі більше 30% . Однією з лідируючих країн є Швеція — 48% представниць парламенту.

Існує й таке поняття, як жінка-президент. В історію увійшла 67-річна Еллен Джонсон-Сирліф. Вона першою в історії Африки обійняла дану посаду.

Не проти довірити крісло президента жінці і в одній з найдемократичніших країн світу — Сполучених штатах Америки. Серед претендентів — Хілларі Клінтон, Кондоліза Райс. Але про демократію говорити важко — право голосу жінки отримали лише у 1920 р.

Жінку на місці голови держави не проти побачити і росіяни. У 2008 р. вони очікують побачити серед кандидатів Ірину Хакамаду, Валентину Матвієнко.

Маємо надію, що хоча б до середньосвітового рівня (10%) зросте кількість жінок у Верховній Раді нашої держави 2006 року. І вже 2009 року перед громадянами постане не мала кількість претендентів — жінок на президентських виборах, які будуть варті того, щоб очолити Україну.

Недостатнє представництво жінок на керівних посадах в органах виконавчої влади не дає їм можливості реально впливати на процеси прийняття рішень та приймати активну участь в їх реалізації, гальмує рішення багатьох соціально-економічних питань і процес, спрямований на підвищення статусу жінки в суспільстві.

ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ: МЕТОДОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ЇХ ВЕДЕННЯ

Н. Шибанова

II курс, денна форма навчання

спеціальність «Міжнародна інформація», група МІ-41

Науковий керівник: О. А. Тільненко, асистент

Тема роботи є актуальною з огляду на реалії сьогодення та на відповідні тенденції розвитку військових та політичних дій в умовах сучасного прогресу. З ростом інформатизації та демократизації світової спільноти дії імперативного характеру дедалі більше втрачають свій сенс, а отже задля забезпечення найефективнішого управління суспільною думкою (як у воєнний, так і в мирний час), необхідні специфічні заходи по формуванню останньої. Система таких заходів (таких, наприклад, як пропаганда, маніпуляція, чорний PR тощо), вживаних по відношенню до певного соціуму сплановано та з чітко поставленою метою і має назву інформаційної війни. Власне інформація є основною зброєю інформаційних воєн, а інформаційний простір — основним її фронтом.

На сучасному етапі розвитку цивілізації інформація грає ключову роль у функціонуванні суспільних і державних і суспільних інститутів і в житті кожної окремої людини. Її вплив на суспільство посилюється, проте сам процес інформатизації розвивається настільки швидко і частіше непередбачено, що ми лише тільки на самому початку шляху розуміння його соціальних, економічних, воєнних та інших можливих наслідків.

В останній чверті XX ст. виникло і розвивається положення про те, що у своєму розвитку людство пережило «першу хвилю» (сільськогосподарську), яка почалась 10000 років тому, і «другу хвилю» (промисловою), яка почалась 300 років тому назад, і що кожна з цих хвиль принесла цивілізації революційні зміни. У теперішній час іде «третя хвиля» (технологічна), яка, як і в перших двох випадках, повинна принести свою економіку, свою структуру сім'ї, свої засоби масової інформації, свої політичні інститути, так само як і свій період становлення та свій спосіб і характер ведення війни — війни із застосуванням найсучасніших методів впливу, показово безкровної, але від цього не менш ефективної, власне інформаційної війни.

Інформаційна цивілізація, до якої прийшло людство, змінила не просто статус інформації як такої, тобто роль її позитивних

наслідків, але і різко розширює її негативні можливості. З одного боку, у суспільстві зростає роль інформаційних мереж, з іншого ж, ці мережі стають основною ціллю для супротивника або опонента. Різко збільшена роль громадської думки також змінює «правила гри» як для військових так і для політиків. Сьогодні громадська думка стала одним із суттєвих факторів впливу на процеси прийняття рішень.

Інформаційні війни посилюють не тільки більш потужні країни, вони дають шанс країнам другого та третього світу піднятися на вищий щабель в очах світової спільноти, тим самим підтверджуючи та актуалізуючи відомий вислів: «Хто володіє інформацією, володіє світом».

Цивілізація різко посилила інформаційну складову, зробивши її своїм основним параметром, — і певним чином випустила її з-під контролю. Таким чином, на сьогоднішній день актуальним та необхідним є дослідження та вивчення інформаційних війн задля точнішого розуміння їх концепцій та формування специфічного інструментарію для їх ведення. А для цього потрібні численні зусилля вчених, військових та політичних урядів.

СЕКЦІЯ 8

ГУМАНІТАРНІ ТА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ПІДСЕКЦІЯ 8.1. ІСТОРІЯ (ДАВНЯ, НОВА, НОВІТНЯ)

НОВА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА У 20–30 РР. ХХ СТ. ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ НА УКРАЇНІ

В. І. Антонова

Факультет правознавства та міжнародних відносин

I курс, група ПЗ-52, спеціальність «правознавство»

Науковий керівник: С. І. Лисова, в. о. професор

Внутрішнє становище України на початку 20-х років було вкрай тяжким. Багаторічна громадянська війна та інтервенція привели промисловість і сільське господарство до розрухи. Вкрай негативно позначилися соціалістичні реформи економіки, що викликали катастрофічне погіршення роботи промислових підприємств і сільських господарств. Політика «воєнного комунізму» в економіці довела свою неспроможність. Про це свідчать такі факти: знецінення грошей, ліквідація товарно-грошових відносин, спад виробництва до 14%, скорочення посівних площ, безробіття, голод, ріст народного невдоволення політикою «воєнного комунізму».

Х з'їзд рад РКП (б) в березні 1921 р. започаткував перехід до нової економічної політики (неп). За наполегливою вимогою В. Леніна делегати з'їзду прийняли рішення про заміну продовольчої розвертки продовольчим податком. Надалі було проведено цілу низку заходів, які сприяли впровадженню непу.

У сільському господарстві неп характеризується:

- заміною продрозверстки продподатком, що мав бути приблизно в 2 рази меншим;
- правом селянства реалізовувати надлишки своєї продукції за ринковими цінами;
- правом використання найманої праці;

У промисловості неп обумовив:

- об'єднання державних підприємств у госпрозрахункові трести, які діють на ринку самостійно;
- передачу в оренду або продаж дрібних і середніх підприємств приватним особам;
- відмова від загальної трудової повинності. створення ринку робочої сили, відмова від урівняння заробітної плати;
- залучення у промисловість іноземних інвестицій.

Суть непу — створення ринкової економіки при державному контролі за основними засобами виробництва. В Україні були певні особливості проведення непу:

- в українських селах неп був введений пізніше, ніж у Росії, наприкінці 1921р.;
- введення непу в сільське господарство України збіглося з голодом 1922 р, який перешкоджав нормалізації положення в сільському господарстві;
- продподаток в Україні був вищий, ніж в Росії, і вилучався примусово, часто за допомогою військ.

За час проведення непу (1921–1929 рр.) були досягнуті певні успіхи в розвитку економіки:

- багато галузей промисловості були відновлені і вийшли на довоєнний рівень виробництва;
- почала виконуватися енергетична частина плану ГОЕЛРО;
- підвищився матеріальний рівень життя людей;
- на довоєнний рівень виробництва продукції вийшло сільське господарство;
- 92% земельного фонду України було передано у користування селянам;

Неможливість проведення прискореної індустріалізації в умовах непу стала основною причиною відмови від цієї політики наприкінці 1920-х рр. Крім того, до причин ліквідації непу можна віднести такі:

- зміцнення одноособового селянства, яке суперечило основам соціалізму, що базуються на суспільній власності на засоби виробництва і суспільній праці;

- низька продуктивність праці селян, які не могли механізувати свою працю, через те, що промисловість не випускала необхідні машини.

Лідери більшовиків ніколи не збиралися зберігати політику непу на довгий період. Коли ж економіка країни була в основному відновлена, сталінське керівництво приступило до згортання непу.

КРИЗА МОЛОДОЇ СІМ'Ї В УКРАЇНІ

А. А. Ахвердов

факультет соціальних технологій

IV курс, група СР-22, спеціальність соціальна робота 6.040200

Науковий керівник: О. М. Гудим-Левкович канд. іст. наук, доцент

Українська молодь становить собою найбільшу категорію населення, що сприяє демографічному зростанню. Це обумовлено віковою специфікою (18–35 р.), тобто найбільша кількість одружень та кількість народжень припадає саме на цей вік.

Соціальні спостереження показують, що більшість молодих людей вступають у шлюб недостатньо свідомо та відповідально, не розуміючи своїх нових прав та обов'язків по відношенню один до одного та дітей.

Психологічні дослідження підтверджують, що молоді люди несуть у свою нову родину проблеми та помилки, які вони несвідомо накопичували протягом свого життя, і які потім продовжують передавати своїм дітям як «сімейний сценарій виховання».

Статистичні дані стверджують, що молоді сім'ї часто не є стабільними і благополучними. Однією із болючих проблем сучасної сім'ї в Україні є її економічна нестабільність, соціальна малозахищеність та підвищена психологічна вразливість. В свою чергу, це породжує страждання дорослих та дітей — нервові захворювання, асоціальну поведінку, стреси, безпритульність дітей, безвідповідальність, байдужість, аморальність і жорстокість батьків.

Внаслідок цих соціально-психологічних явищ в нашій країні виникають проблемні та неповні сім'ї, існують нестабільні консесуальні шлюби, діти, що виховуються без батьків, зростає кількість абортів при так званих «випадкових» вагітностях.

Багато з «проблемних сімей» неспроможні повною мірою виховувати власних дітей. До цієї групи належать також сім'ї, де один чи обидва з батьків зловживають алкоголем, вживають наркотики або схильні до кримінальних дій, асоціальної чи аморальної

поведінки. Діти, які виховуються у таких сім'ях, потребують особливого захисту, часто навіть від власних батьків. Дослідженнями встановлено, що 90–97% неповнолітніх правопорушників — вихідці із неблагополучних сімей. Кожна п'ята дитина, хвора на невроз, перенесла розлучення з батьками. 60% відстаючих учнів ростуть у сім'ях без батька, 80% — у сім'ях з нездоровою моральною атмосферою.

Педагогічна некомпетентність батьків, їх невміння налагодити позитивні стосунки з дитиною, сформувати правильні цінності, стати справжнім зразком та авторитетом для підростаючої особистості часто призводить до явища «прихованого безбатьківства» навіть у повних, зовнішньо благополучних сім'ях.

Родина сьогодні зазнала, як майже ніяка інша установа, колосальних та глибоких змін, які відображаються дуже швидко як на культурі, соціальних зв'язках, так і на суспільстві. Багато сімей залишаються у цій ситуації вірними вартостям, які творять фундамент родинного ладу. В інших, навпаки, володіє невпевненість та розпач, зокрема щодо власних родинних завдань, а також сумніві і незнання щодо головної мети та правил подружнього сімейного життя. Нарешті сім'ї змушені боронитися від різноманітних ситуацій, викликаних несправедливістю в їхніх основних правах.

Щоб кризовий стан сучасної сім'ї змінити, принаймні частково змінити, або навіть усунути, треба багато і наполегливо здійснювати соціальну роботу з сім'ями та розвивати соціальну компетенцію сім'ї.

Література

1. Биддалф С., Биддалф Ш. Счастливая семья: пер. с англ.— Харьков: Книжный Клуб, 2005.— 240 с.
2. Серія інформаційних матеріалів школи соціальних знань для батьків / За заг. ред. К. С. Шендеровського.— К.: КМЦСССДМ, 2005.— 76 с.

СМІЛИВИЙ ВАТАЖОК АНТИКРІПОСНИЦЬКИХ ПОВСТАНЬ СЕЛЯНИН-КРІПАК — УСТИМ КАРМАЛЮК

І. В. Білань

Факультет правознавства і міжнародних відносин

І курс, спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: С. І. Лисова, в. о. професор

Гортаючи сторінки вітчизняної історії, знову перечитуючи героїчний літопис боротьби трудящих мас нашої країни проти визиску ігноблення протягом багатовікової історії людства, перед нами постають образи мужніх і відважних синів та дочок нашого народу, які присвятили все своє життя визволенню людини праці з-під гніту експлуататорського класу.

Серед них — прославлені імена Степана Разіна і Устима Кармалюка, Омеляна Пугачова і Олекси Довбуша та багатьох інших народних героїв. Майже чверть сторіччя одне ім'я Устима Кармалюка наводило на Поділлі панічний страх на поміщиків, лихварів та їх царських поплічників. Повстання селян під проводом народного захисника, наче багаття, розгоралося з ще більшою силою, охоплюючи нові райони.

Діючи методом партизанської боротьби, Кармалюк з групами селян-повстанців нападав на садиби польських, українських і російських поміщиків та їх посіпак, відбирав у них гроші та майно, нажиті експлуатацією кріпаків, і роздавав їх бідним.

Селянський рух під проводом Устима Кармалюка активізував виступи не тільки трудящих Поділля, а й Волині та Київщини. Сила і авторитет Устима полягає в нерозривному зв'язку з народними масами. Кріпаки активно підтримували цю боротьбу.

Усілякі заходи вживали поміщики з царськими прибічниками, щоб придушити антифеодальні виступи селян. Влаштовувалися повальні обшуки та облави, розставлялися численні караули і засідки, затримувалися всі підозрілі особи, публікувалися портрети Кармалюка, обіцялася велика винагорода тому, хто видасть селянського ватажка. В дію були пущені військові частини, шантаж, провокація і підступ.

Заслуга керівника антифеодальних виступів християн на Поділлі полягала в тому, що в конкретній ситуації першої половини XIX ст. він зумів випрацювати дуже глибоку тактику боротьби. В її основу були покладені дії невеликих груп. Кармалюк використав історичний

досвід гайдамацького руху — одного із важливих форм соціального протесту народних мас XVIII ст. В його групи входили місцеві християни, втікачі з інших районів України і російських губерній, військовослужбовці та інші. Це були представники різноманітних груп і категорій населення. Важливо відмітити, що спільність інтересів і цілей об'єднала людей незалежно від їх етнічної належності. І все таки дії повстанців протягом довгого часу не можна було пояснити лише особистими перевагами їх керівника. Сила повстанських рядів заключалась в їх тісному і нерозривному зв'язку з народом.

Життєвий досвід, накопичений і засвоєний Кармалюком в процесі багаточисленних втеч, загроза арешту і жорстокого покарання супроводжувала закріпленню в його свідомості розуміння антинародної політики пануючого класу. Найближче оточення Устима Кармалюка складали люди яскраві, переконані в правоті своєї справи. Їх не лякали переслідування і арешти, заслання в Сибір.

Найбільш справедливу і об'єктивну характеристику Устиму Кармалюку дав народ. Перечитуя перекази, легенди, зібрані з видань різних років минулого і нашого століття. Скільки в них ніжності і вдячності, поваги й любові, незнищенної віри в невмирущість свого героя і в неминучість торжества справедливості, добра, щастя! Кармалюк розбійником був лише для панів, а для простого народу — вірою в краще майбутнє, щастя кожного і країни. 171 рік минає від дня загибелі Устима, 219 літ — од дня його народження. А пісні про нього не відають забуття. І доки вони житимуть, суголосно злинаючи над світом, доти й житиме славний син селянський — Устим Кармалюк.

ТАРАС ГРИГОРОВИЧ ШЕВЧЕНКО — РЕВОЛЮЦІЙНИЙ ДЕМОКРАТ

В. Т. Видмеденко

Факультет: правознавство та міжнародні відносини

І-й курс, спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: С. І. Лисова, в. о., професор

Осередком покоління 1840-х, до якого належали такі особистості, як історик М. Костомаров, П. Куліш, Т. Шевченко, був не Харків, а Київ, де у 1834 році постав новий університет. Серед молоді 1840-х років найвище підносилась постать однієї людини — Тараса Шевченка.

Щоб перекрутити творчу спадщину Шевченка, зберегти наявність у нього революційно-демократичних поглядів, приписати йому

релігійно-націоналістичні ідеї, проти яких той все життя боровся, доклав патріарх українського націоналізму Донців.

За логікою авторів «Конкордації», виходить: оскільки Шевченко 200 разів вжив слово «Україна», значить він переймався, в основному, «національними мотивами», а відсутність таких слів, як «демократія», «боротьба», «клас», «пролетаріат», нібито свідчить, що проблеми «соціальної діалектики» його не цікавить.

«Вчитися націоналізму» — тема конфедерації, яку зініціював і провів Івано-франківський міський Конгрес українських націоналістів.

Поет усвідомлював: знищити кайдани, здобути волю, покарати феодалів-кріпосників можна лише об'єднавшись, гуртом, громадою, тому треба «громадою обух сталить та добре вигострить сокиру».

Тарас Григорович Шевченко гнівно картав завойовників чужого добра, чужої землі, обстоював ідею братерства слов'янських народів.

Філософські і політичні погляди формувалися в Петербурзі у вільнодумства.

З погляду соціалістичного реалізму, Шевченко подається як реаліст, матеріаліст та атеїст, революційний демократ, що гнівно викривав те й те, тих і таких, палко любив велику російську культуру та її корифеїв.

ПОШУКИ НОВИХ ПІДХОДІВ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО І ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ В ПЕРІОД ХРУЩОВСЬКОЇ «ВІДЛИГИ»

А. П. Кириченко

Факультет правознавства та міжнародних відносин

І курс, спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: С. І. Лисова, в.о. професор

Перебуваючи, протягом більш ніж чверть століття, під тоталітарним контролем, радянське суспільство, а разом з ним і Україна, з інтересом та ентузіазмом сприйняли початок реформації. М. С. Хрущов, отримавши посаду головного секретаря, зрозумів, що, не вносячи змін в тоталітарну систему, він не зможе втримати владу в своїх руках. Для підвищення власного авторитету і сили треба було відрізнити і чітко відокремити минуле та сучасну реальність. Перед новим радянським керівництвом постала проблема масового культу

вже мертвого «вождя всіх народів», тому тільки кардинальні зміни могли допомогти Хрущову не стати тінню «великого» Сталіна.

В першу чергу «відлига» цікава нам реконструкцією централізації. Спроба надати більш широкі права та повноваження місцевому керівництву могла дати значний поштовх в економічному прогресі. Завдання «наздогнати та перегнати Захід» вимагало розв'язання рук владі «на місцях», яка тепер сама могла розпоряджатись своїми ресурсами. Такий розвиток подій був в цілому сприятливим для покращення радянської економіки. Однак основна проблема системи — її централізація — залишилась нерозв'язаною.

Відбулася спроба реформи сільського господарства. Хоча і були намагання покращити життя колгоспників, збільшити їм платню, проте збільшення розмірів колгоспів, екстенсивний спосіб ведення господарства, гонитва за показниками, авантюрні «кукурудзяні епопеї» тощо, призвели до спаду виробництва і змушеного імпорту продовольства.

Найпомітніші зміни відбулися у сфері культурного життя. Таке послаблення тоталітарного впливу, посилення влади на місцях, спроби децентралізації суспільства призвели до виникнення усляких рухів, що мали відверту націоналістську забарвленість. Звичайно, термін «націоналізм» вжито у кращому розумінні цього слова. Поширення впливу західної культури, розвиток та визнання української призвели до зміни поглядів нового покоління, зростання їх спрямованості на самостійність та розкутість, подолання власної відсталості. Період «відлиги» позначився бурхливим розвитком літератури, науки, мистецтва. На горизонті з'явилися нові імена, нові патріоти своєї Батьківщини.

Треба підкреслити початок процесу реабілітації жертв сталінських репресій.

Найкричущим парадоксом «відлиги» було те, що процес реабілітації сталінських репресій супроводжувався новими політичними репресіями. Паралельно з «відлигою» в галузі суспільно-політичного і культурного життя розгорталась широка програма реформування економіки.

Багато обіцяли нововведення в сільському господарстві.

Національне питання й надалі залишалось однією з найскладніших проблем суспільно-політичного життя. «Відлига» дещо розкрипачила творчий потенціал українського народу, сприяла піднесенню національної гідності та самосвідомості, збереженню й примноженню духовних і моральних сил для подальшої боротьби.

Т. Р. МАЛЬТУС: ЖИТТЯ ТА НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ (ДО МОНІТОРИНГУ АВТОБІОГРАФІЙ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ)

Т. О. Крашевська

Група МБВ-51, Факультет біомедичних технологій

Науковий керівник: О. М. Гудим-Левкович, доц.

Наукові концепції Т. Р. Мальтуса зробили великий внесок у розвиток економіки, філософії та демографії. Актуальність його теорії народонаселення безперечна і сьогодні, особливо в умовах демографічної кризи. Не дивлячись на свою вроджену патологію, він поклав початок нової ланки у світовій економіці та демографії.

Томас Роберт Мальтус прожив спокійне забезпечене життя, позбавлене потрясінь, драматичних злетів та падінь. Він народився 13 лютого 1766 р. у родині дрібного землевласника, в якого було 8 дітей. У 18-річному віці Мальтус вступив до Кембриджу, коледжу Ісуса. Після отримання диплому у 1788 р. Мальтус став священником англіканської церкви, а через кілька років став вікарієм приходської церкви. У віці 38 років він одружився, подружнє життя було щасливе, у нього народилося 3 дітей. У 1805 р. Мальтуса призначили професором політичної економії коледжу.

У 1798 р. Мальтус анонімно публікує працю під назвою «Ессе про принципи народонаселення і його вплив на майбутнє удосконалення суспільства». Праця була написана полемічно, у руслі тодішніх філософських дискусій. Автор витратив ще декілька років на її доопрацювання, після чого вона стала більш доказовою, обміркованою та аргументованою, збільшившись у розмірах в 5 разів. У 1803 р. її опублікували як друге видання, хоча фактично це була вже нова праця, в якій переважали політично-економічні погляди.

Теорія Мальтуса спиралась на постулат стабільності суспільства і держави та об'єктивно була спрямована проти будь-яких утопій соціалізму.

З самого початку Мальтус виступав проти мрійників, закликаючи дивитися життю в обличчя і бачити його таким, яким воно є. На його думку, удосконаленню суспільства перешкоджає сама природа людини, яка не змінилася протягом 2 тис. років. Цю людську сутність Мальтус зображує у двох законах:

- 1) продовольство необхідне для існування людини;
- 2) пристрасть між статями необхідна і вічна.

Постійність і незмінність цих законів слугують головним аргументом Мальтуса проти тверджень про покращення суспільства. Звісно, не він відкрив ці постулати, але Мальтус взяв на себе сміливість стверджувати, що вони постійні і нерухомі. На їхній основі Мальтус логічно буде далі свою концепцію. Він вважає, що властивості населення до збільшення своєї кількості перевищують можливості Землі виробляти засоби до прожитку. Нічим нестримуваний ріст населення відбувається у геометричній прогресії, а засоби до прожитку збільшуються лише в арифметичній прогресії.

Позбавивши людський рід віри у стійке забезпечення продовольством, Мальтус відняв у нього надію на щастя та спокій. Аргумент у філософській суперечці перетворився в основу наукової теорії, яка стала центральною у житті автора і принесла йому світову, хоча і дещо скандальну славу.

Вразливість розрахунків Мальтуса стає досить помітною особливо нам, нащадкам, які знають, що його прогнози по відношенню до кількості населення Землі не підтвердилися, не дивлячись на швидкий ріст населення у країнах, що розвиваються. У розвинутих державах ми спостерігаємо ситуацію депопуляції. Більше ніж через 200 років після розрахунків Мальтуса, населення Землі складає лише 6 млрд. чоловік, а за його даними мало бути 512 млрд.

Ще менше здійснився прогноз Мальтуса щодо виробництва продовольства. Оперуючи сотнями і навіть тисячами років, Мальтус повністю ігнорував можливість технологічного прогресу у виробництві засобів до прожитку, який набагато збільшує об'єм продукції. Він також не врахував промислову революцію, яка вже бурхливо розвивалася в Англії.

Особливе місце у концепції Мальтуса займає його критика законів про бідних, які існували в Англії у його час. На його думку, хоча закони про бідних в Англії були прийняті для полегшення страждань рядових людей, існує небезпека, що позбавляючи окремих людей нещастя, вони погіршують стан всього суспільства. Не дивлячись на великі грошові суми, які щорічно збиралися для бідних у країні, їх життя все ще було повне позбавлень.

Мальтус вважав, що грошова допомога бідним призведе до посилення конкуренції покупців за продовольство, що призвело б до підвищення цін і погіршення становища більш бідних прошарків суспільства.

Хоча критика Мальтуса в адресу англійських законів про бідних багато в чому справедлива, неможливо не помітити, що у ряді

випадків диференціації суспільства, прогресуюче збідніння населення, безробіття, Мальтус приписує дії законів про бідних, не зважаючи на інші фактори.

Концепція Мальтуса досить переконлива завдяки відсутності внутрішніх протиріч і намагання автора спертися на об'єктивні економічні закономірності. Напевно саме цим можна пояснити той факт, що Мальтусова критика законів про бідних сильно вплинула на правлячі кола Британії і багато в чому сприяла більшій жорсткості цих законів. Це викликало велику критику його концепції, особливо з боку марксистських поглядів.

Не дивлячись на протистояння критиків і нерозуміння сучасників Т. Р. Мальтус все ж не відмовився від своїх ідей, що у подальшому сприяло розвитку науки та економіки не тільки Англії, а й усього світу. Безумовно ця теорія зробила великий внесок у розвиток демографічної науки. Мальтус перший звернув увагу на протиріччя впливу демографічного чинника на розвиток суспільства в цілому. Його книги читають і друкують і сьогодні на різних мовах світу.

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА УРЯДУ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

О. О. Курдюмов

Факультет правознавства та міжнародних відносин.

І курс, група ПЗ-53, спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: В. В. Утвенко, канд. іст. наук, асистент

Визвольна війна (1648–1657 рр.) під проводом Богдана Хмельницького призвела до формування української національної держави — Гетьманщини. Починаючи з серпня 1649 р., коли було підписано Зборівський мирний договір між Богданом Хмельницьким та польським королем Яном Казиміром, створюються центральні та місцеві органи влади козацької республіки, власне судочинство, армія, запроваджується новий адміністративно — територіальний поділ країни на полки та сотні. Постійні війни потребували значних коштів, тому одним із головних напрямків внутрішньої політики гетьманського уряду було створення власної фінансової системи.

Бюджет Гетьманщини (військовий скарб) формувався з трьох головних джерел: земельного фонду, прибутків від промислів і торгівлі, а також надходжень від податкових зборів, запроваджених Богданом Хмельницьким у ході Визвольної війни. Після ліквідації

землеволодіння польських магнатів та шляхти, польської корони (держави), а також католицької церкви, власником та розпорядником цих земель стала Козацька держава. Тому військовий скарб отримував частину прибутків від продажу земель, якими він розпоряджався.

Держава контролювала також значну частину млинів, винокурень, броварень, шинків, лісових буд. В одних випадках представники державної адміністрації безпосередньо керували цими промислами, але найчастіше виробництво та продаж алкогольних напоїв, млини здавалися в оренду органам міського самоврядування, представникам козацької старшини, рядового козацтва, заможного купецтва. Державний скарб отримував також прибутки з торгівлі. Існував ряд внутрішніх торговельних зборів, що їх платили на торгах і ярмарках, як «возове» — від возів, «помірне» — від мір збіжжя, «повідерщину» — від продажу відрами спиртних напоїв, а на дорогах — «мостове», «перевіз», нарешті — різноманітні мита.

Проте головними джерелами прибутків до військового скарбу були податки, запроваджені гетьманом у ході Визвольної війни, які сплачували, головним чином, селяни та міщани, і лише в окремих випадках — реєстрові козаки. Значна частина податків, таких як «подимний», ввізне та вивізне мита (індукта та евекта), стація були запозичені з фінансової системи Речі Посполитої. Крім того, польські та литовські монети (злотий, копа та інші) переважали в грошовому обігу на території Гетьманщини до початку XVIII ст.

Податок «з диму», який раніше збирався до польської державної скарбниці, тепер надходив до військового скарбу. Цей податок збирався грішми з кожного селянського або міщанського дворів. У Ніжинському полку розмір подимного податку становив 2–3 золотих (злотих), частина коштів надходила до гетьманської скарбниці, інша залишалася полковникам, які відповідали за їх збір. За свідченням переяславського полковника Павла Тетері на території колишнього Київського воєводства щорічно збиралося 50 тисяч червоних золотих (275 тисяч польських золотих). Протягом 1654–1658 рр. у Полтавському полку було зібрано 60 тисяч талерів і передано гетьману на військові потреби. Стація являла собою надзвичайний військовий податок, який збирався в окремих випадках навіть з козаків. 28 квітня 1654 р. Б. Хмельницький запровадив митні збори, які стягувалися з іноземних купців, що торгували на території Гетьманщини. З 1655 р. з'явилася посада Генерального підскарб'я, який відав державними фінансами. За свідченням

П. Алепського, митні прибутки та оренди горілчаних напоїв давали військовому скарбові до 100 тис. червоних золотих щорічно, а загальний річний бюджет Гетьманщини за часів Б. Хмельницького становив не менше 1 млн. червоних золотих. В цей період Б. Хмельницький робив спроби карбувати власну монету, про що повідомляв російський посол в Україні І. Кунаков.

За даними Л. Гвоздик — Прицака, надходження до військового скарбу за часів Богдана Хмельницького становили приблизно 7,5 млн. золотих щорічно, в тому числі загальні збори (подимний та інші податки) складала 4,4 млн. золотих, стація 2.025.000 золотих, прибутки з внутрішньої торгівлі — 550.000 золотих; митні збори — 520.000 золотих. Загальні видатки в цей період становили 6.491.722 золотих і витрачалися на утримання війська та дипломатичних представництв.

Література

1. Борисенко В. Й. Соціально-економічний розвиток Лівобережної України в другій половині XVII ст. — К., 1986.
2. Гвоздик-Прицак Л. Економічна та політична візія Богдана Хмельницького та її реалізація в державі Військо Запорізьке — К., 1999.
3. Голобуцький В. Економічна історія Української РСР: Дожовтневий період. — К., 1970.
4. Дорошенко Д. Нарис історії України — Львів, 1991.
5. Крип'якевич І. П. Богдан Хмельницький — Львів, 1990.
6. Мельник Л. Г. Боротьба за українську державність XVII ст. — К., 1995.
7. Смолій В. А., Степанков В. С. Богдан Хмельницький — К., 1993.

ІСТОРИКО-ТЕХНІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА АВТОМОБІЛІВ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ РАДЯНСЬКІ АРМІЇ

В. І. Лиховоз

«Автомобілі та автомобільне господарство»

Курс-1 ЗАГ-51, факультет Автомеханічний

Науковий керівник: О. М. Гудим-Левкович, КІН. Доцент

Актуальність проблеми: характеристика техніки Другої світової війни проливає світло на історію нашого народу. Існує точка зору, що причиною поразки першого періоду Великої вітчизняної війни є технічна відсталість радянської армії. Але в останній час ця точка зору спростовується, тому вивчення детальної характеристики

техніки держав, які приймали участь у Другій світовій війні, допоможе нам зрозуміти причини поразки та перемоги радянської армії.

Всі авто, які були використані у ВВВ, були лише вдосконаленими (тюнінгованими) модифікаціями базових автомобілів, виготовлених в період з 1930–1941 рр.

легкові:

- ГАЗ-М1 створений 1933 р.
- ГАЗ-61 створений 1938 р.

вантажні:

- ГАЗ-АА створений 1929 р.
- ГАЗ-ААА створений 1934 р.
- ГАЗ-ММ створений 1938 р.
- ЗИС-5 створений 1933 р.
- ЗИС-6 створений 1937 р.

Всі подальші розробки не були новими автомобілями, адже неможливо стверджувати, що авто нове, якщо до базової моделі додали лише деякі зміни в конструкції.

Важливу роль в цих вдосконаленнях зіграла армія. Адже тільки на її вимогу ряд деяких авто було вдосконалено та доведено більш-менш до вимог і потреб військ, тому що лише сучасний світ при розробці автомобілів на 50% обдумує та погоджує використання тієї чи іншої моделі автомобіля для військових потре, чого не існувало в ті часи в СРСР, і тому конструкторам доводилось робити все можливе та неможливе, щоб створити якісну та довговічну модель для військових, в рекордно короткий термін.

Але в усьому цьому була й гарна новина для радянського союзу, адже знаючи ставлення керівників ЦК до військових, конструктори створили на базі ГАЗ-М1 самий найкращий бронеавтомобіль в світі, якій розпочали виготовляти з 1938 р.

Виникнення так званої реактивної артилерії 1937–1939 рр, армія була змушена використовувати для неї дуже слабкий базовий вантажник ЗИС-5. Але вже на перших випробовуваннях було вирішено за основу взяти ЗИС-6.

Початок ВВВ не дав повністю знайти оптимальні рішення тих чи інших питань в автомобільній галузі. І тому наші вчені змушені були не тільки вдосконалювати вже існуючі моделі, але й працювати над трофейними авто, які в свою чергу були на 2–3 порядки продвинутими в галузі застосування новітніх технологій. До цього ж додавалась американська, сучасніша за радянську техніку.

Але не лише автомобілі були рішеннями армійських питань. Вченим та конструкторам ставилось одне з найважливіших питань «Розробити механічну тягу для артилерії», адже автомобілі не були в змозі бути тягачами для більшості модифікацій гармат.

І тому в 1936 р. під керівництвом головного конструктора заводу №37 Астрова Н. А було створено тягач «Комсомолец» на основі вантажника ГАЗ-АА та танка Т-38 ХПЗ (Малишева).

Окрім тягачів, армія дуже широко використовувала звичайні гусеничні трактори. Одним з перших до лав Армії потрапив перший трактор «Комунар», розроблений на ХПЗ в УРСР. Але й в цій ситуації ми не можемо стверджувати, що ця розробка не є Радянських вчених, адже «Комунар» був скопійований з трактора німецького виробництва «Ганоман». І саме ці розробки вузлів та механізмів лягли в основу для створення перших танків та тракторів на території УРСР з 1924–1931 рр. Саме цей період історії розвитку Харківського Паровозного Заводу став переломним. Адже після цих розробок завод розпочав віддалятися від паровозної тематики і здебільшого вглублюватися до військової теми. Свого часу ХПЗ перейменували в завод імені Малишева, відомий вам зараз, як «Харківській танковий завод» ім. Малишева.

Висновки

1. Можна констатувати загальне відставання Радянського союзу від світового рівня розвитку техніки.

2. Репресії 30-х років значно вплинули на хід розвитку техніки Радянського союзу.

3. Якщо в галузі автомобільного будівництва спостерігалось відставання від світового рівня, то в бронетехніці радянська технічна наука посідала перше місце у цій галузі.

УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ В МІЖНАРОДНІЙ ПОЛІТИЦІ НАПЕРЕДОДНІ ТА НА ПОЧАТКУ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

М. М. Мірошник

Факультет правознавства і міжнародних відносин

І курс, спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: С. І. Лисова, в. о. професор

На зламі 30–40-х рр. Західноукраїнські землі, які після Першої світової війни загарбали Польща, Румунія і Чехословаччина, стали предметом політичної гри між європейськими державами — Німеччиною,

СРСР, Великобританією, Францією, Італією. СРСР, Польща, Румунія та Чехословаччина намагалися втримати вже підвладні та приєднати нові українські землі. Англія, Франція і США втручанням у розв'язання українського питання або дипломатичним нейтралітетом мали задовольнити свої геополітичні інтереси. Тому вони виявилися байдужими до проблем соборності українських земель і в 1919 р., і в 1939 р. Драматизм ситуації полягав у тому, що самостійно український народ на той час об'єднати свої землі в єдиній державі не міг. Усе залежало від балансу інтересів, насамперед Німеччини та СРСР.

Слід підкреслити, що фашистська Німеччина, прагнучи перерозподілу Європи на свою користь, особливо великий апетит мала на Україну. Стало незаперечним, що зацікавленість українським питанням продиктована бажанням Німеччини використати його з власною метою, придушуючи будь-яке прагнення до української державності, до возз'єднання в одній державі всіх етнічних земель.

У серпні 1939 р. вже всі західноукраїнські землі опинилися в епіцентрі зовнішньої портики Москви і Берліна. Розпочавши підготовку до нападу на Польщу і прагнучи за будь-яку ціну запобігти зближенню СРСР із західними державами, фашистська Німеччина запропонувала СРСР укласти пакт про ненапад. І Сталін на це охоче погодився.

Проте це був не єдиний зговір двох диктаторів. Ще більш ганебна капітуляція Сталіна і його оточення відбулася вже після нападу фашистської Німеччини на СРСР, коли Сталін викликав до себе повіреного Болгарії і запропонував через нього Гітлеру укласти договір, за яким «великий полководець усіх часів і народів» запропонував віддати Німеччині всю Прибалтику, Білорусію та Україну.

23 серпня 1939 р. світ сколихнула звістка, передана вночі по радіо, про укладення радянсько-німецького договору про ненапад терміном на 10 років. Договір увійшов в історію як пакт Молотова-Ріббентропа. Укладення подібного пакту можна тлумачити як законну спробу відвернути війну. Однак і при укладенні договору, і під час його ратифікації приховувався той факт, що одночасно з договором було підписано таємний протокол, за яким розмежувалися «сфери інтересів» сторін від Балтійського до Чорного моря, від Фінляндії до Бессарабії. Зміст цього протоколу (можливість введення радянських військ у прибалтійські країни, Польщу і Бессарабію, а в перспективі й у Фінляндію) виявляв імперські амбіції радянського керівництва. Саме територіальний виграш, розподіл

сфер впливу, поширення сталінської диктатури на нові території і були основною метою Сталіна та його оточення. Таку ж мету ставив для себе і Гітлер. Тому договір про ненапад, і особливо його таємний протокол, значною мірою зумовлені спільністю інтересів двох тоталітарних режимів, диктаторів обох держав.

Безпосередній результат пакту Молотова-Ріббентропа — початок 1 вересня 1939 р. агресії Німеччини проти Польщі і вибух Другої світової війни.

НАЙВИЗНАЧНІШІ ВІДКРИТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ

Ю. В. Полоз

Кафедра гуманітарних дисциплін.

Факультет: Правознавства та міжнародних відносин.

І курс, група М.І.-51, спеціальність «Міжнародна інформація»

Науковий керівник: С. І. Лисова, канд. іст. наук, в. о. професора

Одна з найдавніших світових націй Скоти чи Скити, що почали формуватися, як нація ще від часів Ноя. Але існує також думка Геродота, згідно якої, скити були переселенцями з території сучасного Ірану. Перебравшись на Праукраїну, почали інтенсивно розширювати власну територію, в результаті чого дійшли в своїй кампанії аж до Кавказу та до територій сучасного Єгипту. Античний історик Торг називав Скитів найстарішою нацією світу, давнішою за славнозвісних єгиптян.

Дослідники кажуть про вроджене почуття справедливості, що спостерігалось у психології скитів.

Найбільшими і найвідомішими племенами Скитів були такі: Твари, Агатирси, Неври, Меланхлени, Будини, Гелони, Скити-орачі, Скити-хлібороби та інші. Україна не країна.

Міститься на території давньої держави Антів.

Як відомо, до держави Антів входили три міжплемінні союзи: Сіверянський, Полянський, Древлянський.

Назва їхньої держави — Троянь. Троянь — один з різновидів етнічної назви Укріани. Укри — похідне від нього. Слов'янське плем'я, що проживало на території Німеччини. Отож при своєрідному поєднанні даних відомостей можемо побачити народження слова «Україна». Україна — земля побратимів.

Таємниці середньовічного села. Середньовічним руським селянам були доступні складні ремесла: обробка дьогтю, смоли, гончарство

тощо. Вони були досить заможними на відміну від побутуючої досі думки. Продуктивна праця руських селян, протягом століть складала основу економіки Київської Русі,

Арата — найдавніша держава світу. Була відкрита О. Бадером та його послідовниками в 30–80 роках ХХ ст. на території заповідників Кам'яна Могила та Хортиця. Арата на кілька століть старша від знаменитої Азійської держави Шумерів. Є відомості про багатогранний релігійний світ мешканців Арати. Вони також мали розвинену соціальну інфраструктуру: великі міста з каналами, фортецями, ринками тощо. Написи Кам'яної Могили — унікальне явище в історії людства, що дала світові інформаційну гаму про найдавніших людей, що проживали на півдні сучасної України, про їх господарське та духовне життя.

Кий, Щек, Хорив. Нові версії про походження засновників Києва. Щодо Кия, то існує гіпотеза про його малоазійське коріння. Древні хетські джерела кажуть про правителя Акія, що в ХІІІ ст. до н. е. завоював значні території на узбережжі Малої Азії. Тоді ж постає сильна держава Акіява, володар якої називався князем Кием.

Не все однозначно також щодо постаті Хорива. Частина дослідників кажуть про біблейське походження київської гори Хоривиці. Справді, саме на горі Хорив Мойсей вперше розмовляв з Богом. Є також так звана «Корабельна теорія.» Згідно з нею, Хорив — назва древньої держави, що розташовувалася на території Босфорської протоки. Звідси: Хорив — кориб — корабель.

Про постать Щека існує ряд цікавих тлумачень. Можливо, що він був мешканцем давньої держави Секу, що знаходилася на заході Анатолії. В результаті лінгвістичних перетворень «Секу» трансформувалося в «Щеку». Тобто виходить, що Щек був мешканцем цієї всіма забутої держави.

Згідно однієї з дум, що її виконували в давнину сивочолі кобзарі, колись за київський стіл воювали три претенденти: Лук'ян, Чикриж та Скавік. Довгою та виснажливою була їхня боротьба. Отож місцина де розташовувалися війська Лук'яна стала називатися Лук'янівкою.

Немало легенд також складено також про сестру київських князів Либідь. Згідно однієї з них, до Либіді сваталися багато доблесних лицарів. Проте будучи надто гордою вона відхилила всі пропозиції, прирікши тим самим себе на ситність. І ріка, що названа на її честь утворилася зі сліз, пролитих гордою красунею.

Одна з легенд розповідає про те, що великий завойовник хан Батий насправді був, ченцем Печерського монастиря. Залишаючи обитель,

він лишив письмове свідчення про те, що в жодному разі не завдасть шкоди монастиреві. Можливо саме через це, Печерська лавра була єдиним православним храмом, що лишився непошкодженим підчас монгольської навали монгольських орд на столицю Київської Русі.

БОЛЮЧІ СПОГАДИ ПРО ВІЙНУ

С. А. Смоленська

Факультет правознавства та міжнародних відносин

І курс, група МІ-52, спеціальність «Міжнародна інформація»

Науковий керівник: В. В. Утвенко, канд. іст. наук, асистент

22 червня 1941 р. Німеччина та її союзники без оголошення війни напали на Радянський Союз і почали наступ на трьох стратегічних напрямках. Група армій «Південь» мала завдання окупувати територію України. Південне угруповання ворога складалося з трьох німецьких і двох румунських армій, а також механізованого корпусу угорської армії. Їм протистояли війська Київського особливого і Одеського військового округів. Після трьох тижнів боїв ворог просунувся в південному напрямку на 600 км. і вийшов на підступи до Києва й Одеси, які були окуповані 19 вересня та 18 жовтня 1941 р. До кінця 1941 р. гітлерівці окупували більшу частину республіки, а після захоплення 22 липня 1942 р. міста Свердловська Ворошиловградської (Луганської) області вся територія України опинилася в руках ворога.

З кожним роком більшає відстань у часі від того дня, коли над поверженим ворогом пролунав салют перемоги. 9 травня ми радіємо зі здобутої перемоги і водночас схилиємося в скорботі за тими, хто поліг на полі бою, був закатований фашистами або помер від голоду й холоду у воєнне лихоліття.

Одного вечора мій дідусь Михайло Федорович Сидоренко, закінчивши всі справи, не міг заснути, а дістав із тумбочки, де лежали його бойові нагороди, старий альбом із уже пожовклими фотографіями. Я зрозуміла: дідусь, вдивляючись у пожовклі від часу фотокартки, згадує свою молодість, друзів.

— Дідусю Михайле, — попросила я, — розкажіть про той час, коли ви були молодим.

Він посміхнувся:

— Ти справді хочеш послухати?

— Звичайно, — відповіла я, ніяковіючи, і відчула провину в тому, чому раніше про це не запитувала.

— Ну тоді слухай. Народився я 29 жовтня 1922 р. у селі Лесківщина Роменського району Сумської області. Тут закінчив початкову школу. А потім у селі Артюхівка навчався аж по сьомий клас. У 1939 р. приїхав до Сталінабаду, вступив на робітфак, який давав освіту за 8 класів. Наступного року я пішов до дев'ятого класу, а закінчивши його, збирався йти до десятого. Та влітку 22-го червня 1941 р. розпочалася війна. У жовтні 1941 р. мене викликали у військомат. На подвір'ї зібралось багато юнаків. До нас звернувся комісар: «Усі ви знаєте, що Батьківщина в небезпеці. Радянській армії потрібне поповнення. Хто хоче добровольцем піти на фронт?» Я кілька хвилин подумав і вирішив написати заяву.

Через три дні ми прийшли на вокзал, сіли у військовий ешелон, і нас повезли. Німці тоді були у Поволжі. Привезли нас на станцію, я вже не пам'ятаю, як вона називалася. Там ми переночували одну ніч, а зранку нас пошикували і оголосили, що ми призвані у десантні війська і повинні навчитися стрибати із парашутом. З того часу почалося навчання. Ми провчилися шість місяців, а потім нас відправили на фронт. Нас підняли по тривозі, ми сіли в ешелон і направилися до Сталінграда. Коли оборонці приїхали, якраз почалося бомбардування із фашистських літаків. Під Сталінградом розгорнулася небачена за своїми масштабами битва. 19 листопада 1942 р. радянські війська перейшли у контрнаступ, який завершився 2 лютого 1943 р. оточенням і розгромом 330-тисячного угруповання противника. Під Сталінградом я брав участь у боях, аж поки не був поранений. Після поранення санітари поклали мене на носилки і відвезли до командного пункту. Там я пролежав до ранку. Через декілька днів я був переправлений через Волгу, у Саратов, до шпиталю. Там я пробув тиждень, а потім мене відправили в Уфу, де лікувався аж до березня місяця 1943 р. А коли вийшов із шпиталю у тому ж році, то більше не воював. Війна скінчилася для мене, як для військового, а не як для людини — патріота, який уболівав за долю своєї Батьківщини.

Після Курської битви (5 липня — 23 серпня 1943 р.) почалося визволення Червоною армією території України. 23 серпня радянські війська зайняли Харків. Протягом вересня — жовтня 1943 р. було визволено територію Лівобережної України, 6 листопада 1943 р. — Київ, а протягом січня — жовтня 1944 р. територія Правобережної, Південної та Західної України була очищена від окупантів.

ОБОРОНА КИЄВА

Т. О. Сухицька

факультет правознавства та міжнародних відносин

I курс, група ПЗ-51, спеціальність «Правознавство»

Науковий керівник: С. І. Лисова, канд. іст. наук, в.о. професора

У важкі і незабутні роки Великої Вітчизняної війни робітники, трудящі Києва разом з воїнами Червоної Армії здійснили героїчний подвиг, затримавши просування гітлерівських полчищ у глиб радянської країни...

На світанку 22 червня 1941 р. мирна творча праця радянського народу була перервана віроломним нападом фашистської Німеччини. Три потужних угруповання фашистських армій — «Центр», «Північ» і «Південь» — розгорнули наступ на трьох головних стратегічних напрямках: на Москву, Ленінград і Київ.

На території України групі німецьких армій «Південь», якою командував генерал-фельдмаршал фон Рундштедт, протистояли війська Київського особливого і Одеського воєнних округів. На цьому напрямку німці мали незначну кількісну перевагу в живій силі 1:1,4, але значно поступалися у техніці: у радянських частинах було в 1,3 раза більше гармат і мінометів, у 4,9 раза — танків і в 2,4 раза літаків. Проте навіть за таких сприятливих для Червоної армії обставин втримати німців на радянському кордоні не вдалося. У середині липня 1941 р. на житомирсько-київському, уманському і одеському напрямках точилися вирішальні бої.

Особливо важкими були бої на київському напрямку. На початку липня німецькі війська прорвалися до Житомира. 6 липня командування створило штаб оборони Києва. Він організував будівництво укріплень навколо міста, в якому взяли участь 160 тис. киян (напередодні війни наявні укріплення демонтували як такі, що були побудовані «ворогами народу»). Захопити місто з маршу не вдалося завдяки героїчній обороні бійців, жителів Київської області та міста.

Надзвичайна складна обстановка склалася під Києвом. Німці кинули на цю ділянку великі сили, передусім танки, авіацію. Червона армія за допомогою місцевого населення понад два місяця тримала тут оборону. Але в радянського командування не вистачало танків, літаків, резервів. Найбільше бракувало хисту й волі керівникам оборони столиці. Будь-які їхні рішення та кроки були позначені страхом перед Сталіним і прагненням уникнути відповідальності.

У кінці серпня противник безперешкодно форсував Дніпро на північ і південь від Києва і розпочав оточення міста. Загроза наростала день у день. Ось чому командування Південно-Західного напрямку, доповідаючи Ставці про стан справ, висловилося за негайне відведення військ із київського виступу. «...Зволікання з відходом Південно-Західного фронту може призвести до втрати військ і величезної кількості матеріальної частини...», — писали Сталіну головнокомандувач цього напрямку С. Будьонний і член військової ради М. Хрущов. Однак Сталін, пам'ятаючи неодноразові й категоричні запевнення керівників оборони, що сил досить і Київ оборонятиметься успішно, та виявляючи властиві йому свавілля й волюнтаризм, не взяв до уваги аргументованих доказів, наказавши «за будь-яку ціну» утримувати Київ. Під Києвом було втрачено чотири радянські армії (принаймні, півмільйона чоловік).

І все ж, якщо радянським військам таки вдалося «зачепитися», в майже безупинному відступі, й протриматися більш як два місяці, поставивши під сумнів бездоганно придуманий графік «бліцкригу», то це було саме під Києвом. Сталося це завдяки безіменним героям-червоноармійцям і командирам.

Більше двох місяців (липень — вересень) тривала оборона Києва. Гітлерівці втратили під стінами української столиці понад 100 тис. війська. Після прориву німецькими військами Південно-Західного фронту захисники Києва опинилися перед загрозою оточення. Проте Сталін, незважаючи на реальні обставини, не дозволив військам своєчасно відійти. Між тим ситуація дедалі більше ускладнювалася, переростаючи у велику трагедію. Ліквідувавши під Уманню дві оточені радянські армії, німецькі броньовані «кліщі» замкнулися в кільце під Полтавою. Внаслідок цього в полон потрапило майже 660 тис. осіб, з них 60 тис. командирів. З оточення змогли вийти лише окремі загони. Командувач фронтом М. Кирпонос, секретар ЦК КП(б)У М. Бурмистенко та група генералів загинули при спробі вирватися із ворожого кільця.

Гітлер тріумфував, розцінюючи київську операцію як «найбільшу битву в світовій історії». Проте деякі з німецьких генералів досить скептично оцінювали її стратегічне значення, вважаючи, що концентрація сил на півдні змусила фактично аж до осінніх дощів «топтатися на місці» війська фон Бока на центральному напрямку.

Постає питання: чи винна армія в поразках в перший період війни? Відповідь може бути однозначною. Радянські війська, поставлені в неймовірно скрутне становище згубними прорахунками та

помилками політичного керівництва країни на чолі зі Сталіним, сатанинська воля якого паралізувала здатність до самостійних рішень та вчинків і генералів, і наркомів, і партійних секретарів, мужньо й до кінця виконували свій обов'язок, залишалися вірними присязі.

Таким трагічним був початок війни. Вина за це лежить на керівництві країною і комуністичній партії, які не змогли на належному рівні підготувати країну до оборони. Розплачуватися за це довелося народам СРСР і, передусім, українському народу.

БОРОТЬБА ПРОТИ САМОДЕРЖАВСТВА В 40-Х РР. XIX СТ. УКРАЇНСЬКОЇ РІЗНОЧИННОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ. КИРИЛО-МЕФОДІЇВСЬКЕ БРАТСТВО

Н. О. Хілінська

факультет «Економіки та менеджменту»

I курс, спеціальність «Банківська справа»

Керівник: С. І. Лисова, в. о. проф.

На боротьбу самодержавства в 40-х роках XIX ст. стають нові сили не тільки дворянської, а й різночинної інтелігенції. Незадоволені тільки культурно-просвітницькими заходами, вони на передній план боротьби проти національного гноблення висували загальні суспільно-політичні вимоги ліквідації самодержавно-кріпосницького режиму, встановлення демократично-республіканської форми правління, державної незалежності України.

Першою такою організацією, члени якої прагнули не лише звільнення селян від кріпацтва, а й національної свободи, стало Кирило-Мефодіївське братство (товариство), яке заснували в січні 1846 р. в Києві М. Костомаров, М. Гулак і В. Білозерський. Невдовзі до них приєднався П. Куліш. У квітні 1846 р. членом товариства став Т. Шевченко. З товариством підтримували зв'язки близько 100 осіб. Програму товариства викладено в «Книзі буття українського народу», або «Законі Божому», головним автором якої був М. Костомаров. Основними положеннями цього документу були: перебудова суспільства на засадах християнських ідеалів справедливості, свободи і рівності, поєднаних з почуттям українського патріотизму; утвердження федерації слов'янських народів, в якій кожен народ творив би свою державу. Велике значення приділялося також

скасуванню кріпацтва та поширенню освіти серед народу. Це перша, хоча і невдала, спроба інтелігенції перейти від культурницького до політичного стану національного відродження. Кириломефодіївці внесли нове слово і в оцінку ролі народних мас в історії. Революційно настроєна частина кириломефодіївців вважала, що в народних масах криється та суспільна сила, яка здатна збройним шляхом повалити самодержавно.

ПІДСЕКЦІЯ 8.2. ФІЛОСОФІЯ (КУЛЬТУРОЛОГІЯ, ЛОГІКА)

НАУКА І ОСВІТА В СВІТЛІ ЗАКОНІВ ДІАЛЕКТИКИ

В. П. Бистрова

м. Київ, факультет економіки і менеджменту,

І курс, група ОА-51, спеціальність «Облік і аудит»

Науковий керівник: І. М. Миколаєнко, канд. іст. наук, доцент

Освіта — це духовний вигляд людини, який складається під впливом моральних і духовних цінностей, також це виховання і самовиховання, формування вигляду людини. При цьому є головним не кількість знань, а об'єднання останніх з особистими рисами, уміння самостійно розпорядитися своїми знаннями. Але нас цікавитиме друге значення освіти, а саме: зазвичай, коли ми чуємо слово «освіта», ми її асоціюємо з освітою, яку отримують у школі, або ж фахову освіту, яка базується саме на середній освіті. Початкова освіта включає в себе найнеобхідніші й найголовніші знання, які розвивають й розширюють кругозір бачення світу, пояснюють ті чи інші явища і процеси, за якими ми спостерігаємо кожного дня. Саме на цій основі продовжується вивчення тієї чи іншої професійної освіти, яка включає в себе свої особливості, нахили. Але на цьому освіта кожного не закінчується, бо не закінчується життя, а значить, впродовж майбутнього будуть з'являтися інші знання, які будуть додаватись до того, що є буденним.

Наука — це особливий погляд пізнавальної діяльності, спрямований на вироблення об'єктивних систем пізнання світу. В основі науки лежить мета виявлення законів, у відношенні з якими об'єкти можуть використовуватись в людській діяльності. Наука базується саме на освіті, без неї вона не є чимось окремим, вона є її продовженням

(її виміром). Якщо, наприклад, розглянути науковця, який займається дослідженням певної галузі, він же не стає вченим випадково, цьому передує довгий шлях навчання, яке з часом переростає у його особисте накопичення власних спостережень, досліджень, висновків, які так чи інакше ґрунтуються, продовжують те, що він вивчав, тобто те, що вже колись було доведено іншим вченим, знання якого також ґрунтувались на тих чи інших основах.

«Усестороння освіченість — є живою опорою науки». Цей вислів узагальнює все те, що було викладено. Адже кожен успішний вчений досягає свого рівня завдяки тому, що він вільно володіє знаннями у своїй галузі, крім того хоча б побіжно орієнтується у всіх інших. Бо чим більше і «якісніше» він орієнтуватиметься в знаннях, тим більша можливість того, що він буде розумним (перспективним) вченим і його праці будуть чогось варті. Отже, ми можемо зробити висновок, що наука є мірою виміру якості нашої освіти (якість переходить в кількість).

Духовність — це тісна єдність духовного і чуттєвого життя почуттів; це внутрішній зміст людини — тобто сукупність почуттів, вірувань, поглядів, розумінь, устремлінь, бачень сенсу буття, життя. Все це формується у людини під впливом оточуючого суспільства, зовнішнього середовища, культури та інших факторів. Саме під впливом нашого духовного світу ми здійснюємо ті чи інші вчинки, як сказав Спіноза: *«Душа — мисляча річ...»*. Вона вибирає в себе те прекрасне, що має людина, або ж навпаки.

Молодість — це тимчасовий і найпрекрасніший період стану нашої душі. Найбільш активний період життя, в цей час людина сприймає все, що відбувається навколо неї суттєвіше. Саме в цей час ми пізнаємо й накопичуємо більше інформації ніж в інші періоди, тому частково під цим впливом формується наш світогляд, погляди на життя, на життєві цінності, тобто формується наш внутрішній світ, наше «Я». Крім цього ми навчаємось, а освіта просто так не проходить, вона дає ознаки свої результати, саме під її впливом формуються більшість наших поглядів, хоча найчастіше ми цього не помічаємо. Тож не дарма кажуть: *«Як проведеш молодість, так зустрінеш старість»*. Адже молодість є підґрунтям нашого подальшого життя; і від того, яким буде наш внутрішній світ, яким сформується в цей період, буде залежати все наше подальше життя. Бо, не дивлячись ні на що, змінити наше «Я» буде дуже важко.

На прикладі цих обґрунтувань я вважаю, що ці дві категорії можна об'єднати в причинно — наслідковий зв'язок, де молодість

є причиною того чи іншого бачення. Наслідком нашого сприйняття, пізнання в цей період, є формування нашого духовного світу, який є нашим «обличчям», і який супроводжує нас протягом життя.

Таким чином, закони діалектики залишаються вічними і універсальними для всіх галузей знань, особливо для науково-освітнього пізнання істини.

МОЛОДЬ, ОСВІТА ТА ДУХОВНІСТЬ

Л. О. Бусько

м. Київ, факультет економіки і менеджменту,

I курс, група МО-51, спеціальність «Менеджмент організацій»

Науковий керівник: І. М. Миколаєнко, канд. іст. наук, доцент

Три пори — минула, теперішня, прийдешня
бачаться сукупно, яко Вічність і тая,
то Вічність тямістю Своєю їх обіймає:
позаяк усе наче і розкрите.

Нострадамус

Так вже повелось, що на молодь покладають багато сподівань, надію і віру. Нам хочеться, щоб нове покоління жило щасливо, світло, розумно і щоб молоді досягли великих досягнень, реалізували свої цілі, знайшли своє місце в цьому житті. Проблема майбутнього і його передбачення належить до тих «вічних» тем, інтерес до яких закономірно зростає в міру суспільного прогресу. Весь час існування людства людина прагнула побачити своє майбутнє, передбачити власну долю, прагнула заздалегідь підготуватись до зустрічі з майбутнім, більше того, вплинути на нього. На цьому ґрунті навіть виникла наука — футурологія (від. лат. futurum — майбутнє і гр. logos — мова, вчення), або як її ще називають «наука про майбутнє», розробка різного роду альтернативних проєктів розвитку. Якщо провести аналіз взаємозв'язку молоді та освіти протягом ХХ–ХХІ ст., то бачимо, що в нашій країні недостатньо не тільки космонавтів, але й представників робітничих спеціальностей. Ці спеціальності були «витіснені» ще в 1990 роках, коли державі ніби-то критично не вистачало юристів, економістів, а також представників модних зарубіжних професій: топ-моделей, шоу-менеджерів тощо. Враховуючи ці тенденції, як гриби росли приватні ВНЗ, а в державних успішно відкривалися нові платні факультети. Але ці тенденції давно змінилися, і лише рік назад ці питання почали серйозно розглядатись.

Сьогодні в Україні 2,2 млн. студентів навчаються у ВНЗ III–IV рівня акредитації і лише 500 тис. навчаються в ПТУ. Якщо порівняємо це з 1960–1980 рр., то помітимо протилежні тенденції. Таким чином, на сьогодні на одного студента, який отримує робочу спеціальність припадає приблизно 4,5 майбутніх спеціалістів з вищою освітою. Міністерство освіти і науки підрахувало, що, якщо справи будуть так йти і надалі, то вже в 2015 році в нашій країні потрібність промисловості в кваліфікованих робітників буде задовольняти лише на третину. Навіть хтось пожартував, що скоро Україна почне підписувати угоди про імпорт спеціалістів. Отже, постає питання: допоможе тобі вища освіта, чи потрібна вона? Як на мене, людина повинна знати і розуміти свої можливості, а також бажання. Це не вірно, якщо дитина хоче бути кухарем або швачкою, а батьки примушують, щоб вона йшла навчатися на юриста, економіста тощо лише тому, що це престижно. Професія тоді престижна, коли ти володієш нею, з захопленням відносишся до неї.

Вища освіта має велике значення, перед освіченою молоддю людиною відкриваються багато дверей. Хто хоче чогось досягти в житті, повинен наполегливо працювати, постійно самовдосконалюватися, розвивати в собі можливості. Сьогоднішній Україні потрібні розумні люди, які змогли б вивести країну з кризи, і це мої сучасники — студенти ВНЗ. Економістів, юристів — безліч, але не фахівців-професіоналів. Вони не зливаються з «безліч», вони індивідуали, і в них завжди буде потреба. Тому наша задача навчатися, вдосконалювати себе, вкладати зусилля, щоб забезпечити собі та своїм нащадкам світле і щасливе майбутнє.

Отже, теперішнє, яке людина творить сама, і принесе плоди в майбутньому. Розмірковуючи про перспективи розвитку людської цивілізації, слід не лише розвивати існуюче, а й ламати старі стереотипи. Якщо не буде нового в сучасному, якщо не вирішимо сьогодні проблеми, то не буде й ніякого подальшого розвитку людини. У майбутньому, як це було і в минулому, суспільний прогрес не застрахований від зигзагів, стрибків. Від наукового передбачення і свідомої та активної діяльності людини багато в чому залежить — як уникати цих негативних тенденцій, так і як спрямовувати суспільний прогрес. Гуманістична місія полягає в тому, щоб розкріпачити людство і відійти від всебічної буденності та залишитися над своїм буттям.

ПРОБЛЕМА МЕТОДУ ФІЛОСОФІЇ НОВОГО ЧАСУ

М. К. Васильєва

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

I курс, група ДІ-51

Для формування науки Нового часу характерна орієнтація на пізнання дійсності, що опиралася на відчуття. Одночасно перед філософами і вченими постає питання про сутність і характер самого пізнання, що приводить до підвищення значення гносеологічної орієнтації Нової філософії.

Для першого періоду філософії Нового часу характерні два протилежні погляди на метод пізнання, це індукція Бекона та дедукція Декарта.

Пізнавальний процес та метод пізнання

Пізнання є процесом ідеального освоєння реального світу.

Пізнавальний процес відображає не саму реальність як таку, а «конструктивні схеми» речей і процесів, що складають її, і тому відображає не тільки «здійснені» варіанти цих «схем» (дійсність, наявний стан речей), але й одночасно і всю сукупність нездійснених варіантів, тобто можливості. Таке відображення реалізується завдяки мові. Саме в ній можливості набувають статусу своєрідного, «чуттєвого», (у субстраті звуків усної чи знаків письмової мови) існування.

Однак наше відображення ніколи не є дзеркальною копією реального світу, а якщо між реальним предметом і його пізнавальним образом не існує такої абсолютної («дзеркальної») подібності, то виникає питання про критерії розрізнення між правильним і деформованим відображенням, між істиною і заблудженням.

Метод (грецьке *metodos*) в широкому розумінні слова — «шлях до чого-небудь», спосіб соціальної діяльності влюбій її формі, а не лише в пізнавальній.

Проблема методу завжди була в центрі філософської та наукової думки, особливо починаючи з Нового часу, і обговорювалась в рамках багатообразних, в тому числі полярних підходів. Кожний метод розробляється на основі певної теорії, яка тим самим виступає його необхідною передумовою.

В науковому пізнанні істинним повинен бути не лише його кінцевий результат (сукупність знань), але і ведучі до нього шляхи, тобто метод, що досліджує і стверджує специфіку цього метода. Тому не можна «розводити» предмет і метод. Багатообразність методів

людської діяльності обумовлює багатообразний спектр методів, які можуть бути класифіковані по самим різним критеріям. Насамперед слід виділити методи духовної, ідеальної (в тому числі наукової) і методи практичної, матеріальної діяльності.

Всі методи наукового пізнання за ступенем загальності і сфери діяльності можуть бути розділені на п'ять основних груп:

1. Філософські методи
2. Загальнонаукові підходи і методи дослідження
3. Спеціальнонаукові методи
4. Дисциплінарні методи
5. Методи міждисциплінарного дослідження

Проблема методу філософії Нового часу

Методологія Френсіса Бекона

Філософія Бекона виходить із об'єктивної потреби суспільства і виражає інтереси прогресивних сил того часу. Бекон відкидає філософію як споглядання і представляє її як науку про реальний світ, що застосовується на дослідному пізнанні

Основну увагу Бекон приділяє проблематиці науки, знанню і пізнанню.

Основним робочим методом своєї логіки Бекон рахує індукцію. Характеризує він її так: «Під індукцією я розумію форму доведення, яка придивляється до почуттів, хотіла б пізнати істинний характер речей, прямує до дій і майже з ними зливається».

Методологія Рене Декарта

Філософія Декарта представляє собою новий, цільний і раціонально обгрунтований образ світу, не лише відповідаючий актуальному стану природознавства, але і повністю визначаючий напрямок його розвитку.

Можна зробити такі висновки

Заслуга Бекона в тому, що його «Новий органон» представляє першу спробу в філософії Нового часу реалізувати загальний методологічний підхід до отримання наукового знання, який мав практичне застосування. Його заслуга в підкресленні значення емпірії, чуттєвого пізнання і експеримента, що повністю відкидався в більшості випадках схоластичною філософією.

Значення Декарта для розвитку сучасної науки і філософії величезне. Він затвердив «нові принципи філософії», він сприяв розвитку ряду спеціальних наукових дисциплін, зокрема математики.

Він являється засновником аналітичної геометрії. Його праці присвячені проблемам фізики, в тому числі оптики. Його ідеї, що відносяться до області природничих наук, вплинули на розвиток французького, філософського і природничо-наукового мислення.

ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТИ ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Р. В. Васюра

*Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»,
VI курс, група Дк-41, спеціальність «Документознавство»
Науковий керівник: О. А. Бундак, канд. іст. наук, доцент*

Українське суспільство увійшло в нове тисячоліття, перебуваючи в дуже непростому стані. Нова гуманістична парадигма розвитку в сучасному суспільстві, її формування, становлення, подальша еволюція мають бути пов'язані зі створенням такої системи освіти ХХІ ст., метою якої є виховання національно свідомої і високоморальної молоді, здатної до комплексного розв'язання і суто українських загальноосвітніх проблем. Для перспективної системи освіти слід керуватися оновленими методологічними принципами організації і діяльності, спиратися на нові технологічні ідеї, виходити на нові етичні та естетичні цінності. На такі завдання націлює і проект Національної доктрини розвитку освіти в Україні, який передбачає поступовий перехід від репродуктивного, авторитарного типу освіти до моделей інноваційного, гуманістичного типу [1].

В українському суспільстві рівень молоді, «елітарної» культури, до якої має рости культура масова, стрімко падає. Ця проблема дала чимало підстав освітянам усвідомити всю гостроту й необхідність активного залучення суспільства, і найперше молоді, до культурних процесів, світоглядного розуміння їх значущості, до духовних цінностей, висвітлення гуманістичних ідей на фоні характерних для нашого часу прагматизму та раціоналізму, в ситуації духовного надлому особистості в ході трансформації українського суспільства [2].

Орієнтація на гуманізацію системи освіти висуває соціальне завдання на один рівень з дидактичним і професійним. Вирішення ж соціально-психологічного завдання, тобто розвиток особистісних якостей суб'єктів навчання, повною мірою можливе тільки при зміні характеру навчання і відмові від попередньої його моделі. Основні завдання гуманістичної парадигми, з одного боку — виявлення і розвиток специфічних особливостей суб'єкта виховання, сфер його

мотивацій і потреб, а з другого, — створення та реалізація умов, що забезпечують вільний розвиток суб'єкта в сьогоденні і його підготовку до щасливого життя в майбутньому.

Для виконання соціально-психологічного завдання в повному обсязі система освіти має не лише всебічно сприяти розвитку індивідуальності кожного, а й цілеспрямовано розвивати здібності до самореалізації та саморозвитку. Це означає, що перед нею стоїть завдання не лише вільного розвитку особистості, а й цілеспрямованого розвитку окремих її якостей, що допомагають «знайти себе» і реалізувати нагромаджений творчий потенціал [3].

Глобальна духовна криза початку третього тисячоліття чітко виявляється у сфері теорії та практики виховання на всіх рівнях: ціннісно-смысловому, цільовому, змістовому, технологічному, результативному. Фактично набула життєвості стійка суперечність між вселюдською глобальною потребою в типі людей, здатних за своїми орієнтаціями відповідати епосі і етиці ноосферного розуму, та егоїстичними, кланово-соціальними, «неокультуреними» потребами, які панують у сучасному суспільстві і диктують його громадянам стратегію агресивної чи покірливої поведінки [3].

Культурна людина в епоху глобалізації суспільства повинна спиратися на гуманістичні пріоритети у будь-якій сфері діяльності, бо від кожного нині залежить, чи виживе людство як благородна спільнота. Людина знаходить місце для себе, і водночас знаходить місце для своєї національної культури й національної самосвідомості. Вона пишається не тим, що ставить їх вище, не кількістю славетних імен і шедеврів, а тим, наскільки її цінності перебувають у гармонії з надбаннями інших народів.

Кожного разу, коли людська цивілізація переживає потрясіння, вступає в перехідний період, значно посилюються потреби в гуманізації суспільства, а отже, в гуманістичній педагогіці. Все це дає підстави для творчо-критичного використання відповідного досвіду, особливо виховання в осмисленні і розв'язанні проблем освіти в національному масштабі.

ЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФІЇ В ЖИТТІ ЛЮДИНИ

Н. М. Вегера

м. Київ, факультет економіки і менеджменту,

І курс, група МЗЕД-51,

спеціальність «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності»

Науковий керівник: І. М. Миколаєнко, канд. іст. наук, доцент

У філософії існує надзвичайно велика кількість різноманітних відповідей на запитання «Що таке філософія?», «Що може становити предмет філософії?». Ці відповіді не можна охарактеризувати ні як правильні, ні як неправильні. Річ у тім, що кожна відповідь на вказані питання є, насамперед, відповіддю на інше. Кожна людина має свою точку зору і свої переконання, і по-своєму відповідає на ці питання. На дарма кажуть, що у кожної людини своя філософія життя. Ось вислови деяких філософів на цю тему:

«Філософія — розуміння всього суцього як єдиного і втілення цього розуміння в художній образ і в моральну дію». (П. Лавров)

«Філософія — це ностальгія розуму всюди почуватись вдома». (Г. Новалис)

На можна розглядати питання про предмет філософії, не вирішивши для себе суть філософії як явища. Я вважаю, що не можна дати повного визначення філософії, тому що вона безгранична, в ній поєднана велика кількість питань, ситуацій, явищ, на які завжди можна знайти відповідь, адже філософія вивчає не окремі сфери буття, а світ як ціле. Її завдання — дати найбільш загальні уявлення про світ, відповісти на запитання: який цей світ, що лежить в його основі, що таке знання, чи є якийсь сенс існування в цьому світі, яке місце людини в ньому, як вона повинна жити, діяти, поводитись? На знаннях з філософії не побудуєш нічого матеріального, але не треба забувати про душу, їй теж потрібно чимось жити. Оскільки філософія налічує понад 4 тис. років, тому визначення її предмету змінювалось під впливом епох, соціальних процесів, розвитку людини та інших факторів.

Велике, основне питання всієї, особливо новітньої філософії, є питання про відношення свідомості до буття. Філософи поділились на два великі табори в залежності від того, як давали відповідь на це питання. Ті, які твердили, що свідомість первинна, а буття вторинне, були ідеалістами. А ті, які в основі світогляду вважали буття, а потім свідомість, належали до різних матеріалістичних течій.

Вони мали свій погляд на предмет філософії, і деякі з них дійшли до наших часів:

«Філософія — наука про добро і зло, яка тільки одна і становить предмет філософії» (Сенека),

«Філософія є пізнання, що досягається завдяки правильному міркуванню» (Гоббс),

«По суті філософія є лише людський розум в туманних висловлюваннях» (Гёте).

Тлумачити ці слова можна по-різному. І напевно кожен зможе підібрати собі вислів, до якого він більш схильний. Мені імponує вислів Сенеки. Я вважаю, що предметом філософії є протистояння добра і зла, оскільки в світі все існує на протиріччях, суперечностях, у боротьбі за істину. Все базується на законі єдності і боротьбі протилежностей. Не дарма ще з дитинства батьки навчають дитину розрізняти добро і зло, і намагаються направити її правильною дорогою. Отже, ми можемо сказати, що філософія з нами з самого дитинства, а її розуміння змінюється або корегується протягом свідомого життя.

«Займатись філософією слід і молодому і старому: першому для того, щоб він і до старості залишався молодим, залишаючи добру пам'ять про минуле, другому — щоб він був і молодим і старим, не відчуваючи страху за майбутнє» (Епікур).

ВЕСІЛЬНА ОБРЯДОВІСТЬ

Ю. В. Волошина

Факультет економіки та менеджменту, I курс, група МЗЕД-51, спеціальність «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності».

Науковий керівник: С. І. Лисова, канд. іст. наук, в. о. проф.

Весільна обрядовість. Утворенню сім'ї українці завжди надавали великого значення. Відповідно до цього формувалася весільна обрядовість — справжня народна драма, що включала ігрові дії, танці, співи, музику.

У характері весільної обрядовості відбилася народна мораль, звичаєве право, етичні норми та світоглядні уявлення, що формувалися протягом століть. Наприклад, збір дружини (весільний похід) молодим, імітація викрадення нареченої (посад молоді), подолання перешкод на шляху до молоді (перейма) — це свідчення давніх форм шлюбу умиканням, а діалог старостів про куницю та мисливця, обмін подарунками між сватами, викуп коси, виплата штрафу за безчестя — своєрідний відгомін звичаю укладання шлюбу на основі купівлі-продажу.

Пережиток матріархату є й пріоритетна роль матері у весільних дійствах. Саме вона вирішувала питання про заміжжя дочки, зустрічала весільний поїзд, виряджала молодих до вінчання, вибрала дочку — наречену у вінок, вела молодих на посад. Рудиментом шлюбу дохристиянської доби є звичай накривати сина — нареченого білою переміткою у барвінкових обрядах.

У цілому українське весілля поділяється на 3 цикли: передвесільний, власне весільний, післявесільний. У свою чергу кожен із циклів складався з низки обрядів. Передвесільна обрядовість включала сватання, умовини, оглядини, заручини, бгання коровою і дівчечір. Власне весілля складалось із запросин, обдарування, посаду молодих, розплітання коси, розподілу короваю, перевезення посагу, перезви, рядження. Післявесільний цикл присвячувався вшануванню батьків молодими, прилученню невістки до родини чоловіка. Це обряди хлібин, свашин та гостин.

«Сценарій» традиційного народного весілля в основних рисах зберігався й дотепер — більшою мірою в сільській місцевості та у значно трансформованому вигляді в умовах міста.

Дошлюбне спілкування. Система цього дійства передбачала певні норми залицяння та сватання. Найпоширенішими формами дошлюбного спілкування були вулиці, забави, годечки, вечорниці. В західних районах України майже до ХХ ст. побутував звичай фізично карати хлопця і дівчину за перелюбство.

Сватання (змовини, сватанки, брання рушників, згоди, слово). Починалося весілля, коли послали від молодого (старости, свати, сватачі, посланці) йшли до батьків обранки укладати попередню угоду про шлюб. Свататися було прийнято у вільний від польових робіт час (на М'ясниці та від Паски до Трійці). Зі старостами до дівчини йшов парубок, на Поділлі — ходили і його батьки, а на Закарпатті — ще й брат або сестра.

Бували, однак, випадки, коли дівчина не давала згоди на одруження. На знак відмови вона повертала старостам принесений хліб або ж підносила молодому гарбуза чи макогона. Тоді про хлопця казали, що він ухопив гарбуза або обливав макогін.

Щоб уникнути сорому, часом посилали «розвідника», котрий мав довідатись про наміри дівчини та її батьків, або йшли свататись пізно ввечері, аби люди не бачили.

Сватання дівчини. Прийміть мене, мамо, я ваша невістка — такими словами два століття тому дівчина починала сватання. Згідно з існуючими звичаями, вона мала на це таке саме право, як

і хлопець. А раніше хлопці лише подекуди сваталися наважува-лися свататись до коханої.

Сватання дівчини, як відгомін матриархату, здавна побутувало у різних народів і не суперечило традиційним шлюбним ритуалам. Але вже за середньовіччя цей звичай почав сприйматись як небажана форма сватання. Певний виняток становили українці. В їхньому середовищі сватання, у цей час призабуте, зажило новим життям. Цьому сприяло те, що через постійні війни чоловіки надовго йшли з рідної домівки, а сім'ю очолювали жінки. З огляду на це зростали їхні права у родині, у тому числі пріоритет у сватанні. Недаремно тоді побутував вислів взяти замож — замість пізнішого піти заміж.

Дівчина пропонувала хлопцеві руку, не заручаючись його згодою, причому їй дуже рідко відмовляли, бо це могло накликати нещастя. Про силу цієї традиції свідчить звичай, що існував у XVIII ст.: злочинця, засудженого до страти, могли помилувати, якщо котрася із дівчат висловлювала бажання взяти його за чоловіка.

Проте в міру того як зростала роль чоловіка у суспільній сфері, такі звичаї поступово забувалися. І вже наприкінці XIX ст. ініціати-ва у сватанні цілком перейшла до парубків, а роль дівчини звелася до сором'язливого колупання печі та подавання старостам весіль-них рушників.

Умовини (оглядини, розглядини, обзорини, печеглядини) — зна-йомство з господарством молодого, яке здійснювалося невдовзі піс-ля успішного сватання.

Батьки парубка намагалися якомога краще представити міцність господарства свого сина, демонструючи його так, щоб умовини за-вершилися шлюбною угодою. Бувало, навіть вдавалися до хитрощів: позичали у сусідів коня, волів або сільськогосподарський реманент.

Заручини — заключний етап сватання, обрядове закріплення згоди на шлюб. Водночас це перший передвесільний обряд, що на-бував законної чинності.

Спроба відмовитись від заручин вважалася за безчестя, за відмову ж відшкодовували матеріальні витрати та ще й платили за образу.

На ознаку того, що дівчина й хлопець засватані, вони отримували певні атрибути: наречений — барвінкову квітку, наречена — червону стрічку у косах або квітку. В західних районах більш поширеними були вінки. На Гуцульщині вінок змащували і вкривали позолотою.

А також: барвінкові обряди, дівич-вечір, весільний поїзд, весіль-ні чини, бгання короваю, запросини, вирядження молодого, посад, вінчання, покрівання, посаг, комора, колачини.

ДЕЯКІ ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

А. І. Герасименко

м. Київ, факультет комп'ютерних технологій,

II курс, група КС-42, спеціальність «Комп'ютерні системи»

Науковий керівник: І. М. Миколаєнко, канд. іст. наук, доцент

Міністерство Науки і Освіти України. Дуже гучна назва для організації, яка мала б опікуватись проблемами освіти. Змінивши фразу одного відомого сатирика, можна сказати, що освіта в нашій країні знаходиться в стані протизаплідному. «Великі дядьки», що сидять, як правило, на парі крісел, раз в рік видають «розумний» наказ, який, на їх думку, повинен кардинально змінити/покращити нинішній стан освіти. Одна проблема — якось не виходить.

Як вступити в сучасний ВНЗ знає кожен, хто хоч раз намагався це зробити. Більше всього вбиває цинізм тих, хто вирішує долю абітурієнта. Врешті-решт, абітурієнт став студентом і (о чудо!) вчитиметься на бюджетній основі. Він старанно вчиться весь семестр, відмінно здає сесію. Наступає другий семестр, картина повторюється. Перший курс закінчений, ура! Після літа настає третій семестр (другий курс), і картина навчання і здачі знайома, але тут студент розуміє, що ніякої прямої користі від цього немає. З'являється перше питання: «Навіщо воно мені?», оскільки інтерес (якщо він взагалі був) втрачається, а приходиться проста нудьга, повсякденність на фоні «товстосумів», які без щонайменших зусиль, не заявившись на жодне заняття, неймовірно просто здають сесію і переходять на наступний курс без грама знань. Тому навчання далі йде на особистому ентузіазмі і власному усвідомленні потреби самого навчання. Ті, хто має всередині «стрижень з титана» йдуть вперед, інші «ламаються» на цьому етапі і переходять в розряд «людей, яким все по...».

Можна також додати іншу фразу сатирика: «Викладачів опустили нижче рівня плінтуса». Так, грубо. Так, цинічно. Але гірше за все, що це — правда. Раніше професія викладача була, як це називають тепер, престижна. Картина сьогоднішніх днів: професію викладача здобувають скоріше з безвихідності, ніж заради покликання (*особиста думка, може я і не маю рації*). Навчаючи це покоління дітей, у викладачів руки опускаються. Вони розуміють, що учити тут нічого (саме не нікого, а нічого). Першокурсники, що заявляють в обличчя викладачам: «Мені *ваш (предмет)* не потрібен, ви живете

і одержуєте зарплату за рахунок тих грошей, що я плачу за навчання», явище, нажаль, досить розповсюджене.

Тепер хотілося б торкнутися особової теми. Давнє протистояння студентів-«мажорів» і, так званих, «неформалів». Умовно будь-яку групу студентів можна розділити на ці дві половини. Цілком нормальний (зовні) студент може слухати «важкий метал», і в той же час вчитися на «відмінно». В той час, коли татові і мамині синки і дочечки літрами споживаючи алкоголь з приводу і без нього, жодного разу не з'явившись на заняття, мають нахабство грубити викладачам, і ображати тих, хто вчиться, особливо дістається «неформалам». Якраз ті, кого вважають «неформалами», підіймаються з бруду на коліна, а потім і встають на ноги, тому що у них є мрія змінити цей світ.

На всю цю плачевну картину Міністерство Освіти і Науки України дивиться як як-небудь (щоб було зручне дивитися крізь пальці і ні біса не бачити). До них звертаються: «В учбових закладах беруть/вимагають гроші», у відповідь наші улюблені урядовці ласкаво знижують плечима і усміхаються, згадуючи, скільки грошей (читай хабарів) сьогодні і вчора принесли керівники тих самих учбових закладів. Зате всі зібралися переходити на іноземні системи навчання, тестові іспити. Куди переходити, якщо свою систему не можемо налагодити?

Ось і задумайтеся, чи буде у нашої країни майбутнє, якщо все залишити як є, і дивитися через спущені рукави крізь пальці на проблеми сьогоднішньої молоді і сьогоднішньої системи освіти?

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОВІДНОСИН ЛЮДИНИ І ПРИРОДИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПРОБЛЕМИ

А. Головань

*Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
I курс, група ДІ 51, Факультет філології та масових комунікацій
Кафедра документознавства та інформаційної діяльності
Науковий керівник: Г. С. Заплотинський*

Вступ

Завданнями даної роботи є:

1. Розглянути сучасний стан взаємовідносин «Людина-Природа-Цивілізація» і основні вузли етично-філософських протиріч в ній на сучасному етапі суспільного розвитку.

2. Освітити основні шляхи виходу з глобальної кризи, що пропонувалися філософами і вченими ХІХ–ХХ ст. і їх реальне співвіднесення з екологічною ситуацією, що склалася.

3. Показати роль і місце екологічного виховання в загальному контексті екологічної проблеми.

Передумови і формування глобальної екологічної кризи

Проблема взаємовідносин в системі «Людина-Природа-Цивілізація» належить до вічних філософських проблем. Не заглиблюючись дуже далеко в історію її становлення і розвитку, зазначимо однак, що перші екологічні кризи (локального характеру) були відомі ще в давнину і були тією основою, яка служила наочною ілюстрацією життєвої важливості даної проблеми.

Сутність сучасної екологічної кризи та її негативний вплив на природу та цивілізацію

На даному етапі ми маємо цивілізацію технократичного типу, основні пріоритети якої націлені на подальше розширення влади над природою без урахування можливих негативних наслідків; систему «Людина-Природа», в якій стрілки різко зміщені у бік перетворюючої діяльності людини.

Пошуки шляхів виходу з екологічної кризи

Етично-філософські принципи технократичної цивілізації, націлені на подальше і все більше збільшення влади Людини над Природою, виявилися неспроможними. Людство стоїть перед вибором, результатом якого є вирішення питання про його власне виживання і про подальший розвиток. Мова йде про вибір шляху.

Висновки

Сформулюємо тепер деякі основні висновки, до яких можна прийти внаслідок аналізу вищевикладеного матеріалу. Головний з них полягає в тому, що подолання існуючих екологічних труднощів в принципі можливе. Воно витікає як з аналізу історії взаємовідносин людини і природи, так і з потенцій сучасного етапу цих взаємовідносин, можливостей науки, техніки, культури в широкому значенні цього слова. Однак, для подолання існуючих екологічних труднощів — і це другий висновок — необхідні істотні зміни в напрямках розвитку науки і техніки (реформування існуючих дисциплін глобальної екології та ін., розробка нових методів і підходів до дослідження взаємовідносин людини і природи тощо), а також виробництва і управління.

???

Голуб

Вчення красномовства виникло з узагальнення і систематизації тих прийомів і методів ведення полеміки, спорів та диспутів, що одержали широке розповсюдження в античній Греції з її розвинутим політичним життям і боротьбою різних партій за вплив на маси. У цих умовах уміння переконувати людей, наводити переконливі аргументи проти своїх опонентів, підкріплювати їх фактами, впливати не тільки на розум, але й на почуття й емоції слухачів, здобувало винятково важливе значення. От чому в античній Греції розробка проблем риторики починалася задовго до того, коли були створені надійні логіко-методологічні, психологічні і моральні основи й принципи, на які повинні спиратися суперечка, діалог, диспут або полеміка. Точніше кажучи, ці принципи й методи формувалися поступово в процесі узагальнення і систематизації тих прийомів, доводів і способів ведення полеміки або диспуту, що практикувалися в публічних промовах.

Демосфен.

Найбільшим політичним оратором Давньої Греції був Демосфен (384 р. до н. е). Як свідчать сучасники, першу промову Демосфена публіка зустріла градом глузувань: гаркавість і слабкий від природи голос оратора не імпонували темпераментним афінянам.

Але в цьому кволуму на вид юнаку жив воістину могутній дух. Безупинною працею та тренуванням він здобув перемогу над собою. У древніх письменників знаходимо: «Неясну, шепеляву вимову він долав, вкладаючи до рота камінці і читав на пам'ять уривки з поем, голос зміцнював бігом, розмовою на крутих підйомах...»... Щоб позбутися від мимовільного посмикування плечей, він вішав над собою гострий спис, що заподіювало йому біль при будь-якому необережному русі.

Наполегливість і енергія перемогли. Демосфен переборов фізичні нестачі, довів ораторську техніку до досконалості, став найбільшим політичним оратором. Своїм прикладом він підтвердив найважливіший принцип: оратором може стати практично кожен, якщо не пошкодує для цього часу і праці.

Платон.

Софістичну риторичу Платон розглядає не як мистецтво, а як «навичку і вправність», що по своєму призначенню схожа на кухарську справу. Усі подібного роду навички, хоча і роблять приємність, але являють собою різновид догідництва і служать не прекрасним, а низинним пристрастям. Тому він характеризує софістичне красномовство «як би кухарська справа для душі».

Сократ.

Цікаво також порівняти погляди Сократа, риторична школа якою користувалася в той час великою славою, з ідеями і принципами, на яких Платон рекомендував будувати нову риторичу. Для Сократа риторика була чисто практичним мистецтвом, що повинне спиратися не стільки на знання та істину, скільки на думку, користь і доцільність. Тому не випадково в його школі вчили ораторів не гнатися за якоюсь недосяжною істиною і справедливою, а домагатися вигоди і догоджати слухачам. Для Платона такий підхід був у принципі неприйнятним. Більше того, він не допускає в риторичі ймовірних доводів і критикує Горгія і Тісія, «які доглянули, що ймовірно переважати щире, і які, завдяки силі слова, змушують здаватися мале великим, велике малим, нове старим, старе новим».

Аристотель.

Проблеми риторичи з логічної точки зору особливо ретельно досліджував учень Платона Аристотель, що присвятив їм ряд творів, серед яких варто виділити його знамениту «Риторичу». У ній риторика визначається як навчання, що сприяє «знаходженню можливих способів переконання щодо кожного даного предмета».

Це, на думку Аристотеля, «не складає задачі якого-небудь іншого мистецтва, тому що кожна інша наука може повчати і переконувати тільки щодо того, що належить до її області. Загальний характер риторичи, як мистецтва переконання, по своїй природі подібний із діалектикою, що, на думку Стагірита, також «має справу з усіма науками, а не з яким-небудь одним визначеним родом». І в риторичі, і в діалектиці доводиться переконувати людей як розбирати, так і підтримувати яку-небудь думку, як виправдатися, так і обвинувачувати.

Тому можна сказати, що Аристотель заклав фундамент риторичної системи, що одержала назву класичної, і яка протягом понад двох із половиною тисячоліть приймалася як зразок для навчання мистецтву публічної мови. Більше того, ідеї Аристотеля послужили основою для виникнення одного із сучасних напрямків у теорії

аргументації, що його родоначальник — бельгійський філософ Х. Перельман назвав «Новою риторикою».

Це свідчить про те, що аристотелівська риторика орієнтувалася, насамперед, на логічні принципи переконання, що додавало їй міцні, надійні підстави і забезпечувало стрункість і послідовність у процесі аргументації.

ПРОБЛЕМА ВНУТРІШНЬОГО НАРОДЖЕННЯ ЛЮДИНИ В ФІЛОСОФІЇ Г. СКОВОРОДИ

М. Г. Дмитрієва

факультет соціальних технологій,

IV курс, група ПЛ-22, спеціальність «Психологія»

Науковий керівник: Н. Д. Ковальчук, канд. філос. наук, доцент

Центральною темою філософської творчості Сковороди є ідея перетворення людини (теозису) із зовнішньої, тілесної на внутрішню, духовну, і в такий спосіб поєднання з Богом, а отже, з природою всього суцього. Все інше, в тому числі й самопізнання, яке грає важливу роль в цьому процесі, є лише засіб для досягнення цієї мети.

Можна виокремити чотири ступені пізнання внутрішньої людини:

- перший ступінь є підготовчим і полягає в усвідомленні того, що внутрішня людина взагалі існує;
- другий ступінь — спроба пізнання в собі внутрішньої людини;
- третій ступінь — боротьба внутрішньої людини з зовнішньою, де в разі перемоги першої відбуваються «другі народини» людини, власне її «утворення», бо існування її як зовнішньої насправді є ілюзорним;
- четвертий ступінь є розквіт внутрішньої людини, яка набуває божественних атрибутів.

«Внутрішня людина» у філософії українського мислителя, в свою чергу, поєднується з «символом серця». Сковорода визначав серце як сферу підсвідомого і прагнув з різних боків підійти до його ества. Серце за Сковородою є божественне в людині, воно означене епітетами Бога; богопізнання ж не можливе нікому, хто має лише половину серця або душі. Серце також є тим органом, в якому панує Бог і через який він промовляє до людини, тому серце повинно бути чистим і прозорим, бо, втрачаючи своє серце, людина втрачає зв'язок із Богом, а отже, і себе саму.

Людина за Сковородою є також «малий світ» або «мікрокосмос». В свою чергу, Сковорода став творцем оригінальної кордоцентричної

філософії, суттю якої є те, що, розглядаючи людину як «мікрокосмос» і поділяючи її на «внутрішню» та «зовнішню», він вміщує чисте, правдиве серце та «істинну» людину: «Серце твоє є голова зовнішностей твоїх. А коли голова, то сам ти є твоє серце»; «...серце наше є точною людиною...»; «...істинною людиною є серце в людині, а глибоке серце, одному лише Богові пізнаване»; «...всі зовнішні наші члени тримають у серці сховану сутність свою, як пшенична солома утримується у своєму зерні».

Сковорода, якого можна назвати засновником національної концепції «філософії серця», наближує, а іноді й дорівнює Богу не тільки «внутрішню людину», яка означена його атрибутами («вічно жива», «ціла», «подібна до сонця» тощо), але й серце, яке за походженням теж є елементом божественного в людині і визначається його епітетами — воно є «вогнистим», «неподільним», «цілісним», тією «божественною іскрою», яка репрезентує в людині Творця. Отже, «внутрішня людина» і «серце» становлять незлитне сполучення, котре має божественні ознаки і є глибинною сутністю людини, тим чистим джерелом, з якого вона черпає свої сили. З ними пов'язане і визнання людини як мікрокосмосу, бо в сердечній глибині внутрішньої людини криється усе, що є в цілому світі.

Література

1. Валявко І. Філософія Григорія Сковороди в осмисленні Дмитра Чижевського.— К.: Київське братство, 1996.— 56 с.
2. Ковальчук Н. Д. Символічний лад української культури.— К.: Знання України, 2002.— 161 с.
3. Сковорода Григорій: ідейна спадщина і сучасність.— К., 2003.
4. Чижевський Д. І. Філософія Г. С. Сковороди.— Х., 2004.

ВЧЕННЯ КАНТА ПРО ПІЗНАННЯ ТА МОРАЛЬ

К. В. Завальнюк

*Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
група ДІ-51*

Знайомство з філософією Канта. Актуальність ідей Канта у наш час, не даному етапі розвитку. Найважливіше для Канта — це людина.

Факти з біографії І. Канта, що передували його формуванню як філософа: спочатку за порадою пастора Франца Альберта Шульца, його віддали до «колегії Фрідріха», державної академії, восени

1740 р. вступає до університету, де, скоріше за все, вчиться на медичному факультеті.

Перші роботи Канта: з 1743 по 1746 р. перша робота «Думки про істинну оцінку живих сил», з 1747 пише рукопис по астрономії «Космогонія, або спроба пояснити походження світобудови, утворення небесних тіл і причини їхнього руху загальними законами розвитку матерії відповідно до теорії Ньютона» тощо.

Власне філософська робота Канта — «Нове висвітлення перших принципів метафізичного пізнання». Перед зимовим семестром 1762 року Кант випустив брошуру — запрошення до лекцій. У попередніх трактувалися природничо-наукові проблеми, але цього разу був узятий філософський сюжет. Брошура називалася «Помилкове мудрування в чотирьох фігурах силогізму» і містила першу спробу критики формальної логіки, що служила опорою вольфіанству.

До логіки Кант висуває вимогу простежити утворення понять. Останні виникають із суджень. Кант говорив, що судження можливі завдяки здатності перетворювати почуттєві представлення в предмет думки. Відповідь його знаменна: вона свідчить про перше, неясне прагнення Канта створити теорію пізнання. Проблема єдності і боротьби протилежностей. Логічна протилежність полягає в тому, що відносно однієї і тієї ж речі одночасно яке-небудь висловлення чи затверджується, чи заперечується.

Кант говорить про Бога. Свої розуміння по даному питанню Кант виклав у трактаті «Єдино можлива підстава для доказу буття бога». Робота вийшла наприкінці 1762 року.

Кант стверджував, що мораль і релігія — різні речі. Мораль скоріше загальний людський, ніж божественний, суд. Звичайно, страшний бог без моралі, але таке буває. Може і мораль обходитися без релігії. Є моральні народи, що не пізнали бога. Суспільство повинне терпимо відноситись до атеїстів, якщо вони поведуться морально.

Єдине, що початково передвизначено в людині, — це її прагнення до щастя. Принцип щастя, говорить Кант, «підводить під моральність мотиви, що, скоріше, підривають і знищують весь її піднесений характер, змішуючи в один клас наміри до добродетельності і до пороку, навчаючи тільки одного — як краще розраховувати».

Мораль, як вважає Кант, не можна розглядати лише як засіб досягнення якого-небудь результату. При такій інтерпретації моральність перетворюється в чисто технічну, прагматичну задачу, в питання про «розважливність», уміння і спроможності ефективно досягати поставлені цілі.

Тісніше за все моральність у Канта з'єднана з правом. Якщо яку-небудь людину борг змусив зробити вибір не на користь свого ближнього, то для Канта це служить свідомством його моральності.

Поведінка, закон якої співпадає з законом природи, не має, по Канту, жодного відношення до морального закону. Те, чого немає в природному законі, — це внутрішнє примушення.

Пізнання — процес цілеспрямованого, активного відображення дійсності в свідомості людини, зумовлений суспільно-історичною практикою людства. Він є предметом дослідження такого розділу філософії, як теорія пізнання.

Вчення Канта про пізнання спирається на його концепцію про створення суджень. Знання завжди виявляють себе у формі судження, в якій думкою фіксується відношення чи зв'язок між поняттями — суб'єктом і предикатом судження.

Пізнавати — значить розмірковувати, робити аналіз, приходити до певних висновків. На фоні питання про рівні та форми пізнання слід виділити працю І. Канта «Критику здатності розмірковувати». У цій роботі навчання кантовського критицизму застосовується, по-перше, до здатності судження про прекрасне і твори мистецтва, по-друге, до здатності судження про доцільність у природі, чи про продуманість будівлі організмів.

Висновки. Кант дуже високо ставив поняття моральності, етики. Для нього, на мою думку, це було дуже важливо. Він дуже поважно ставився до всього, що відносилось до моральності. Пізнання, в його розумінні відіграло, не останню роль у житті Канта. Парадокс кантовської етики полягає в тому, що, хоча моральна чинність і направлена на здійснення природної і моральної *досконалості*, досягнути її в цьому світі неможливо.

ЗАРОДЖЕННЯ МАРКСИЗМУ ТА ЙОГО СУТНІСТЬ

О. В. Крайова

*група ВС-51, факультет філології та масових комунікацій
Науковий керівник: Г. С. Заплотинський*

Марксизм як філософське та політологічне віяння завжди цікавив людей. Його ідеї були близькі багатьом, а точніше, майже усім представникам вищого класу з часу його виникнення. Можливо через це, а можливо через якусь іншу причину, я обрала саме цю тему для своєї наукової роботи.

Марксизм виник у 40-х роках XIX ст. В цей час поглибилися соціальні та економічні протиріччя капіталізму, які породили необхідність у створенні наукової теорії.

Доктор філософії Карл Маркс (1818–1883) та німецький підприємець Фрідріх Енгельс (1820–1895) вирішили задачу наступним чином: сформулювавши радикальну наукову комуністичну теорію, вони озброїли робітничий клас революційною ідеєю. Виникнення марксизму було підготовлено попереднім розвитком капіталістичної економіки, революційного процесу і суспільної думки.

Марксизм, його політична концепція були реалістичною теорією епохи промислової революції, різкою критикою лібералізму, спробою нав'язати різноманітні цінності пролетаріату всій європейській спільноті. У другій половині XIX ст. марксизм значно розповсюдився у багатьох країнах світу, де розгорівся рух робітничого класу. Марксизм мав великий вплив на долю цивілізації у XX ст. Вчення Маркса, вийшовши на міжнародну арену у 40-х роках, стало значною ідейно-політичною течією в Європі у 70–90-х роках XIX ст. У середині XX ст. він розвивався у різних регіонах Азії, отримав розповсюдження в Африці, Латинській Америці.

Історичне значення марксизму було і залишається пов'язаним з діяльністю величезних мас людей — пролетарів, зацікавленість яких захищала та виказувала ця суспільна теорія. Разом із всесвітовою індустріалізацією, слідуючи за виникненням і розвитком пролетаріату в різних країнах, розповсюджується й марксизм. З плином історії виникають нові види виробництва, змінюється соціальна структура суспільства, змінюється й сам пролетаріат, його склад, його вага у суспільних справах. У наш час наймані робітники складають більшу частину людства. Тобто, соціальна база марксизму дуже виросла; разом з плином історії розвивається й марксизм в цілому, і філософія як його складова частина.

Найвища ціль марксизму — розробка і теоретичне обґрунтування звільнення підкореного людства. Марксизм доводить неминучість винищення всякого рабства, приниження відчуження і несвободи людей. Цей вищий смисл історичного процесу реалізується за допомогою вивчення, аналізу дослідження, з одного боку, загально-практичного досвіду людства і, з іншого — загального духовного досвіду людства.

Але не всі ідеї соціально-політичної концепції марксизму витримали перевірку часом. Історичний розвиток людства призвів до таких змін, яких ця теорія не передбачала. Склались серйозні зміни

в складі суспільних сил, котрі ведуть боротьбу за соціальний прогрес, в способах та методах здійснення соціальних змін. Втратили актуальність ідеї конфронтації, революції, збройної боротьби. В цих умовах по-іншому виглядає і сам процес суспільного розвитку. Змінюється уявлення про владу та її носіїв, державу та роль насилля, диктатуру і демократію, уявлення, які раніше потрібно було передивитись з позиції сучасного етапу світового розвитку, загальнолюдських інтересів.

Суспільна практика показала, що історично обмеженим виявилось положення марксизму про насилля як баби-повитухи історії, про всесвітньо-історичні місії пролетаріату та його диктатуру, про зникнення товарно-грошових відносин в епоху соціалізму. Але й зараз залишаються актуальними діалектичний метод аналізу суспільних явищ, ідеї соціальної справедливості та солідарності, положення про те, що вільний розвиток кожного є умовою вільного розвитку усіх. У перспективі подальшого розвитку людства філософські рішення кардинальних світоглядних проблем, запропонованих марксизмом і очищених від різних догматичних і вульгарних нащарувань і тлумачень, стануть незрівнянно більш значущими та дійсними, ніж попередній період історії. Пов'язано це з тим, що задачі, які Маркс називав «всесвітньо-історичними», а в наш час називають загальнолюдськими, планетарними, глобальними, тільки-тільки виходять на перший план історичного процесу.

ФІЛОСОФСЬКА ДУМКА У КУЛЬТУРІ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

І. О. Кривоносова

Факультет інженерних технологій.

II курс, група ДЗ-41, спеціальність «Дизайн»

Науковий керівник: Н. Д. Ковальчук, канд. філос. наук, доцент.

Становлення української філософської думки відбулось у період існування Київської Русі. Момент точного виникнення філософії відсутній. Його просто не було, адже становлення філософії, що являє кардинальне зрушення в історії людського мислення не одноразовий акт, а тривалий процес.

Протофілософські уявлення Київської Русі — це міфологія давньоукраїнської культури. Міфологічна свідомість не знала розподілу світу на природний і позаприродний. Для неї існував єдиний, природний космос.

Різні психічні функції людини у давньослов'янській міфології пов'язувались з певними тілесними органами, як «душа, що бачить». Уявлення про місце людини у космосі регулювалось відсутністю протиставлення «духовне — тілесне» і відсутністю межі між «своїми і чужими».

Уявлення про світ, людину знаходять своє відбиття у релігійних віруваннях того часу. Найдавніші пам'ятки писемності Київської Русі, що є джерелом пізнання історії філософської думки народу, датуються кінцем X-го серединою XI-го ст. Як вважають деякі дослідники, це складова «Повісті временних літ», «Промова філософа».

Істотне значення для розвитку філософської думки мало запровадження на Русі християнства, що прилучило Київську Русь до досягнень Світової культури. Але християнство — це не тільки Письмо, а й Слово, яке допомагає пізнати істину, що є важливою складовою філософії. А істина — це формування ідей, з урахуванням вже старослов'янських традицій. Отже, у межах киево-руської культури складається притаманний українській духовній традиції тип мислення, що не схильний до абстрактного, відірваного від життя. Тому, в українській культурі розвивається філософія, домінуючу тенденцію якої являє філософія обговорення проблем людини та людської історії.

Формуються два поняття: філософія і філософ. Філософом вважається той, хто, спираючись на книжкові знання, не просто здобув істину про сенс людського існування, а й перетворив одержану істину на керівництво у власному житті. Філософія мислень як практична мораль. Серед найпоширеніших у культурі Київської Русі і перше в слов'янській літературі вживання філософії міститься у «Житіє Костянтина-Кирила філософа», складене болгарським мислителем Кирилом Охритським. Філософія — є любов до мудрості: істина мудрості є Бог. Тому любов до Бога є істинна філософія.

Особливу роль в етичних поглядах Київської Русі відіграє розробка образу святого та богодатності київської влади. З прийняттям християнства в Київській Русі виникає уявлення про святість, інакше кажучи про визнання певних людей носіями святості.

Дослідження першоджерел, наприклад, малодослідженого в згаданому контексті Києво-Печерського патерика, дозволяє встановити найбільш показові в теоретичному розумінні ракурси давньокиївського образу святості. В розробці свого розуміння святості духовна традиція Києво-Печерського патерика виявляє свою самостійність та свої творчі можливості. Можна припустити, що вони становлять

суттєві парадигми української культури в її подальшому розвитку. Передусім, треба підкреслити, що поняття святості виникає в християнській культурі завдяки існуванню альтернативного поняття «гріх», якого не існує в язичницькій свідомості.

Святість як певний духовний феномен, носієм якого є святі, виступає як благодатне зростання — процвітання животворної духовної субстанції і є проривом до нового високого духовного стану, до вічного духовного народження. Переважно носіями святості виступає «священство», як одна з найголовніших частин соціальної структури Київської Русі, і святі, як заступники і представники людей перед Богом.

В Києво-Печерському патерику поняття «святості» розробляється також в контексті святої Землі і святого місця (відповідно Київ як другий Єрусалим і духовний центр і Києво-Печерська Лавра як втілення божої благодаті).

Таким чином, розвиток філософської думки в культурі Київської Русі, який базується на міфологічних уявленнях давньоукраїнської культури, має своє самостійне оригінальне визначення в філософських творах того часу.

Література

1. Абрамович Дм. Києво-Печерський Патерик.— К., 1991.
2. «Повість временних літ». — К., 1990.
3. Горський В. С. Філософські ідеї в культурі Київської Русі.— К., 1998.
4. Ковальчук Н. Д. Символічний лад української культури.— К., 2002.

СОФІСТИ

К. М. Лавренчук

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

I курс, група ДІ-51

Вступ: софісти — продавці мудрості

Древньогрецьке слово *sofistes* позначало майстра, художника, творця, винахідника, мудреця. Але з другої половини V століття до н. е. це слово набуло іншого значення. Софістами стали називати платних вчителів філософії, красномовства (риторики) і мистецтва дискусії (еристики).

За словами Ксенофонта: «софісти говорять з ціллю ввести в оману ... ніхто з них не був і не являється мудрецем... Отже, я раджу остерігатися настанов софістів, що ж до вчення філософії, то ними не слід нехтувати».

1. Представники софістів: основні погляди

Число мислителів і письменників, які відносяться до софістів численне. Софістів умовно поділяють на старших і молодших. Старші — Протагор, Ксеніад, Горгій, Продік, Гіппій, Антифонт; молодші — Алкідам, Пол, Каллікл. Фразимаха, Лікофрока, Критія іноді відносять як до старших, так і до молодших.

Протагор: «Людина є мірою всіх речей: існуючих, що існують, і не існуючих, що не існують».

Горгій. Зі слів Аристотеля: «Горгій правильно говорив, що серйозність противників слід вбивати жартом, а жарт — серйозністю».

Продік: «Ті речі, які були корисні для життя людини, були занесені до богів».

Фразімах: «Справедливим я називаю не що інше, як корисне сильнішому»...

Антифонт: «Час є (наша) думка або міра, а не сутність».

Гіппій: «Закон... будучи тираном людей, часто діє насильно, проти природи».

2. Погляди софістів

1.1. Людина — міра всіх речей.

Людина і свідомість — ось тема, яка входить в грецьку філософію разом з софістами. Софістика боролася проти всього того, що знаходилося у свідомості людей без достовірної його обґрунтованості...

В теорії пізнання софісти орієнтувалися на окремого індивіда, оголошуючи його — суб'єктом пізнання. Все, що ми знаємо про предмет ми отримуємо через органи чуття; все ж чуттєве — суб'єктивне: те, що дужому здається солодким, хворому — гірке. Тобто всяке людське знання відносне. Об'єктивне, істинне пізнання — недосяжне. Така позиція в теорії пізнання отримало назву суб'єктивного ідеалізму.

2.2. Держава

...Потрібно, щоб народ дивився і обирав відданих йому старателів та охоронців закону.

Софісти виступали проти благородства та знатності. Благородне походження визнається тільки на користь прийнятій думці; поістино благородні нічим не відрізняються від не благородних.

2.3. Соціально-правові погляди

Згідно з поглядами софістів, люди спочатку жили поодинці, а потім, поступаючись необхідності, поєднувалися. Спільне життя потребувало виходу зі стану беззаконня, так як від цього люди зазнавали великої шкоди... Правопорядок, навпаки, дає впевненість і безпечність...

Закон і справедливість вважалося тим, що поєднує і зберігає міста і спільне життя людей.

Але софісти бачили й недоліки правового регулювання. «Право не перешкоджає ні ображеному терпіти несправедливість, ні порушнику здійснювати несправедливість. І навіть і суді у потерпілого нема ніякої особливої переваги перед правопорушником, тому що він повинен переконати суддів, що він потерпів від несправедливості».

2.4. В області етико-антропологічних знань

Головною ціллю софістів було навчити людину мудрості та доброзичливості — мудрість і вміння творити добро — пізнання і цьому можна навчитися.

Софісти вчили коротко викладати думки і осягати істину речей, вчили мистецтву красномовства і знанню природи всесвіту, як вона є і як вона виникла.

2.5. Добро та зло, справедливість та несправедливість

«Добро і зло — одне і теж, і те, що добре для одних, для інших є зло, і для однієї й тієї ж людини (те ж саме) буває іноді добром, а іноді — злом.

Справедливе і несправедливе — одне й теж. Наприклад, говорити неправду справедливо і по відношенню до ворогів, і по відношенню до друзів, коли останньому потрібно дати ліки...

2.6. Погляди на богів

«Про богів я не можу знати ні того, що вони існують, ні того, що їх не існує, ні того, які вони на вигляд. Тому що безліч факторів перешкоджають цьому знанню: і неясність (питання), і недовгочасність людського життя».

Висновок

При розгляді вчення софістів, найбільше враження на мене справили їх погляди на добро та зло, справедливість і несправедливість. Я цілком поділяю їхні думки про те, що добро як і зло має два боки медалі: з одного — добро може нести дійсно хороші результати, наслідки, а з іншого — негативні. Людина ніколи не зрозуміє, що ж для неї є добром, а що ж являється злом.

Щодо справедливості і несправедливості, то тут я теж повністю підтримую погляди софістів. Неправда може бути як справедливою, так і несправедливою. «Бог не відмовляється від справедливої неправди» і «іноді Бог здобрує доречно сказану неправду».

ВИШИВАНКА

О. В. Лещенко

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

група МЗЕД-51,

спеціальність «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності»

Науковий керівник: С. І. Лисова, канд. іст. наук., в. о. проф.

Вишиванка — символ здоров'я, краси, щасливої долі, родової пам'яті, порядності, чесності, любові, святковості; оберіг.

Вишита національна жіноча та чоловіча біла сорочка. Символіка вишивки залежала від того, кому призначалося вбрання: парубкові — нареченому, чоловікові, хлопчикові; дівчині, заміжній жінці.

Виготовлялися сорочки з лляного чи конопляного полотна домашньої роботи. Було чимало типів традиційних сорочок за формою, використанням матеріалів, а також за догматикою кольорів: подільський, галицький, поліський, волинський, наддніпрянський, полтавський, гуцульський, буковинський, лемківський тощо. Цікаво, що символіка вишиванок часто збігається із символікою орнаментів предметів матеріальної трипільської культури. Щоправда, символіка вишивки часто-густо складалася з двох частин: історичної (родової) і прогнозуючої (загадування майбутнього, продовження роду).

На вишиванках застосовувалися традиційні символічні орнаменти: геометричні (вважаються найдавнішими), рослинні, зооморфні (тваринні). Іноді типи орнаментальних форм поєднувалися: орнаментально-рослинний з переважанням першого чи останнього. Символіку форм конкретизувала символіка барв. Скажімо, подільська кольорова мережка, виконана хрестиком і низзю з декоративними швом-качалкою (канарочкою) подає ромб, розміщений поміж двома горизонтальними лініями. В орнаментах переважає чорний і червоний кольори із украленням синього, зеленого, жовтого (золотого). Такий тип вишивки міг символізувати не лише хліборобську працю на чорноземі в зоні лісостепу з наявністю річок, озер чи журливість вдачі, любов, цілеспрямованість подолянина у досягненні мети, а й певну гармонійність у стосунках людини з природою і людських взаєминах; силу, міць, зростання. Із зображенням ромба й двох ліній могли пов'язуватися уявлення про календар, чотири пори року, між народженням та смертю (дві лінії). Насправді візерунків дуже багато: світове дерево од неба до землі, людські фігурки, немов з дитячого малюнка, засіяні ниви, такі вишиванки

дбайливо оберігали, хизувалися — гостям і сусідам показували, бо матері змалку навчали дочок вишивати.

Народ ставився до вишиванок як до святині. Вишиванки передавалися з покоління в покоління, з роду в рід, береглися як реліквія.

Символічний образ сорочки-вишиванки часто зустрічається в народних піснях про кохання, сімейне життя, а також соціально-побутових. За традицією дівчина, готуючи придане, мала вишити своєму нареченому сорочку:

Шовком шила, шовком шила, золотом рубила.

Та для того козаченька, що вірно любила.

Сорочка (особливо чоловіча) була символом кохання, вірності, невірності. В давньому замовлянні сказано: «Якою білою є сорочка на тілі, таким щоб чоловік до жінки був», звідки видно, що «білий — милий».

У другій половині XIX ст. в європейській фольклористиці широко обговорювався сюжет про графа, котрий потрапив у полон до невірних, і про його дружину. Біла сорочка, що її дала дружина чоловікові, — символ вірності: поки сорочка біла, доти жінка вірна.

Випрати сорочку в чумацьких піснях означає полюбити чумака, навіть якщо він одружений. Характерно, що не завжди чумаки погоджуються на любовні стосунки з випадковими особами жіночої статі (в піснях це переважно дівчата або молода шинкарка-здирниця), не дозволяє якій-небудь «прати сорочку», хоч вона і не біла, бо «сьома неділя». Таким чином, чумаки зберігають вірність коханій дівчині, до якої має повернутися.

Сорочка-вишиванка оспівана, зображена в різноманітних жанрах народної творчості (в тім числі — жартівливих, пародійних) сучасними поетами. Вона є символом українця загалом і України зокрема, проте в XX ст. престиж вишиванки як одягу занепав під згубними впливами шовіністично-космополітичних, комуно-фашистських, екстремістських та інших тенденцій.

ВЧЕННЯ ТІЛА ПЛАТОНА

А. А. Локтіонова

*Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
I курс*

Вчення Платона.

Найбільш достовірними датами життя Платона являються 427–347 рр. до н. е. По батькові Платон — потомок останнього

царя Кодра. Мати походила від брата відомого афінського законодавця першої половини VI століття до н.е. Захоплення філософа: гімнастика, музика, мистецтво, поезія. Глобальні зміни у житті Платона після зустрічі з Сократом. Сократ для Платона — Сонце, яке ніколи не заходить. Життя Платона після смерті Сократа. Три подорожі філософа у Сицилію. Дюн і Платон. Дві трагедії Платона: суспільно-політична і проблема будь-якого ідеалізму взагалі.

Платон як філософ.

Життя Платона його вчення і твори — єдність його особистості.

а) вчення об ідеях (діалектика).

Знання про знання. Відчування Платона наукового інтересу до математичного пізнання. Ввів: вживання аналітичних методів, прийом вилучення і доведення від протилежного. Метод гіпотетичного дослідження понять. Теорія Платона.

б) світ як сутність і як становлення (Метафізика). Надчуттєвий світ ідей, Царство небаченого уявлення для Платона у світ вічно істинного буття. Вчення о двох мірах: один — бачений (іматеріальний світ ідей), другий — небачений (матеріальний світ тіл і їх рухів).

с) ідеї як цільові причини (етика і фізика).

Ідея добра у світі сутності є причиною буття і пізнання, ця причина і є метою. Благо і мета людського життя. Ідеал людського існування заключаються у красі та істині. Душа — причина руху, принцип життя.

Платон як пророк.

Віра в істину, яку не бачило жодне око і не чуло жодне вухо. Підняття Платоном над дійсністю поняття надчуттєвого. На науку Греції Платон впливав але не так, як цього хотів. Суспільні ідеали «Государства», і «Законов».

Висновки.

Платон — не скромний дослідник і не вільний від певних намірів мислитель; він належить до тих, хто хоче знати істину, щоб здійснити її.

ФІЛОСОФІЯ ДЕКАРТА І СУЧАСНІСТЬ

Ю. О. Лопирьова

Факультет соціальних технологій

IV курс, група ПЛ-21, спеціальність «Психологія»

Науковий керівник: Н. Д. Ковальчук, канд. філос. наук, доцент

Головною тезою філософії Декарта вважається твердження про те, що лише розум може пізнати дійсність та істину, а почуття оманливі, їм не можна довіряти. Але чому він так вважав і чи саме це є причиною недовіри? Якщо проаналізувати деякі його вчинки, твердження, то можна побачити й інші причини такого його висновку, які часто залишаються поза увагою.

Декарт ніколи не відкидав значення почуттів в пізнанні істини. Більше того, він стверджував, що мислення повинне звертатися по допомогу до почуттів, пам'яті, уяви: «Конечно, один лишь разум способен к постижению истины, однако он должен прибегать к помощи воображения, чувства и памяти...» [3, 121].

Але навіть якщо Декарт і не довіряв почуттям як таким, а покладався лише на розум, то він міг би тоді просто сидіти вдома і думати. Навіщо справжній француз, який так любить тепло і комфорт, покидає Францію і відправляється у подорож по світу?

Можна припустити, що Декарт зрозумів одну річ, яка дуже часто заважає людині робити правильні, відносно об'єктивні висновки — стереотипи. Адже коли людина росте, вона пізнає світ за допомогою дорослих, вони вчать її поводитись і думати певним чином. Людина засвоює ті звичаї і норми, способи поведінки та погляди, які притаманні тій родині, країні, нації, в якій вона росте. Дитина вчиться відноситися до речей певним чином і потім сприймає це як належне, як істинне. Аналізуючи це, Мамардашвілі пише: «...предметы и складываются в то прошлое, которое и является врагом мысли. То есть врагом понимания того, что есть на самом деле» [4, 13].

Ми сприймаємо чужі думки, погляди, ставлення як свої власні і довіряємо їм, бо так набагато легше жити. Тоді відповідальність ми покладаємо на суспільство, адже «всі так роблять». Декарт подорожує по світу, дивиться на звичаї інших народів, намагаючись їх зрозуміти і звільнитися від упередженого ставлення. І він досяг свого: «...видел, как многое из того, что представляется нам смешным и странным, оказывается общепринятым и одобряемым у других великих народов» [1, 266].

Декарт був також дуже терпимою і толерантною людиною. Він вважав, що не буває дурних людей, всі люди розумні від природи по своєму: «...я никогда не считал свой ум более совершенным, чем у других» [1, 260]. Він казав, що його метод лише один з варіантів пізнання істини, кожна людина може створити свій метод, знайти свій шлях. Немає відмінностей в розумових здібностях між націями, расами: «...благоразумные люди могут быть и среди персов, китайцев, так же как и между нами» [1, 275].

Кожна людина несе відповідальність за себе, за свої вчинки і їх наслідки. Тому спершу треба змінити себе, своє мислення і бажання. Не треба бажати більше, ніж ти заслуговуєш. Тоді не буде заздрощів, обвинувачень у бік інших: «... в полной нашей власти находятся только наши мысли и что после того, как мы сделали все возможное с окружающими нас предметами, то, что нам не удалось, следует рассматривать как нечто абсолютно невозможное» [1, 277].

Якби ми частіше звертали увагу і пам'ятали істини, які проголошував Декарт — ненав'язливо, з почуттям глибокої поваги до інших, скромністю — можна було б уникнути багатьох проблем і конфліктів. Не треба судити інших тільки за те, що ми їх не розуміємо, відрізнаємося. Не варто сприймати нав'язані іншими людьми погляди і переконання як свої власні. Варто думати своїм розумом і спершу оцінювати себе, бо «кто беретса давать наставления другим, должен считать себя искуснее тех, кого наставляет» [1, 261].

Література

1. Декарт Р. Рассуждения о методе // Избранные произведения. — М.: АН СССР, 1950. — 710 с.
2. Декарт Р. Размышления о первой философии // Избранные произведения. — М.: АН СССР, 1950. — 710 с.
3. Декарт Р. Правила для руководства ума // Избранные произведения. — М.: АН СССР, 1950. — 710 с.
4. Мамардашвили М. Картезианские размышления. — М.: «Прогресс», 1999. — 352.

СИМВОЛІЧНИЙ ЛАД УКРАЇНСЬКОГО БАРОКО

К. В. Мірошниченко

Факультет соціальних технологій,

IV курс, група ПЛ-22, спеціальність «Психологія»

Науковий керівник: Н. Д. Ковальчук, канд. філос. наук, доцент

До вивчення культури можна підходити з різних сторін. Один з найбільш перспективних є ціннісний підхід. Розглядаючи в аспекті цінностей, культура являє собою складну ієрархію. В ціннісному аспекті може бути розглянений будь-який елемент культури — природа, знаряддя або інструменти праці, сама людина, її слова, думки, дії, створені нею предмети та ін. Сукупність найбільш значимих цінностей складають систему ідеалів, які мають конкретно-історичний характер, вираження. Проблема цінності містить у собі проблему сенсу. Сенс — це духовна спрямованість буття людини у напрямку реалізації певних соціально визнаних цінностей, це специфічна форма вираження діяльності людини у відповідності з тими чи іншими цінностями та ідеалами. Також, культура являє собою і специфічну ієрархію сенсів. Способами реалізації цінностей і сенсів культури є мова або система специфічних знакових засобів. Одним з них, який має особливе місце є *символ*. Символ — це найбільш ємка і значна форма вираження культурних цінностей і сенсів. Символ — це найбільш потужний з усіх «інструментів» реалізації культури, її духовних можливостей.

Символ — це закінчене, завжди завершене, цілісне утворення; символом є структурна відповідність або аналогія між ідеєю та образом; символ — це потенційно невичерпний сенс. Сутність символу — єдність протилежностей: мінливості та постійності, форми та змісту, тотожності та відмінності, єдиного і загального, рухомості та спокою, конкретного та абстрактного, кінцевого та безкінечного.

Більшість символів виникло ще на світанку історії людства. Символ — це ідея, яка відображає найглибніші знання наших пращурів. Саме стародавність цих знань і є найвищою цінністю для нащадків. Це є той таємничий код, який маємо прочитати, щоб відчути себе спадкоємцями великого і мудрого народу, щоб вийти на шлях правильного життя.

Символічний лад українського бароко пов'язаний зі специфічною ознакою української національної самосвідомості, саме впливом пізнього Ренесансу, раннього Просвітництва та зрілих реформаційних течій, а також системною взаємодією в добу Гетьманської

держави — спадщини Київської Русі, фольклорних традицій українського етносу. Звідси не випливає, що українське бароко було механічним конгломератом різних культур. Універсальність бароко в Україні означає те, що воно переломлювало через єдину систему барокової ментальності життєві, культурні та національні цінності своєї доби. Символічний лад українського бароко пов'язаний, передусім, з символічною алегоричністю, декоративністю, спрагою візуалізації наочних образів, емблематичністю, а також властивих цій добі образів світла, сонячних годинників, «палаючого серця» та книжки.

Культура українського бароко являє собою плід епохи. Це епоха, де відбувалися великі національні зрушення, козацькі звияги, повстання проти поневолювачів і визискувачів, боротьба проти національного та релігійного утиску. Ця епоха виявляла нову проблематику, вимагала нових ідей, сюжетів і образів, потребувала відповідних виражальних засобів. Бароко поєднує у собі багатобарвність, контрастність, мальовничість, посилену декоративність, динамізм, численну кількість всляких іносказань і незвичайність форми; органічне поєднання слова і обряду, ритміки і слова, віри й знання, прагнення творити дійсність у світлі мрії, але й високого ідеалу (М. Грушевський).

Саме символ стає центральним утіленням ідей, ідеалів, образів, цінностей, якими жили люди епохи бароко. Через символ ми можемо відчутти дух цієї епохи, її могутність, побачити значущість цього стилю в українській культурі загалом.

Символічний лад українського бароко відображається в символах серця, троянди, винограді, дерева, саду, світла, книги та ін., які можна зустріти в літературі, архітектурі, образотворчому мистецтві, музиці, театрі, занурюючись в які відчуваєш дух цієї епохи.

Література

1. Ковальчук Н. Д. Символічний лад української культури.— К., 2002.— 161 с.
2. Макаров А. Світло українського бароко.— К.: Мистецтво, 1994.— 288 с.
3. Сычёва С. Г. Проблема символа в философии.— Томск, 2000.— 250 с.
4. Українське бароко та європейський контекст.— К., 1991.— 258 с.

НЕВТІШНІ РЕАЛІЇ В ГАЛУЗІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

І. М. Миколаєнко

м. Київ, кафедра гуманітарних дисциплін, доцент

Освіта в Україні на даному етапі представляє собою одне з найболючіших питань в нашій державі. На сьогодні отримали ліцензії на проведення навчальної діяльності понад 1000 навчальних закладів II–IV рівня акредитації. От тільки якість цього навчання залишає бажати кращого. Складається враження, що сам навчальний процес не цікавить тих, хто купив ліцензії, інтерес представляє нажива — скільки будуть платити за здобуття диплому? Тому і не дивно, що деякі студенти в кращому випадку заявляють, що ви лектор, і повинні читати тільки лекції. А як же навчальний процес? А друга сторона діяльності викладача, що зводиться до виховання студентів? Сьогоднішній студент цинік. І це не дивно, враховуючи суспільно-політичну кризу, в якій знаходиться Україна. Тому і здивувати їх чимось важко, тому і не працюють методи викладання, які були досить вдалимими навіть 10 років тому. Сьогодні можна почути від студентів таке, за що в недавні часи треба було б їх відраховувати, але не тепер. Як же — він платить гроші, і утримує на плаву той чи інший навчальний заклад.

Ще одина сторона медалі — його величність МЕТОДИСТ. Якщо методист має фахову освіту і досвід, то це велике щастя, оскільки він розуміє проблеми, які доводиться вирішувати викладачу. А якщо це студентка цього ж вузу, то тут виникає ряд етичних проблем, тому і не дивно, що викладач, як виразився один сатирик, «опущений нижче плінтуса». Не менш болюче питання — відповідальність керівників кафедр і факультетів. Знову ж таки, якщо є відповідний рівень у керівника — то він багато часу приділяє вихованню студентства, а якщо він студента бачить, коли той приходиться скаржитись або приніс черговий подарунок, то про яке виховання і навчання може йти мова? В радянські часи досить актуальним було гасло «Кадри вирішують все!» І звичайно, кадрової проблеми не було. Сьогодні ж, коли керівні посади обіймають куми, брати, свати, у яких навіть педагогічної освіти немає, то набуває актуальності таке явище, як плінність кадрів. Не можна працювати в вузі, коли племінники, онуки, діти працівників вузу вирішують, буде чи не буде викладати предмет той чи інший викладач. Звідси і якість навчання — намальовані оцінки. Тому і не дивно, що в майбутньому

такий фахівець не може влаштуватись на роботу, а якщо і влаштується, то довго не протримується через низьку кваліфікацію.

Нажаль, ми живемо у вік утилітаризму, коли все має свою ціну, виражену в у.о. Та от тільки в цій суєті суєт ми забуваємо про свою людську сутність, ми забуваємо навіщо живемо на цій грішній землі. А виховання наступного покоління — це одна з головних задач, яку ставили перед собою педагоги всіх часів і народів. То чому ж викладачів позбавляють цього права? В сьогоденних умовах виховати молодшу людину значно важче, оскільки вона вряди-годи вже «вихована» ЗМІ, проблемною сім'єю, вулицею, батьками, яким ніколи навіть поговорити зі своїми нащадками, бо не всі гроші зароблять через свій бізнес. У гонитві за матеріальними благами забувають про головне — духовність. А потім дивуються з кримінальної хроніки, яка пестить повідомленнями, як син чи донька вбили батька чи матір із зі грошей чи бізнесу. Спустошеність, духовна сліпота — саме це загрожує сучасному світу. Виникає питання — кому це вигідно? Чому ми повинні дивитись крізь пальці на зухвалість і цинізм сучасних студентів? Чому викладач, маючи вчене звання і науковий ступінь не може захистити свою позицію в тому чи іншому питанні виховання студентів? Більше того, зважаючи на честь і достоїнство, чому не можна поставити на місце студента? Відповідь одна — треба приймати в лави студентства лише достойних, а не тих, чії батьки заплатять за диплом. Статус студента передбачає ряд умов, які він приймає, або не приймає; ряд правил, яким він зобов'язаний підкорятись — або не займати чуже місце на студентській лаві. Гідна людина навчається все життя, недостойна проплачує свій статус в суспільстві. Але рано чи пізно суспільство з керівниками останнього зразка потрясають кризи, і воно йде до загибелі. Чи може ми чекаємо на катарсис?

ВПЛИВ ШКОЛИ «АННАЛІВ» НА ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЯВИЩ

І. А. Москалик

факультет інженерних технологій, I курс, група ТХ-52,

спеціальність «Інженер-технолог харчування»

Науковий керівник: Т. І. Бойко, асистент

Аналізуючи основні закономірності розвитку різних народів, а також світові культурно-історичні процеси, чимало вчених ставлять їх у залежність від політичних подій та трансформацій. Однак,

все більшу увагу дослідників привертають чинники, котрі забезпечують існування протягом століть різноманіття культурних проявів. Тому актуальним стає підхід, започаткований представниками школи «Анналів», котрі «культурно-історичний синтез» людства розглядали крізь призму динаміки населення, системи харчування, торгівлі, міст, системи власності, релігії, мови, одягу, будинків, транспорту, грошового обігу. Адже, як доводив Ф. Бродель, «повсякденність — це дрібні факти .., котрі, повторюючись, набувають загального характеру, визначаючи спосіб існування і спосіб дії... Ці миттєвості до того ж фіксують від суспільства до суспільства контрасти й несхожості, які є зовсім не поверхові»[1, 12].

Однією з найважливіших нових проблем, яка відкрита для дослідження є історія суспільної психології, колективних уявлень та цінностей, і яку М. Блок та Л. Февр визначили як історію ментальності. Намітивши перспективу нових досліджень, Л. Февр пропонував написати історію ненависті, жалю, страху, кохання та інших почуттів. Критикуючи попередній підхід до вивчення минулого, науковці вимагали вміння «широко бачити речі», володіти загальною культурою. Їх завдання — вдаючись до допоміжних дисциплін, примусити розповідати про минуле людства німі речі, коло яких, на думку Л. Февра, досить широке [2].

Можна виділити кілька рівнів дослідження школою «Анналів» культурних проявів. З одного боку, це вивчення матеріальних основ життя окремого суспільства чи цивілізації. Вони передбачають аналіз тієї сфери повсякденності, яка все ще присутня у залишкових формах старовинного матеріального минулого. Разом з тим, вчені пропонують розмежувати життя минулого та вигоди сучасного життя, побачити сукупність змін, починаючи від їжі до меблів, від техніки до міст. З іншого боку, виділяти закономірності життя, які залежать від характеру цивілізацій та культур. Як зазначав Л. Февр, проти держав, пронизаних європейською культурою повстають ще вчора пригноблені нації Далекого Сходу, Африки та Азії, нації, які здавались назавжди похованими у вітринах застиглих археологічних музеїв [3]. Національні зміни, котрі відбувалися в світі, вимагали пояснення вчених.

Доволі цікавим у вивченні різноманітності культур виявилися дослідження Ф. Броделя. Науковець відмічає, що при мандруванні з однієї культури до іншої, чітко відслідковується зміна в харчуванні. Зокрема, їжа свідчить про соціальний ранг, відображає психологічне відношення до світу (кухня для китайців є мистецтвом, майже ритуалом).

Дослідник вдало обґрунтовує важливість для окремих регіонів «рослин цивілізації» — пшеницю (Захід), рис (Китай, Японія) та кукурудзу (американські цивілізації), які організовували матеріальне та психологічне життя людей. Перевага у споживанні конкретних продуктів зумовлювала і особливості вирощування, торгових відносин, цін, а також залежності кількості населення та калорійності продукту, продуктивності землеробської культури та соціального спокою. Особливу увагу привертає питання впливу соціального розшарування на розвиток національного мистецтва, кухні, моди, адже кожна культура має прості, народні та аристократичні, базовані на розкоші та вишуканості зразки. Окремо в цьому аналізові слід виділити напої. Вони завжди відігравали роль збудливих засобів, засобів забуття, а, подеколи, засобів спілкування з надприродними силами [1].

Отже, звертаючись до новаторських методів у вивченні культурних явищ, запропонованих школою «Анналів», можна не лише дослідити становлення та особливості сучасних культур, але й виявити усе багатоманіття цивілізаційних і культурних проявів, пов'язане із повсякденним, близьким кожній людині життям.

Література

1. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм XV–XVII століть. — К.: Основи, 1995.
2. Таран Л. В. Французька історіографія (70-ті роки XIX і 80-ті роки XX століття) — К.: Вища школа, 1991.
3. Февр Л. Бої за історію. — М.: Наука, 1991.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА РЕЛІГІЙНОЇ ІДЕЇ У ДУХОВНОМУ СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ

О. П. Наконечний

Рівненський інститут ВМУРоЛ «Україна»

Економічний факультет, II курс, група О-II,

спеціальність «Облік і аудит»

Науковий керівник: В. М. Семещук, канд. істор. наук,

викладач кафедри філософсько-філологічних дисциплін

Особистість характеризує соціальну сторону людини і сукупність суспільних відносин. Тому не дивно, що на духовне становлення особистості значною мірою впливає взаємозв'язок між національною та релігійною ідеєю.

Національна ідея відображає глибинний рівень національної свідомості, виступає всіма формами рефлексії нації над питаннями сутності національної спільноти та сенсом її існування. Вона також відображає сукупність ціннісних орієнтацій нації, спрямування мислення народу, здатність відчувати і діяти співзвучно національним інтересам. Національна ідея, виступаючи як своєрідний духовний стан народу, його менталітет, формується залежно від традицій, культури, соціальної структури нації, всього середовища буття людини і водночас сама впливає на них, існує як джерело культурно-історичної динаміки нації [2, 203].

Філософ ХХ ст. М. Бубер зазначає: «Ми говоримо про національну ідею, коли який-небудь народ помічає свою єдність, свій внутрішній зв'язок, свій історичний характер, свої традиції, своє становлення і розвиток, свою долю і призначення, робити її предметом своєї свідомості, мотивуванням своєї долі» [1, 59]. Як бачимо, саме із зародженням етносу (нації) народжується національна ідея. Остання виступає рушієм окремо взятої народності та прослідковує єдність минулого, теперішнього і майбутнього як певного стану духовної цілісності національної спільноти.

Дія національної ідеї на формування духовного світу особистості забезпечує становлення національно свідомої людини, яка знає чого вона хоче досягти і шляхи досягнення поставленої мети. Поряд із цим знати, розуміти і відчувати сенс спрямованої дії повною мірою не може бути забезпечений впливом лише факторами одного роду і функціонування.

Для повноцінного становлення особистості необхідно зрозуміти і вивчити вплив релігійної ідеї. Слід зазначити, що хоча релігія не виступає як теорія чи дослідження наявного стану національного буття, вона завжди існує як готова інтерпретація, тим не менше вона формує національну свідомість, а заодно свідомість окремих індивідів суспільства. З одного боку, зовнішнього, вона впливає на національну свідомість самим внутрішнім змістом постановки головної проблеми життя.

З іншого боку, внутрішнього, релігія, все ж інтерпретуючи національне буття, вказуючи сенс або мету національного існування, проникаючи в обсяг етнічної свідомості, здійснює відбір своєї фактологічної основи. При цьому відбираються ті матеріальні, історичні та інші факти, які відповідають сенсу не лише даної релігії, але й діяльності даної церкви.

Національна ідея закладає основні інстинкти людини, а релігійна — основні моменти керування цими інстинктами. Особистість,

яка в повному обсязі володіє набором інстинктів та методами керування ними, може називатися людиною, тому що індивід, який володіє частиною притаманних йому властивостей не може оцінювати ситуацію в об'єктивно.

Як національну, так і релігійну ідеї не можна зрозуміти без врахування особливих умов життя народу протягом його історії. Українська національна ідея виникає разом із виникненням самої України і проходить ряд етапів у своєму розвитку, зберігаючи, в основному, свою сутність, але змінює форму, сферу дії, функціональне призначення і глибину вираження. Вона виступає складним соціально-культурним, політичним феноменом, що служить консолідації нації для найефективнішої реалізації завдань українського національного відродження [2, 208].

В усі часи стимулюванням розвитку було прагнення людини. Основною центральною складовою громадянського суспільства виступає особистість. Саме в такому суспільстві створюються умови, що дозволяють максимально розкрити та реалізувати потенціал окремої людини, а отже саме в такій ситуації проявляється національна ідея.

З метою формування та захисту своїх інтересів, індивіди, взаємодіючи, утворюють групи та організації, що є проявом соціальної свідомості. В другій половині ХХ ст. швидкими темпами почали створюватися неформальні групи, що поступово переходять у статус організацій. В другій половині 1987 р. формуються перші просвітницькі українські організації.

Історична ідеологія релігії надзвичайно складна. По-перше, у світі існує кілька основних релігій, які мають свою індивідуальну проблематику та різні шляхи їх вирішення. По-друге, релігійні основи, в більшості випадків, не можна історично прослідкувати, а це в свою чергу викликає різноголосся щодо спільного вирішення проблеми. По-третє, на перший погляд, релігія завжди виконувала одну і ту ж саму функцію, а насправді кожна церква мала свої, індивідуальні погляди, які нерідко диктувалися правлячими колами держави.

На підтвердження вище зазначеного можна навести той приклад, що завдяки проведенню секуляризації і запровадженню заробітної плати духовенству із державної казни, було зроблено рішучий крок до перетворення православної церкви в державну структуру. Приміром, на початку ХХ ст. витрати на утримання релігійних установ губернії, у тому числі подільського єпископату, монастирів і семінарій складала близько 10% усіх видатків [4, 60].

Останнім, третім, структурним блоком у духовному становленні особистості виступає освіта. Починаючи від Київської Русі, з часів правління Ярослава Мудрого, освіта відіграла значну роль. Її актуальність не втрачається і на даний момент. Незважаючи на те, що значний відрізок часу освіта знаходилася під наглядом церкви, вона зуміла відстояти свою незалежність.

Духовне становлення особистості в повній мірі відбувається лише під впливом історично виважених національної та релігійної ідей, що підкріплюються дією освіти. Принцип неподільності релігійної та національної ідей, неперервності освіти і виховання полягає «... в органічному поєднанні процесу набуття історичних знань із духовним збагаченням особистості, підпорядкуванні змісту освіти й вихованню формуванню громадянсько і національно свідомої особистості.» [3, 27].

ПАРК «ОЛЕКСАНДРІЯ» — ПЕРЛИНА УКРАЇНИ

О. В. Невінчана

Білоцерківський інститут економіки та управління при ВМУРОЛ «Україна»,

III курс, група ДД-31, факультет Економічний

Спеціальність «Документознавство та інформаційна діяльність»

Науковий керівник: І. С. Товт, канд. іст. наук, доцент

У 1775 році місто Білу Церкву було передано коронному гетьману Польщі графу Ф. К. Браницькому, який невдовзі одружується з фрейліною Катерини II Олександрою Енгельгардт. Олександра заснувала парк на території урочища Гайок, що належав її чоловікові. Назва парку походить від імені його власниці.

Парк-садиба у минулому займав велику територію по обидва боки річки Рось, до нього входили Стара та Нова Голендерня та лісок Гайок. Загалом більше 500 гектарів, сучасна територія парку становить 201,5 гектарів.

Територія парку-садиби поділена на різні за призначенням зони. Нова Голендерня — суто господарчий вузол. Тут містилися: ферма, каменоломні, озеро, лани, ліс. Стара Голендерня (теперішній дендропарк) являла собою складну за значенням структуру. В східній частині «Олександрії» і Економії були великий сад, городи, оранжереї, господарчі споруди, конюшні, пасіка, адміністративний будинок.

Резиденція графів Браницьких знаходилася у так званому Дідинці, чотирикутному замку з чотирма флігелями, з якими пов'язана

вся дорожньо-алейна мережа і водно-ставкова система. Комплекс складався з палацу, флігелів для гостей, Танцювального павільйону, павільйону Ротонда, колонади Луна, будиночка для челяді, бань, льохів, електростанції, побудованої на початку ХХ століття. Ця частина парку була найбільше облагороджена. З неї й почав розвиватися прекрасний парк. Три каскади чудових ставків, розташованих у Східній, Західній та Середній балці на природних джерелах з цілющою водою. Понад ставками та на греблях розташовані павільйони і декоративні споруди; Руїни, Китайський місток, Кам'яний місток, Арочний місток, водоспади, фонтани, бронзові та мармурові скульптури, декоративні вази, колони та інші прикраси, доставлені з-за кордону.

На теперішній час відреставровані: Головний вхід, Ротонда, колона Суму, Руїни, місток на острові Мрій, Китайський місток, Арочний місток, колонада Луна, Великий водоспад, Великий фонтан, Малий фонтан. Проведено загальний благоустрій парку, встановлені скульптури. Палацевому комплексу, Дідинцю з флігелями і павільйонами, не поталанило, він був зруйнований під час революції і громадянської війни.

Основою для створення парку послугував молодий дубовий ліс. Тепер це 200–300-річні могутні велетні-дуби. До існуючих дерев і кущів були досаджені різноманітні види як місцевих порід (17 видів) так і екзотичних (66 видів). Для субтропічних рослин побудували оранжерею.

Довгі роки парк потерпав від безбожної вирубки дерев. Надра, джерела і плеса дендропарку просочені отрутами і вкрай небезпечними хімікатами: важкими металами, нафтопродуктами з сусіднього аеродрому. За підрахунками спеціалістів до ставків та озер «Олександрії» потрапило понад 50 тонн виробничих відходів авіаремонтного заводу та нафтопродуктів зі складу пального. На території парку є склад. Гинуть дерева та інша рослинність, з 1,5 тис. видів залишилось пару сотень. Потруїлась риба в ставках, травляться тварини, люди, особливо діти. А тепер все це стікає в річку Рось, з якої ми, і всі хто живе нижче за течією, п'ємо воду.

Тож, мета моєї роботи — привернути увагу до перлини України яка, може розчинитися в оцеті байдужості.

ПРОБЛЕМА СМЕРТІ ТА БЕЗСМЕРТЯ В ДУХОВНОМУ ДОСВІДІ ЛЮДСТВА (ФІЛОСОФСЬКО-РЕЛІГІЙНИЙ АСПЕКТ)

С. А. Смоленська

Факультет правознавства та міжнародних відносин

I курс, група МІ-52, спеціальність «Міжнародна інформація»

Науковий керівник: Г. С. Заплотинський, ст. викладач

Життя і смерть — вічні теми духовної культури людства. Про неї міркували пророки й основоположники релігій, філософи і моралісти, діячі мистецтва і літератури, педагоги і медики. Навряд чи знайдеться доросла людина, що рано чи пізно не задумалася б про зміст свого існування, смерть і досягнення безсмертя. Ці думки виникають у головах дітей і зовсім юних людей. Про це говорять вірші і проза, драми і трагедії, листи і щоденники. Тільки раннє дитинство чи старечий маразм рятують людину від необхідності рішення цих проблем. Смерть і потенційне безсмертя — найдужча принада для філософського розуму, тому що всі наші життєві справи повинні, так чи інакше, порівнюватися з вічним. Людина приречена на міркування про життя і смерть, і в цьому її відмінність від тварини, що смертна, але не знає про це. Помічено, що мудрість людини часто виражається у спокійному відношенні до життя і смерті. Як сказав Махатма Ганді: «Ми не знаємо, що краще — жити чи вмерти. Тому нам не варто ні надмірно захоплюватися життям, ні тріпотіти при думці про смерть. Ми повинні однаково відноситися до них обох. Це ідеальний варіант.»

Тільки факт смерті глибоко ставить питання про сенс життя. Життя в цьому світі має сенс саме тому, що є смерть. Зміст зв'язаний з кінцем. І якби не було кінця, тобто якби була нескінченність життя, то змісту в житті не було б. Платон учив, що філософія є не що інше, як готування до смерті. Але лихо лише в тім, що філософія сама по собі не знає, як потрібно вмерти і як перемогти смерть. Живі, а не мертві страждають, коли смерть зробить свою справу. Мертві більше не можуть страждати.

Проблема безсмертя — головна проблема людського життя, і лише по поверхні і легкодумству людина про це забула. Іноді вона хоче переконати себе, що забула про те, що важливіше всього. Усі релігії, починаючи з зародкових релігійних вірувань дикунів, будувалися у відношенні до смерті. Людина є істота, поставлена перед смертю протягом усього життя, а не тільки в останню годину життя.

Людина веде подвійну боротьбу: за життя і за безсмертя. Смерть — явище ще усередині життя, а не по ту сторону, саме приголомшливе явище, прикордонне з трансцендентальним.

Питання про смерть і безсмертя нерозривно зв'язані зі свідомістю особистості, з особистою долею. Якщо втратити гостру свідомість особистості і забути про її єдину і вічну долю, то можна утішити себе тим, що життя в природі вічно відроджується, і воно безсмертне. Людина, особистість, бореться зі смертю в ім'я безсмертя.

Розглянемо дані проблеми відповідно до трьох світових релігій — християнства, ісламу і буддизму. Християнське розуміння смерті і безсмертя виходить зі старозаповітного положення: «День смерті краще дня народження» і новозавітної заповіді Христа «...я маю ключі від пекла і смерті». Смерть руйнує не тіло, а тлінність його і тому вона — не кінець, а початок життя вічного. Інша світова релігія — іслам. На відміну від християнства, земне життя в ісламі оцінюється високо. Проте, в останній день усе буде знищено, а померлі воскреснуть і стануть перед Аллахом для остаточного суду. Відношення до смерті і безсмертя в буддизмі значно відрізняється від християнського та мусульманського. По суті, визнається тільки один вид «чудового безсмертя» — нірвана, як втілення Абсолютного початку, що не має атрибутів. Безрелігійних людей і атеїстів часто дорікають за те, що для них земне життя — це все, а смерть — нездоланна трагедія, що, по суті, робить життя безглуздом.

РОЛЬ НЕВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ СПІЛКУВАННЯ У ФОРМУВАННІ ЗНАКОВОЇ СИСТЕМИ КУЛЬТУРИ

Г. В. Урбанська

*факультет філології та масових комунікацій, I курс, група ТП-51
спеціальність «Технологія розробки, виготовлення
та оформлення пакувань»*

Науковий керівник: Т. І. Бойко, асистент

Стаття присвячена особливостям використання невербальних засобів у міжкультурній комунікації. Особливу увагу звернено на специфічні невербальні знаки, які притаманні окремим народам і етнічним групам.

У первісному суспільстві люди розуміли одне одного виключно за допомогою жестів. Цей вид спілкування не зник і дотепер, хоча й дуже видозмінився. Сучасна Людина веде активний комунікативний спосіб життя. На початковому етапі спілкування особливу

роль відіграють невербальні засоби. Перше враження — це важливий момент, який може стати психологічним містком до розвитку стосунків, або, навпаки, бар'єром у подальшому спілкуванні. Це взаємна оцінка одягу, пози, виразу очей, жестів, міміки, голосу, інтонацій. Відомий німецький філософ І. Кант сказав: «Рука — це видима частина мозку». Доведено, що людина словесно здобуває 35% інформації, а за допомогою мови тіла — 65%.

Сучасним політикам, бізнесменам, діловим людям потрібно знати хоча б найпростіші елементи цієї науки. Жести, міміку треба вміти контролювати. Непродумані рухи можуть виказувати приховані наміри. Так, під час народних заворушень у Литві, яка прагнула виходу з СРСР, на засіданні Верховної Ради президент М. Горбачов сказав: «Проблему з Литвою ми будемо розв'язувати демократичним шляхом!» — і при цьому вдарив кулаком по трибуні. Наступного дня у Вільнюс увели війська. Так жест передав те, що ще не було сказано словами.

Мова жестів (МЖ) — це різновид невербальних засобів, які використовує людина, що не чує, і цілком незалежна та самостійна мова, яка має свої власні правила. Щоб стати добрим перекладачем МЖ, слід докласти зусиль і витратити немало часу.

Нечуючих тяжко назвати інвалідами; вони працездатні і не потребують ліків, у тілі нічого не турбує. Нечуючі відрізняються тим, що у них є своя мова.

У багатьох країнах, МЖ признана на державному рівні, як рідна мова у нечуючих, організують підготовку спеціалістів для вивчення МЖ. Існують спеціальні школи для нечуючих. В університетах дозволяють слухати лекції за допомогою перекладачів.

Цікава ситуація склалася в Ірландії. Перша католицька школа для нечуючих дівчат була відкрита в 1846 році в Дубліні, а в 1855 р. — для хлопців. Викладачами у школах були чуючі монахи та монахині. Незвичність школи полягала у тому, що абсолютно усі чуючі, які працювали у школі, використовували МЖ не тільки з нечуючими учнями, а і між собою повністю без голосу. При такому способі навчання випусники відрізнялись феноменальними знаннями, їх рівень володіння писемною мовою був надзвичайно високий. Школи проіснували до 1957 року. Потім держава взяла школи під свій контроль, зробивши акцент на розвиток усної мови, і усе пішло як завжди. Вчителів, які знали МЖ, звільнили. Рівень грамотності різко впав... І тому дуже важливо, щоб у таких школах викладачі знали МЖ й могли довести свої знання до відомості учнів.

Значну увагу до історії розвитку знакових систем привернули американські та ізраїльські лінгвісти, опублікувавши результати досліджень молодого мови, яка виникла в ізольованому суспільстві бедуїнів в Ізраїлі. Мова жестів бедуїнів аль-саїд незвична тим, що з'явилася біля 200 років назад в пустелі Негев і за час свого існування встигла стати розвинутою системою і має складну граматичну структуру. Історія розвитку цієї мови може відображати процеси, які відбувалися тисячу років назад під час зародження інших мов світу. На аль-саїд розмовляють близько 3.500 чоловік в Негев. Населення невеличкого бедуїнського поселення — потомки мандрівника, який приїхав в Єгипет і одружився на місцевій жительці. Двоє синів цієї пари були нечучими. Хвороба передавалась по спадковості, і батьки розробили нову систему спілкування. «Граматична структура мови жестів бедуїнів, не зазнала впливу зі сторони арабського, ані зі сторони сусідніх народів», — каже професор Керол з Каліфорнійського університету.

Отже, невербальні засоби зберігають етнічні особливості, що сприяє взаємодії національних стилів спілкування, формує єдині параметри комунікації.

Література

1. Бодалева А. А. Психологическое общение. — М., 1996.
2. Николаева Т. М. Жест и мимика в лекции. — М., 1972.

ФІЛОСОФІЯ ЯК НАУКА І КУЛЬТУРА

О. В. Фастовець

м. Київ, факультет економіки і менеджменту,

I курс, група МО-51, спеціальність «Менеджмент організацій»

Науковий керівник: І. М. Миколаєнко, канд. іст. наук, доцент

Загальновідомо, що духовний досвід людства виявляє себе в трьох основних сферах: Істина, Добро, Краса. Філософія завжди знаходилась на стику цих сфер. Вона спирається на них і вбирає все багатство і різноманіття духовної культури суспільства. Філософія як тип людської діяльності і пізнання виникла понад 4 тис. років тому. Цей період в історії цивілізації Карл Ясперс назвав «осьовим часом», у який зародились філософські навчання і деякі з цих навчань стали згодом релігіями. Філософія, як відомо, дослівно перекладається, як «любов до мудрості», але вона має значно глибшу сутність — це прагнення до істини, ідеальний настрій людини, що приводить до гармонійної рівноваги, узгоджує внутрішнє буття зі світом.

Філософія вивчає загальні закони природи, суспільства і людсько-го мислення. Іншими словами, філософія прагне усвідомити певну основу для всіх сфер реальності, що породжує все різноманіття світу. Філософії належить особлива роль у суспільстві, її головна роль — дослідження граничних основ людської діяльності, які визначають сенс життя.

На основі загальних принципів раціонального розуміння філософська думка групує життєві, практичні спостереження різних явищ, формує загальні припущення про їхню природу і можливі способи пізнання. Отже, філософія і наука взаємозалежні, у них є багато загального, але є й істотні розбіжності. Тому філософію не можна однозначно вважати наукою і заперечувати її науковість. Філософія — окрема форма пізнання, що має наукові основи, і виявляє себе в ті моменти й у тих областях наукового пізнання, коли теоретичний потенціал у цих областях малий, або його немає. Бертран Рассел з цього приводу сказав, що всі точні знання належать науці, всі догмати по неточних знаннях — релігії, а між ними «нічия земля», що піддається атакам з усіх боків. Це і є філософія.

Також не можна жорстко розмежовувати естетичну і моральну сторони філософії. Вони стикаються і співіснують в контексті культури. Під культурою римський оратор і філософ Цицерон розумів позитивний вплив філософії на розум людини. На його думку, філософія — це культура розуму, тонкий інструмент для пізнання світу і людини в ньому. Культура — це все, що створено рукою і думкою людини, створений людиною світ. Це «друга природа», що існує поряд зі звичайною природою. З погляду своєї внутрішньої побудови, культура має два шари: матеріальна культура людства і духовна культура, що включає сукупні знання і методи пізнання, форми мислення. Сюди відноситься також і суспільна свідомість, система утворення і виховання людини, мова, право, й таке інше. Духовний шар в культурі відіграє особливу роль. За визначенням С. Л. Франка, культура — це осад духовного життя людства. У кожній національній культурі є духовне ядро, серцевина, навколо якої і формується вся система культури. Протягом останнього тисячоліття таким ядром для України було православ'я.

Таким чином, філософія розвиває в людини здатність до теоретичного мислення і формування власного світогляду. Щодо цього, Г. Гегель висловив думку, що для добування хліба насущного немає гіршого засобу, ніж філософія, оскільки вона є, насамперед, мистецтвом мислення, покликаного допомогти людині знайти мудрість,

або «добрий розум» як важливу інтелектуальну характеристику. Справжня мудрість полягає в тому, щоб говорити істину і прислухатись до голосу природи, поводитись відповідно до неї, саме про це говорив в свій час Геракліт.

Тому філософія — древнє і багатомірне явище духовної культури людства. Її специфічність і особлива роль в житті суспільства і індивіда (розвиток здатності до теоретичного мислення і формування світогляду) вимагає серйозного і вдумливого відношення до неї. Філософія — це синтез Істини, Добра і Краси, ядро духовної культури людського суспільства.

ПРОБЛЕМИ НЕРОЗУМІННЯ У ФІЛОСОФІЇ (КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ)

Т. М. Шандра

*Карпатський інститут підприємництва, факультет філології та соціальних технологій, I курс, група УМЛ-11, спеціальність «Українська мова та література»
Науковий керівник: І. М. Луканець, старший викладач*

Аналіз через очевидність, яка здається непомітною, але існуючою, діючою, виконуючою «свою справу» в людському світі водночас дає більше, ніж скерування в сферу суто споглядального стилю філософствування. Але тут питання в тому, наскільки адекватно філософська концепція відображає реальність. В основному ця тематика приваблює спеціалістів по теорії пізнання, логіці і методології науки. Цій проблемі властива багатоплановість. Однією із важливих умов успішної розробки всього кола питань, пов'язаних з розумінням, — це ідентифікація самої проблеми. Друга умова — виявлення того, наскільки вона нова.

Всесвітньо відомий вчений, один із засновників вітчизняної семіотики, професор Ю. М. Лотман досліджував різницю між культурними системами і прийшов до висновку, що в нормальному людському спілкуванні, навіть, більше того, в нормальному функціонуванні мови закладені передбачення про вихідну ідентичність того, хто говорить і того, хто слухає. В цих умовах нормальною стає ситуація перетину мовного простору того, хто говорить і того, хто слухає.

У ситуації, якщо спілкування не перетинається, воно є неможливим, повний перетин (ідентичність А і В) робить спілкування беззмістовним. В нормальному мовному спілкуванні необхідно

вести поняття напруги, деякого силового супротиву, яке простори А і В роблять одне одному. Мовне спілкування вимальовується нам як напружений перетин адекватних і неадекватних актів. Більше того, нерозуміння являється на стільки ж цінним смисловим механізмом, що й розуміння. Виключна перемога будь-якого з цих полюсів — розвал інформації, яка створюється в полі їх взаємної напруги. Якщо навички рідної культури піддаються переносу при вивченні чужої культури, то очевидно, що через зіставлення двох культурних систем ми зможемо передбачити, які моменти складуть труднощі.

Приклад: Бій биків, за спостереженнями, завжди був джерелом міжкультурного нерозуміння. Ця модель поведінки надзвичайно складна для пояснення непідготовленому спостерігачеві із Сполучених Штатів. *Форма:* Бій биків має складну і точну форму. Людина, озброєна шпагою і червоним плащем, кидає виклик бикові і вбиває його. *Значення:* Бій биків передає в іспанській культурі комплекс значень. Це вид спорту, це видовище, це демонстрація мужності. *Дистрибуція:* Бій биків характеризується складною дистрибуційною моделлю. Є сезон для кориди в річному циклі, є улюблені дні в тижневому циклі і є улюблений час у денному циклі.

Американський глядач, який сидить поряд з іспанцем чи мексиканцем, побачить лише частину форми, хоч і не всю її. Смысл видовища, однак, буде для нього іншим. Відсутність смислу в слові, реченні, тексті рівнозначно для адресата відсутності слова, речення, тексту. В цьому плані концептуальним є визначення М. М. Бахтіна: «смыслами я називаю відповіді на питання. Те, що ні на яке питання не відповідає, немає для нас смислу.» Смысл складається з двох частин: знання і відношення. Цілком зрозуміло, у кожного суб'єкта існує свій інформаційний фонд про предмет (знання) і свій психологічний фон про предмет (відношення). Умови, які потрібні для виникнення можливості передачі смислу: умови конвенції, володіння мовою, оцінка співрозмовника, самооцінка, довіра.

Нерозуміння починається з порушення пропорції знання і відношення в процесі передачі смислу. С. Б. Кримський, спираючись на дослідження А. А. Потєбні, вказував: «що будь-яке розуміння є нерозумінням, оскільки освоєння переданого смислу можливе тільки через його переклад на мову власного досвіду реципієнта, який не може в усіх деталях бути тотожним досвіду кореспондента».

Інакше кажучи, у полі загального значення слова, зіштовхуються два досвіди, які репрезентовані смислами. Досвід того, хто слухає, при засвоєнні смислу, коректує пропорцію знання і відношення,

засвоюваного смислу. Отже, це і є той глибинний механізм нерозуміння, з допомогою якого, як мені здається, можна вийти на онтологічну сутність нерозуміння. Нерозуміння, яке ще не відоме, яку роль грає в бутті людини.

Література

1. Лотман Ю. М. Культура і вибух. — М.: Гнозис, 1992. — 270 с.
2. Загадка людського розуміння (під ред А. А. Яковлева) — М.: Політ-іздат, 1991—352 с.
3. В. П. Нерознак, В. Г. Гак. Нове в зарубіжній лінгвістиці.— М.: Прогрес, 1989—440с.
4. Бахтін М. М. Естетика словесної творчості.— М.: Искусство, 1979.— 332 с.

БУТТЯ ЛЮДИНИ З ТОЧКИ ЗОРУ ФІЛОСОФІЇ

О. Є. Шпилюк

м. Київ, факультет економіки і менеджменту,

І курс, група МЗЕД-51, спеціальність

«Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності»

Науковий керівник: І. М. Миколаєнко, канд. іст. наук, доцент

«Головне питання філософії — це питання про те, чи варто людині жити».

(А. Камю)

Проблема людини, її життя й смерті протягом багатьох століть приковувала до себе увагу мислителів. З питань, однаково цікавих для науки, філософії, релігії, або для кожної людини, мабуть, важливим і навіть безнадійним було: що таке життя? І чи варто взагалі жити? На цю тему написано безліч робіт. І відповідей на це питання теж є багато. Кожна наука та філософське вчення пропонують свої варіанти пояснень. Проте складається враження, що жодне з тлумачень сенсу життя не буде переконливим доти, доки не вдасться зрозуміти сенс смерті. А що є смерть? Перемога біологічної еволюції чи плата за досконалість? Чи може людина запобігти смерті і стати безсмертною?

Проблема сенсу життя стала, за словами Г. Гейне, «проклятим» питанням філософії й історії. Питання про сенс життя на всіх етапах розвитку історії викликала запеклі суперечки. Різні філософські і богословські системи не тільки з різних точок зору підходили до пояснення сексу життя, але й робили це питання предметом світоглядних суперечок. Взагалі тема людського життя — це першочергове

питання для кожної особистості. Кожна людина має розуміти, що життя одне і дається їй лише раз, і саме як вона його проживе, залежить від її власного світогляду, цілей, які вона перед собою ставить, і як вона намагається їх виконувати.

Розглядаючи питання про те, чи варто людині жити, ми стикаємось з такою ситуацією, яку можна дуже влучно узагальнити фразою «Навіщо людині жити, навчатись, працювати, якщо вона все одно помре». Це дійсно так, фіналом фізичного існування людини є смерть. Ось тут і виникає основне протиріччя. Здавалось би, навіщо людині всі блага, всі задоволення, багатство, якщо вона все одно буде в могилі. Але я буду міркувати як ідеаліст. Людина — це тільки фізична оболонка, в якій існує душа, яка, на мою думку, після смерті не помирає, а вселяється у нове тіло. І основною метою людини є моральне збагачення своєї душі. Сильні люди навіть не задумуються над цим питанням, вони знають, що життя — це найбільший дар, який Бог дав людині і його треба використати якнайкраще.

На мій погляд, питання про те, чи варто людині жити, впливає з основного питання філософії. І, по-моєму, воно має однозначну відповідь — так, варто. Нехай людське життя недовге, не досконале, проте життя — це шанс до самовираження душі. Індивідуальне буття людини суперечливе: людина не може дивитись на світ інакше, ніж крізь призму свого буття, свідомості, знання. Люди навчаються зіставляти себе зі світом, бачити своє буття як його частину. Люди судять про світ не тільки по рівню своєї свідомості, але і по рівню самих речей. Інакше вони не змогли б вижити в цьому світі і, тим більше, не змогли б запитувати про сутність буття.

Тому вислів А. Камю щодо основного питання філософії мені найближчий, хоча це, безумовно, суб'єктивна думка. Але якщо певні погляди розділяють багато людей, то може в цьому і полягає істина?

ФІСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ ТОМАСА ГОББСА

Ющенко

Я вибрала цю тему тому, що я погоджуюсь з філософськими поглядами Томаса Гоббса про те, що дії людини викликані лише відчуттями які вона одержує з оточуючого світу.

Будь-яка дія залишає в нас сліди, які відкладаються в пам'яті, і це створює досвід, як сукупність одержаних вражень, і це дає можливість передбачувати майбутнє, яке безпосередньо було пов'язане з минулим.

Першим письменником, який із чистих початків природного права розвинув повне і систематичне вчення про державу, був англієць Томас Гоббс (Hobbes). Боротьба королів з парламентом всередині сімнадцятого століття викликала в Англії різноманітні політичні напрями, як в житті, так і в теорії. Гоббс виступав різким противником революції. Він хотів на непорушних основах природного закону ствердити права верховної влади проти бунтівних підданих. Першим його систематичним твором в цьому дусі був трактат *«Про громадянину»* («*De Cive*»), який спочатку, частково, було видано в 1642 р., потім в повному обсязі — в 1646. Через деякий час в 1651 р. Гоббс виклав своє вчення у більш об'ємному творі *«Левіафан або матерія, форма і влада держави»* («*Leviathan or the Matter, Form and Power of Commonwealth*»).

Переходячи безпосередньо до *«Левіафана»*, хочу проілюструвати основні методологічні погляди Гоббса, які стають засновками його політичної теорії.

Філософію Гоббс визначав, як набуте правильним мисленням пізнання дій або явищ через розуміння їх причин, або, навпаки, причин через дані їх дії. Під правильним мисленням Гоббс розумів мислення математичне, яке відправляється від аксіом і встановлює закони шляхом дедукції або демонстрації. Проблема причинності розумів як знаходження причини поміркованої, як виведення математичного співвідношення між явищами за принципом *causa aequat effectum* (причина дорівнює дії). Об'єктом філософського пізнання є тіла, що мають матеріальну субстанцію. До поняття тіла зводиться все, що існує в світі. Нематеріальна субстанція представляє собою внутрішнє протиріччя. В світі немає духів. Весь світовий процес є рухом тіл, і так зване духовне життя людини зводиться до руху матеріальних частинок. Рух здійснюється з механічною необхідністю, і тому будь-яке теологічне пояснення явищ виключається. В основі пізнання лежить вплив тіл на наші органи чуття; він викликає в нас враження (світла, кольору, звуку), що залежать від об'єктивного руху, але не тотожні з ним і мають суб'єктивний характер. Всі ці враження залишають в нас сліди, які й складають пам'ять; завдяки пам'яті утворюється досвід як сукупність одержаних вражень; завдяки досвіду, виникає можливість, в певній мірі, передбачувати майбутнє по аналогії з минулим.

Практична діяльність людини підкорена повністю механічній необхідності. Дії людини викликані не вільною свободою, але тими відчуттями, які вони одержують від зовнішніх тіл. Ці відчуття зводяться до двоякого почуття: задоволення і незадоволення. Моторна їх дія така, що ми прагнемо отримати задоволення і уникнути незадоволення. Переважаюче стремління і визначає нас до дії з механічною необхідністю. Протиставлення добра і зла співпадають з протиставленням приємного і неприємного, корисного і шкідливого. Всі етичні судження суб'єктивні і набувають об'єктивну обов'язковість лише в державі.

Висновок: Політична теорія Гоббса побудована за тим же математичним, дедуктивним методом, що лежить в основі всієї його філософії. Відправною точкою для неї слугує означення індивідуальної природи людини; виведення з неї держави розкриває причину останньої і встановлює математичний закон політичного спілкування. Людина за своєю природою егоїстична і прагне виключно досягнення власної користі. Згідно цього будь-яка людина визнає себе в праві на все, чого може добитися силою, і не рахується з інтересами інших людей. Звідси — невідворотність безперервних зіштовхнень, і «війна всіх проти всіх», як природний стан людини. Однак, війна суперечить інстинкту самозбереження, і людині необхідно шукати миру. Мир можливий лише за умови самоподолання і обмеження природнього права індивіда на все. Необхідно при цьому, щоб вказане обмеження було прийняте всіма і було дотримане примусово. Те і інше може бути досягнуте не інакше, як шляхом погодження всіх і домовленого встановлення незалежної влади, що оберігає домовленість від порушення. Таке походження держави.

**ПІДСЕКЦІЯ 8.3. ЕТИКА, ЕСТЕТИКА,
РЕЛІГІЄЗНАВСТВО****ІСТОРІЯ ПЕРЕКЛАДУ БІБЛІЇ
В КОНТЕКСТІ ЇЇ ВИХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ**

А. Є. Васильєва

*Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини
III курс, група ПАМ-31-03, спеціальність «Переклад»
Науковий керівник: О. В. Орлова, викл.*

Біблія — це «книга книг», найцінніша пам'ятка духовної культури людства. З точки зору церкви і віруючих, Біблія — це священна книга, одкровення самого Бога, що дане людям. На думку вчених, які досліджували історію єврейського народу, на мові якого вона вперше була написана, Біблія — це збірка самих різноманітних оповідей, що склалися століттями різними авторами. В Біблії в афористично-короткій формі викладені прості норми моралі, набуті людьми з віковим досвідом в складній боротьбі за існування.

В час, коли наше суспільство стрімко крокує до глобалізації та євроінтеграції, Біблія особливо потрібна людям як невичерпне джерело життєвих спостережень і практичних порад. Але вона цінна ще й тим, що написана простою, зрозумілою мовою. «Святе писання» викладено у формі зручній для розуміння та запам'ятовування. Біблія, як одна з найвидатніших збірок священних текстів, характеризується надзвичайною жанровою та тематичною різноманітністю: опис міфологічних подій; епічні та історичні оповіді; бібліографії; релігійна публіцистика; філософсько-моралістичні твори; лірична поезія; епістолярні твори; зразки релігійної містики та ін.

Слово «біблія» (по-єврейськи «ха ефориль» — писання, по-грецьки «та біблеіл» — книги) походить від назви древнього міста Бібл (зараз Джебель), де виготовляли та продавали папірус для письма.

«Оригінальними біблійними мовами», тобто мовами, якими були написані оригінальні тексти Біблії, є три стародавні мови. У Старому Завіті це давньоєврейська і арамейська; у Новому Завіті — грецька, у формі діалекту — «койне».

Нині повні переклади Біблії здійснені 265 мовами, якими розмовляє близько 90% людства. Новий Завіт перекладено понад 629 мовами. Згідно статистичних даних, нові переклади здійснюються в середньому протягом 10–20 років, залежно від культурних і суспільних

обставин. Біблійні товариства в усьому світі готують до видання біблійні тексти ще 1195 мовами; загалом це мови близько 99% населення Землі. Серед біблійних перекладів, в яких позначився специфічний світогляд авторів — англійський переклад — New World Translation, що належить Свідкам Іегови. У цьому перекладі, зокрема, скасована традиційна для іудейських та християнських версій Біблії передача імені Ягве (Іегова) замінником «Господь».

Серед українських перекладів, виконаних у дусі раціоналістичної біблійної критики, помітним є коментований переклад Євангелія від Іоанна Є. Дулумана. Нарешті, переклад О. Гіжи, автора, який декларує прагнення виправити архаїзми, помилки й неточності, властиві попереднім перекладам, зокрема перекладу І. Огієнка.

Вивчення питання перекладу Біблії поставило ряд наступних задач:

- дослідження перекладів Біблії з найдавніших часів до нашого часу;
- складання хронології історико-літературної критики перекладів Біблії;
- аналіз адекватності перекладів Біблії з урахуванням національних світоглядних традицій певного народу;
- виявлення виховного потенціалу Біблії з урахуванням своєрідності біблійних текстів, що полягає у максимальній релігійно-ідеологічній заангажованості у вирішенні догматично-богословських, морально-дидактичних, релігійно-культових завдань.

ЗАПОВІДЬ НОВОГО ЗАПОВІТУ — «ВОЗЛЮБИ СВОГО ВОРОГА» І СУЧАСНЕ ЖИТТЯ

М. В. Гнатуша

Факультет інженерних технологій.

II курс, група ДЗ-41, спеціальність «Дизайн»

Науковий керівник: Н. Д. Ковальчук, канд. філос. наук, доцент.

Любити ворога, не засуджувати ворога — ці вирази майже сивоніми.

Людині не дано право карати чи засуджувати будь-яку іншу людину або дитину, котру вона не завжди розуміє, тому що всі розумні істоти рівні як між собою, так і перед Богом. Кожна людина — це особистість зі своїми інтересами і окремим винятковим розумінням цього світу.

«Люби Бога більше себе і ближнього свого — як самого себе». Саме цей вираз і дає підказку, як саме полюбити ворога, не зашкодивши собі духовно. «Люби Бога більше себе ...» — означає те, що Бог є вище, досконале творіння, від якого людина стоїть нижче і він є творець. «...і ближнього свого — як самого себе» дає таке пояснення: чи людина розуміє саму себе? Чи знає вона свої обов'язки, потреби і бажання? То чому їй так важко зрозуміти ближнього свого. Вона ж не може вдарити чи образити саму себе за власний поганий вчинок, але їй легко і навіть із задоволенням вдається образити ближнього, того, хто є її ворог, або просто не подобається їй, здавалось би, за якусь дрібничку. З цього випливає, що людина фактично ображає саму себе. Найгірше те, що вона цього не розуміє.

«Любити ворога» потрібно не в прямому розумінні. Любити ворога — означає прощати і розуміти його, як самого себе, тобто любити Божою любов'ю, бо лише ця любов залишається завжди незмінною. Розуміючи це і роблячи так, людина природним, Божим шляхом підіймається вище на один щабель в духовному світі, і її розум формується найкращим чином.

Отже, відповідаючи образою на образу, людина фактично знищує саму себе і нічому не навчається, а лише крокує назад, тому що: «Люби ближнього — як самого себе», а якщо людина любить лише себе і не поважає інших і їх духовний світ, то виникає питання, чи ставить вона таким чином себе, неприродно, вище Бога. Відповідь: «Так». Це не є природне досягнення Божих цінностей.

Більшим винуватцем є не ображаючий, а той, хто відповідає йому образою на образу. Суперечка — «зло». Самозасудження — це порятунок, бо «Бог правду бачить, та не скоро скаже». І це, можливо, найправильніший вихід із складної ситуації. Самозасудження означає, що не потрібно шукати винних серед оточуючих, а краще подивитися на себе та свої вчинки, ніж судити інших.

Якщо людина опинилася у ворожому середовищі, з якого немає виходу, вона може розраховувати лише на силу свого духу (на свій внутрішній духовний світ) на Бога і Боже диво.

СУЧАСНИЙ РЕЛІГІЙНИЙ СТАН В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК МОЛОДІ

К. Дударик

*Рівненський інститут ВМУРоЛ «Україна»,
економічний факультет, II курс, група О-2, спеціальність «Облік і аудит»
Науковий керівник: Л. І. Бородинська, викл.*

З отриманням Україною незалежності інтерес до релігійного розвитку країни набув особливого зацікавлення як серед пересічних жителів, так і в середовищі науковців. Релігієзнавці визначають певні особливості, характерні релігійному становищу нашої держави. Зокрема, провідний вчений у цій галузі науки Анатолій Колодний виділив три таких тенденції:

- 1) підвищення релігійності населення;
- 2) поліконфесійність;
- 3) міжконфесійні відносини [1, 11].

У період незалежності України відбувається чіткий нахил до зростання кількості віруючих серед населення. Якщо у 1991 році тих, хто називав себе віруючим було більше 40%, то у 2002 р. — вже понад 60% [3, 426]. Водночас, зазначав А. Колодний, релігійність сучасних українських віруючих має поверховий характер і часто зводиться лише до виконання формальних вимог. Лише 20% віруючих відвідують богослужіння раз на тиждень, 20% — раз на місяць, 50% — лише у дні релігійних свят.

Особливої яскравості в останнє десятиліття набула така риса релігійного стану в Україні, як багатоконфесійність. Станом на 1996 рік в нашій державі нараховувалося 62 конфесії, на 1998–72, а станом на 2001 рік — 105 зареєстрованих конфесії [1, 11]. Зростання кількості релігійних організацій та конфесій, а мова йде про протестантські церкви та східні релігії, найперше, пов'язане із третьою особливістю релігійної ситуації. Міжконфесійні відносини негативного характеру, які склалися між трьома православними церквами, відволікають увагу духовних лідерів від більш важливого завдання церкви — духовного опікунства віруючих. Натомість протестантські церкви поширюють свої впливи шляхом місіонерства та душпастирства, особливо серед молоді. Пріоритети протестантизму у плані духовності зумовили його кількісне і якісне зростання. Число прибічників протестантизму зростає у 3,5 рази швидше ніж населення земної кулі. У світі протестантизм займає друге

місце після католицизму, в Україні — друге після православ'я [5, 483]. Станом на 1 січня 2004 року православні громади склали 53,7% всіх громад, протестантські — 26,6%, греко- та римо-католицькі — 15,1%. За 5–6 останніх років незалежності протестанти створили 95% усіх зареєстрованих в Україні місій [4, 31–34; 3, 429].

Такі статистичні дані природно викликають питання про методи місіонерської діяльності протестантів та духовного виховання віруючих. Громади цих конфесій у результаті якісної духовно-просвітницької, богословсько-психологічної роботи з людьми мають віруючих, які розуміються у богослов'ї, церковній дисципліні, християнській етиці, уміють вирішувати свої проблеми, ґрунтуючись на біблійному вченні [2, 421–423]. Вагоме місце у цьому посідає сімейне виховання у родинях (третина послідовників баптизму — молодь до 30-ти років) [3, 429].

Досить великого значення надається духовно-виховній роботі з дітьми та молоддю. Зазначимо кілька форм такої діяльності: недільні школи, дитячі та молодіжні клуби і табори, театральні студії, курси з вивчення Біблії, різнопланові конференції, конгреси, фестивалі тощо. Особливістю роботи з дітьми, підлітками та молоддю у протестантських громадах є поєднання виховання духовно-етичних цінностей і забезпечення соціальних та психологічних потреб віруючих.

Таким чином, сучасна релігійна ситуація в Україні визначається підвищеним інтересом до релігії, багатоконфесійністю та міжконфесійними відносинами. Важливе місце серед релігійних організацій України посідає протестантизм. Вважаємо, що однією з основних причин його поширення є пріоритетність духовної опіки молоді у церкві та місіонерство в молодіжному середовищі поза церквою.

Література

1. Бородинська Л. «Єдиному Богові». Огляд релігійної ситуації в Україні // Свічник, 2001. — №3–4. — С. 11.
2. Історія релігії в Україні: у 10-ти т. — Т. 5. — К., 2002.
3. Кислюк К. В., Кучер О. М. Релігієзнавство. — К., 2004.
4. Релігійні організації в Україні станом на 1 січня 2004 року // Людина і світ. — 2004. — №1. — С. 31–38.
5. Санников С. Готовимся к крещению. — Одесса, 2004.

МОЛОДЬ ПРО ПРЕКРАСНЕ

А. А. Іванов

Факультет інженерних технологій

II курс група ДЗ-41, спеціальність «Дизайн»

Науковий керівник: Н. Д. Ковальчук, канд. філос. наук, доцент.

Безперечно, у кожного покоління свої ідеали, свої герої, своє «прекрасне», проте важливим є розуміння і відокремлення модного, навіяного сучасністю, та вічного, істинно прекрасного. Важливо визначити, що ж є вічне і прекрасне? Безпосереднє визначення цього неможливо дати для всіх народів, епох, людей. Можна лише створити певну загальну модель. Можливо, визначення прекрасного індивідуальне для кожної людини. На підтримку цього твердження виступає те, що кожна людина сприйме прекрасне по-своєму.

Про прекрасне говорили багато філософів, психологів, митців. Проте, що ж таке прекрасне? Певним чином це можна сформулювати приблизно так: «Прекрасне — найвища ступінь краси, що виражається ідеальним і гармонійним поєднанням життєво важливого змісту та повноцінної, виразної форми». Можливо, таке формулювання більше відноситься до мистецтва, проте, «прекрасне» проявляється у всіх сферах життя людини, тобто можна сказати, що «прекрасне» — це певний ідеал життя, який пов'язаний з мораллю та духовністю людини.

Сприйняття й переживання прекрасного можливе лише при умові особливого духовного розвитку людини. Тільки духовно розвинена людина здатна до переживання істинно прекрасного. В цьому плані духовна розвиненість людини проявляється багатогранністю естетичного переживання прекрасного, яке може бути представлене достатньо широким спектром граней емоційної сфери.

Тож ми стикаємося з проблемою духовного розвитку серед молоді. В чому ж причина духовного занепаду? В наш час можна побачити перегони за збагачення, можливо це пояснює створення нових хибних ідеалів, все більше значення набувають матеріальні цінності і втрачається духовний зміст. Шлях, в якому рухається наше суспільство, направлений лише на матеріальне, а не духовне збагачення народу.

Зміни, що відбуваються в соціальній, економічній та духовній сферах суспільства, втрата істинних цінностей і виникнення нових, здійснює великий вплив на формування духовності майбутньої

творчої молоді нашої Батьківщини, сучасний стан якого характеризується як критичний. Назріла необхідність переходу, від авторитарної до гуманістичної навчальної парадигми, адже навчання — універсальна цінність та універсальний шлях до розуміння прекрасного.

Для гармонійного розвитку творчої особистості необхідна реалізація наступних задач:

- розуміння самоцінності особистості як носія високих прекрасних гуманістичних цінностей;
- визнання гармонійного розвитку особистості ціллю й основним призначенням людини;
- розуміння творчої природи діяльності, необхідності духовних затрат і самовдосконалення для її реалізації;
- розвиток гуманітарної культури як комплексу якостей особистості.

Як висновок, треба визнати, що нерозуміння прекрасного та істинних цінностей є частково результатом духовного занепаду нашої держави. Також важливим є для кожного розуміння власного смислу життя, адже без визначення смислу та цілі життя неможливо не тільки навчатися, а й правильно жити.

Література

1. Слостенин В. А., Чижикова Г. И. Введение в педагогическую аксиологию: учебн. пособие для студ. высш. пед. учебн. Заведений. — М.; Издательский центр «Академия», 2003. — 192 с.
2. Степанов А. В., Иванова Г. И., Нечаев Н. Н. Архитектура и психология. — Москва; Стройиздат, 1993. — 305 с.
3. Особенности эстетической и художественной культуры: Учебные материалы / Автор-сост. В. П. Большаков. НовГУ имени Ярослава Мудрого. — В. Новгород, 1997. — 20 с.

РОЛЬ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ЗБАГАЧЕННІ ДУХОВНОСТІ МОЛОДІ

А. Н. Карапетян

НТУУ «КПІ», інженерно-хімічний факультет,

І курс, група ЛА-51,

спеціальність «Автоматизоване управління технологічними процесами»

Науковий керівник В. І. Гур, д-р. філос. наук, професор.

Вади бездуховності сучасного «суспільства споживання» відбиваються на молодому поколінні. «Культура поведінки» молоді по суті справи позбавлена високих духовно-естетичних начал. Багато осіб

молодого віку не хочуть бачити єдності в добрі і красі, в моральних та естетичних началах. Вони навіть протиставляють етичне естетичному.

Виходячи з особливої відповідальності ВНЗ за формування морально-естетичних ідеалів та ціннісних орієнтацій молоді, їх завдання сформувавши особистість високої духовності. В наш час, і в нашій країні існує проблема культурного занепаду нації, особливо це стосується молодого покоління. Це проявляється в занепаді естетичної культури особистості, перш за все, а естетична культура особистості — це ступінь, рівень опанування естетичною культурою суспільства. Отже, це і занепад культури етносу, а це призводить до виродження нації, як такої. Естетична культура особистості відіграє важливу роль у формуванні особистості, так як вона містить естетичну свідомість індивідуума. Ти можеш красиво говорити, вдягатися, але твій внутрішній світ буде зовсім іншим, «гнилим», що частіше за все спостерігається у сучасній молоді. Свідомість сучасного молодого покоління зазнала кардинальних змін у зв'язку з суспільно-політичними катаклізмами та їх похідними, тотальною модернізацією і технологізацією життя. Технологічна орієнтація, що відверто превалує у сучасному молодіжному середовищі абсолютно природна, але її гіпертрофування породжує небезпеку духовно-естетичного вакууму, занепаду естетичної, духовної культури.

В кожний історичний період функцію естетичного вдосконалення особистості покладали на конкретні види мистецтва. У добу античності — на літературу і театр, у середньовіччя — на архітектуру і поезію, в епоху Відродження — на живопис і скульптуру, в Новий час — на музику і театр, а на сучасному етапі у межах видової структури мистецтва функціонує принцип псевдореалізму, який не передбачає цілісного естетичного сприйняття світу людини, цю роль на себе взяли телебачення і комп'ютери.

Відтак, сучасна молодь зазнає духовного опустошення, віддаючи перевагу комп'ютерній позаособистісній, а тому обездушеній масовій інформації, над літературою і мистецтвом, які саме й містять в собі естетичне, смисло-життєве багатство духовності. На відміну від логіко-дeterminантної комп'ютерної інформації, вони несуть гуманістичні ідеали в своїх художніх образах. Логіко-дeterminантні методи та висновки науки, по суті справи, підкреслює видатний німецький соціолог Томас Майєр, можуть говорити про засоби, а не про гуманістичні цінності, як цілі людської, зокрема естетичної діяльності.

Розвиваючи науково-технічну сферу, європейці створили суспільство, де перемагає кількість, стандарти життя, тобто матеріальне багатство. Від так колишня масова культура, ще більше збідніла на духовно-естетичний зміст. Як відзначає Александр Геніс, європейська, постмодерністська культура тепер поєднує масове мистецтво і кіч, що зорієнтований на «біологію, генетику, економіку». Коли сьогодні у нас намітилась тенденція зближення з Європою, то це може сприяти вирішенню наших економічних проблем. Проте збагачення культурно-духовної сфери життя, особливо молоді, певною мірою є під загрозою — звідти йде естетика насильства, мистецтво жахів та порнографії, що аж ніяк не сприяє збагаченню її духовності. Діючи за заповітом Т. Г. Шевченка «чужого не цурайтесь, але і свого не забувайте», нам належить в школах, у ВНЗ, в ЗМІ, особливо на радіо і телебаченні нести молоді естетичну культуру українського народу, мистецтво його кращих представників, які своїми творами збагатили реальний гуманізм людства.

Важливу роль у формуванні культури особистості відіграє така наука як історія. Адже вивчаючи історію різних етносів, а також їх культуру, ми можемо порівняти сучасний обездуховнений, аморальний, без ідеалів (правда високоінтелектуальний) світ особистості з тим стародавнім високоморальним, де цінувалось не тільки матеріальне багатство, а й духовність людини. Тоді існували певні ідеали, які й допомагали людині триматись на високому духовному рівні. Справжня, а не скривлена історія українського народу вчить нас тому, як молоді люди приймали участь у стародавніх народних обрядах, ритуалах, засвоювали звичаї пращурів і через це ідеали моральні, естетичні та й політичні українського народу ставали субстанційною засадою їх духовності. Хоча ці твори суто літературні — Г. Сковороди, Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українки та інших видатних українських письменників, — однак, як і в творах великих російських гуманістів — Ф. Достоєвського, Л. Толстого тощо, — в них превалює думка про те, що смисл свого життя окрема людина набуває і реалізує, втілюючи в ньому смисл історії свого народу. Тому коли ми гордо співаємо гімн рідної України і промовляємо, що ми козацького роду, то висока духовність цих слів піднімає в душі молодої людини почуття любові до історії свого народу.

Т. Г. ШЕВЧЕНКО — УКРАЇНСЬКИЙ ІОВ.

Ю. О. Марченко

факультет інженерних технологій, 2 курс, ФР-41,

спеціальність «Фізична реабілітація»

Науковий керівник: Н. Д. Ковальчук, канд. філос. наук, доцент

Представники Всеукраїнської партії духовенства і патріотизму звернулись до митрополита Філарета і представників інших конфесій з проханням підтримати їх ініціативу канонізувати духовного отця України Т. Г. Шевченка.

Звернення підписав голова партії, директор Донецького інституту штучного інтелекту, генерал українського реєстрового козацтва Анатолій Шевченко. І тут ми маємо дві крайності. З одного боку — ідея канонізації, написання ікони, з іншого зовсім протилежне відношення представників духовенства московського патріархату, які вважають його твори огидними, а самого називають хулителем церкви, лжепророком.

Звернемось трохи до історії і проаналізуємо життєвий шлях і творчість Шевченка. Для нас те майбутнє уже в минулому, і ми знаємо, що Т. Шевченко явив себе світу великою людиною, поетом українського і всього слов'янства світу. Кожен з нас знає, як важкозадовольнити елементарні життєві потреби, нехай це будуть навіть міщанські крупинки щастя. Яка ж безодня тоді відділяє кріпосного хлопчину — пастуха і безсмертного поета. Скільки довелося йому подолати сходинок на драбині, один кінець якої упирається в глиняну підлогу, а інший — в небезпечне житло безсмертя. Пастушок, попівський погонич, панський лакей, маляр — такий життєвий шлях поета. По мірі подолання сходинок, зрів розум і талант молодого Тараса. А для всієї творчості такі риси, які відбилися в стогоні Іова.

Чистим тертям дано узріти Бога, та їм же випадають і найбільші страждання.

Поет задихається від пануючого зла. Спостерігаємо в його творчості боротьбу диявола з богом: поет то молиться, то проклинає Бога, як поширити це протиріччя? Якщо творчість Шевченка називати не безбожною, то і книгу Іова теж, отже останній говорив, що буде судитися з Богом, готовий сперечатися з ним: чому нечесливим добре живеться, а справедливим погано. Але ж бог говорить: «життя і смерть запропонував я тобі, благословенній прокляття...», тому людина сама вільна вибирати. Бог навіть у диявола не забрав право на вибір.

Поет корить Бога за байдужість до долі кріпаків. Запитує, чи бачить він через хмари? Проте, він релігійний все-таки, хоча й по своєму! Він любив Біблію і Євангеліє. Часто брав молитви із Біблії, щоб наслідувати псалмам і пророкам. Ця співуча мова надає коло ритму біблейському тексту, майже не відступаючи від нього. Шевченко підіймає очі в небо, шукаючи там свого бога. Його бог не схожий на бога — отця, який нав'язувався патріархальним ладом життя і державним устроєм. Тож, Шевченко виступив проти образу божого і проти перекрученої уяви про бога і проти відступу від принципів первинного християнства. В своєму щоденнику поет пише: « О, святі великоверховні апостоли, коли б визнали, як ми забруднили, як знівечили приголомшену через вас просту ясну істину... ». Шевченко любив бога, принципи християнства, страждав, що від останніх відступилась сама християнська церква. Як і Іов, Шевченко не був гіпсовим злитком святості, стійко сприймав страждання. Іов проклинав день свого народження, а Шевченко працював за весь український народ, а не лише за себе. В очах божих Іов виявився більш правим, ніж мнівні заступники бога. Так, мабуть, Шевченко в очах божих.

Образ поета, пророка завжди буде жити в душі українського народу. Читаючи біблію ми відкриваємо кожного разу собі щось нове, такі заглиблюючі погляди Шевченка, ми щоразу будемо знаходити все нові і нові перлини.

СПОРТИВНА ЕТИКА. ЗАСАДА ВИХОВАННЯ МОЛОДОЇ ЛЮДИНИ

М. В. Мельник

НТУУ «КПІ», Факультет фізичного виховання і спорту,

IV курс, група ФВ-21, спеціальність: «Фізичне виховання і спорт».

Науковий керівник: В. І. Гур, д-р філос. наук, проф.

Відповідно до указу Президента України в школу вводиться етика віри.

В першу чергу з дитинства потрібно виховувати у дітей повагу до цінностей, моральних якостей добродійної людини. Їх ціннісні орієнтації потрібно спрямовувати не на багатство споживання, а на добрі справи, що неможливі без високої духовності. Відтак, саме із школи починається формування гуманістично налаштованої особистості молодшої людини, що здатна творчо реалізовувати й здійснювати себе як вільного і відповідального суб'єкта суспільно-громадянського життя.

Питому вагу у цьому вихованні відіграє спортивна етика. В наших школах з першого класу учень на уроках фізичної підготовки знайомиться з азами спортивної етики. Він ще не спортсмен, проте під час тренування його діяльність, його енергія, його суб'єктність вводиться в систему спортивних нормативів. І тут викладачу фізичної культури важливо проявити вміння й такт, щоб школяр вбачав у цій нормативності якісь зовнішні примуси, обмеження, рамки, в які запихають його волю й здібності. Навпаки, в спортивних нормативах він має побачити й відчути напрям, що спрямовує його до самого себе, тому що слугує не тільки зміцненню його м'язів, підвищенню його спритності тощо, але головне — дозволяє виявити свої фізичні й духовні таланти, і, врешті-решт, морально затвердитись як особистість.

Оскільки цей процес відбувається як змагання і з самим собою, і з товаришами по класу, і, по суті справи, йде відбір кращих якостей та індивідів, то саме тут починається не тільки становлення майбутнього спортсмена (йде відбір і розвиток виявлених спортивних здібностей та талантів), але й патріота свого класу, школи, міста та й, нарешті, нашої рідної України.

Міжшкільні змагання, обласні, районні тощо перетворюють сьогоднішнього школяра на спортсмена, який не просто долає дистанції, вагу, перешкоди тощо, а виявляє і в той же час формує фізичні здібності та якості, а в цьому творчому процесі виховує в собі моральні якості борця. Саме ця моральна цінність — вміння реалізувати свою гідність особистості в процесі творчого здолання труднощів, власне перетворення обставин до вимог своєї мети — це і є формування молодій людині як громадянина. Але вся справа в тому, щоб вся система спортивної етики — від ставлення тренера до справедливості суддів — виховувала б орієнтацію на благородну мету.

На першому плані має бути зацікавленість у високому спортивному результаті а вже потім заробітчанство. Щонайвищим, щонайяскравішим прикладом є те, коли спортивна етика перетворила безногу трирічну дитину на чемпіона параолімпійських ігор в Турині (2006) по біатлону, є спортивний подвиг Олени Юрковської, якій присуджено звання героя України.

Як бачимо, спорт — специфічний вид людської діяльності, який в змозі реалізувати завдання педагогічної етики. Як і будь-яка діяльність, спорт має своє ціле покладання і свою доцільність. Видатний філософ Ерік Фромм виділив два типи діяльності, спрямованих на — «мати» і «бути». Так, перша слугує задоволенню потреб

в їжі, одязі, насолодах та ін.; інша спрямована на вищий результат — на добро. І відтак спорт навчає молоду людину самій високій мужності — бути добродійною людиною.

Спорт — особлива форма спілкування людей через суперництво, в якому стверджується сила духу особистості, допомагає людині пізнати саму себе, свої можливості, характер. Заняття спортом наповнюють спортсмена постійно самовдосконалювати свої фізичні, духовні, моральні сили. Спортсмен, як високоблагородна особистість, що не тільки виконує гуманістичні вимоги суспільства, а й створює їх, наділений такими моральними якостями, як гідність, справедливість, солідарність, відповідальність, честь, воля, свобода, мужність та багато інших.

Спорт виховує молоду людину не сам по собі, а лише в єдності етики віри (християнської), педагогічної етики та етик спортивної, може здійснюватись становлення людини високо вихованої, духовно багатой.

ЗАПОВІДЬ НОВОГО ЗАПОВІТУ — «ВОЗЛЮБИ СВОГО ВОРОГА» І СУЧАСНЕ ЖИТТЯ

А. С. Музиченко

Факультет інженерних технологій

II курс, група ДЗ-41, спеціальність «Дизайн»

Науковий керівник: Н. Д. Ковальчук, канд. філос. наук, доцент.

На сьогоднішній день дуже багато людей не переймаються питаннями релігії, духовного життя, заповідями божими, є багато різних причин цьому, але одна із них зумовлена тим, що людина повністю поринула в свій світ (світ роботи, сімейного життя, буденності). Також люди під впливом сучасного жорстокого світу просто не розуміють деякі божі заповіді «Вдарили по правій щоці, підстав ліву; полюби ближнього свого як самого себе; хто був останнім стане першим». І також одну цікаву божу заповідь:

«Любите врагов ваших, благословляйте проклинающих вас, благотворите ненавидящим вас, и молитесь за обижающих вас и гонящих вас» (Матв. Гл. V Ст. 44).

Ці вирази з дуже глибоким підтекстом, і тому сприймати і розуміти їх дослівно не варто.

Досить складним і актуальним є питання впровадження і виконання людьми всіх цих заповідей, і в тому числі заповіді «полюби

ворога». В нашому теперішньому жорстокому і досить складному світі. Тож все-таки як полюбити ворога. Я хотів би привести тут вислів з твору Л. Н. Толстого «Война и мир»: «Любить человека дорогого можно человеческой любовью, но только врага можно любить любовью божьей. Любя человеческой любовью, можно перейти от любви к ненависти, но божеская любовь не может измениться. Ничто не может газрушить ее.»

Вислів «полюби ворога» не слід сприймати дослівно, «полюби» — в розумінні не проявляй ненависть (невозненавидь), адже ненависть є таким негативним почуттям, яке створює зло. Як інші негативні почуття, ненависть призводить до агресії і до певних дій, щоб нашкодити своєму ворогу (помститись). Роблячи короткий висновок, можемо сказати, що агресія у відповідь на агресію призводить до нульового результату, розрушень. Обґрунтовуючи це навіть з логічної точки зору, не духовної, також можна сказати, що дія агресії не призводить до позитивного результату.

Ще один досить важливий момент в цьому питанні. Коли людина отримує якийсь негативний удар з боку своїх ворогів, в неї проявляється бажання помститись, покарати свого кривдника. Духовний світ каже, що ми не маємо права карати, а тим більше права судити. Тільки Бог має таке право.

В житті так склалося і складається, що ворог майже не приховує свого справжнього негативного ставлення до тебе, але трапляються такі люди, які в твоїх очах друзі, а насправді приховують зло до тебе в собі.

Поняття «полюби ворога» досить часто в духовних наставленнях наближається до виразу «вдарили по правій щоці, підстав ліву». І справді, ворога це досить вражає. Це — в деякій мірі психологічна атака (удар). У цьому випадку ворог не розуміє такої поведінки і замислюється — можливо він зробив щось не так.

Таким чином, поняття «полюби ворога» досить складно (з нерозумінням) сприймається людьми, але кожен сам повинен прислухатись до мови Біблії і для кожного свій шлях виконання Нового заповіту. Я вважаю, що для початку потрібно спробувати поважати ворога, адже повага — певний вид любові.

ПІДСЕКЦІЯ 8.4. СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ФАХІВЦЯ XXI СТОЛІТТЯ

УКРАЇНА В ЗАХІДНО-ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ІНТЕГРАЦІЇ

В. А. Габриель

Факультет економіки і менеджменту, гр. ФН-31.

Перевірив науковий керівник: Т. В. Костенко

Україна заявила про свій європейський вибір відразу після того, як стала суверенною державою. За 12 років незалежності вона зробила перші, здавалось, досить успішні кроки в напрямі до європейської інтеграції. У 1994 році було підписано угоду про партнерство і співробітництво між Україною і ЄС. Україна стала членом Ради Європи. Нині наша держава вже співпрацює з Європейським банком реконструкції і розвитку.

Предметом серйозного наукового дослідження мають стати інтереси країн, що є членами ЄС, та України, яка хоче вступити до Євросоюзу, усвідомлені й неусвідомлені перешкоди на шляху інтеграції. Тільки вивчивши ці проблеми, можна відповісти на питання про те, що сприяє і що заважає інтеграції України в Європу.

Згідно з Гантінгтоном (автор книги «Конфлікт цивілізацій»), Україна не належить до західної цивілізації (у всякому разі, більша частина її народу сповідує цінності слов'яно-православної цивілізації).

Отже, на шляху україно-європейської інтеграції, окрім відомих, є усвідомлені й неусвідомлені чи, можливо, недостатньо усвідомлені перешкоди. Насамперед, це належність до різних цивілізацій, «роздвоєність» України. Відмінності обумовлені, значною мірою, різною культурою народів.

Слід відзначити, що інтеграції насамперед сприяють економічні інтереси. У процесі розвитку Євросоюзу було створено зону вільної торгівлі, митний союз, сформовано єдиний ринок, на завершальних етапах інтеграції постали економічний і валютний союз.

Важливу роль в інтеграції європейського «об'єднаного суспільства» відіграє соціальне забезпечення. Інтеграційна функція «соціальної» Європи не зводиться лише до вироблення соціальної політики, вона включає ще й організацію соціуму.

Об'єднана Європа висуває ряд умов, після виконання яких шанси України стати членом ЄС зростуть. Найбільш суттєві зауваження

Об'єднаної Європи до України можна звести до трьох: по-перше, європейці вважають Україну недостатньо демократичною; вони вказують на відсутність верховенства права, обмеженість свободи преси тощо; по-друге, в Україні велика частка бідних; по-третє, Україна відстає від Європи в технічному і технологічному оснащенні економіки. Хоча, можливо, саме третя вимога має стояти на першому місці: наївно сподівались, що у бідній країні можна забезпечити права людини та зменшити частку знедолених.

Геополітичний фактор також впливає на європейські інтеграційні процеси. Хоча авторитетні європейські політики часто повторюють, що у ставленні до України геополітичний фактор не відіграє ролі, але це не так. ЄС одразу відреагував на підписання Президентом України документів про створення Єдиного економічного простору з Росією, Білоруссю та Казахстаном. Хоча, як і раніше, ЄС нічого не пообіцяв, лише натякнув на якусь можливість у невизначеному майбутньому інтегруватися з Україною. Такі натяки можна розцінювати як намагання утримати Україну від зближення, передусім, з Росією, лишити її у стані буфера між Заходом і Сходом. На жаль, Україна у планах Європейських сусідів, напевне, розглядається як держава, що є сусідкою Росії та своєрідною противагою їй. Відтворення Союзу, навіть в іншій формі, лякає не лише США, а й Європу.

Певні інтеграційні процеси в якихось формах будуть відбуватись, тому що ЄС зацікавлений в Україні. ЄС виявляє інтерес до українського ринку, але за умови, що його платоспроможність зросте. Європейський ринок іноді називають суперринком — він налічує 500 млн. споживачів. Його розширення сприятиме ще більшій економічній могутності цього об'єднання. Кристофер Паттен, комісар Єврокомісії з питань зовнішньої політики, запевняє, що ЄС має намір провести переговори з Україною про підписання угоди, в якій їй запропонують місце на єдиному ринку, де існує свобода переміщення грошових потоків, свобода торгівлі товарами, свобода пересування людей. Також ЄС планує спільно з Україною визначити стратегії у сфері економіки, транспорту, телекомунікацій.

Занепокоєння українських політиків, економістів, підприємців щодо майбутнього Європейської інтеграції нашої держави цілком обгрунтоване. Адже немає точно визначених термінів проведення цих та інших переговорів, вони відкладаються на невизначений час. Створюється враження, що сьогодні лунає значно більше декларацій про Євроінтеграцію, ніж є конкретних справ.

Розробляючи зовнішньополітичну стратегію країни, слід враховувати й вииграш, і програш від інтеграції України до Європи. В Україні є власні інтереси щодо Європи. Держава від приєднання до ЄС може отримати певні гарантії безпеки. Підприємці отримають більші можливості для розвитку бізнесу.

Від європейської інтеграції вииграють громадяни України — вони отримають більше можливостей для захисту своїх прав. Для них стануть доступнішими європейські ринки праці, на них частково будуть поширюватись і соціальні програми.

Але не всі категорії українських громадян вииграють від зближення з Європою. Очевидно, програють українські селяни. Селяни можуть втратити землю. Програють ті, хто працює на підприємствах, основні фонди яких на 80% застаріли. Складно буде адаптуватись до нових умов людям старшого і середнього віку.

Незважаючи на труднощі, європейська інтеграція означає вибір демократії. Нам треба дослідити можливість цивілізаційної трансформації та готовність до неї еліти і народу, врахувати культурні чинники й традиції при розробці стратегії розвитку України.

СУБ'ЄКТИ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

М. В. Губанова

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Факультет соціальних технологій

Кафедра соціальної роботи, IV курс, група СР-22

Науковий керівник: А. В. Грицьчук

Громадська думка належить до числа тих соціальних явищ, які сьогодні привертають до себе досить пильну увагу науковців.

Соціологічний підхід до громадської думки вимагає пошук її реальних суб'єктів та відповіді на запитання, що являють собою суб'єкти громадської думки взагалі, щоб їхня діяльність була інституціоналізованою, тобто стала впорядкованою й регульованою відповідно до спільних зразків соціальної дії. Конституювання суб'єктів громадської думки відбувається в межах і під впливом конкретних соціальних структур, стану та особливостями розвитку яких не можна нехтувати.

Вирізняючи типи суб'єктів громадської думки, слід розглядати їх у контексті типу суспільства, у якому вони функціонують, і насамперед у контексті суспільства українського, що трансформується від тоталітарного до відкритого громадянського суспільства.

Проблема визначення суб'єкта громадської думки досить активно обговорюється в сучасній соціології. Ґрунтовний аналіз даної проблеми здійснили в своїх роботах такі зарубіжні соціологи як П. Бурдьє, П. Шампань, Е. Ноель-Нойман, Дж. Цаллер, Т. Шибутані, а також вітчизняні — В. Грушин, В. Мансуров, В. Оссовський, В. Полтораєк, які в своїх роботах розв'язували питання «Хто є суб'єктом громадської думки із соціологічної точки зору?»

Одним із критеріїв на снові якого виділяють суб'єктів громадської думки є ознака органічної цілісності.

Серед чинників, що обумовлюють джерела утворень суб'єктів громадської думки, тривалість їх існування, характер і міру їх органічності виділимо наступні: *відмінності в об'єктивних умовах життя людей, відмінності в рівні розвитку їхньої свідомості та самосвідомості, ментальності, ступеня адекватності сприйняття змісту суспільних проблем — об'єктів думок* тощо.

Виділимо групотвірні чинники, на основі яких люди об'єднуються у групи: родинні зв'язки, цінності, інтереси, завдання. На практиці ці люди інтегруються в групи під впливом комбінації даних чинників.

Серед суб'єктів громадської думки можна виокремити принаймні два типи: 1) соціальні групи в соціологічному розумінні цього терміна; 2) соціальні спільноти масового походження. **Соціальні групи** — це досить стабільні спільноти, у межах яких індивіди об'єднані не лише об'єктивним, а й усвідомленим інтересом, який, природно, виникає на ґрунті соціального статусу групи в суспільній системі. **Спільноти масового походження**: публіка, соціальні кола, аудиторія мас-медіа — є менш стабільними, мінливими утвореннями, що не може не позначатися на їхніх характеристиках як суб'єктів громадської думки. Слід зазначити, що значну роль у конституюванні суб'єктів громадської думки відіграє глибинне усвідомлення спільного об'єктивного інтересу, його адекватне співвідношення зі змістом і способами розв'язання конкретної проблеми, яка стоїть перед цим інтересом.

Розглянемо типи суб'єктів громадської думки на різних етапах суспільного розвитку. В *доіндустріальних суспільствах* нових часів соціальним суб'єктом громадської думки вважали так звану **публіку** (громадськість, громаду, «общество»).

Згідно Г. Тарду публіка як суб'єкт громадської думки має елітарну природу, репрезентує тих, кого прийнято називати володарями думок, що протистоять настрою натовпу. Соціальні контакти між

членами такої спільноти відбуваються як безпосередньо так і опосередковано, за допомогою газети, часопису. Публіка — це соціальне коло, яке існує завдяки посередництву свого друкованого органу — форуму артикуляції, зняряддю інтелектуальної активності, впливу на глобальне суспільство.

Елітарність певних суб'єктів громадської думки відзеркалюють реалії 19 ст. (товариства, корпорації вчених, літераторів, діячів мистецтва, журналістів, політиків) які грали відповідну роль у постановці, інтерпретації та розв'язанні суспільних проблем сучасності. Суб'єктами громадської думки в політичному полі згідно П. Шампаню постає обмежена професійна група людей, чия професія полягає у продукуванні думок, які прагнуть залучитися до політичної гри, модифікуючи її саму й перетворюючи свою власну думку освіченої еліти на думку універсальну, тимчасову та анонімну, котра й має політичну цінність. Згідно Дж. Цаллеру це люди, котрі цілковито присвячують себе певним аспектам політики або громадським справам, тобто, це політичні еліти. До них входять політики, державні чиновники високого рангу, журналісти, окремі активісти й різного роду експерти та керівники.

Ставши лідером громадської думки нових часів, *елітна публіка* залишала в затінку інші спільноти, стимулювала гіпертрофовану оцінку рівня своєї компетентності в усіх справах як мандат на право бути єдиним суб'єктом громадської думки, до якого решта ще має дорости.

Згідно Ф. Тьоннісу громадська думка — думка освічених класів. Тому, чим більшою мірою маси розвиватимуться, тим активнішу участь вони братимуть у прогресі освіти й політичної свідомості, а їхні голоси враховуватимуть у створенні громадської думки.

П. Бурдье визначаючи суб'єктів громадської думки в політичному просторі розглядає це питання у площині наявності політичних знань. Отже, рівень освіченості багато в чому визначає зміст і спрямованість громадської думки, відіграє роль у формуванні самої громадськості. Це похідна ознака, необхідна з точки зору компетентності конструктивності громадської думки, але ознака далеко не достатня. Оскільки компетентність суб'єктів громадської думки багато в чому залежить від об'єкта цієї думки. «Чим тісніше запитання анкети пов'язане з проблемою знання та пізнання, тим відчутнішою є розбіжність частки тих, хто не відповів, між більш освіченими й менш освіченими. І навпаки, коли запитання стосуються етичних проблем, ... відсоток осіб, які не дають на них відповіді, слабо варіює залежно від рівня освіти респондентів»

Елітарні та станові суб'єкти громадської думки доіндустріального суспільства являли собою соціальні групи в соціологічному сенсі цього терміна. Їхніх представників пов'язували інституціоналізовані відносини, спільні інтереси та цінності, яскраво виражені принципи виокремленості. Відносна стабільність їхнього групового існування сприяла функціонуванню громадської думки відповідно до встановлених традицією правил та культурних взірців.

В індустріальному суспільстві формування суб'єктів громадської думки має свої особливості, зокрема властиву йому тенденцію до трансформації елементів своєї структури. У такому суспільстві за бурхливого розвитку засобів масової комунікації поряд з публікою в елітарному розумінні цього терміна виникає своєрідний різновид публіки — аудиторія, котра, у свою чергу, має тенденцію перетворюватися на добровільні угруповання, у яких індивіди пов'язані не безпосередніми контактами, а спільною зацікавленістю в пошуку відповідної інформації.

За умов індустріального й узагалі сучасного суспільства змінюється тип не лише суб'єктів громадської думки — публіки тощо, а й усіх інших соціальних утворень, зокрема й цільових соціальних груп — соціальних організацій.

У західній соціології виділені ідеально-типологічні характеристики «масового суспільства», зорієнтовані на пояснення емпіричних фактів руйнації традиційних соціальних структур, зафіксованих у дослідженнях Ф. Тьоніса, Л. Вірта, Г. Ашина, Г. Блумера, Х. Арндта та ін.

Але в їхніх концепціях наводяться характеристики масового суспільства, що мають ідеально-типологічну природу, відмінну від емпіричної реальності. Тому це змусило соціологів змістити акценти в зображенні картини «масового» індустріального суспільства, звернути увагу на факти його структурованості, на інші підстави, ніж ті, що були властиві доіндустріальному суспільству.

Ф. Тьонніс розглядав індустріальне суспільство як поєднанням нових соціальних компонентів на нових засадах — індивідуальному консенсусі, суспільному договорі, котрий об'єднує людей у нові системи, з яких складає! громадянське суспільство.

Розвиток соціологічної теорії а також суспільна практика висунули на перший план інтеграційну роль соціальних організацій та інституцій: держави, великих корпорацій, мас-медіа.

Ідея організації суспільства за допомогою засобів масової комунікації плюралістичного суспільства — це модифікація бачення

суспільства масового. Переконавання, що масова комунікація створює в сучасному суспільстві нові спільноти, — аргумент проти аморфного бачення так званого масового суспільства. Українське суспільство переструктурується шляхом усунення старих традиційних соціальних укладів, укорінювання на їхньому місці нових соціальних утворень, заміни сталих органічних зв'язків раціональними. Сучасні соціуми підтримують своє існування саме завдяки масовій комунікації. Ці соціуми і є суспільними утвореннями на основі доступу до певних каналів комунікації. На цій основі створюються референтні групи, з якими, на думку їхніх членів та інших людей, пов'язані певні цінності. Ці групи репрезентують зразки соціальної поведінки для інших.

Засоби масової комунікації, транслюючи певні ідеї та цінності, сприяють узгодженню позицій індивідів стосовно нових цінностей, що посилює інтеграцію і встановлення нових зв'язків. На цих засадах консолідується суспільні утворення — суб'єкти громадської думки. Їхнім соціальним субстратом, згідно Т. Шибутані, можуть стати: носії етнічних укладів і соціальні маргінали, добровільні об'єднання, у діяльності яких певну роль відіграють спеціалізовані канали комунікації, сфери спільних інтересів і вподобань, котрі передбачають дуже інтенсивне користування засобами масової комунікації.

Розглянувши типи суб'єктів громадської думки на різних етапах суспільного розвитку, виділимо наступне, що відрізняє в соціологічній площині людські спільноти: соціальні групи, масоподібні групи, наприклад, аудиторії засобів масової комунікації. Це спільність інтересу до певної проблеми, способів її розв'язання, тобто об'єкта громадської думки. Суб'єктами останньої можуть бути як соціальні утворення, котрі виникли внаслідок специфічних об'єктивних умов життя, так і спільноти за свідомістю, які виникають під впливом мас-медіа, ідеологічних чинників тощо.

Становлення суб'єктів громадської думки в українському суспільстві відбувалося на ґрунті політичних процесів, які багато в чому визначили напрям розвитку соціальної структури країн так званого соціалістичного табору, а отже, формування в межах цієї структури суб'єктів громадської думки. Слід зазначити також, що стабільні суб'єкти громадської думки — це майбутній результат суспільних перетворень на шляху розбудови поліцентричного громадянського суспільства з властивою йому розвиненою і сталою соціальною структурою.

Література

1. Орбан-Лембрик Л. Особливості формування громадської думки // Соціальна психологія.— 2004.— №2 (4).— С. 77–89.
2. Оссовський В.Л. Соціологія громадської думки.— К.: ПЦ «Фоліант»; ВД «Стилос», 2005.— 186 с.
3. Цалер Дж. Происхождение и природа общественного мнения.— М., 2004.

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Н. В. Губанова

*Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
Факультет соціальних технологій
Кафедра соціальної роботи, IV курс, група СР-22
Науковий керівник: А. В. Гринчук*

Громадська думка належить до числа найпоширеніших соціально-психологічних масових явищ у великих соціальних групах. Вона може формуватися як стихійно, так і цілеспрямовано, а її деформація призводить до хибних стереотипів, оцінок і поведінки, виникнення негативних традицій, спотворення моральних цінностей тощо.

Громадська думка може піддаватися впливам і маніпуляції. Саме тому вона не завжди адекватно відтворює об'єктивну ситуацію у сфері соціального розвитку, політики, економіки. А тому, велика відповідальність покладається на масово-пропагандистські, інформаційні джерела стосовно підвищення рівня компетентності громадської думки.

В громадській думці оцінювання дійсності відтворює позицію певних груп і прошарків суспільства. Однак тут немає автоматизму, позаяк на формування і вираження думок, окрім групових інтересів, суттєво впливають такі чинники, як ступінь усвідомлення окремими членами суспільства групових інтересів, рівень поінформованості населення, діяльність органів управління з вивчення та використання громадської думки тощо. Соціальна оцінка, яка виражає схвалення чи осуд, складається на основі *елементів знання*. Вони виступають у формі інформованості людей, тобто наявності у них певної сукупності даних, уявлень про різні явища дійсності.

Ефективність формування громадської думки багато в чому визначається діяльністю засобів масової комунікації у виробленні соціальних установок.

Саме у процесі взаємодії та обміну інформацією виникають і реалізуються громадська думка, інтереси, чутки, традиції та інші масові соціально-психологічні явища. Масово-інформаційні джерела сприяють поширенню громадської думки, активізації суспільного інтересу, її тиражуванню і трансляції. Одним із суттєвих елементів, який безпосередньо впливає на досягнення тих чи інших ефектів інформованості, є ступінь об'єктивності змісту інформації, яка поширюється пресою, радіо, телебаченням, масовою усною комунікацією. Їх використання дозволяє ефективно проводити як виборчі кампанії, так і формувати ставлення населення до тих чи інших суспільних питань. В наш час масова комунікація стає все складнішим соціально-психологічним феноменом, який стосується різних видів діяльності і є невіддільним від політичної, соціальної, економічної, культурної, науково-освітньої, технологічної еволюції.

Вибори, для прикладу, з великою мірою достовірності виявляють громадську думку і ставлення окремих суспільних груп до політичних лідерів, партій та їхніх програм. Каналами висловлення громадської думки є також участь у зборах, мітингах, маніфестаціях. Її вивчають відповідні соціологічні центри та інститути, що проводять регулярні соціологічні опитування. А от наскільки громадська думка сформована, різнобічна, відверто висловлена — це значною мірою залежить від якості, відкритості та вільного функціонування засобів масової інформації.

Порівняно з життєвим досвідом, засоби масової комунікації мають певну перевагу, тому, що досвід кожної людини, кожної спільноти досить обмежений її соціальним статусом, змістом традиційних соціальних ролей, які вона виконувала й виконує, життєвими обставинами її біографії. У. Ліпман у своєму класичному трактаті «Громадська думка» писав: «Кожен із нас живе і працює лише на маленькому клаптику земної поверхні, рухаючись обмеженим колом, і знає близько лише невелику кількість людей. Ми здатні пізнати тільки аспекти або фази значних суспільних подій, що мають глобальні наслідки... У результаті цього наша думка неминуче схоплює більший простір, триваліший період часу, ширше коло речей, порівняно з тим, що ми здатні безпосередньо спостерігати. Отже, ця думка складається з того, що повідомляють інші люди і з того, що ми особисто можемо уявити». Саме мас-медіа залучають громадян до сприйняття суспільних проблем, зміст яких на перший погляд безпосередньо не стосується буденного життя. Їхня роль полягає в залученні пересічних громадян до поля політики. Вплив мас-медіа на громадську

думку можна звести до двох його форм: 1) мас-медіа формують громадську думку; 2) мас-медіа артикулюють громадську думку. А співвідношення цих функцій залежить від особливостей соціоекономічного та культурного контексту їх реалізації. Суперечливий процес суспільних трансформацій в Україні не міг не позначитися на діяльності мас-медіа, зокрема принципово новим явищем стало створення недержавних телерадіокомпаній, часописів і газет як в центрі так і на периферії країни, що призводить до стрімкої медіатизації суспільства в цілому та його сфер зокрема. Це розширює можливості доступу громадян до різних, часом альтернативних, джерел інформації, що змінює комунікацію соціальних і політичних акторів, умови реалізації стратегії впливу на процес формування громадської думки.

Роль мас-медіа у формуванні громадської думки багато в чому зумовлюється стратегією, котру обирає комунікатор відповідно до соціального замовлення інституції або організації, яка спрямовує і контролює його діяльність. Спрямованість впливу ЗМЖ на аудиторію задається обранням маніпулятивної чи гуманістичної програм.

Маніпулятивна — ґрунтується на парадигмі ефектів мас-медіа типу «могутній медіа та аудиторія, що є відносно пасивною та легко піддається впливам». Її сутність полягає в бомбардуванні реципієнтів цілеспрямовано клішованою інформацією, наданні конкретних аксіологічних настанов, включенні особистостей у діяльність, зміст, мета й завдання якої ними раціонально не усвідомлюються, здійсненні мобілізації реципієнта на неухильне виконання дій, необхідних комунікатору.

Гуманістична — ґрунтується на твердженні «функція мас-медіа щодо громадської думки полягає в постачанні їй інформаційного й емоційного «будівельного матеріалу», «сировини» для власних уявлень про зміст і сенс соціальних проблем. В даному випадку об'єктом формування громадської думки є структура, яка активно й вибірково сприймає адресовану їй інформацію та оцінки, інтерпретує їх зміст крізь призму власних потреб, інтересів, ціннісних орієнтацій, набутих на ґрунті практичного життєвого досвіду.

Маючи на меті привернути увагу громадськості до актуальних проблем, ЗМІ намагаються повніше відтворити у своїх матеріалах такі елементи змісту, як значущість розв'язання поставленої проблеми безпосередньо для індивіда, його сім'ї, колег тощо. Такого роду інформація є важливим каталізатором процесу формування громадської думки.

Таким чином формування громадської думки в сучасних суспільствах здійснюється засобами масової комунікації переважно цілеспрямовано, згідно з інтересами тих спільнот та інституцій, які заангажували й субсидують комунікацію. Особливо значною і специфічною їхня роль є в залученні громадян до поля політики. ЗМК мають створювати ситуацію, коли індивід або спільнота пізнає, інтерпретує певний зміст, який має публічне значення, стає заангажованим до суспільної справи, пізнає ставлення інших до соціальних проблем та обирає один із варіантів їх розв'язання, котрий, за його розрахунками, буде схвалений іншими. Це є протиставленням традиції з тоталітарних часів, залишки яких наявні ще й сьогодні, коли створюється ситуація підтримки масою єдино правильного (на думку експертів-професіоналів з наймогутнішою політичного й економічного відомства) варіанта рішення, яке, певна річ, не має альтернативи. Це призводить до однозначної інтерпретації громадянами змісту соціальної проблеми і способу її розв'язання, що є наслідком урізаної, часткової інформації. Тому, при формуванні громадської думки ЗМК слід орієнтуватися на те, щоб поінформувати людину, надати їй змогу самій поміркувати, посперечатися та обрати відповідну позицію.

Література

1. Орбан-Лембрик Л. Особливості формування громадської думки // Соціальна психологія. — 2004. — №2 (4). — С. 77–89.
2. Оссовський В.Л. Соціологія громадської думки. — К.: ПЦ «Фоліант»; ВД «Стилос», 2005. — 186 с.

ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОЛІТИКИ ТА МОРАЛІ В ІСТОРІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ

О. М. Ковальчук

*Факультет економіки і менеджменту. Виконала студентка
III-го курсу, групи ФН-31, спеціальність «Фінанси».
Науковий керівник: Т. В. Костенко*

Проблема співвідношення моралі і політики така ж стара, як і сама політика. Існує чотири найбільш значущих варіанти вирішення проблеми співвідношення політики і моралі, а саме: 1) політика і мораль тотожні і рівнозначні; 2) політика ставиться вище за мораль; 3) моралі віддається перевага перед політикою; 4) політика і мораль розглядаються як автономні системи.

Ототожнення політики і моралі є можливо однією з найстародав-
ніших парадигм ідеології. У Стародавньому Китаї Конфуцій розро-
бив концепцію патріархальної держави, в якій політичні відносини
будувалися аналогічно сімейним відносинам і де правитель був отцем
народу.

Не протиставляли політику і мораль найбільш крупні дослідники
цієї проблеми в Стародавньому античному світі — Платон і Арісто-
тель. Це виявилось в самому розумінні ними суті держави, яка є за
визначенням співдружністю людей, об'єднаних загальною метою от-
римання найбільшого блага.

В цілому, проти ототожнення моралі і політики можна висунути
довід, який був практично виявлений людством в Новітній історії:
добре, коли політика етична, але погано, коли моральність політич-
на, коли за допомогою держави затверджуються поняття добра і зла,
коли держава тотально контролює всі міжособові відносини.

В езуїтів існувала ідея першості моралі перед політикою, яка ви-
ражена в сумно знаменитій максимі «мета виправдовує засоби», бо
вважалося, що етична мета здатна виправдати аморальні політичні
засоби. Саме політика езуїтів стане уособленням аморальної політи-
ки, — такий парадокс даного дискурсу, який, затверджуючи пер-
шість моралі, обернеться проти самої моралі.

Зіставлення політики і моралі, але вже на користь політики, те-
оретично обґрунтовуватиметься з епохи Відродження. Даний підхід
характеризується знаменитою роботою Н. Макіавеллі «Государ». Де-
тальне знайомство з творчою спадщиною Н. Макіавеллі свідчить, що
він щиро був переконаний як в автономності політики, так і в її пер-
шості перед мораллю і правом.

Ідеї Н. Макіавеллі отримали широке, хоч і не дуже рекламоване,
визнання серед політиків подальших сторіч. Певною мірою вплив
макіавеллізму відчуватиметься і в ученні Ніцше, і в ученні К. Марк-
са. Тоталітарні системи ХХ століття намагатимуться, і безуспішно,
враховувати уроки флорентійця.

На сучасному етапі поняття «мораль» (від лат. *moralis* — вдача,
етична) інтерпретують як одну з форм суспільної свідомості і його
реалізації на практиці, що затверджує суспільно необхідний тип по-
ведінки людей. Мораль знаходить вираз у вчинках людини по від-
ношенню до суспільства, владних структур, колективу, сім'ї тощо.
Цінності моралі змінюються з часом і різні у різних народів і верств
населення. Основними проблемами моралі є питання про те, що таке
«звичай, поведінка, діяльність», що «пристойно, порядно, гідно»

тощо. До пануючої моралі, окрім соціальних цінностей і оцінок, належать також і ті, які розцінюються релігією як «блага поведінка». Мораль — це складова частина індивідуального світогляду, вона багато в чому визначає для особи картину соціально-політичного миру.

Оскільки політика є однією з найважливіших сфер людської діяльності, її неможливо відокремити від моралі. Моральні цінності і норми, що мають відношення до політичного світу, до його інститутів, відносин, політичного світогляду і поведінки членів того або іншого співтовариства, в сукупності складають політичну етику, використовуються у вигляді оцінки політичного курсу в цілому і політичній діяльності окремих осіб зокрема.

Загальне між політикою і мораллю полягає в тому, що вони відносяться до найбільш ранніх регуляторів суспільного життя, до сфери соціального вибору, через що рухомі і мінливі; є регуляторами поведінки людей.

В сучасних умовах зростає роль етичних критеріїв в політиці, внаслідок того, що в багато разів збільшується «ціна» багатьох політичних рішень, підвищується значення дії громадської думки на політику і політиків.

Вплив моральності на політику може і повинно здійснюватися по ряду напрямів. Це — постановка етичних цілей, вибір адекватних їм і реальній ситуації методів і засобів, облік в процесі політичної діяльності моральних принципів. Метою політики повинні виступати не влада заради влади, як мета збагачення або диктату, а здійснення поставлених лідером благородних політичних цілей — наприклад, торжество демократії, запобігання національним конфліктам, забезпечення економічного зростання, добробуту і процвітання населення країни.

Демократичний політик, на відміну від політикана, бореться за владу не для того, щоб зловжити нею, а щоб з її допомогою вирішувати суспільно важливі задачі. Тому справжній успіх політика — це, перш за все, успіх програми його діяльності, висока оцінка суспільства і історії. Кінець кінцем етичне рішення громадського діяча і політика, помножене на знання і досвід, є найвірнішим.

Отже, «антропологізація» політики на основі визнання самодостатньої і самообізнаної значущості людини, гуманізація політичних відносин на основі подолання того, що сприяє відчуженню індивіда від політики, обмеженню його свободи і порушенню його прав, — ось, на мій погляд, зони перетину політики і моралі, значення

яких в історичній перспективі повинно неухильно зростати. А значить, все більшу значущість матимуть цінності миру, згоди, терпимості, свободи, рівності, які і являють собою завершений, абсолютний образ добра в політиці.

ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

А. В. Лич

Факультет економіки і менеджменту.

III курс, група ФН-31, спеціальність «Фінанси».

Науковий керівник: Т. В. Костенко

Відродження незалежної демократичної держави залежить, насамперед, від громадянської позиції, соціальної активності кожного члена суспільства, передусім молоді.

Роль молоді в суспільстві визначається її духовністю, моральними устоями, національними традиціями, загальним рівнем культури. Сьогодні нова українська держава прагне підтримувати національну культуру, щоб на її основі сформувати цінності, які повинні сприйматися молоддю.

Проблема формування і розвитку політичної культури сучасної молоді набуває дедалі більшої гостроти. Йдеться про політичну культуру якісно нового рівня — культуру громадянськості, культуру реальної участі у процесах вироблення політики і державного управління. Запорукою того, що нашій молоді не дадуть відсиджуватися у тенетах інфантилізму і апатії, є зусилля громадських організацій, засобів масової інформації, науковців і освітян, спрямовані на соціалізацію молоді, її більш активне залучення до суспільно-політичних процесів.

Українська держава надзвичайно зацікавлена у цивілізаційній соціалізації молодого громадянина, у формуванні в нього демократичної політичної свідомості й культури, законслухняності, які обмежують прояви крайнощів і радикалізму, роблять людину соціально активною, здатною до саморозвитку та самореалізації.

Становлення й розвиток державної молодіжної політики передбачає систематичний аналіз стану свідомості як методологічної основи цього процесу і водночас виступає як необхідна умова формування політичної свідомості, що є основою демократичної політичної культури особи.

Політична свідомість — це сприйняття суб'єктом тієї частини реальності, що пов'язана з політикою, це суб'єктивний образ політичної системи. Знання та уявлення про політику не є продуктом індивідуальної свідомості. Особа здобуває їх із навколишнього середовища в процесі політичної соціалізації. Політична свідомість, як елемент політичної культури, вбирає в себе як ідеологічні компоненти (політичні знання, цінності, переконання), так і психологічні (політичні почуття, емоції, переживання, орієнтації та настрої).

Формування політичної свідомості, а, відтак, політичної культури відбувається в процесі політичного життя, є історично і соціально зумовленим продуктом політичної життєдіяльності людей, їх політичної творчості, який відбиває процес опанування суспільством, націями, класами, іншими соціальними спільнотами та індивідами політичних відносин, а також розвиток їх власної сутності і діяльнісних здатностей як суб'єктів політичного життя, а також значною мірою залежить від характеру, темпу, змісту процесу політичної соціалізації молоді особи.

Важливим фактором формування політичної свідомості є необхідність врахування бажання самої людини відповідати запитам політичної системи. В даному випадку йдеться, насамперед, про вирішення проблеми мотивації, заохочення людини, зокрема, молоді людини, до участі в політичному житті, тобто про запровадження системи ціннісних, а не примусових мотивів політичної соціалізації. Вони передбачають бажання молоді людини відповідати вимогам політичної системи згідно із внутрішніми переконаннями, по совісті, через почуття обов'язку по відношенню до держави і суспільства взагалі.

Формування політичної культури молоді, набуття нею політичних знань і навичок політичної поведінки є важливою умовою функціонування політики, насамперед держави, в інтересах суспільства. Необхідність засвоєння політологічних знань у сучасних реаліях обумовлюється тим, що оволодіння систематизованими науковими знаннями про політику закладає основу демократичної політичної культури молоді. Такі знання потрібні кожній освіченій людині. Вони сприятимуть формуванню здатності самостійно аналізувати політичні явища і процеси, визначати своє місце в них.

Успішна робота з формування політичної культури молоді можлива за умови, коли сповна враховується ментальність української нації. Як цілісне духовне утворення, що складається впродовж століть, ментальність є своєрідним кодом нації. Поряд із поняттям

ментальність у науковому обігу існує також поняття «національний характер», що тісно пов'язане з менталітетом особи.

На сьогодні, враховуючи особливості сучасного стану української ментальності, актуальним є питання своєрідного очищення масової свідомості від рудиментів тоталітарної ідеології. Так, щоб зжити деякі історично притаманні українцям негативні риси ментальності, які проявляються на сучасному етапі державотворення, необхідно визначитися із спільною метою нації та чітко дотримуватися визначених шляхів і засобів досягнення суспільного ідеалу.

Формування демократичної політичної культури молоді пов'язано зі становленням консенсусної демократії як найбільш оптимальної моделі для суспільства з фрагментарною структурою. Ця демократія покликана забезпечити необхідну рівновагу між різними культурами, діалог, взаємні поступки.

Суспільство, сім'я, освіта, громадськість у будь-якій країні і за будь-яких умов їх функціонування неодмінно ставлять перед собою завдання виховати людину-громадянина, тобто особистість із певними рисами, якостями та характеристиками, яка вміє знаходити спільну зі своїми співгромадянами мову, дотримуючись заснованих на історичному досвіді, традиціях, надбаннях своїх попередників норм співжиття, що склалися на національному ґрунті.

Особливістю свідомості сучасної української молоді є те, що вона формувалася переважно вже в умовах, коли існувала незалежна Українська держава, коли ідеї національного відродження вже сприймалися як домінуюча в суспільстві ідеологія. Більшість соціально активної молоді спрямовує свою активність на підтримку й розвиток Української держави, на реалізацію принципів, які покладені в основу ідеології національно-державного відродження. І це є свідченням того, що Українська держава має майбутнє.

Характер розвитку національної свідомості залежатиме від того, які саме соціальні спільноти будуть залучені до цього розвитку, і надзвичайно важливою є участь у цьому процесі молоді, яка найбільшою мірою здатна привносити в нього дух оновлення й поступу.

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ФАХІВЦЯ ХХІ СТОЛІТТЯ

О. І. Мала

*Національний Педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова
соціально-гуманітарний факультет,*

I курс, група 15, спеціальність «Політологія»

Науковий керівник: О. М. Чижова, доцент

1. Співвідношення соціального та політичного аспектів формування фахівця ХХІ століття.
2. Історичний аналіз розвитку людської цивілізації — як приклад неможливого ізольованого формування індивідуальних потреб, добробуту, економічної та соціальної безпеки як окремої людини, особистості, так і цілих спільнот, від соціально середовища.
3. Соціальна політика — як суспільний феномен та засіб реалізації процесів соціального буття.
4. Важливе значення соціальної політики на сучасному етапі розвитку українського суспільства в контексті процесу його інтеграції в світову соціально-політичну систему.
5. Підвищення стимулів до сумлінної високоєфективної праці.
6. Завдання національної соціальної політики — створення відповідних умов для розвитку активної соціальної політики, економічної діяльності населення нашої держави.
7. Вплив соціальних чинників на кожного члена суспільства в повсякденному житті.
8. Поняття «соціальна справедливість» та «соціальна рівність» як атрибуту соціальної держави.
9. Мета соціальної політики — створення умов для розвитку та оптимального функціонування соціальних відносин, всебічного розкриття творчого потенціалу людини, її сутнісних сил, досягнення в суспільстві соціальної злагоди і стабільності.
10. Забезпечення чіткого функціонування всієї системи соціально-політичних інститутів — суб'єктів соціальної політики.
11. Зменшення бідності та нерівності в суспільстві.
12. Зростання економічної та соціальної безпеки працездатних груп населення на основі їх власної ініціативи, самореалізації, самодостатності.
13. Поступове обмеження чинників, які гальмують соціальний прогрес.

14. Посилення факторів соціального поступу, зростання соціальної та економічної безпеки особи.
15. Цілеспрямована державна регулятивна діяльність у співвідношенні з єдністю процесів саморегуляції соціального розвитку.
16. Активна соціальна політика — основа для утвердження економічної незалежності людини.
17. Розбудова громадянського суспільства — як найвищого ступеня розвитку суспільства.
18. Підвищення рівня трудової мобільності.
19. Співвідношення індивідуального, народного і вселюдського в життєвому та творчому шляху людини.
20. Буття людини є суспільним, а отже життя конкретної людини розгортається в конкретній системі суспільних відносин.
21. Буття людини є історичним, а отже життя конкретного індивіда розгортається в конкретному історичному просторі та часі.
22. Буття людини є безпосереднім самобуттям, що має власні витоки творчої духовної енергії, власну індивідуальну історію та власне покликання й призначення.
23. Моральність, духовність, людяність — дороговкази фахівця майбутнього.
24. Роль психологічних якостей у формуванні фахівця ХХІ ст.
25. Спеціаліст майбутнього — перш за все особистість.
26. Цілеспрямованість, амбіційність, енергійність, креативність, відповідальність, ентузіазм, творча активність, ініціативність, здатність приймати рішення — зміст професіоналізму.
27. Постійний саморозвиток, самовдосконалення, самоактуалізація, розвиток вольових якостей, самореалізація та самопізнання як самостворення — необхідне якісне наповнення гармонійної особистості.
28. Реальне бачення перспектив та стремління досягнення результативності своєї діяльності.
29. Необхідність консолідації інтересів, цілей та обов'язків.
30. Наявність мужності для оцінки власних досягнень, корекція життєвих програм — критерії зрілості спеціаліста.
31. Постійне стимулювання нових шукань у творчій діяльності.
32. Готовність до максимальних вимог соціуму.
33. Здатність не втратити власну індивідуальність.

ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

О. О. Москаленко

*Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
факультет правознавства і міжнародних відносин
II курс, група ЗПО-41, спеціальність «Політологія»
Науковий керівник: **І. В. Васильєва**, канд. філософ. наук, доцент*

За останнє століття суттєво змінилося становище жінки в суспільстві, її спосіб життя. Жінка вийшла за межі традиційних домашніх функцій, поєднуючи їх з професійною, громадською діяльністю. Так, в розвинених країнах серед усіх займаних у сфері найманої праці жінки складають 30–50%, в країнах Європи — до 60%. Вчені прогнозують подальше зростання ролі жінок у суспільному житті. На думку зарубіжних дослідників, освічене жіноцтво (а саме, жінки складають зараз, половину випускників ВНЗ) може зробити для постіндустріального суспільства те, що зробили селяни для фабричного буму в 1950–1973 роках [1; 156].

Разом з тим у сучасному суспільстві соціальна нерівність між чоловіками та жінками зберігається. Навіть у розвинених країнах жінки отримують лише 70–75% від середньої заробітної плати [2; 81], вони зосереджені в найбільш низькостатусних галузях суспільства та економіки, навіть при умові, що жінка зайнята тим же видом діяльності, що і чоловік, вона ймовірніше займає менш впливову і гірше оплачувану посаду. В багатьох країнах жінки постають перед «стіною» і в політиці. Так, сучасна Україна продемонструвала світові багато яскравих, талановитих особистостей жінок-політиків. В той же час, навіть у новообраній Верховній Раді жінки складатимуть лише 8%, що не пропорційно ні кількісній долі жінок у складі населення, ні їх ролі у суспільно-громадському житті.

Становище жінки в суспільстві залежить від широкого спектра суспільних відносин, соціальної політики держави. За роки незалежності на державному рівні посилилось декларування необхідності подолання всіх форм дискримінації за статевою ознакою, вдосконалюється нормативно-правова база у відповідності до міжнародних принципів гендерної рівності. Проте поряд зі загальносоціальними і політико-правовими аспектами в сучасному суспільстві гостро стоїть проблема формування гендерної культури населення. Гендерні норми не віддзеркалюють зміни, які відбулися у соціальному

становищі і жінок, і чоловіків. Традиційний розподіл гендерних ролей, коли чоловік має бути годувальником сім'ї, а жінка — господинею дому суттєво не змінився. За даними соціологічного дослідження, на думку 75% опитаних — представників обох статей, саме жінка відповідає за виховання дітей у сім'ї. Частка тих, хто переконаний, що жінки і чоловіки мають однаковий вплив у прийнятті рішень у сім'ї становить лише 7%, 34% переконані у перевазі чоловіків, в той час як менше чверті (23%) вірять в те, що перевагу мають жінки [3; 4–5].

Гендерна культура — це сукупність суспільних цінностей, які склалися в тому чи іншому суспільстві, відшліфовувалися в перебігу його історії, і їй повинен підлягати кожен індивід, дотримуючись норм і щодо чоловіка, і щодо жінки [4; 13]. Відтворюючи широкий спектр гендерних відносин, вона залежить від соціально-класових, етнічних, вікових, освітніх характеристик тощо. Наприклад, в сім'ях, де подружжя, особливо жінки, мають високий освітній рівень, спостерігається тенденція до створення демократичних відносин, егалітарного розподілу сімейних ролей. У молодіжній субкультурі робітничого класу, порівняно з студентством, у стосунках з жінками частіше спостерігаються пережитки патріархальності, використовуються спрощені способи залицяння і з'ясування стосунків [5; 194].

На характер сучасної гендерної культури впливає і поліетнічність населення сучасної України, забуття українських національних традицій під впливом асиміляції, інтеграційних процесів в соціокультурній сфері. Українська гендерна культура з глибини віків постає як одна з егалітарніших, демократичних світових культур. Наприклад, в XV–XVIII ст. в Україні як чоловіки, так і жінки мали право успадковувати майно і батьківський спадок розподілявся між усіма членами родини, включаючи дочок. Жінка могла навіть робити пропозицію своєму майбутньому чоловікові, що було майже неймовірним в ті часи в інших країнах (для порівняння: у Росії в XVI ст. був введений «домострой», до 1882 р. в Англії жінки не мали змоги особисто володіти власністю та успадковувати її).

Тому формування гендерної культури має важливе значення і в контексті відродження національної культури. В основі цього процесу покладені принципи: рівності чоловіка та жінки як особистості; створення в суспільстві рівних соціальних умов для самоутвердження і самореалізації; гендерна толерантність.

Література

1. А. Галичанська. Симетричність функцій членів подружжя // Соціальна психологія.— 2004.— №5 (7) — С. 155–162
2. Томпсон Д.Л., Пристли Д. Социология: Вводный курс / Пер. с англ.— М.: ООО «Фирма «Изд-во АСТ»; Львов: «Инициатива», 1998.
3. Гендер та ВІЛ/СНІД: Новий підхід до запобігання і політики.— К., 2004.
4. Гендерні аспекти державної служби: Монографія / М.Пірен, Н.Грицяк, Т.Василевська, О. Іваницька; за заг. ред. Б. Кравченка.— К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002.
5. Кравченко А. Н. Социология: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений.— М.: Изд. центр «Академия», 2002.

**М. ДРАГОМАНОВ —
БАТЬКО УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТОЛОГІЇ**

Ю. О. Ненахова

Факультет філології та масових комунікацій

II курс, група УМ-41, спеціальність «Українська мова та література»

Науковий керівник: Л. В. Коваленко

Політичні твори Михайла Петровича Драгоманова посідають визначне місце в історії розвитку російської суспільної думки. В них уперше було чітко й виразно з'ясовано пекучу потребу переходу Росії до конституційного ладу. Весь свій вік Драгоманов з гідною здивуванню енергією і невсипущістю доводив, що існування Росії як великої держави і цілковите прилучення російських народностей до цивілізованих націй немислиме без оновлення російського державного життя.

Його політичні погляди були оперті на твердому ґрунті широких наукових узагальнень, які були впливом його величезної ерудиції на полі вселюдської історії. В центрі його світогляду стояло не політичне життя суспільства, а щастя народних мас, що можливе, як він твердо був переконаний, лише за високого рівня культури. За найбільше благо культури він мав повний розвій індивідуальності як кожної поодинокі особистості, так і цілих народів. Охоплюючи поняття культури в її найповнішому значенні, він мислив її як досконалу організацію всіх сторін життя — економічної, соціальної і духової, і то організацію цілого народу, а не тільки його верхів. Увібравши в себе демократичні почування з тієї громадської атмосфери, в якій він виріс і виховався, він перетворив їх на

струнку систему ідей, які довів до логічного завершення, зробивши всі країні висновки. Звідсіля — його палка оборона прав пригноблених народностей і передусім права на культурний розвій рідного йому українського народу. Проповідуючи не лише рівноправність осіб, але й рівноправність націй, він вважав, що останнє можна здійснити тільки за федерації народів. Своїми філософськими поглядами Драгоманов, віддаючи данину своїй добі і схиляючись перед успіхами дослідних наук та позитивного знання, був переконаним позитивістом і раціоналістом. Але це не завадило йому підвестися до визнання особистості як найвищої цінності і, що має ще більшу вагу, до поглибленого розуміння ідеї особистості, яке виявило себе у визнанні цінних якостей, властивих особистості, і за кожною культурно-самовизначеною народністю. Драгоманову було ясно, що остаточне поневолення України, як великий успіх російського самодержавного уряду, було також і знаком на посилення та закріплення неволі всього російського народу. Як українець, він з особливою силою усвідомив цінність особистої і суспільної свободи для українського та всього російського народу. Відтак, звертаючись до української інтелігенції, особливо молодій, яка закінчує університети, він закликав її селитися серед українського народу, аби провадити пропаганду соціалізму. Він доводив, однак, що соціалізм можливий до здійснення лише по загальному культурному піднесенні народних мас, а тому соціалістам не можна обмежуватися тільки створенням соціалістичної партії і проведенням пропаганди соціалізму, а треба брати участь у цілому культурному житті свого народу. В цьому пункті, який він, щоправда, не зовсім вдало сформулював як бажання, щоб «соціалісти на Україні склали не партію, а громаду», він зустрів особливо багато заперечень з боку російських та українських соціалістів-революціонерів, які вважали за потрібне зосередити всі свої сили єдино на пропаганді соціалізму і вкрай зневажливо ставилися до культурного піднесення народних мас. Водночас Драгоманов був прихильником того погляду, що соціалізм можливий до здійснення тільки економічним шляхом.

Драгоманов завжди вказував на те, що він українець, відзначаючи в такий спосіб свою належність до української нації, але націоналістом він ніколи не був. Драгоманов був безумовним противником політики національного сепаратизму, ба й навіть, передовсім як реальний політик, не вважав за потрібне в даний момент наполягати на здійсненні національно-політичної й адміністративної автономії України як цілого, бо автономію менших країв визнавав

як легше здійснимо і більше згідно з принципами децентралізації; до того ж він був упевнений, що й у рамках обласної автономії можуть бути задоволені всі головні спеціально-українські потреби.

На противагу тій або іншій формі політичного відособлення, Драгоманов бачив найпекучішу з проблем України в її культурно-національному самовизначенні.

Ідеї політичного федералізму і демократизму, вважав Драгоманов, можуть справдитися тільки з культурним піднесенням народних мас.

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ РЕКЛАМИ ПІД ЧАС ВИБОРІВ ДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ 2006 Р.

І. В. Олійник

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Факультет соціальних технологій

Кафедра соціальної роботи, IV курс, група СР-22

Науковий керівник: А. В. Гринчук

Мета дослідження: виявити особливості політичної реклами на виборах до Верховної Ради України 2006 р. та визначити недоліки і переваги у застосуванні реклами найбільш відомими партіями та блоками.

Серед особливостей політичної реклами, що застосовувалася на виборах до Верховної Ради 2006 р. можна виділити наступні:

- Цьогорічна виборча рекламна кампанія більш цивілізована, ніж усі попередні. Це кампанія більш зрілого суспільства.
- Політична реклама була спрямована здебільшого на збереження існуючих прихильників тієї чи іншої політичної сили, а не на завоювання нових виборців.
- Відсутність нових ефективних ідей в агіттехнологіях.
- Надзвичайна кількість «паперової» реклами. Своєю кількістю вона фактично нівелювала сама себе.
- Прагнення за рахунок політичної реклами маніпулювати соціологічними дослідженнями.
- Значно більша свобода слова в процесі використання реклами, більш рівноправний доступ тих чи інших політичних сил до ЗМІ.

- Культ особистості. На парламентських виборах дуже часто в політичній рекламі проводилася агітація не за партійну програму та ідеологію, а за відповідного політичного лідера.
- Відсутність явного всезагального втручання російських політтехнологів в процес виборів в цілому і у створення політреклами зокрема.
- Велика заполітизованість суспільства, та його поляризація, що в свою чергу політична реклама у відповідний спосіб продовжувала поглиблювати.
- Агітаційна компанія стала найдорожчою. На політрекламу витрачені значні кошти.

Блок «Наша Україна». Переваги: сувора музика із пісні «Бачу колір сонця», в якій вчувалися ритми барабанів, сильно впливала на підсвідомість, мобілізувала, змушувала стримати скупку сльозу й пригадати дні і ночі революції та зібратися знов проголосувати за В. Ющенка.

Недоліки: Брак ідей, направленість у минуле, повне покладання на вже зароблений авторитет. Та основний недолік — слоган «Не зрадь Майдан», який повторювався дуже часто. Він адресувався мені й кожному, хто творив революцію, і в душі викликав щире обурення та образу: «Яке ви маєте право нам дорікати?! Ми нікого не зраджували, а ось ви...».

Партія регіонів. Переваги: «З кожним днем стає все гірше...» — прихильники В. Януковича згодні з усім викладеним, ролик добре сприймався ними, отже був достатньо ефективним. Об'єднував їх і лозунг «Донбас переможе!». Політреклама в цілому утримувалася від агресивних випадів, була коректнішою.

Недоліки: Акцент на залякування виборців: «все погано, досить!». Негатив загострював у людей й без того пригнічений стан, вкладалася думка, що вихід лише один: «Янукович — покращення вашого життя вже сьогодні». Показували чорно-білі фотографії злиденного існування громадян, підписані: «Регіони України».

Блок Юлії Тимошенко. Переваги: відмова від малоєфективної, але дорогої реклами на телебаченні, окрім лаконічного сюжету про справедливість. Вдалих вибір символіки — проста і дієва, бо показує ставлення до людей: «я з вами, я вас усіх люблю й пам'ятаю, віддаю своє поранене серце з надією на такі ж почуття». І основне — зустрічі з людьми у областях та районах, безперервні виступи, які бачили сотні тисяч виборців у майже трьохстах населених пунктах України, що здійснювало досить ефективний вплив на виборців.

Недоліки: Недостатнє використання свого агітаційного потенціалу на Сході та Півдні України. Поверхневість роботи рекламної кампанії з виборцями у цих регіонах.

Окремо слід згадати про політрекламу ще двох блоків — «Народна опозиція» та «За Союз». Їх ролики про ветеранів УПА, про урок у школі та про помаранчевого зайця, який закликав думати по-українськи і його били три богатиря, зневажають державу, в котрій ми проживаємо. Ці сюжети підпадають під ознаки розпалювання національної ворожнечі, що є неприпустимим. На 16-у році незалежності слід розрізняти свободу слова й елементарну повагу до себе як до народу. Боляче ще одне: за них хтось голосував.

Дослідивши ряд публікацій, зокрема матеріали газети «Україна молода», а також результати самих виборів, я дійшла висновку, що політична реклама, особливо телевізійна та «паперова», мала дуже незначний вплив на формування думки виборців і не стала містком об'єднання між Сходом і Заходом України.

ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ ПОЛІТИКИ ТА МОРАЛІ

Г. Г. Процишина

Вінницький соціально-економічний інститут

Університету «Україна»,

III курс, група ФН-31-03, спеціальність «Фінанси»

Науковий керівник: В. В. Дудар, канд. філ. наук, доцент

Етика і політика, політика і мораль. Чи є щось між цими поняттями спільного? Чи навпаки, вони належать до різних сфер життя та стосуються різних типів людей: політика — для людей ділових, «прагматиків», здатних вершити суспільні діла, а етика — для сентиментальних мрійників, «теоретиків», позбавлених відчуття реального життя та впливу на нього. Актуальним для дослідження цих двох категорій є те, що вони відносяться до найраніших регуляторів суспільного життя. Кожна людина має свій неповторний світогляд, свій власний погляд на будь-яке з питань, у тому числі і політичних. Хотілося б підкреслити, кожна людина має законні підстави бачити світ таким, яким бачить. Так само, як неможливо заборонити переживати ті або інші почуття у відповідь на життєві ситуації, так неможливо примусити людину змінити свій етичний або політичний світогляд.

На взаємозв'язок політики й моралі вирішальний вплив робить характер суспільства, пережита епоха, що панує соціокультурне середовище в епоху традиційних суспільств була характерна нерозділеність політики й моралі. Плутарх висував моральні вимоги до правителя: довіряти безчесному владу подібно божевільному дати меч. Для Аристотеля очевидно, що в політику повинні брати участь гідні. М. Маблі називав політику суспільною мораллю, а мораль — приватною політикою. Гарна політика, по Маблі, не відрізняється від здорової моральності. Руссо волав до з'єднання політики й моралі: хто захоче вивчати окремо політику й мораль, той нічого не зрозуміє ні в тої, ні в іншій, і все, що є моральним злом, є злом і в політиці. Т. Джефферсон вважав, що все мистецтво керування міститься в мистецтві бути чесним.

Яка брудна справа — політика!» — нарікають пересічні громадяни. «От якби нашої політиці більше моральності!» — зітхають журналісти. І вже політики, вловивши кон'юнктуру часу і бажання натовпу, обіцяють продемонструвати нам цю моральність.

Не вірю! Бо мораль і політика розміщені в різних площинах. Навіть високоморальна людина, ставши політиком, втрачає свою моральність. Політика не може бути моральною. Політика може бути відносно моральною і відносно аморальною. Її критерієм є людська пам'ять, індикатором — історія. Володимир Великий був пияком і розпусником, проте в історію він увійшов як творець давньоруської імперії та хреститель Русі. Його зображення на одногривневій купюрі нагадує нам про акт хрещення Русі, а вже в нашій пам'яті — як Володимир убив брата Ярополка, збирав похід на свого сина Ярослава, як мав 100 наложниць у Вишгороді і 100 — на Берестовому...

Богдана Хмельницького ми шануємо як чудового полководця й державного діяча. Чи дорікне йому хто, що з союзниками-татарами гетьман розраховувався ясиром — дозволом брати в неволю українських жінок і дітей?

Цих прикладів достатньо для того, аби усвідомити: моральність буває відносна, історія ж і людська пам'ять легко закривають очі на аморальні вчинки видатних діячів. Історія поблажливо ставиться до аморальності видатних, непересічних постатей. Проте найменша похибка нікчеми залишиться в пам'яті поколінь, перекресливши всі добрі справи і з часом набувши гіпертрофованих розмірів.

Мораль і політика — речі несумісні. Політика — це боротьба за владу, в якій перемагає сильніший, хитріший, жорсткіший; це боротьба без правил.

Нинішні політики відкривають храми, ревно хрестяться під час літургії, виголошують промови, в яких відчутна турбота про духовність, цілуються з церковними ієрархами. Усе це — гра на публіку. За лаштунками залишаються грошові махінації, продаж Батьківщини гуртом та вроздріб, сприяння мафії, корупційні дії, наступ на свободу слова й інші громадянські свободи, зникнення опозиційних політиків та журналістів. І це — не лише в Україні. Тому той, хто говорить про моральність у політиці, щонайменше лицемірить.

Новітні часи витворили тезу про «моральних» і «аморальних» політиків. Останніх оцінюють за критеріями, якими служать традиційні уявлення обивателів про основи суспільної моралі: «Ви знаєте, що в депутата Н. є коханка!»; «Міністр Х. не сплатив податки!»; «А губернатор К. не виконав своїх обіцянок»... Саме ці моменти пріоритетні у сприйнятті політика, навіть коли той пов'язаний із мафією. Цього ми не помічаємо — чутки про коханку для більшості з нас є визначальними. І що з того, що міністр Х. посприяв російській транснаціональній компанії в незаконному придбанні кількох українських підприємств? Для нас достатньо, що він не сплатив 200 гривень податку. Губернатор К. віддав наказ знищити опозиційного журналіста? Нас це не цікавить. Для нас важливіше, що губернатор К. не проклав дорогу до села Зачепилівки, хоч обіцяв...

Може бути й інша ситуація. Політик В. — чудовий сім'янин, щонеділі ходить до церкви, співає в хорі, малює полотна, знає історію України і жодного разу не порушив правил вуличного руху. Зразок для наслідування! Попри те підконтрольні йому структури поширюють неправдиву інформацію щодо конкурентів; його менеджери ведуть нечесну гру на біржі, його підприємства працюють за тіньовими схемами, що приносить збитки державі. Інформація про темний бік діяльності цього політика загальновідома. Однак для загалу В. — зразок морального політика.

Чи не варто чесно зізнатися в тому, що ми живемо в лицемірному суспільстві, в суспільстві зі схибленим уявленням про мораль?

Громадянин же зобов'язаний віддати свій голос за того чи іншого політика, за ту чи іншу політичну силу, а душу зв'язати з духовними ідеалами.

Політика — справді брудна справа, але цю справу хтось має робити. І не варто при цьому вимагати від політпрацівника ходити в ідеально білому костюмі та білих рукавичках. Просто треба пам'ятати про розподіл ролей у суспільстві.

ТЕОРІЯ ДЖОНА ЛОКА ПРО ВЛАДУ

Т. М. Солодовник

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

II курс, група УМ-41,

Спеціальність «Українська мова і література»

Науковий керівник: Л. В. Коваленко, канд. філос. наук, професор

Видатний англійський мислитель Джон Лок став, безперечно, непересічною особистістю в історії світової політичної думки.

Вся політична система Джона Лока базується на теорії суспільного договору, який людство уклало для захисту своїх невід'ємних прав і свобод, у першу чергу права на власність. Він пише, що політична влада — «це та влада, кожна людина, володіючи нею в природному стані, передала б у руки суспільства і тим самим правителям, котрих суспільство поставило над собою з вираженою чи мовчазною довірою, що ця влада буде використана на благо членів суспільства і на збереження їх власності.»

Лок, характеризуючи державу як певну політичну систему, виділяє в ній три основні ознаки: наявність спільного, встановленого закону, судової установи, до якої у разі потреби можна звертатись для вирішення суперечок і покарання злочинців, і сили, що могла б підкріпити та втілити справедливий договір. Отже, метою держави Лок вважає благо і безпеку громадян, а одне з основних завдань держави він бачить у захисті власності.

«Лок передбачає особливий конституційний механізм, що заважає урядові виходити за межі своїх повноважень, стаючи тим самим деспотичним. Його найважливіші компоненти — принцип розподілу влади і законність. Щоб не допустити концентрації влади в руках керівництва, яке б, таким чином, отримало б можливість звернути на свою користь створення законів, і запровадження їх у життя, Лок пропонує не поєднувати законодавчу і виконавчу влади і підпорядкувати законодавців дії ними ж створених законів, що здійснюються виконавчою владою. Це один з найважливіших принципів Лока, і він справив значний вплив на подальшу політичну думку і практику, став одним з головних принципів буржуазної державності.

Принцип законності полягає в тому, що «ні для кого з тих, хто знаходиться в громадянському суспільстві, не може бути зроблено винятку із законів цього суспільства».

Щодо законодавчої влади, то Лок каже: «Законодавча влада ніколи не може бути арбітражною, вона не може керуватися імпровізованими ухвалами, оскільки люди єднаються, щоб мати відомий закон та відомих суддів; вона не може позбавляти права власності без згоди, і вона не може делегувати себе, оскільки вона незмінно залежна там, де спільнота визначила їй місце. Загалом її влада ґрунтується на громадській довірі, оскільки люди мають найвище право змінювати законодавчу владу, коли та своїми діями перекреслює їхню довіру до себе.»

Поряд із законодавчою Джон Лок визначає основні повноваження виконавчої влади: «Виконавча влада, включаючи судову і військову, передається урядові (кабінетові міністрів) і королю. Повноваження уряду регулюються законом і жоден з міністрів чи сам король не має права перейти рамки закону. Щодо влади «федеративної», тобто стосунків з іншими державами, то вона також надається кабінетові міністрів.»

«Найбільша вага Локової філософії полягає в тому, що завдяки їй тогочасна Англія посіла належне місце у політичній думці Америки і Франції, яка досягла апогею у великих революціях кінця 18 століття. Тут Локове обстоювання супротиву в ім'я невід'ємних прав особистої свободи, згоди і свободи володіти і користуватися власністю привело до повного здійснення таких прав. Його щирість, його глибока моральна переконаність, його первісна віра у волю, людські права і в гідність людської природи у парі з його поміркованістю і практичним розумом зробили Лока ідеальним речником революції, але не насильницьких реформ; Лок, можливо, переважає всіх інших авторів, якими б вони не були. Навіть його сумнівні ідеї — такі, як розмежування повноважень та неодмінна мудрість ухвал більшості, — живуть і далі, стали складником демократичного кредо.»

ПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ Г. СКОВОРОДИ

О. М. Боталова

Факультет філології та масових комунікацій.

II курс, група УМ-41, спеціальність українська мова та література,

Науковий керівник: Л.В. Коваленко, канд. філос. наук, професор

Немало велетів думки і слова подарувала нам Полтавщина. І серед цих багатьох її синів визначне місце займає Григорій Савович Сковорода. Це ім'я знають в Україні всі, воно давно стало символом мудрості.

Він був полум'яним патріотом, гаряче любив Україну, прищеплював своїм учням патріотичні почуття до просвіченої «Великої Русі».

Він вимагав, щоб кожен свою синівську любов і відданість до Батьківщини проявив у пристрасному служінні їй на обраному полі діяльності.

Пристрасний шукач правди, непохитний борець проти насильства і сваволі був великим гуманістом, непримиренним ворогом кріпосників і церкви, що божим іменем благословляла рабство.

В центрі філософії Сковороди стояв не навколишній світ, а людина, її щастя, її складні стосунки з іншими людьми. Звідси ідуть його пошуки нового суспільного устрою, обстоювання свободи, як найважливішої передумови для здійснення загальнолюдського щастя.

Тісно зв'язавши свою долю з долею простого народу Григорій Савович говорив: «а мій жребій з голяками». Поет-мислитель став просвітителем світлого майбутнього своєї батьківщини.

Продовжуючи традиції своїх попередників в історії передової суспільно-політичної думки на Україні — І. Вишенського, Ф. Прокіповича, ратуючи за звеличення розуму, за обмеження ролі віри в житті суспільства, мислитель ставить в центрі свого вчення боротьбу за щастя людини і народу.

Сковорода вважав, що суспільство має видиму і невидиму натуру, зовнішню і внутрішню суть. Сталість суспільного життя залежить від відповідності зовнішніх форм співжиття розумній «природі» суспільства. Суспільне життя він називав «житейським морем», в якому панує «тяжелее олова беззаконне», загальна безумна гонитва «за престолами».

Політика царизму і української знаті викликала осуд і презирство великого просвітителя-гуманіста. Але він вбачав порятунок не в насильному усуненні цих правителів і їх системи управління, а в самопізнанні, доброті і «сродном труде».

Сковорода не був революціонером, він був просвітителем-демократом, але своїм протестом проти влади, князів землі і церкви, він ідейно підготував ґрунт для виникнення революційної демократії на Україні.

Не випадково демократ Шевченко критикував Сковороду за недостатність його демократизму, а буржуазний націоналіст П. Куліш — за те, що він надто демократ, за те, що він осуджував тих, хто зі зброєю в руках виступив проти своїх гнобителів, і не оголосив анафему селянським повстанням.

Він палко любив свій народ, але й мав почуття поваги до інших народностей. «Всяк должен узнать свой народ, и в народе себя. Рус ли ты ? Будь им...Лях ли ты ? Лях будь. Немец ли ты? немечествуй. Все хорошо на своем месте и в свое мере и все красно, что чисто, природно, тоесть не подделано, не подмешано, но по своему роду.»

Він вважав необхідним виховувати кожну людину в єдності з народом, як громадянина своєї батьківщини. Сковорода розумів, що «простий народ «придушений, або як він ще говорив: «простий народ спить», але «кто спит, тот не мертвечина и не трупиче окольшее. Когда выспиться, так проснется.»

Він вірив у зростаючі народні сили, вірив у те, що народ прокинеться від одвічної сплячки, що розвернеться його богатирська сила і тоді заживе він іншим, новим життям.

Сковорода вважав, що неробство є причиною падіння держав і народів. В праці він бачив необхідну і найголовнішу основу нового суспільного устрою. Усе залежить від праці, тому усі люди повинні працювати відповідно до своїх здібностей, нахилів, — тільки в цьому разі з'явиться нове суспільство.

В цьому досконалому суспільстві праці, свободи і рівності не повинно бути і не буде багатства і убогства, багатих і бідних. В ньому не повинно бути і не буде рабського іга і важкої роботи, не повинно бути і не буде ґрунту для ворожнечі і розбрату, тиранії і гніту.

Саме такий суспільний устрій відповідає доброму началу людини, її духовній суті, розуму і добродеті.

Мислитель простодушно вірив у те, що нова форма співжиття настане тоді, коли людина, пізнавши зло, відкине його: тоді ж восторжествує добро. Він мріяв, щоб Русь стала «Горной Республикой». Сковорода виступав за республіканський устрій, де забезпечується соціальна рівність всіх громадян.

Сковорода вніс до скарбниці України цінний вклад. Він зумів не тільки поставити актуальні філософські і суспільно-політичні проблеми своєї сучасності, а й відобразити окремі характерні явища, показати життя різних верств суспільства другої половини XVIII ст., викрити паразитизм і пороки панівних класів, висміяти попівство, хапуг-суддів та інших визискувачів народу.

Сковорода — прихильник особистої свободи. Його втеча від світу, автоепітафія «Світ ловив мене, але не спіймав», є одним із засобів не лише особистого, а й національного самозбереження, бо тільки через своє, національне, можна досягнути загальнолюдське. У Сковороди ніде не знаходимо заперечення національної традиції чи у будь-якій формі висловленої байдужості до неї.

Друга половина ХVІІІ ст. була для України часом повної втра-ти свободи-політичної, економічної і духовної, тому й зрозуміло, що глибинні відгомони цієї трагедії народу пронизують усю творчість Григорія Сковороди.

Він часом невпинним не буде затертий,
Як пісня натхнена, лишиться в віках,
І піде з народом своїм у безсмертя,
І житиме вічно в народних ділах.

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ І. Я. ФРАНКА

Л. І. Кивнюк

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

ІІ курс, УМ-41

Науковий керівник: Л. В. Коваленко, канд. наук, професор

Оригінальний поворот політико-ідеологічної думки пов'язаний з ім'ям поета і публіциста, філософа і науковця, вченого і громадсько-політичного діяча Івана Яковича Франка (1856–1919 рр.).

Він був людиною з широким світоглядом, науковим розумінням природи та суспільства в їхньому історичному минулому, в розвитку, вченим, який вдивлявся вперед, у майбутнє історії людства. У його творах відображене інтелектуальне та суспільно-політичне життя протягом більш як 50-річного періоду історії не тільки українського, а й усіх інших народів тодішньої Європи. Безперечно, що на доробку І. Франка, як й інших мислителів, позначилися складні суперечності ідейно-політичної боротьби різних класів, партій і суспільно-політичних течій, переломного періоду в історичному поступі людства.

Письменник першим заснував партію європейського зразка (1890 р.). Називалася вона «радикальна партія». Мала свій електорат, програму, і найважливіше — у неї був механізм дій. Основне питання, що було поставлене на віршення — питання самостійності України. Партія мала програму-мінімум і програму-максимум. Мінімум — створення Галицької автономної області; максимум — соборної України, яка б об'єднала всіх українців. Партія брала участь у виборах, офіційно виставляла своїх кандидатів і прагнула створити парламентську фракцію, але тричі (стільки разів радикальна партія брала участь у виборах в австрійський парламент) її кандидати, у тому числі і І. Франко, програвали на виборах.

Радикальна партія нараховувала кілька тисяч членів, мала свої друковані органи, партійні осередки були майже в кожному селі. За вісім років свого існування вона провела біля 20 з'їздів, на яких приймалися програмні документи, обговорювалися проекти різних законів. У 1898 р. радикальна партія розпалася, утворивши відразу 5 різних по орієнтації невеликих партій.

Не дивлячись на те, що І. Франко фактично цілком зійшов з політичної арени, але його цікавили ідеї, і головне — ідея української державності, основні напрямки її розвитку.

Франко вважав, що формою політичної незалежності може бути демократична автономія у складі федерації, тобто відстоював ідею федерації народів, рівноправних політично та юридично, які мають демократичну республіку, засновану на громаді, що самоуправляється. Вільний розвиток народів здатні забезпечити соціалізм і федерація. Формування майбутньої держави Франко уявляв собі в такому порядку:

- створення федерації в межах возз'єднаної України;
- створення федерації в межах визволених народів Росії;
- об'єднання слов'янських націй в єдину федерацію;
- оформлення всесвітньої федерації.

Незважаючи на те, що Франко розумів і знав свій народ, його долю, він говорив, що «для українського народу українська державність наповнена сутністю — ніщо...» Українському селянину все рівно, як умирати з голоду: від рук свого пана чи чужого. Йому все рівно, хто з його буде «шкуру дерти» і податок знімати.

Ставлення І. Франка до модного в ті часи такого напрямку суспільно-політичної думки, як марксизм, було суперечливим. Вчений піддає гострій критиці деякі марксистські положення, прогнозує негативні наслідки реалізації ряду суперечливих постулатів марксизму, прагне до більш адекватного тлумачення суспільного, у тому числі й політичного життя, суспільного розвитку вцілому.

Відмінну позицію Франко займає стосовно ключового положення — історичної місії пролетаріату. Пролетаріат, за марксизмом — це могильник капіталізму, авангард усіх соціалістичних перетворень. І. Франко підходив до цього інакше: розв'язання політичних проблем він пов'язував з усією «робітницькою масою», до якої відносив усіх трудящих, «дрібних майстрів» і «дрібних власників», тобто не тільки суто пролетаріат. Дехто із вчених пояснював таку позицію селянським походженням вченого. І. Франко не поділяв цю головну марксистську ідею тому, що ідея авангардної ролі про-

летаріату була пов'язана з ідеєю диктатури пролетаріату як найважливішого знаряддя здійснення соціалістичних перетворень.

Франко розумів, що повинна вирости свідомість народу. Велику увагу він приділяв розв'язанню національного питання. Його глибоко хвилювала доля українського народу, розвиток його культури. Він закликав українську інтелігенцію сприяти формуванню української нації як суспільного культурного організму, спроможеного протистояти асиміляційним процесам і водночас швидко засвоювати загальнолюдські культурні здобутки, «без яких сьогодні жодна нація і жодна, хоч і як сильна, держава не може встоятися». Для нього Україна — це розвинена, висококультурна нація Європи.

У досягненні цієї мети Франко надавав великої уваги розвиткові української культури: мережі шкіл, преси, письменства, народної освіти.

Він закликав до боротьби за досягнення народом загальнолюдських прав, виступав за політичну самостійність, політичну незалежність націй.

Гадаю, що дане невеличке дослідження, проведене з приводу 150-річчя від дня народження І. Я. Франка, показало, наскільки цікавою він був особистістю як політик, як ідеолог української державності. І його суспільно-політична спадщина доводить, що доля української держави — складна і трагічна.

ДЕМОКРАТІЯ США

К. О. Кобозєва

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

II курс, група УМ-41

Науковий керівник: Л. В. Коваленко, канд. наук, професор

В ряді робіт американська політична культура розглядається як певний ідеал, зразок, еталон, на який повинні спиратися і орієнтуватися справжні прибічники демократії і свободи. Деякі країни звертають увагу на США, тим більш, що Америка і сама активно пропонує себе в якості «живої моделі» демократії. Однак дуже скоро виявляється, що в тих країнах, які пішли по шляху копіювання політичних інститутів США, ці інститути працюють зовсім не так, як очікувалось.

Самі американці, як правило, погано інформовані про діяльність партій. Частково це відбувається через те, що в повсякденному житті більшість громадян США партії не грають якої-небудь

помітної ролі, а громадяни не приймають — за виключенням невеликої кількості активістів — участі в повсякденній діяльності партій. Через це здебільшого розуміння власне демократії віддалене від дійсності і саме таким поширюється і в інші країни. Що являє собою демократія по-американськи насправді можна побачити, простеживши її історію: від появи до сьогодні.

На ранніх етапах розвитку британських колоній в Новому Світі ідеї прав і свобод набували релігійне забарвлення. Це пов'язано з тим, що багато хто з колоністів змушені були залишити свою батьківщину через релігійне гноблення. Боротьба за релігійну свободу в значній мірі обумовила прибічність американців до захисту прав і свобод взагалі.

На політико-правову ідеологію колоністів чинили вплив інститути Великобританії, і перш за все Велика Хартія вольностей 1215 р. Хартія мала «подвійний стандарт» і вольності надавались лише баронам і представникам заможних верств населення.

До початку Американської революції формуються такі елементи американської моделі демократії, як розділення влади, виборність посадових осіб, віра в природне походження прав людини, індивідуалізм.

4 липня 1776 р. була прийнята Декларація незалежності. Автор проекту Томас Джефферсон, який започаткував демократичні ідейно-політичні традиції в США. Та принцип рівності поширювався лише на білих чоловіків — власників. Всі раби за положенням були об'єктом правовідносин.

3 травня по вересень 1787 р. на закритих засіданнях розглядалися різні варіанти конституції. В її текст не був включений спеціальний розділ про права і свободи громадян.

15 грудня 1791 р. були прийняті 10 поправок, що отримали назву «Федерального Біллю про права». Історичною передтечею американського Біллю був британський 1689 р., який обмежив владу монарха і виголосив ряд прав і свобод його підданих.

Засновники конституції і Білля про права відштовхувались від теорії природного права. Вони говорять лише про політичні і особисті права і свободи, майже цілком ігноруючи права і свободи соціально-економічні.

Для американця «свобода» — політична і життєва цінність, що визначає його погляди. Причому трактується вона перш за все як свобода від обмежень, можливість безперешкодно розпоряджатись самим собою. Це явище, в першу чергу, політичне і тому цілком

сумісне з бідністю, безробіттям, високим рівнем злочинності. Інша цінність, духом якої визнана Конституція США — рівність (equality). Для американця це рівність перед законом.

Додаток I до Конституції США про свободу слова прийнятий в 1789 р. Законодавство США, що регулює формально свободу слова і свободу висловлювання думок, є насправді легалізований засобом здійснення політичною владою монополії в духовній сфері.

У зв'язку із розвитком ЗМІ вони перетворились на інструмент політичної влади, за допомогою якого забезпечується господарювання. США створили такий механізм, який постійно нав'язує вигідні стереотипи, направляє поведінку. Одним з правових засобів впливу на ЗМІ є цензура, хоча офіційно затверджується, що її немає (окрім як в період війни), а свобода слова — основа інших свобод.

Історія нації почалась як сутічка двох культур, одна з яких була представлена індіанцями, які знаходились на найнижчій, примітивній сходинці розвитку, а інша — представниками найбільш передової «цивілізації капіталізму». Однією з головних причин суперечки було різне ставлення до ресурсів країни і до їх використання. Індіанці не розуміли приватної власності, вірили, що природа — це бог.

Не дивлячись на допомогу і підтримку поселенці відносились до індіанців з підозрою. Гвіздком пропаганди проти американських індіанців було зображення їх як жорстоких мисливців за скальпами.

Томас Джефферсон, визнаний як визначний захисник демократії, був першим серед президентів, які закликали до переселення індіанців. Однак заклик цей був складений в гуманних виразах: «переселити, щоб вони могли користуватись своєю культурою, а не були змушені пристосовуватись до цивілізації.»

Коли президентом був обраний Ендрю Джексон, виселення стало законом по всій країні, а Дж. Вашингтон називав їх «хижими звірами, тваринами, що вдягнули людське обличчя».

Винищення індіанців регулярними військами США розглядалось як героїчний вчинок. Все це відбувалось в демократичній Америці під прапором розвитку.

Претендуючи на положення лідера «вільного світу» американські правлячі кола, виявились повинними відноситись з більшою увагою до реакції міжнародної спільноти на внутрішні обставини в США. Расистські порядки підривали спроби представити «американський спосіб життя» як еталон демократії.

Після багатомісячних дебатів в обох палатах конгресу США в червні 1964р. був прийнятий закон, який забороняв дискримінацію.

Достатньо активні спроби реакційних кіл тлумачити різні соціальні програми, засновані на принципі надання меншинам деяких пільг у якості «расизму навпаки», тобто дискримінації до білих.

З вимогою забезпечення рівності результатів виступали і інші меншини, а також молодь та жінки. Щодо останніх, то в апаратних колах вважають, що їх голосування не зміцнило становище. Це лише дало більшості жонатих чоловіків два голоси замість одного, хоча саме жінки стали однією із значних соціальних сил, які привнесли людські риси в систему. Більшість істориків навмисне не писали про жінок, щоб посилити теорію чоловічої переваги.

Жіночий рух зародився в боротьбі за відміну рабства. Найбільш важливим внеском була організація таємної залізничної дороги, за допомогою якої більше 100 тисяч рабів знайшли свободу.

Дехто був проти надання права голосу жінкам через великий вплив іммігрантів, бо і їм довелося б надати такі ж права.

В кінці кінців через страх перед іммігрантами і під впливом сильного прагнення до реформ жіночий рух отримав зовсім нову основу. Коли в 1919 р. американські жінки отримали право голосувати, майже одночасно ввели «сухий закон».

1920 р. — пройшли перші загальнонаціональні вибори, в яких брали участь жінки. Це елементарне демократичне право було завойоване всім народом.

Основну проблему на практиці складає узагальнене формулювання законів. Робота по деталізації і конкретизації продовжує робитись до цього часу.

Що стосується зовнішньої політики, то США, взаємодіючи з іншими країнами, хоча і ідуть через необхідність на компроміси, однак виявляють ригідність. Великодержавна самовпевненість, живильна ідеєю перевершення, веде до розриву між культурою політичної взаємодії американців один з одним і з неамериканцями. Цю ідею виховує американська школа. Молоді громадяни ростуть не просто в дусі «гордості за свою історію», а в дусі «американської винятковості і месіанства», а отже в дусі перевершення.

ПОЛІТИКО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ США

О. А. Федоренко

Факультет філології та масових комунікацій

II курс, група УМ-41, спеціальність укр. мова та література

Науковий керівник: Л. В. Коваленко, канд. філол. наук, професор

3 вересня 1814 року Френсіс Скотт Кей-молодий успішний американський юрист приїхав до форту Мак Генрі для здійснення обміну полоненими і застав його в облозі. Вранці 13-го вересня, побачивши, що американський прапор вже майорить над фортом, Френсіс Кей вирішив написати вірша з цієї нагоди. Вперше цей вірш був опублікований під назвою «Захист форту Мак Генрі». Композитор Джон Стеффорд Сміт поклав його на музику. Пісня, яку назвали «Прапор із зірками та смугами» 3 березня 1931 року Конгрес США зробив її офіційним гімном Сполучених Штатів.

Ніхто точно не знає, хто розробив американський прапор: Конгресмен Френсіс Хопкінсон, або кравчиня із Філадельфії Бетсі Росс. Кількість зірок на прапорі США — 50 і розташовані вони у 9 ліній по 6 чи 5 зірок почергово. Державним символом США є білоголовий орел.

США є президентською республікою, в Конституції США 1787 р. закріплений організаційно-правовий розподіл влади і закріплюється принцип балансу влад.

Парламент США називається Конгрес і утворений із двох палат: палати представників і сенату. Виконавчу владу здійснює президент. Міністри виконують роль радників президента і не утворюють уряду — це кабінет президента, його дорадчий орган. Посади прем'єр-міністра в США немає. Віце-президент не має суттєвих повноважень, а лише заміщає президента і виконує його доручення. Існують 2 судові системи: федеральна і судова система штатів.

США є федеративною державою, дуже потужною в економічному відношенні. Суб'єктами цієї федерації є 50 штатів. Територія США включає також о-ви Пуерто-Ріко і Гуам. Острови Мікронезії є «асоційованими із США державами». В прямому управлінні США знаходяться о-ви Східне Самоа і Віргінські о-ви, які мають статус територій США. Особливий статус має федеральний округ Колумбія. Вашингтон — столиця США, яка знаходиться на території цього округу, користується самоуправлінням: населення прямими виборами обирає міську раду і мера.

Вирішальне значення у політичному житті США мають в основному дві політичні партії: Республіканська і Демократична,

утворені ще в XIX ст. Також великий вплив на політику США, особливо економічну, мають підприємницькі союзи, які діють у різноманітних формах (галузеві і національні асоціації, торгівельні палати тощо). Профспілки не відіграють особливої ролі в політичному житті, оскільки займатися політичною діяльністю їм забороняє законодавство. Дуже сильними в США є лоббісти, які діють при Конгресі.

Вибори є загальними і рівними. До всіх представницьких органів вибори прямі, але президент і віце-президент США обираються опосередкованим шляхом (виборщиками). На виборах застосовується таємне голосування. Центрального органу для проведення виборів у США не існує.

Парламент США називається Конгрес і утворений із двох палат: палати представників і сенату. Палата представників обирається на 2 роки у складі 435 депутатів по одномандатних округах. Обраними можуть бути лише громадяни США, які досягли віку 25 років, перебувають у громадянстві США не менше 7 років і проживають у тому штаті, в якому балотуються по виборчому округу. Сенатори обираються строком на 6 років, по 2 від кожного штату, але діє принцип ротації: третина сенаторів обирається кожні 2 роки. Виконавчу владу здійснює президент. Міністри виконують роль радників президента і не утворюють уряду — це кабінет президента, його дорадчий орган. Посади прем'єр-міністра в США немає, цю роль виконує президент. Президент і віце-президент США обираються опосередкованим шляхом — виборщиками терміном на 4 роки. Та сама особа не може бути обрана президентом більше двох разів (це стосується також і віце-президента). Роль кабінету міністрів в США виконує кабінет президента. В США функціонують 2 судові системи: федеральна система і судова система штатів. Обидві вони очолювані верховними судами відповідно федерації і кожного штату. Судова система США утворена трьома ланками: Верховний суд США, апеляційні суди (їх 12), окружні суди (94). Воєнні суди утворюють особливу ланку судової системи.

Через діяльність Міжнародного Валютного Фонду і Світового Банку США намагаються підтримати країни, що розвиваються, спонукати їх до побудови ринкової економіки. Також важливим аспектом діяльності США на світовій арені є боротьба із міжнародними терористичними організаціями. Дуже велика увага в США надається боротьбі із міжнародним наркобізнесом.

Сьогодні США і Україна — стратегічні партнери. Однією сферою є регіональна роль, яку може грати Україна.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Е. К. Шестопалов

XV група (політологія)

Соціально-гуманітарний факультет

НПУ ім. М. П. Драгоманова, м. Київ

Україна обрала курс на розвиток і зміцнення суверенної, незалежної, демократичної, соціальної, правової держави, в якій людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Проте дотепер в Україні тривають процеси розшарування та поляризації суспільства, конституційний статус людини та громадянина залишається декларативним, відбуваються дальше падіння рівня життя населення, знищення середнього класу, стагнація економіки, підґрунтям чого слугують зловживання владою, корупція, криміналізація правлячої еліти, зростання рівня злочинності тощо. Таким чином, загрози поступу України походять не ззовні, а містяться всередині і пов'язані з відсутністю прогресивної концепції розвитку держави.

Натомість президентські вибори 2004 року та парламентські вибори та вибори до місцевих рад 2006 року відкрили нові можливості реального забезпечення конституційних прав кожного громадянина. Тому Українська держава та суспільство вступають у період переходу до нового якісного стану. Поняття громадянського суспільства нарешті набуває реальних форм.

Для зміцнення громадянського суспільства слід підвищити ступінь відповідності держави потребам суспільства, а саме:

1. Забезпечити реалізацію конституційних прав громадян:

- розширити перелік прав громадян;
- посилити їх гарантії;
- здійснити їх реальний державний захист;
- забезпечити відповідальність держави перед людиною та суспільством;
- надати реального змісту інститутам: права людини, політичні партії, вільні вибори, парламентаризм, вільне підприємництво, незалежні засоби масової інформації, розподіл влади на законодавчу, виконавчу, судову тощо.

2. Реалізувати принцип законності у всіх сферах суспільного життя:

- зробити державу та її громадян рівноправними партнерами;
- підпорядкувати державу праву;
- прийняти закони, які б відповідали потребам суспільства, могли бути втілені в життя та унеможливили порушення з боку держави.

3. У повному обсязі втілити механізмом держави соціально орієнтовану політику.

4. Досягти толерантності всередині суспільства та випрацювати культуру конкурентних політичних відносин.

5. Захистити членів суспільства від будь-яких протиправних посягань.

Йдеться про чітке окреслення меж застосування державного примусу та мінімізацію втручання держави у справи суспільства.

6. Обмежити монополію держави у вирішенні більшості соціально значущих питань на районному та місцевому рівнях:

- мінімізувати втручання держави в економічну, професійну, інформаційну, ідеологічну сфери діяльності людини;
- забезпечити реальну участь громадян у управлінні справами в державі та суспільстві;
- підвищити рівень правосвідомості громадян.

Таким чином, основні зусилля слід зосередити на таких важливих складових, як:

- перетворення держави з організації, що підкоряє та контролює суспільство на інститут громадянського суспільства;
- проведення докорінної зміни всієї стратегії внутрішнього розвитку країни, системи політичної влади;
- відсторонення від влади корумпованої бюрократії;
- поліпшенні якості державного управління;
- забезпечення соціальної та економічної стабільності;
- розмежування бізнесових і державних інтересів.

Багато залежить не лише від новообраного Президента України, нового складу Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, але й від самих громадян, які на останніх виборах виявили більш високий ступінь політичної свідомості ніж партії.

Свій внесок має зробити і юридична наука.